

№ 6 (80) 2016

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

ISSN 2077-1827

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Збірник наукових праць

№ 6 (80) 2016

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ і НАУКИ УКРАЇНИ

Державний вищий навчальний заклад

“Донбаський державний педагогічний університет”

**ГУМАНІЗАЦІЯ
НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ**

Збірник наукових праць

**Виходить 6 разів на рік
Заснований у вересні 1996 р.**

№ 6 (80) 2016

За загальною редакцією проф. В. І. СИПЧЕНКА

**Харків
ТОВ «Видавництво НТМТ»
2016**

УДК 371.13

Засновник, редакція –
Державний вищий навчальний заклад
“Донбаський державний педагогічний університет” (ДДПУ)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 21279-11079ПР, видано 26.03.2015 р.
Державною реєстраційною службою України

Затверджено Рішенням Атестаційної колегії
Міністерства освіти і науки України від 30.06.2015 р.
як наукове фахове видання із педагогічних наук

Збірник наукових праць містить результати дисертацій аспірантів, здобувачів, які вивчають проблеми розвитку сучасної освіти та науково-педагогічної думки в теоретичному, історичному та практичному аспекті; у виданні висвітлено наукові здобутки, практичні рекомендації учених, які працюють у науково-дослідних установах і вищих навчальних закладах національної системи освіти та зарубіжжя; представлено дослідження із проблем вищої школи, інтеграції України до європейського та світового освітнього простору.

The collection of scientific papers contains the results of the theses of the postgraduates, researchers who study the problems of modern education and scientific-pedagogical ideas in the theoretical, historical and practical aspect; in the publication there are covered the scientific achievements and practical recommendations of the scientists working at research institutions and universities of the national education system and abroad; it is presented the research on the problems of higher school, Ukraine's integration into the European and global educational space.

Статті друкуються в авторській редакції. Відповідальність за допущені помилки та неточності несуть автори публікацій.

Друкується за рішенням Вченої ради
ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”
(протокол № 5 від 22.12.2016 р.)

Адреса редакції:

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
вул. генерала Батюка, 19,
м. Слов'янськ, Донецької області, Україна, 84116.
Тел.: + 380509898962 (в робочі дні та години).
E-mail: kaf.phsdspu@gmail.com.

Редакційна колегія:

- Сипченко В.І.** – завідувач кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор);
- Кузьміна О.В.** – завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор (заступник відповідального редактора);
- Омельченко С.О.** – ректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Євтух М.Б.** – дійсний член НАПН України, академік-секретар відділення вищої освіти, доктор педагогічних наук, професор; почесний професор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;
- Пономарьова Г.Ф.** – ректор Харківської гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор;
- Набока О.Г.** – перший проректор ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Коротяєв Б.І.** – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;
- Курінна С.М.** – завідувач кафедри дошкільної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Дмітрієва І.В.** – завідувач кафедри технологій корекційної та інклюзивної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» доктор педагогічних наук, професор;
- Коношенко С.В.** – декан педагогічного факультету ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, доцент;
- Мамічева О.В.** – декан факультету спеціальної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор психологічних наук, професор;
- Біличенко О.Л.** – завідувач кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор наук із соціальних комунікацій, професор;
- Панасенко Е.А.** – завідувач кафедри практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор;
- Гаврілова Л.Г.** – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;
- Стешенко В.В.** – завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор.

ВИЩА ШКОЛА

УДК 37. 378

БІДА Олена

доктор пед. наук, професор кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького,
бул. Шевченка, 81. м. Черкаси, 18031, Україна
E-mail: tetyanna@ukr.net

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ВМІНЬ ІЗ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Анотація. В умовах життєдіяльності сучасного суспільства, що характеризується загрозливим зростанням факторів ризику, висуваються підвищені вимоги до професійних умінь офіцерів-прикордонників.

Наразі Україна відкриває широкі перспективи для фахівців різних напрямів, натомість потребує високого рівня професіоналізму фахівця. Дані зміни стосуються також підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

У статті розкрито сутність і структуру вмінь з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників. Подано класифікацію умінь.

Ключові слова: вміння, особиста безпека майбутніх офіцерів-прикордонників, компоненти вмінь, структура вмінь.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковими чи практичними завданнями. Зміни, що постали перед людством у ХХІ столітті, пов'язані насамперед із глобальною перебудовою економічної, політичної та соціокультурної сфер і потребують постановки принципово нових цілей в усіх сферах суспільного життя. Інтеграція України до загальноєвропейського освітнього простору, кардинальні зміни на ринку праці потребують перегляду традиційних підходів до підготовки фахівців у вищій школі та моніторингу ефективності здійснюваних заходів. В контексті Болонського процесу підвищення якості освіти повинно розглядатися як стратегічна мета вищої школи.

В умовах життєдіяльності сучасного суспільства, що характеризується загрозливим зростанням факторів ризику, висуваються підвищені вимоги до професійних умінь офіцерів-прикордонників. Цим пояснюється потреба у науковій і практичній розробці проблем підготовки і розстановки кадрів, що працюють в умовах підвищеного ризику в надзвичайних ситуаціях.

Наразі Україна відкриває широкі перспективи для фахівців різних напрямів, натомість потребує високого рівня професіоналізму фахівця. Дані зміни стосуються також підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Умінь з особистої безпеки майбутні офіцери-прикордонники набувають переважно під час навчання у вищому військовому навчальному закладі. У подальшій службі набуті вміння вдосконалюються, як і фахові вміння офіцера-прикордонника загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цікавим у контексті нашого дослідження є підхід науковців, які розуміють уміння як певну потенційну якість особистості, тобто як потенційну готовність. Спроможність особистості до виконання певної дії, діяльності чи прийняття рішення (В. Кострач [1], Б. Ломов [2], В. Ягупов [3]).

В. Кострач вважає, що вміння забезпечуються синтезом властивостей особистості (вольових, інтелектуальних, емоційних) і є засобом свідомої, цілеспрямованої, довільної творчої праці. Суттєвою їх ознакою є практичний, діяльнісний характер [1, с. 16].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У статті розкрити сутність і структуру умінь з особистої безпеки майбутніх офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Уміння, на думку А. Шевченка, – це сукупність дій, які послідовно розгортаються, частина з яких може бути автоматизованими (навички). Уміння передбачають здатність фахівця виконувати дію свідомо, при усвідомленні кожного окремого елемента цієї дії. Практичні вміння формуються шляхом вправ і створюють можливість для майбутнього офіцера виконувати дії не тільки в звичних, але і в змінених умовах [4, с. 66].

Ми погоджуємося з позицією, яку висловлює Ю. Дем'янюк, а саме, що:

- уміння ґрунтуються на знаннях і навичках, тобто функціонування умінь – це використання знань для розв'язання певного завдання;
- уміння формується в досвіді людини на основі знань про об'єкти дій і знань про обставини та способи діяльності;
- уміння пов'язане із творчим мисленням людини (свідоме пристосування дії до різних умов), але воно може позначати як рівень майстерності в конкретній діяльності, основою якого є знання і навички, так й елементарний рівень виконання дій на основі наслідування, самостійних проб і помилок;

- формування вмінь – це процес організації і функціонування у взаємозв'язку другої і першої сигнальних систем, тому вмінням можна й необхідно цілеспрямовано навчати;

- діяльність людини забезпечується вміннями різними щодо ступеня узагальненості: поряд із окремими, локальними вміннями, що мають, як правило, спеціальний характер, є узагальнені вміння, що стосуються різних дій людини;

- як часткові, так й узагальнені вміння формуються в певних видах діяльності, для яких вони фактично і призначаються. Ці види діяльності потрібно певним чином організувати, щоб забезпечувати успішне формування відповідних умінь [5, с. 28].

Ю. Дем'янюк зазначає, що вміння є там, де знання певної справи поєднуються із вправністю у виконанні дій, із яких складається ця діяльність. Уміння – це готовність людини виконувати певну діяльність, що ґрунтується на знаннях і навичках [5, с. 27].

Учені П. Підкасистий, Л. Фрідман, М. Гарунов висловлюють думку про наявність двох значень терміна “уміння”. У першому значенні, на їх думку, уміння – це здатність здійснювати деяку елементарну дію повністю в розгорнутому вигляді й свідомо, а навичка – це здатність здійснювати цю саму дію автоматизовано, згорнуто й без участі свідомості. Якщо ж дія складна і її виконання складається з багатьох кроків, кожний із яких здійснюється за допомогою відповідної навички, то під час вдосконалення вміння виконувати цю дію залишиться лише вмінням, і воно не переходить у навичку. У цьому випадку термін “уміння” означає здатність виконувати складну дію за допомогою низки навичок [6, с. 77].

Існує інше наукове бачення вмінь. Зокрема, В. Безпалько [7], О. Кабанова-Меллер [8], С. Рубінштейн [9] вважають, що вміння передують навичкам.

На думку В. Ягупова, уміння можна класифікувати так:

- інтелектуальні (здатність слухати, читати й розуміти, висловлювати свої думки, планувати роботу, вирішувати розумові завдання тощо);

- технічні (здатність оформляти різні документи, формулювати вимоги або відповідь тощо);

- практичні (уміння діяти згідно з планом, організувати своїх працівників на виконання доведеного завдання тощо) [10, с. 239].

Так, Е. Мілерян вважає, що для того щоб оволодіти будь-якими вміннями, людина має не тільки усвідомити мету своєї діяльності, але й засвоїти прийоми та оволодіти засобами практичного застосування знань [10, с. 54].

Існує також підхід до стадій формування вмінь, який передбачає три фази зазначеного процесу, коли перша фаза розпочинається з усвідомлення завдання і способів його виконання, оскільки процес формування вмінь завжди має свідомий характер, а тому людина має не тільки осмислити мету своєї діяльності, а й свідомо засвоїти прийоми й оволодіти засобами практичного застосування знань. Наступний етап формування вмінь визначається як спроби застосування пояснення на практиці. Внаслідок багаторазового повторення дії стають все більш чіткими та злагодженими. Третя фаза – дії стають завченими, а уявлення про дію є узагальненим [11].

До компонентів умінь Б. Ломов включає такі, як система навичок, що належать до певного виду діяльності, та система знань про те, як виконати ту чи іншу дію, про особливості певного діяльнісного процесу, законів та правил, що визначають даний процес, умов праці, її знарядь. Це передбачає інтеграцію конкретних знань щодо виконання певних дій у знання більш широкі стосовно виконання інших дій [2, с. 271].

На думку А. Шевченка, професійні вміння майбутніх офіцерів передбачають складні способи виконання дій, які підкріплені сукупністю набутих під час професійної підготовки у ВВНЗ теоретичних знань [4, с. 66].

Набування вмінь передбачає безперервність, послідовність зазначеного процесу, поділ його на етапи, які описуються конкретними цілями та завданнями, які поступово ускладнюються. Суттєво, що набування вмінь є складним процесом аналітико-синтетичної діяльності кори великих півкуль головного мозку, під час якого створюються та закріплюються асоціації між завданнями, необхідними для його виконання, знаннями та їх застосуванням на практиці. А сам процес формування вмінь проходить такі етапи: спочатку – ознайомлення майбутніх офіцерів з уміннями, усвідомлення їх загальнотеоретичного та практичного сенсу, далі – початкове оволодіння ними, і, нарешті, – самостійне і дедалі більш точне виконання практичних завдань [1, с. 21].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, підвищення ефективності фахової підготовки офіцерів-прикордонників до виконання професійних дій, формування вмінь з особистої безпеки у тому числі і вдосконалення її теоретичних, організаційних і методичних аспектів, – це частина загальної державної політики, яка є однією з актуальних проблем сучасної науки і практики.

У подальшому плануємо вивчити зарубіжний досвід формування вмінь з особистої безпеки особовим складом підрозділів прикордонної охорони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кострач В. В. Формування професійних умінь майбутніх офіцерів-психологів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук / В. В. Кострач. – Київ, 2008. – 276 с.
2. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б. Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – 444 с.
3. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
4. Шевченко А. В. Формування фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу в процесі професійної підготовки : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Шевченко Андрій Васильович. – Хмельницький, 2016. – 279 с.
5. Дем'янюк Ю. А. Формування військово-організаторських умінь у майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України : дис. ... канд. пед. наук / Ю. А. Дем'янюк. – Хмельницький, 2010. – 198 с.
6. Пидкасистый П. И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П. И. Пидкасистый, Л. М. Фридман, М. Г. Гарунов. – М. : Педагог. общ. России, 1999. – 354 с.
7. Безпалько В. П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. – М. : Высшая школа, 1989. – 141 с.
8. Кабанова-Меллер Е. Н. Формирование приемов умственной деятельности и умственное развитие учащихся / Е. М. Кабанова-Меллер. – М. : Просвещение, 1968. – 288 с.
9. Рубінштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб : ЗАО “Издательство Питер”, 1999. – 720 с.
10. Милерян Е. А. Психология формирования общетрудовых политехнических умений / Е. А. Милерян. – М. : Педагогика, 1973. – 273 с.
11. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / Г. С. Костюк ; за ред. Л. М. Прокопівенко. – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2016.

БИДА Елена

доктор пед. наук, профессор кафедры начального образования Черкасского национального университета имени Богдана Хмельницкого, бул. Шевченко, 81, г. Черкасы, 18031, Украина
E-mail: tetyanna@ukr.net

СУЩНОСТЬ И СТРУКТУРА УМЕНИЙ ПО ЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ-ПОГРАНИЧНИКОВ

Резюме. В условиях жизнедеятельности современного общества, что характеризуется угрожающим ростом факторов риска, предъявляются повышенные требования к профессиональным умениям офицеров-пограничников.

Сейчас Украина открывает широкие перспективы для специалистов разных направлений и требует от них высокого уровня профессионализма.

В статье раскрыты сущность и структура умений по личной безопасности будущих офицеров-пограничников. Представлена классификация умений.

Ключевые слова: умения, личная безопасность будущих офицеров-пограничников, компоненты умений, структура умений.

BIDA Olena

Doctor of Education, professor of primary education Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

bul. Shevchenko, 81, Cherkasy, 18031, Ukraine

E-mail: tetyanna@ukr.net

NATURE AND STRUCTURE WITH PERSONAL SAFETY SKILLS FUTURE OFFICERS-BORDER GUARDS

Abstract. In the conditions of life in modern society characterized by growth threatening risk factors, increased requirements for professional skills of border officers. Currently Ukraine opens up broad prospects for specialists in different areas instead requires a high level of professionalism. The article reveals the essence and structure of personal safety skills for future officers of border guards. Posted classification skills.

Analysis of publications. It is interesting in the context of our study is the approach of scientists who understand the potential ability as a quality individual, as a potential readiness. The ability of the individual to perform a specific action, activity or decision (V. Kostrach, B. Lomov, V. Yagourov).

Purpose. The article reveals the essence and structure of personal safety skills for future officers of border guards.

Results. By B. Lomov skills component includes such skills as a system belonging to a particular type of activity, and a system of knowledge about how to perform an action, activity-specific features of the process, laws and rules that define the process, working conditions its guns. This integration provides specific knowledge to implement certain actions in relation to wider knowledge of other things. Getting skills implies continuity, consistency of this process, dividing it into stages that describes specific goals and tasks, which gradually become more complex. It is essential that skills acquisition is complex analytic-synthetic activity of the cerebral cortex of the brain in which established and

fixed associations between tasks necessary for its implementation, knowledge and application of knowledge in practice. And the process of formation of skills takes place following stages: first - familiarize future officers with skills, awareness of the general theoretical and practical sense, then - the initial mastery of them, and finally - the independent and increasingly precise practical tasks.

Conclusion. Thus, improving the efficiency of professional training of officers of border guards to carry out professional activities, formation of skills of personal safety including improvement of its theoretical, organizational and methodological aspects - is part of the state policy, which is one of the urgent problems of modern science and practice .

Key words: ability, personal safety of future officers-border components of skills, abilities structure.

REFERENCES

1. Kostrach V.V. (2008) Formation of professional skills of future officers-psychologists in the study of psychological and educational disciplines: Dis. ... candidate. ped. Science / V.V. Kostrach. Kyiv, 276 p.
2. Lomov B.F. (1984) Theoretical and methodological problems of psychology / B.F. Lomov. Moscow: Nauka, 444 p.
3. Yagoupov V. (2002) Pedagogy: Textbook / V. Yagoupov. Kyiv: Lybid, 560 p.
4. Shevchenko A. (2016) Formation of professional competence of officers behind during training: Dis. ... candidate ped. Sciences: 13.00.04 / Andrew V. Shevchenko. Khmelnytsky, 279 p.
5. Demjanjuk Y.A. (2010) Formation of military organizational skills of the future officers of the State Border Service of Ukraine: Dis. ... candidate. ped. Science / Y.A. Demjanjuk. Khmelnytsky, 198 p.
6. Pidkasisty P.I. (1999) Psychological-didactic reference book of a teacher of higher education / P. Pikkasisty, L. Fridman, M. Garunov. M.: The teacher. Society. Russia, 354 p.
7. Bezpalko V.P. (1989) System-metodycheskoe Provision uchebno-vospitatelnoho Preparation process specialists. Moscow: Higher School, 141 p.
8. Kabanova-Meller, E.N. (1968) Formation of receptions for mental activity and mental development of students / E. Kabanova-Meller. M. Enlightenment, 288 p.
9. Rubinstein S.L. (1999) Foundations of General Psychology / S.L. Rubinshtein. St. Petersburg: ZAO "Publishing House Piter", 720 p.
10. Milerian E.A. (1973) Psychology of the formation of general industrial polytechnical skills / E.A. Milerian. M.: Pedagogy, 273 p.

11. Kostiuk G.S. (1989) Educational process and psychological development of the individual / G.S. Kostiuk; Ed. L.M. Prokopiyyenko. K: Soviets. School, 608 p.

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

УДК 378.147:377.9

БОХОНЬКО Євген

аспірант, Хмельницький національний університет,
вул. вулиця Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016, Україна
E-mail: evgenboh@ukr.net

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ГАЛУЗІ АВТОТРАНСПОРТУ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація. У статті висвітлено окремі наукові проблеми, які пов'язані з обґрунтуванням критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту до моделювання технологічних процесів. Виокремлено критерії готовності до моделювання технологічних процесів. Відповідно до цих критеріїв було розроблено й обґрунтовано рівні стану сформованості у майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту готовності до моделювання технологічних процесів.

Ключові слова: критерії, рівні, показники, готовність до моделювання, технологічні процеси, інженер-педагог, автотранспорт.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту до моделювання технологічних процесів постає показником якості відповідної підготовки, її системним результатом. Сучасні інноваційні процеси, що відбуваються в Україні, потребують відповідного рівня підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту, до яких висуваються високі вимоги щодо професійних якостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз педагогічних, психологічних і філософських наукових джерел свідчить, що досліджувана проблема розглядається вченими в різних аспектах. Високу цінність становлять дослідження змістовної характеристики "готовність", які здійснювали О. Асмолов, С. Узнадзе, С. Максименко, С. Рубінштейн, В. Моляко, П. Перепелиця та ін. Структуру готовності досліджували В. Крутенький, Ф. Гоноблін, Н. Кузьміна та ін. Науковці В. Сластьонін,

А. Пуні, В. Семиченко займалися аналізом структурних компонентів і показників готовності до діяльності.

Формування цілей статті (постановка завдання) є визначення та обґрунтування критеріїв, показників і рівнів готовності майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту до моделювання технологічних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж розглянемо критерії готовності до моделювання технологічних процесів, опишемо поняття критерію.

За визначенням І. Дичківської, критерій це – показник, що характеризує властивість (якість) об'єкта, оцінювання якого можливе за одним із способів вимірювання або за експертним методом [1, с. 344].

О. Барабанщиков і Н. Дерюгін дають декілька визначень цього поняття:

- критерій – це показник, об'єктивний вияв чого-небудь;
- критерій – це психологічна установка діагноста;
- критерій – це мірило, тобто правило, яким треба користуватися у діагностуванні;
- критерій – це запитання опитувальника, анкети, тесту тощо [2, с. 23].

У своїх дослідженнях А. Батаршев розглядає поняття «критерій» ширше за своїм змістом, ніж поняття «показник», і вважає, що показник є складовою критерію, тобто ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються конкретними показниками [3].

Н. Монахов дає наступне визначення: критерій (від грец. *Kriterion* – засіб для судження) – ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація; мірило оцінки [4].

Розглядаючи поняття критерію в педагогічній теорії, В. Курило пояснює його як об'єктивну ознаку, за допомогою якої здійснюється порівняльна оцінка досліджуваного явища, ступеня розвитку у різних обстежених осіб або сукупність таких якостей явища, що відображають суттєві характеристики і саме тому підлягають оцінці [5, с. 35].

Тому під критерієм ми будемо розуміти ознаку, відповідно до якої відбувається визначення та оцінка певних якостей. Що ж до показника, то він завжди є мірою (вимірником критерію), основою для оцінки або кількісною характеристикою прояву властивості або ознаки.

Питанням дослідження критеріїв та рівнів готовності до різноманітних видів діяльності займалися багато науковців. Існує досить широкий спектр дослідження поданих понять. К. Долгош виділила: *когнітивний, практично-мотиваційний, змістовий, комунікативний, ситуативно-орієнтаційний, оцінювальний критерії* [6, с. 58-59].

Показниками когнітивного критерію є пізнавальний інтерес; мисленнєві здібності (дивергентність, гнучкість, дискурсивність мислення, швидкість та оригінальність вербальних асоціацій); обсяг безпосередньої слухової пам'яті; обсяг оперативної пам'яті; кмітливість; швидкість розумового процесу. Що ж до практично-мотиваційного компонента, то він характеризується наступними показниками: структура ціннісних орієнтацій, спрямованість, мотивація досягнень, рефлексивна активність. Змістовий критерій визначається знанням звичаїв, особливостей життя у країні, мова якої викладається, відповідності мовленнєвої поведінки та етикету носіїв мови, розумінням потреби, змісту і сутності моделювання технологічних процесів, знанням організаційно-педагогічних умов її здійснення, вольовими властивостями. Комунікативний критерій характеризується такими показниками: вмінням вчителя та його готовністю здійснювати спілкування (усне та письмове мовлення), його країнознавчою підготовкою, культурою мовленнєвої поведінки (уміння вислухати учня та керувати полілогом, дискусією, доречна реакція на помилки учнів).

Показниками ситуативно-орієнтаційного критерію є: вміння будувати план наступних дій (у межах року, семестру), моделювати ситуації навчально-виховного процесу, володіння широким спектром методичних прийомів, уміння адекватно використовувати їх відповідно до віку учнів і мети навчання, уміння орієнтуватися у сучасній методичній літературі, здійснювати вибір відповідних посібників та інших засобів навчання, стимулювати навчальну діяльність учнів. І останній – оцінювальний критерій, характеризується сомооцінкою.

На думку Н. Плахотнюк [7], можна виділити *мотиваційний, когнітивно-операційний, креативний, рефлексивний критерії*. Дослідниця зіставляє даним критеріям певні показники.

Мотиваційний критерій характеризується такими показниками: пізнавальний інтерес до технологічних процесів завдяки процесу моделювання, потреба в застосуванні та реалізації моделей як способу інноваційної діяльності, сформованість цілей власної діяльності, сприйнятливості до нововведень, прагнення до активної участі у створенні та поширенні педагогічних моделей.

Когнітивно-операційний критерій визначається наступними показниками: знання про сутність та специфіку моделей, їх види та ознаки, знання про сутність педагогічного проектування та логіки побудови його етапів, уміння формулювати проблему проектування та відповідно до неї мету проекту, інтеграція та трансформація власного та чужого педагогічного досвіду, уміння конструювати проект відповідно до логіки

побудови його етапів, прогнозування результатів проектування, його позитивних та можливих негативних сторін.

Показниками креативного критерію є: уміння віднаходити нестандартні рішення педагогічних задач, уміння розвивати творчу уяву та альтернативність мислення (комбінувати, знаходити аналогії, асоціації), творчий (нестандартний) підхід до реалізації технологічного процесу, здатність до висловлювання значної кількості різноманітних ідей, створення нововведення у технологічному процесі.

Рефлексивний критерій має показники: уміння аналізу власної діяльності, аналіз та оцінка діяльності інших, оцінка власної діяльності та планування подальших дій згідно з одержаними результатами, уміння адекватно оцінювати проект відповідно до поставленої мети.

Л.Козак виділяє такі критерії [8, с. 78]: ціннісно-мотиваційної готовності, когнітивно-інформаційної готовності, операційно-діяльнісної готовності, сформованості творчих якостей особистості (креативності), сформованості науково-дослідницької готовності, сформованості готовності до професійної рефлексії.

Критерій ціннісно-мотиваційної готовності вказує на рівень сформованості мотивації до моделювання технологічних процесів, рівень сприйнятливості до нововведень, потребу у створенні моделей як нового способу розв'язання педагогічних проблем, прагнення до самовдосконалення, саморозвитку та самореалізації шляхом інноваційної професійної діяльності.

Критерій операційно-діяльнісної готовності характеризує рівень вмінь використовувати способи вирішення діагностичних, пошуково-інформаційних, прогностичних, проєктивних, організаційно-комунікативних, аналітико-рефлексивних, педагогічних завдань.

Критерій особистісно-креативної готовності характеризує рівень розвитку творчих та інноваційно-особистісних якостей, здатності до творчого розвитку і креативності іншого, тобто вихованця.

Критерій науково-дослідницької готовності вказує на рівень розвитку дослідницьких здібностей і вмінь майбутнього викладача, здатності до знаходження нового засобами наукових досліджень.

Критерій професійно-рефлексивної готовності відображає рівень розвитку рефлексивних здібностей, що виявляються у здатності до самопізнання, самоаналізу; свідчить про міру розвитку уяви, що дає змогу «подивитися на себе збоку», «побачити ситуацію очима інших»; аналізу інноваційного процесу, його коректування, прогнозування розвитку, уміння передбачити можливі потреби і проблеми інноваційної діяльності.

В. Урський у формуванні готовності майбутніх вчителів до інноваційної діяльності виділяє *емоційно-ціннісний, когнітивний, процесуальний* критерії: [11, с. 27].

Відповідно, кожний критерій науковець співвідносить з такими показниками. Показниками емоційно-ціннісного критерію, на його думку, є: сприйнятливість до нового та потреба удосконалювати власну діяльність, переконаність у необхідності педагогічних інновацій, постійне прагнення до самопізнання. Характерними показниками когнітивного критерію є: поінформованість про особливості інноваційної педагогічної діяльності, володіння методами педагогічної дослідницької діяльності, здатність комбінувати й створювати нові форми та методи роботи. Що ж до процесуального критерію, то він визначається такими показниками: організація спільної творчої діяльності в педагогічному колективі, здатність до оцінки ефективності досягнення результатів

Р. Миленкова, досліджуючи питання формування інноваційної культури майбутніх фахівців банківської справи, виокремила такі критерії: *ціннісні орієнтації, творчий потенціал і технолого-інформаційна підготовка*. Відповідно до кожного критерію вона пропонує зіставляти систему показників.

Зокрема, до першого критерію можна віднести такі показники: інноваційні цінності, загальнокультурні цінності, цінності професійного самовдосконалення. Технолого-інформаційну підготовку характеризують креативність, готовність до змін, сприйнятливість до нововведень, тощо. Показниками останнього критерію є: інформаційні технології, технології інноваційного вирішення проблемних завдань, технології впровадження інновацій.

Відповідно до виділених у попередньому пункті компонентів готовності до моделювання технологічних процесів майбутніх інженерів-педагогів нами визначено критерії: *мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний та креативно-діяльнісний*.

Необхідність оцінки міри вираженості кожного критерію спонукає дати визначення рівнів готовності до моделювання технологічних процесів.

При визначенні рівнів готовності майбутніх інженерів-педагогів до моделювання технологічних процесів доцільно, на нашу думку, спиратися на підхід Н. Кузьміної, яка розрізняє п'ять рівнів продуктивності педагогічної діяльності: I – (мінімальний) репродуктивний; педагог вміє переказувати іншим те, що знає сам; непродуктивний. II – (низький) адаптивний; педагог вміє пристосувати своє повідомлення до особливостей аудиторії; малопродуктивний. III – (середній) локально-моделюючий; педагог володіє стратегіями навчання

учнів знанням, навичкам, умінням за окремими розділами курсу (тобто формувати педагогічну ціль, давати собі раду щодо шуканого результату та відбирати систему і послідовність включення учнів до навчально-пізнавальної діяльності); середньо продуктивний. IV – (високий) системно-моделюючий знання учнів; педагог володіє стратегіями формування шуканої системи знань, навичок, умінь учнів з предмету в цілому; продуктивний; V – (найвищій) системно-моделюючий діяльність та поведінку учнів; педагог володіє стратегіями перетворення свого предмета у засіб формування особистості учня, його потреб у самовихованні, самоосвіті, саморозвитку; високопродуктивний [10, с. 13].

Зокрема, К. Платонов пропонує такі рівні вмінь: початковий, недостатньо вмiла діяльність, окремі загальні та високо розвинуті вмiння, майстерність [11, с. 156].

З огляду на викладене та спираючись на підхід О. Абдуліної, яка вирізняє чотири рівні загальнопедагогічних знань і вмінь студентів: репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчо-репродуктивний, творчий [12], ми визначаємо чотири рівні готовності майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту до моделювання технологічних процесів: репродуктивний (низький), реконструктивний (середній), варіативний (достатній), творчий (високий). Зазначимо, що вирізнення великої кількості рівнів готовності ускладнює дослідження, оскільки їх важко диференціювати, тоді, як застосування лише трьох рівнів може знизити вірогідність отриманих результатів. У нашому випадку, визначення чотирьох рівнів дозволяє порівняти сформованість готовності до моделювання технологічних процесів. Охарактеризуємо визначені рівні готовності.

Творчий рівень. У інженерів-педагогів на високому рівні сформовані різні мотиви до моделювання технологічних процесів, при цьому внутрішні мотиви домінують над зовнішніми. Високим є загальний рівень професійної спрямованості. Максимально виражений вид професійної спрямованості. Високою є задоволеність означеною діяльністю в цілому та окремими її аспектами. Викладачам притаманні високі рівні сформованості здібностей до рефлексії, емпатії, самоуправління та креативності. На найвищому рівні сформованості знаходяться знання у галузі моделювання технологічних процесів.

Варіативний рівень. Більшість мотивів до моделювання технологічних процесів сформовані на високому рівні, внутрішні мотиви переважають над зовнішніми. Загальний рівень професійної спрямованості є високим. Достатньо чітко виражений вид професійної спрямованості. Задоволеність різними аспектами моделювання технологічних процесів переважно є високою, а в цілому – високою або

достатньою. Переважають високі рівні сформованості здібностей до рефлексії, емпатії, самоуправління та креативності. Знання у галузі моделювання технологічних процесів знаходяться на високих рівнях сформованості. Вміння, що входять до відповідної системи, перебувають переважно на високому рівні сформованості.

Реконструктивний рівень. Загальний рівень сформованості мотивів до моделювання технологічних процесів є середнім, деякі мотиви мають значний прояв, а деякі є невиразними, при цьому викладачам в однаковій мірі притаманні як внутрішні, так і зовнішні мотиви. Задоволеність різними аспектами моделювання технологічних процесів та в цілому є достатньою або середньою. Достатнім є загальний рівень професійної спрямованості. Вид професійної спрямованості можна визначити, але його прояв є незначним. Характерні достатні та середні рівні сформованості здібностей до рефлексії, емпатії, самоуправління та креативності. Інженери-педагоги мають переважно достатній, а за деякими аспектами середній рівні знань та умінь з моделювання технологічних процесів.

Репродуктивний рівень. У інженерів-педагогів сформовані деякі мотиви моделювання технологічних процесів, серед яких переважають зовнішні. Загальний рівень професійної спрямованості є переважно середнім, у деяких випадках низьким. Задоволеність від моделювання технологічних процесів є переважно низькою. Вид спрямованості не диференційований. Притаманні середній та низький рівні сформованості здібностей до рефлексії, емпатії, самоуправління та креативності. У інженерів-педагогів спостерігаються середні рівні знань у галузі моделювання технологічних процесів, але переважно низькі у сформованості системи стратегічно-технологічних умінь. Досвід запозичують у колег.

Висновки. Отримані дані свідчать про необхідність наукового пошуку шляхів вирішення окресленої проблеми, адже як ми відзначали, наразі недостатньо наукових розробок щодо підготовки майбутніх інженерів-педагогів галузі автотранспорту до моделювання технологічних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І.М.Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Барабанщиков А. В. Военно-педагогическая диагностика / А.В.Барабанщиков, Н. И. Дерюгин. – М. : ВУ, 1995. – 108 с
3. Батаршев А. В. Диагностика профессионально важных качеств /А. В. Батаршев, И. Ю. Алексеева, Е. В. Майорова. – СПб. : Питер, 2007. – 192с.

4. Монахов Н. И. Изучение эффективности воспитания : Теория и методика (Опыт экспериментального исследования) / Н.И.Монахов. – М. :Педагогика, 1981. – 144 с.
5. Курило В. С. Моделювання системи критеріїв оцінки розвитку освіти в регіоні / В. С. Курило // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 2. – С. 35-39.
6. Долгош К. І. Формування готовності вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності / К. Долгош // Нова пед. думка. – 2012. – № 2. –С. 128-131.
7. Плахотнюк Н. П. Критерії та показники рівня готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності / Н. П. Плахотнюк. Збірник наукових праць Слов'янського державного педагогічного університету. Ч. II. (5)., 2010. – С. 181-191.
8. Козак Л. В. Критерії готовності майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності / Л.В. Козак // Педагогічний процес : теорія і практика. – 2013. Вип. 3. – С. 76-88.
9. Урусський В. І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності : методичний посібник. – Тернопіль : ТОКІППО, 2005. - 96 с.
10. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высш.шк., 1990. – 118 с.
11. Платонов К.К. Проблемы способностей. – М.: Наука, 1972. – 310с
12. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования: Для пед. спец. высш. учеб. заведений. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2016.

БОХОНЬКО Евгений

Аспирант, Хмельницкий национальный университет,
ул. улица Институтская, 11, м. Хмельницький, 29016, Украина
E-mail: evgenboh@ukr.net

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕР-ПЕДАГОГ ОБЛАСТИ АВТОТРАНСПОРТА К МОДЕЛИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ.

Резюме. В статье освещены отдельные научные проблемы, связанные с обоснованием критериев, показателей и уровней готовности будущих инженеров-педагогов области автотранспорта к моделированию технологических процессов. Выделены критерии готовности к

моделированию технологических процессов. Согласно этим критериям был разработан и обоснованно уровне состояния сформированности у будущих инженеров-педагогов области автотранспорта готовности к моделированию технологических процессов.

Ключевые слова: критерии, уровни, показатели, готовность к моделированию, технологические процессы, инженер-педагог, автотранспорт.

BOHONKO Evgen

Graduate student, Khmelnytsky National University,
st. street Institut'skaya 11 m. Khmelnytsky, 29016, Ukraine

E-mail: evgenboh@ukr.net

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FUTURE ENGINEERS, TEACHERS FIELD ROAD TO MODELING OF TECHNOLOGICAL PROCESSES.

Summary. The article highlights some of the scientific problems related to justification criteria, indicators and levels of future engineers-teachers to the field of transport modeling processes. Singled criteria preparedness modeling processes. According to these criteria were developed and justified level state of formation of future engineers, teachers motor industry readiness for modeling processes.

Keywords: criteria, levels, performance, readiness for modeling processes, engineer, teacher, vehicles.

Abstract. Motivational criteria is as follows: interest in cognitive processes through process modeling, the need for application and implementation models as a means of innovation, formation of the goals of their own activities, receptivity to innovation, the desire to actively participate in the creation and distribution of educational models. Cognitive-operating criteria determined by the following factors: knowledge about the nature and specific models, their types and characteristics, knowledge about the nature of teaching design and logic construction of its stages, the ability to formulate the problem of design and in accordance with its purpose of the project, integration and transformation of their own and others' teaching experience, the ability to design the project according to the logic of its construction phases, forecasting results of design and its potential positive and negative sides. Indicators creative criteria are: ability vidnahodyty innovative solutions educational problems, the ability to develop creative imagination and alternative thinking (combining, find analogies Association), creative (non-standard) approach to the implementation process, the ability to statements of a significant number of different ideas, create innovations in technology process. Reflective performance criterion is: the ability to analyze their own activities, analysis and evaluation of other evaluation of their own activities and plan further action in

accordance with the obtained results, the ability to adequately assess the project according to the purpose.

In this case, the definition of four levels allows comparison of formation of readiness for modeling processes. Characterize certain level of readiness.

Creative level. In engineer-teachers at a high level formed by different motives to modeling processes, and the internal motives dominate over external. There is a high general level of professional orientation. Most pronounced type of professional orientation. High satisfaction are definitions activities as a whole and its individual aspects. Teachers inherent high levels of capacity for reflection, empathy, creativity and self-management. At the highest levels of knowledge are in the field of simulation processes.

Variable level. Most of the reasons to modeling processes formed the high-level internal motives dominate over external. The overall level of professional orientation is high. Suffice clearly defined type of professional orientation. Satisfaction with various aspects of modeling processes are mostly high and in general - high or sufficient. Dominated by high levels of capacity for reflection, empathy, creativity and self-management. Knowledge in the field of modeling processes on higher levels of development. Skills that are appropriate systems are primarily at high levels of development.

Reconstructive level. The overall level of development motives for modeling processes are average, some reasons have significant manifestation, and some are vague, and the teachers are equally characteristic of both internal and external reasons. Satisfaction with various aspects of design and manufacturing processes as a whole is sufficient or secondary. Is sufficient overall professional orientation. Type of professional orientation can be determined, but its expression is low. Typical reasonable and average levels of capacity for reflection, empathy, creativity and self-management. Engineers, teachers are usually sufficient, and in some aspects intermediate skills and modeling processes.

The reproductive rate. In Engineers teachers formed some motives modeling processes, which are dominated by external. The overall level of professional orientation is mostly average, in some cases low. Satisfaction of simulation processes are usually low. Type orientation is not differentiated. The inherent medium and low levels of capacity for reflection, empathy, creativity and self-management. In Engineers teachers observed average level of knowledge in modeling processes, but mostly in low formation of strategic and technological skills. Experience borrow from colleagues.

REFERENCES

1. Dychkivs'ka I. M. Innovatsiyni pedahohichni tekhnolohiyi / I. M. Dychkivs'ka. – K.: Akademydav, 2004. – 352 s.

2. Barabanshchykov A. V. Voенно-pedahohyчесkaya dyahnostyka / A. V. Barabanshchykov, N. Y. Deryuhyn. – M. : VU, 1995. – 108 s.
3. Batarshev A. V. Dyahnostyka professyonal'no vazhnykh kachestv /A. V. Batarshev, Y. Yu. Alekseeva, E. V. Mayorova. – SPb. : Pyter, 2007. – 192 s.
4. Monakhov N. Y. Yzuchenye эффеkтыvности vospytanyya : Теорыя y metodyka (Oпыт експерыmental'ноho yssledovanyya) / N. Y. Monakhov. – M. : Pedahohyka, 1981. – 144 s.
5. Kurylo V. S. Modelyuvannya systemy kryteriyiv otsinky rozvytku osvity v rehioni / V. S. Kurylo // Pedahohika i psykholohiya. – 1999. – # 2. – S. 35-39.
6. Dolhosh K. I. Formuvannya hotovnosti vchytelya inozemnoyi movy do innovatsiyanoi diyal'nosti / K. Dolhosh // Nova ped. dumka. – 2012. – # 2. –S. 128-131.
7. Plakhotnyuk N. P. Kryteriyi ta pokaznyky rivnya hotovnosti maybutnikh uchyteliv do innovatsiyanoi diyal'nosti / N. P. Plakhotnyuk. Zbirnyk naukovykh prats' Slov"yans'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Ch. II. (5)., 2010. – S. 181-191.
8. Kozak L. V. Kryteriyi hotovnosti maybutnikh vykladachiv doskil'noyi pedahohiky i psykholohiyi do innovatsiyanoi profesiyanoi diyal'nosti / L. V. Kozak // Pedahohichnyy protses : teoriya i praktyka. – 2013. Vyp. 3. – S. 76-88.
9. Urus'ky V. I. Formuvannya hotovnosti vchyteliv do innovatsiyanoi diyal'nosti : metodychnyy posibnyk. – Ternopil' : TOKIPPO, 2005. - 96 s.
10. Kuz'myna N.V. Professyonalizm lychnosti prepodavatelya y мастера proyzvodstvennoho obuchenyya. – M.: Vyssh.shk., 1990. – 118 s.
11. Platonov K.K. Problemy sposobnostey. – M.: Nauka, 1972. – 310s
12. Abdullyna O.A. Obshchepedahohyчесkaya podhotovka uchytelya v systeme vyssheho pedahohyчесkoho obrazovanyya: Dlya ped. spets. vyssh. ucheb. zavedenyy. – 2-e yzd., pererab. y dop. – M.: Prosveshchenye, 1990. – 141 s.

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

УДК 377.1:33

БЛИК Оксана

кандидат пед. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов
Національний університет “Львівська політехніка”

вул. Сімовича 2/1, м. Львів, Україна

E-mail: Lubik.anelia@gmail.com

КОЗЛОВСЬКА Ірина

доктор пед. наук, провідний науковий співробітник МІОК,
Національний університет “Львівська політехніка”

вулиця Бандери, 32-а, м. Львів, Україна

E-mail: ink55@i.ua

МИСЬКІВ Ірина

кандидат пед. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов
Національний університет “Львівська політехніка”

вул. Осикова 14/ос., м. Львів – смт. Брюховичі, Україна

E-mail: myskiviryna@i.ua

**ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ
НАВЧАННЯ**

Анотація. В даній статті показано значення дослідження професійної мобільності, що передбачає готовність фахівця до зміни професійних завдань, робочих місць, здатність швидко опановувати нові спеціальності. Доведено доцільність використання інтегративного підходу до формування мобільності майбутніх фахівців, зокрема технічного профілю. Виявлено, що інтеграція виступає не тільки способом розвитку знання, але і засобом його інституалізації, тобто організації знання в певні суспільні інститути, розподілу праці в науці, а інтеграція як методологічний підхід сприяє забезпеченню креативності, сумісності, єдності змісту освіти. Обґрунтовано базові засади формування академічної мобільності інженера в у процесі інтеграції змісту навчання.

Ключові слова: інтеграція, формування, мобільність, академічна мобільність, інженер, зміст навчання, технічна освіта

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Особливого значення в останнє десятиліття набувають дослідження професійної мобільності, що передбачає готовність фахівця до зміни професійних завдань, робочих місць, здатність швидко опановувати нові спеціальності.

© Білик О., Козловська І., Миськів І., 2016

Професійна мобільність сьогодні є необхідною складовою підготовки кваліфікованого робітника. Вона передбачає володіння випускником професійно-технічного навчального закладу відповідним набором компетенцій [6, с.384]. Проблема підготовки висококваліфікованого інженера, здатного забезпечити високу продуктивність праці є особливо актуальною для побудови науково-індустріального суспільства. В умовах ринкової економіки вимоги до професійної готовності інженера, безсумнівно, будуть зростати. Основним джерелом поповнення інженерних кадрів є система вищої технічної освіти.

На сучасному етапі інтеграція виступає не тільки способом розвитку знання, але і засобом його інституалізації, тобто організації знання в певні суспільні інститути, розподілу праці в науці. У цьому контексті функціонують різні ступені взаємодії наукових методів для отримання нового знання. Історія науки свідчить, що процеси диференціації і інтеграції не витісняють один одного, а взаємно переплітаються і переходять один в одного. Тому доцільним є використання інтегративного підходу до формування мобільності майбутніх фахівців, зокрема технічного профілю.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Інтеграційним процесам у професійній освіті присвячена низка публікацій (С. Гончаренко, К. Колесіна, Ю. Козловський, Р. Гуревич, Ю. Дік, В. Максимова, К. Чапасв, І. Пастирська, О. Стечкевич, Т. Якимович, Л. Сліпчишин та ін.). В останні роки активно досліджуються процеси мобільності, зокрема академічної (В. Астахова, А. Белякіна С. Бринев, О. Артамонова, І. Оденбах, Н. Гончарук, Л. Гурч, Н. Дмитрієва, О. Дядченко, Л. Зновенко, Д. Єрова, О. Ісак, Т. Трегубова, Н. Земін, В.Чистохвалов та ін.). Водночас, інтегративний підхід до формування мобільності майбутніх фахівців не був предметом окремого дослідження.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є обґрунтування доцільності та виявлення можливостей використання інтегративного підходу до формування академічної мобільності майбутнього інженера.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція як методологічний підхід сприяє забезпеченню креативності, сумісності, єдності змісту освіти. Зміст освіти, де “головною була ідея про простоту світу і його підкорення причинним зв’язкам, що відкриваються людині в знаннях, придатних для вирішення завдань в стандартних ситуаціях, все більш суперечить умовам динамічності, нестабільності і неоднозначності. Потрібні нові моделі, орієнтовані на творчість, діяльнісне знання” [4, с. 10]. Інноваційні розробки щодо змісту освіти, так чи інакше, пов’язані з ідеями інтеграції [2; с. 5].

Важливе місце серед таких нових моделей займають інтегративні моделі. У дослідженні явища інтеграції пройдено тривалий та плідний шлях, зокрема у педагогіці. Лише означень терміну “інтеграція” нині налічується десятки, а ідеї інтеграції проникли фактично в усі галузі освіти. У 1993 році на сесії ЮНЕСКО було прийнято трактування інтеграції знань як органічного взаємозв’язку, взаємопроникнення, що визначається її результатом – формуванням єдиної інтеграційної картини світу.

Характеристики інтеграційних процесів (цільові, змістові, структурні, технологічні тощо) є вихідними для визначення рівнів інтеграції (емпіричного чи теоретичного, низького чи високого тощо), які визначають той чи інший стадіальний стан з інтегрованого об’єкта. В когнітивному аспекті різні рівні інтеграції визначаються, зокрема, різним ступенем узагальненості понять і визначають її масштаб. Інтеграція здійснюється за принципом зворотного зв’язку, коли методи і теорії однієї з наук асимілюються другою, викликаючи модифікацію першої, тобто інтегративні зміни стосуються не тільки результуючого, але й вихідних об’єктів.

Інтегративні фактори (складні об’єкти, методи навчального пізнання, наукові теорії, окремі дисципліни, складні проблеми міждисциплінарного характеру, загальні ідеї, комплексні проблеми, науковий світогляд учнів, методи навчання тощо) та інтегратори (філософські категорії, основи фундаментальних та комплексних наук, наукові картини світу тощо) визначаються характеристиками та рівнем інтеграції в конкретних випадках. В рамках дидактичної інтегративної функції цих факторів полягають в узагальненні процесів інтеграції, формуванні загальних інтегративних методів відносно конкретних розробок, теоретичному обґрунтуванні взаємодії різнопредметних законів, теорій та галузей знань, передбачення нових властивостей елементів дидактичного процесу на базі загальних теорій, збільшення інформативності та сповільнення старіння інтегрованих знань відносно ізольованих.

Залежно від обраних інтеграторів, визначаються типи інтеграції: предметна (вивчення складного об’єкта), проблемна (вивчення складної проблеми) та операційна (інтеграція за методом). У межах кожного типу передбачається інтеграція різних видів: горизонтальна (моментальний зріз моделі навчання) та вертикальна (дослідження ділянки зрізу моделі як функції від часу).

Викладені характеристики показують, що їх можливо і доцільно використати для формування академічної мобільності майбутніх фахівців.

У залежності від цільового завдання дослідження можуть розглядатися комбіновані (або інші) види мобільності [5]:

✓ соціально-професійна мобільність – інтегративна якість особистості, що дозволяє людині бути соціально активною, конкурентоздатною,

професійно компетентною, здатною до самореалізації, саморозвитку в мінливих соціальних умовах і модернізації власної професійної діяльності як стратегічної мети життя;

- ✓ між професійна мобільність – сукупність конкретних процесів переміщення індивідів між різними професійними групами, які суттєво змінюють предмет, мету та методи діяльності, вимагають перекваліфікації, набуття спеціальних знань і вмінь, опанування нової професійної культури, іноді викликають зміни у соціальному статусі, способі та стилі життя; та пов'язує її зі зміною соціальної ідентичності;
- ✓ виховна мобільність – цілісний і динамічний стан особистості, який свідчить про її готовність і здібність взаємодіяти з педагогом, адекватно реагувати на виховний вплив і формуватися відповідно до поставлених завдань;
- ✓ «патологічна» мобільність – це втрата наукового потенціалу через, перш за все, перехід учених з науки в інші сфери діяльності.

Академічну мобільність розглядають як чинник “розвитку міжнародної інтеграції в освіті у трьох аспектах, а саме: «по-перше, як підвищення кваліфікації, робота в зарубіжних інститутах і викладання в закордонних філіях, де учасник мобільності – викладач вишу; по-друге, як повне навчання студентів за кордоном для отримання спеціалізації або наукового ступеня, програми обміну – студент як учасник мобільності; по-третє, як процес надання освітніх послуг навчальним закладом в міждержавних філіях» [3, с. 14]. Отже, як бачимо, тлумачення означеного поняття неоднозначно трактується дослідниками.

Виокремлюють низку складових академічної мобільності, які можна розглядати [7] як пріоритетні характеристики випускника вищого технічного навчального закладу:

- ✓ вміти ставитися до інших культур як до цінності.
- ✓ вміти спілкуватися з представниками інших культур.
- ✓ бути знайомим з історією, політичною й економічною системами декількох цільових культур.
- ✓ володіти іноземною мовою на розмовному рівні.
- ✓ знати професійну (в том числі технічну) іноземну мову.
- ✓ вміти ефективно працювати чи керувати поліетнічним або полікультурним колективом.
- ✓ бути здатним вирішувати етнічні питання, пов'язані з культурними чи національними відмінностями.
- ✓ розуміти культурну специфіку проектування (дизайну), виробництва й використання продукції.
- ✓ мати розуміння щодо цілісності і взаємопов'язаності світу та принципів роботи світової економіки.

-
- ✓ усвідомлювати можливі наслідки культурних відмінностей та можливих підходів стосовно вирішення інженерних завдань.
 - ✓ мати уявлення про зарубіжну специфіку таких явищ, як управління поставками, інтелектуальна власність, відповідальність і ризики, бізнес-практики.
 - ✓ володіти досвідом участі у вирішенні інженерних задач у міжнародному контексті під час міжнародних стажувань, практичного навчання з елементами суспільної діяльності, участі у віртуальному інженерному проекті чи інших можливостей.
 - ✓ розглядати себе не тільки як громадянина своєї країни, але і як «громадянина світу»; усвідомлювати виклики, що стоять перед сучасним людством, такі, як сталий розвиток, захист навколишнього середовища, бідність, питання безпеки та здоров'я.

Із таких позицій, основними характеристиками академічно мобільної особистості є [1]: рухливість мотивації та гнучкість цілей; готовність до змін, спілкування і співробітництва; здатність до самоосвіти і потреба в самовдосконаленні; володіння іноземною мовою на рівні, що дозволяє здійснювати ефективну взаємодію в соціокультурному і професійному середовищі; готовність до оволодіння новими знаннями і технологіями; гнучкість мислення, здатність до рефлексивної оцінки власної діяльності та критичного аналізу інформації, що надходить.

Отже, можемо сформулювати формування академічної мобільності інженера в у процесі інтеграції змісту навчання базується на таких засадах: можливість впливу на формування системи інтегрованих знань, умінь та навичок майбутніх фахівців через вивчення професійно орієнтованих курсів, на які впливає низка суб'єктивних факторів (контингент студентів, можливості навчального закладу, профільна орієнтація навчальних груп тощо), що потребує розроблення їх науково-методичного обґрунтування та забезпечення; зміст дисциплін є професійно детермінований в прикладній, практично значущій частині, що виявляється у змістовій інтеграції; єдність навчальної і проектної діяльності студентів, підвищує продуктивність та інтенсивність навчання, визначає доцільність застосування набутих знань, умінь та навичок і розвиває їхнє аналітичне та творче мислення; використання інноваційних підходів у викладанні дисциплін; зростання ролі професійної мотивації у професійній підготовці.

Висновки. Результати проведеного нами дослідження дозволяють зробити наступні висновки: необхідною є корекція навчальних планів і програм із урахуванням можливостей новітніх методик; оновлення змісту програм з урахуванням вимог сьогодення; орієнтування на професійно значущі види діяльності майбутнього інженера; урахування індивідуальних особливостей, здібностей та запитів студентів;

фундаменталізація змісту знань, умінь та навичок як основи перспективного розвитку можливостей майбутнього інженера; розроблення методичного забезпечення інтеграції для формування академічної мобільності майбутнього інженера.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічна мобільність студентів як невід’ємний інтеграційний процес сучасної освіти. // В. А. Триндюк, Мартинюк О. М., Стернічук В. Б. / Механізми забезпечення розвитку України: гуманітарний та економічний аспекти: [монографія] / колектив авторів за ред. д-ра екон. наук Н.С. Різник, канд. екон. наук А.Т Московчук. – Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, 2013. – 722 с.
2. Ившина Г. В. Инвариантный подход к проектированию и применению информационных технологий в образовании / Г. В. Ившина // Педагогическое образование и наука. – 2002. – №1. – С.41-46
3. Кузьмин А. В. Управление академической мобильностью как фактор развития международной интеграции в образовании: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.05 / А. В. Кузьмин. – Санкт-Петербург, 2007. – 26 с.
4. Лихолетов В. Инвариантные компоненты деятельности знаний в профессиональном образовании / В. Лихолетов // Альма матер. – 2002. – №2. – С. 10-15.
5. Сушенцева Л. Л. Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: теорія і практика [Текст] : монографія / Лілія Леонідівна Сушенцева. — Кривий Ріг : Видавничий дім, 2011. — 439 с.
6. Parkinson Alan "The Rationale for Developing Global Competence," Online Journal for Global Engineering Education. – 2009. – Vol. 4: Iss. 2, Article.2.
7. Симончук О. В. Міжпрофесійна мобільність та зміна соціальної ідентичності [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : спец. 22.00.03 / О. В. Симончук. — К., 2000. — 19 с.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2016.

БИЛЫК Оксана

кандидат пед. наук, доцент, доцент
кафедры иностранных языков Национальный университет “Львовская политехника ”

ул. Симовича 2/1, г. Львов, Украина

E-mail: Lubik.anelia@gmail.com

КОЗЛОВСКАЯ Ирина

доктор пед. наук, ведущий научный сотрудник МИОК,
Национальный университет “Львовская политехника”

улица Бандеры, 32-а, г. Львов, Украина

E-mail: ink55@i.ua

МЫСЬКИВ Ирина

кандидат пед. наук, доцент, доцент кафедры иностранных языков
Национальный университет “Львовская политехника”

ул. Осыкова 14/ос., г. Львов – пгт. Брюховычи, Украина

E-mail: myskiviryna@i.ua

ФОРМИРОВАНИЕ АКАДЕМИЧЕСКОЙ МОБИЛЬНОСТИ БУДУЩЕГО ИНЖЕНЕРА В ПРОЦЕССЕ ИНТЕГРАЦИИ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. В данной статье показано значение исследования профессиональной мобильности, которое предусматривает готовность специалиста к изменению профессиональных задач, рабочих мест, способность быстро осваивать новые специальности. Доказана целесообразность использования интегративного подхода к формированию мобильности будущих специалистов, в частности технического профиля. Выявлено, что интеграция выступает не только способом развития знания, но и средством его институализации, то есть организации знаний в определенные общественные институты, разделение труда в науке, а интеграция как методологический подход способствует обеспечению креативности, совместимости, единства содержания образования. Обоснованно базовые принципы формирования академической мобильности инженера в процессе интеграции содержания обучения.

Ключевые слова: интеграция, формирование, мобильность, академическая мобильность, инженер, содержание обучения, техническое образование.

BILYK Oksana

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Foreign Languages Department, National University "Lviv Polytechnic"

Simovych Street 2/1, Lviv, Ukraine

E-mail: Lubik.anelia@gmail.com

KOZLOVSKY Iryna

PHD (Doctor) of Pedagogical Sciences, leading researcher MIOK, National University "Lviv Polytechnic"

Bandera Street, 32, Lviv, Ukraine

E-mail: ink55@i.ua

MYSKIV Iryna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Foreign Languages Department, National University "Lviv Polytechnic"

Osykova Street 14, Lviv – Bryukhovychi? Ukraine

E-mail: myskiviryna@i.ua

THE FORMATION OF THE FUTURE ENGINEER ACADEMIC MOBILITY IN THE INTEGRATION OF EDUCATIONAL CONTENT

Summary. This article shows the importance of professional mobility research, providing the willingness of specialist to change professional tasks and jobs, the ability to acquire new skills. The feasibility of using an integrative approach towards the future specialists mobility (technical profile in particular) is proved. The integration is revealed not only as a way of the knowledge development, but as a mean of its institutionalization, i.e. the organization of knowledge in certain public institutions, the division of labor in science. The integration as a methodological approach helps to ensure creativity, compatibility, unity of educational content. The basic principles of the engineer academic mobility formation in the integration of educational content are substantiated.

Key words: integration, formation, mobility, academic mobility, engineer, educational content, technical education.

Abstract. This article shows the importance of professional mobility research, providing the willingness of specialist to change professional tasks and jobs, the ability to acquire new skills. The feasibility of using an integrative approach towards the future specialists mobility (technical profile in particular) is proved. The integration is revealed not only as a way of the knowledge development, but as a mean of its institutionalization, i.e. the organization of knowledge in certain public institutions, the division of labor in science. The integration as a methodological approach helps to ensure creativity, compatibility, unity of educational content. The basic principles of the engineer academic mobility formation in the integration of educational content are substantiated: the ability to influence the formation of a system of integrated knowledge, skills and habits of the future specialists at professionally oriented courses, which are affected by a number of subjective factors (the group of students, the capability of the institution, the profile orientation of academic group, etc.) that requires the development of scientific and methodological basis and support. The content of disciplines is professionally determined in applied practically significant parts, and reflected in the content integration. The unity of educational and project activity of students, increases the productivity and training intensity, determines the feasibility of the acquired knowledge, skills and habits, develops their analytical and creative thinking; using innovative

approaches in the teaching of disciplines; the increasing role of professional motivation in training.

The necessity of educational plans and programmes correcting according to the latest methodologies; updating the programmes content to meet the modern requirements; targeting on professionally meaningful activities of the future engineers, taking into account the individual peculiarities, the abilities and the needs of students; strengthening the content of knowledge, skills and habits as the basis for perspective possibilities development of the future engineer; developing methodological implementation of integration to form academic mobility of the future engineer are concluded.

REFERENCES

1. Akademichna mobil'nist' studentiv yak nevid'yemnyy intehtatsiynyy protses suchasnoyi osvity. // V. A. Tryndyuk, Martynyuk O. M., Sternichuk V. B. / Mekhanizmy zabezpechennya rozvytku Ukrayiny: humanitarnyy ta ekonomichnyy aspekty: [monohrafiya] / kolektyv avtoriv za red. d-ra ekon. nauk N.S. Riznyk, kand. ekon. nauk A.T Moskovchuk. – Luts'k: SPD Hadyak Zhanna Volodymyrivna, 2013. – 722s
2. Yvshyna H. V. Ynvaryantnyy podkhod k proektirovaniyu v primeneniyu informatsyonnykh tekhnolohyy v obrazovanii / H. V. Yvshyna // Pedahohy–cheskoe obrazovanye y nauka. – 2002. – #1. – S.41-46
3. Kuz'myn A. V. Upravlenye akademycheskoy mobyl'nost'yu kak faktor razvytyya mezhdunarodnoy yntehtatsyy v obrazovanii: avto-ref. dys. kand. ekon. nauk : 08.00.05 / A. V. Kuz'myn. – Sankt-Peterburh, 2007. – 26 s
4. Lykholetov V. Ynvaryantnye komponenty deyatel'nostnykh znaniy v professyonal'nom obrazovanii / V. Lykholetov // Al'ma mater. – 2002. – #2. – S. 10-15
5. Sushentseva L. L. Formuvannya profesiynoyi mobil'nosti maybutnikh kvalifikovanykh robitnykiv u profesiyno-tekhnichnykh navchal'nykh zakladakh: teoriya i praktyka [Tekst] : monohrafiya / Liliya Leonidivna Sushentseva. — Kryvyi Rih : Vydavnychy dim, 2011. — 439 s.
6. Parkinson Alan "The Rationale for Developing Global Competence," Online Journal for Global Engineering Education. – 2009. – Vol. 4: Iss. 2, Article.2
7. Symonchuk O. V. Mizhprofesiyna mobil'nist' ta zmina sotsial'noyi identychnosti [Tekst] : avto-ref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. sotsiol. nauk : spets. 22.00.03 / O. V. Symonchuk. — K., 2000. — 19 s, транслітерація списку

(переклад на англ. зроблено особисто авторами статті).

УДК 378.14 : 372.834

ГРИНЬОВА Яна

канд. пед. наук, доцент кафедри історичних, соціальних і правових дисциплін Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва,

Україна, Харківська область, Харківський район, п/в “Докучаєвське”

E-mail: grinyova-yana@mail.ru

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті визначено, що проблема побудови правової української держави та правового суспільства залежить від достатнього рівня правових знань, умінь та навичок всіх громадян без виключення. Проаналізовано останні дослідження і публікації у сфері осмислення означеної проблеми. Розкрито зміст таких видів правового навчання, як: проблемне, модульне, контекстне та інформаційно-технологічне. Доведено що, саме поєднання різноваріативних видів навчання сприяє ефективному розвитку правових умінь і навичок, формуванню професійно-правового мислення й допомагає глибоко засвоїти правові норми на якісно новому, високому рівні, гармонійно поєднувати теорію й практику.

Ключові слова: правове навчання, правова держава, правові дисципліни, правова культура.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Своєчасне усвідомлення сутності правових понять полегшує процес адаптації молодого людини в новому, самостійному житті при встановленні особою різносторонніх контактів у відносинах з іншими суб'єктами. Завдання ВНЗ полягає в тому, щоб студент набув не лише професійні знання, а й запропонувати йому необхідні правові знання, яким у сучасному часі з підвищеними (а інколи й додатковими) вимогами до здобувачів вакантних посад відводиться не останнє місце. А тому, ми не можемо не погодитися зі словами одного із українських державних діячів, який зазначав, що майбутнє нашої держави залежить від стану системи освіти та рівня освіченості української нації, а також: "Наша освіта, наша школа, наші знання найкраще визначають наше майбутнє" [1].

Реалії сьогодення вказують на те, що саме для побудови правової української держави всім громадянам без виключення бракує правових знань, умінь та навичок, а також є немало важливим явищем відсутність у громадян поваги до законів та обов'язку їх дотримання, й безперечним є © Гриньова Я., 2016

факт відсутності упровадження передового світового досвіду в питаннях реалізації та виконання законів органами державної влади у особі уповноважених осіб.

Звісно, що в односторонньому порядку означену проблему не вирішити й для побудови правової держави потрібно використовувати різноманітні інструменти (правове виховання на усіх рівнях освітньої системи; справедливість законів; високий рівень правової культури громадян та безумовно державних службовців; дотримання принципу – верховенства права усіма і кожним; створення належних умов для реалізації норм права; легальний шлях прийняття законів та відповідність їх змісту Конституції України; високий рівень законодавчої техніки та інше). Тому ми реально розуміємо, що від роботи викладачів правових дисциплін залежить лише незначний відсоток вкладу у розбудову правової держави. Отже, перед викладачем правових дисциплін постає особливе завдання, яке полягає в такій організації навчально-пізнавального процесу, який би сприяв забезпеченню ефективного засвоєння студентами правових знань. Цього можна досягти шляхом впровадження активних видів навчання в поєднанні з різними формами, методами та прийомами педагогічної взаємодії. Актуалізація такого навчання пояснюється стрімким науково-технічним прогресом, який спричинює зростання обсягу інформації, що призводить до труднощів у засвоєнні знань, а отже, детермінує необхідність в реальній безперервній освіті, а також незадовільним станом традиційного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує значний науково-теоретичний доробок у сфері осмислення проблеми навчання, репрезентований працями таких зарубіжних авторів, як: Б. Блум, Д. Брунер, Г. Гейс, Й.-Ф. Гербарт, Дж. Дьюї, В. Коскареллі, Дж. Керрол, Д. Хамбліна та ін., і таких вітчизняних науковців, як: С. Архангельський, Ю. Бабанський, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Киричук, В. Кремень, О. Коваленко, М. Левін, О. Савченко, В. Сластьонін, Н. Талізін та ін. Деякими аспектами проблеми правового навчання займалися такі вчені, як: В. Бабкін, О. Бандурка, О. Дьоміна, В. Загрева, Г. Маркова, С. Микитюк, А. Нікітін, О. Певцова, М. Подберезський, І. Романова, М. Фіцула, М. Щербань та ін.

Формування цілей статті: поєднати традиційні й новітні методи правового навчання (проблемне, модульне, контекстне та інформаційно-технологічне), розкрити їх зміст й довести їх ефективність відносно формування високого рівня правової культури, що дозволило б викладачеві досягти запланованого результату у процесі викладання правових дисциплін, а студентам мати відносно стійкі уявлення, знання, уміння та навички із застосування правових норм в практичній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методичні прийоми й методи, які використовуються сьогодні у процесі викладання не є новими, але для більш ефективного засвоєння знань і отримання очікуваного результату доречно оперувати якомога ширшим їх колом, а також, вносити інновації в їх зміст. Як визначає, О. Певцова: «інновації в правовому навчанні полягають в оновленні методичних прийомів, наприклад, проведенні ділових ігор і застосуванні інших форм інтерактивного навчання. Інноваційне правове навчання становить сукупність нововведень, які виражаються в системі дій і операцій навчальної діяльності, дозволяючи швидко й ефективно досягнути прогнозуемого й діагностуючого результату» [2, с. 43–47]. Вважаємо, що в процесі викладання правових дисциплін доцільне використання таких видів та методів навчання, як: проблемне, модульне, контекстне та інформаційно-технологічне та інших.

Проблемне навчання не є новим, його концепція з'явилася в 50-х роках ХХ століття й, на думку її авторів (Д. Брунер, І. Лернер, А. Матюшкін, М. Махмутов, В. Оконь, В. Ягупов, та інших), мала б компенсувати недоліки традиційного або пояснювально-ілюстративного навчання, яке має переважно репродуктивний характер на відміну від проблемного навчання, де педагог не дає готових знань, а організовує їх пошук шляхом усвідомлених і обґрунтованих дій і їх аналізу. Таке навчання можна назвати навчанням шляхом розв'язання нестандартних задач, у ході якого учні засвоюють нові знання, вміння й навички. Значення проблемної інтерпретації навчального матеріалу полягає в тому, що викладач не доводить до відома студентів знання в готовому вигляді, а ставить перед ними проблемні задачі, спонукуючи шукати шляхи й засоби їх вирішення. Проблема сама прокладає шлях до нових знань і способів дій. На жаль, цього не можна сказати про традиційні педагогічні стратегії – від знань до проблеми: студенти не можуть виробити умінь і навичок самостійного наукового пошуку, оскільки їм даються для засвоєння його готові результати. У вітчизняній педагогіці розрізняють три основні форми проблемного навчання: проблемне викладення навчального матеріалу в монологічному режимі лекції або діалогічному режимі семінару; частково-пошукова діяльність при виконанні експерименту, на лабораторних роботах; самостійна дослідницька діяльність. Такі форми частково можна використати при вивченні права майбутніми фахівцями різних галузей. Залучення до процесу розв'язання проблеми шляхом моделювання, активізації, стимулювання, пошуку істини – головна мета проблемного навчання. Як зазначають М. Ануфрієв, О. Бандурка, О. Ярмиш, «проблема у широкому значенні слова – це складне теоретичне чи практичне питання, яке потребує всебічного і комплексного вирішення. У науці вона набуває

вигляду суперечливої ситуації, яка виявляється в існуванні протилежних позицій у поясненні будь-яких явищ, об'єктів, процесів, які потребують адекватної теорії для її розв'язання. Під проблемою у вузькому значенні розуміють складне питання, завдання, що потребує вирішення, дослідження» [3, с. 118]. На практиці такі навчальні проблеми повинні носити обґрунтований об'єктивний характер, мати зв'язок із навчальним планом і робочою програмою тієї чи іншої правознавчої дисципліни, відображати головні суттєві сторони й особливості явища чи процесу, які вивчаються. Масштаби проблем можуть бути різними й охоплювати дисципліну в цілому, окрему тему, заняття чи навіть його частину. На семінарських заняттях нами ефективно використовуються елементи проблемного навчання у формі теоретичної гри та диспутів, де невеликі робочі групи доводять один одному переваги своєї концепції, свого методу, наприклад, у ході вивчення «Правознавства», таких тем, як «Основи кримінального права» – «Пошук оптимальних шляхів подолання злочинності», при вивченні теми «Основи трудового права» – «Проблеми реалізації права на працю в Україні» тощо, саме метод тематичної дискусії дозволяє показати багатогранність питання, яке знаходиться в центрі обговорення. Дієвими й актуальними є виступи студентів із доповідями з проблемних питань, наприклад: «Екологічні проблеми безпеки та якості харчових продуктів: правове регулювання» та ін. Невід'ємним, а то й основним елементом такого навчання є практичні завдання (задачі, проблемні ситуації) правового характеру. Особливість їх полягає в тому, що вони мають комплексний характер, і для того, щоб їх вирішити, потрібно звернутися, як правило, не до одного нормативно-правового акту, а іноді й до судової практики, що дозволяє позитивно вплинути на засвоєння декількох тем. Наприклад, при вирішенні практичних задач, у процесі вивчення дисципліни «Екологічне право» потрібно керуватись такими нормативно-правовими актами як: Конституція України, Лісовий, Земельний, Цивільний, Водний кодекси, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» та інші залежно від виду відносин та ситуації які склалися. Проблемна правова задача ставить питання: «Як вирішити спір?», «Яке рішення потрібно прийняти?», «Як учинити в цій ситуації?» тощо. Низка проблемних питань трансформує проблемну задачу в модель пошукових рішень, де розглядаються різні шляхи, засоби й методи рішення. Головним у проблемному навчанні є сам процес пошуку й вибору правильних, оптимальних рішень, а не миттєвий вихід на рішення. Проблемні правові задачі при вивченні правових дисциплін виконують функції пошукових дій, спрямованих на засвоєння нових знань, і контролю для виявлення рівня результатів навчання.

Ще одним видом навчання є модульне, яке сьогодні наскрізь пронизує всю систему навчання у ВНЗ. Кредитно-модульна система – це одна з передумов входження України до єдиного Європейського та Світового освітнього простору, яка передбачає запровадження в систему вищої освіти Європейської кредитно-трансферної та акумуляючої системи (ECTS), що функціонує на інституціональному, регіональному, національному та Європейському рівнях і є ключовою вимогою Болонської декларації 1999 року. Уведення кредитної системи дозволило зорієнтуватися на курс виконання найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації системи вищої освіти України – забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог; посилення ролі самостійної роботи студентів, використання новітніх педагогічних методик і сучасних інформаційних технологій навчання. Автором модульного навчання вважається американський філософ Дж. Дьюї. Зміст такого навчання полягає в самоорганізації й самоконтролі навчальної діяльності студентів. Психологи Дж. Керрол, Б. Блум визначали, що для оволодіння одним і тим самим навчальним матеріалом різними учнями залежно від їх інтелектуальних здібностей потрібний різний час, однак традиційна (аудиторно-лекційна) система ігнорує індивідуальні відмінності студентів і вимагає засвоєння однієї й тієї ж порції навчального матеріалу за однаковий термін. Автори пропонують надати учням достатньо часу на вивчення визначеного матеріалу [4]. При проектуванні змісту дисципліни в останній час намітилася тенденція виділення із базису дисципліни її поняттєвої бази – тезаурусу, у якому мають бути представлені основні змістові одиниці. Їх потрібно систематизувати за елементами наукового знання й давати за розділами курсу у вигляді переліків, які відображають його зміст. Модульне навчання представлене у вигляді модулів та передбачає таку організацію навчального процесу, за якої викладач і студенти пропрацьовують поетапно інформаційну складову представленої дисципліни. Сукупність таких модулів становить єдине ціле при розкритті навчальної теми або всієї навчальної дисципліни. Модульне навчання розраховане на велику самостійну роботу студентів при дозованому засвоєнні навчальної інформації, зафіксованої в модулях. Іноді цей вид навчання називають блочно-модульним, де навчальна програма розділена на блоки, складовими яких є змістові модулі. Певні нарікання щодо недосконалості вітчизняної освітньої системи підготовки фахівців є небезпідставні, в першу чергу це стосується таких питань: відсутність систематичної роботи студентів упродовж навчального семестру; позбавлення свободи у виборі студентом навчальних дисциплін; відсутність об'єктивного оцінювання знань студентів; неоправдані затрати бюджету часу на проведення

екзаменаційної сесії; низький рівень адаптації до швидкозмінних вимог світового ринку праці; недостатній рівень активності студентів і відсутність елементів змагальності в навчальних досягненнях; низька мобільність студентів щодо зміни напрямів підготовки спеціальностей і вищих навчальних закладів та інше.

Упровадження кредитно-модульної системи дозволило розв'язати низку питань у тому числі й у процесі викладання правових дисциплін, що позитивно впливає на підвищення якості підготовки фахівців; систематичність засвоєння навчального матеріалу; становлення зворотного зв'язку з кожним студентом на визначених етапах навчання; контроль і своєчасне корегування навчальних дій; підвищення мотивації до навчання, психологічне розвантаження студентів у кінці семестру; підвищення відповідальності студентів за результати навчальної діяльності; підвищення рівня конкурентоспроможності на ринку праці; скорочення непродуктивного навчального часу; економія матеріальних ресурсів (опалення, електроенергія і та ін.) тощо [5].

Контекстне навчання. Основою цієї теорії є концепція відомого науковця, доктора психологічних наук А. Вербицького, який, ретельно проаналізувавши процес підготовки спеціалістів у навчальному закладі (коледж, університет), запропонував технологію знаково-контекстного навчання, яка б дозволила вирішити деякі проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців. Ціль такого навчання – формування цілісної структури майбутньої професійної діяльності фахівця в період навчання. Це означає, що для досягнення цілей формування особистості фахівця в професійному навчальному закладі необхідно організувати таке навчання, яке забезпечило б перехід, трансформацію одного типу діяльності (пізнавальної) в іншу (професійну) з відповідною зміною мотивів і потреб, цілей, засобів, предметів і результатів.

Дослідження показують, що в процесі підготовки фахівців і їхнього активного входження в професійну діяльність домінуючим залишається предметний контекст майбутньої діяльності (знання, уміння, навички), паралельно ж майже виключається соціальний контекст, що відкриває шляхи й можливості входження молодого спеціаліста в колектив, який формує вміння соціальної взаємодії й спілкування (наприклад, стосовно права – договірні відносини) сумісного прийняття рішень, відповідальності за себе й інших. Оскільки правові норми є особливим видом соціальних, а отже, правові відносини особливим, невід'ємним видом соціальних відносин, то і знання й уміння їх застосовувати в професійній діяльності будуть свідчити про високу культуру фахівця. Відтак, використання основ такого навчання є актуальним при викладанні й вивченні правових дисциплін.

Загалом слід зазначити, що саме соціальна сторона адаптації, як засвідчує спостереження, є складною для випускника, «оскільки у ВНЗ у кращому випадку навчать предметним діям, а не соціальним вчинкам». Разом із тим педагогічній практиці відомі форми й методи навчання, у яких відтворюється не тільки предметний, але й соціальний зміст майбутньої професійної діяльності: метод аналізу конкретних виробничих ситуацій і ситуаційних задач, ділових ігор, проблемні ситуації, науково-дослідна робота студентів, виробнича практика, курсове і дипломне проектування.

Основною характеристикою контекстного навчання, яке реалізується за допомогою нових і традиційних форм і методів, є моделювання предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності. У контекстному навчанні виділяють три базові форми діяльності студентів із застосуванням перехідних форм від однієї базової до іншої. До базових відносять: навчальну діяльність академічного типу, провідна роль у якій відводиться лекції; квазіпрофесійна діяльність (ділові ігри та інші ігрові форми); навчально-професійна діяльність (НДРС, виробнича практика, «реальне» дипломне проектування). Перехідними формами від однієї базової моделі до іншої виступають всі останні (лабораторні, імітаційне моделювання, спецкурси тощо) форми.

Доцільним у процесі правового навчання є проведення ділових ігор. Технологія ділових ігор була розроблена в Радянському Союзі на початку 1930-х рр. Ділова гра є формою відтворення предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності спеціаліста, моделювання таких систем відношень, які характерні для цієї діяльності як цілого. За допомогою знакових засобів (мова, виступ, графіки, таблиці, документи) у діловій грі відтворюється професійна сфера, яка схожа за основними істотними характеристикам з реальною. Разом із тим у діловій грі відтворюються лише типові, узагальнені ситуації в стислому масштабі часу. Потрібно також зазначити, що як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі відсутня загальноприйнята концепція ділової гри. Немає єдиного підходу щодо її поняття, змісту, термінології, правил проведення, що створює певні труднощі в педагогічній практиці.

Основою ділової гри є модель, яка включає об'єкт управління й управлінську систему. Основні ознаки ділових ігор: наявність моделі об'єкта, наявність ролей, різних рольових цілей при виробленні рішень, взаємодія учасників при виконанні рольових дій, наявність загальної цілі гри в усіх учасників, колективне вироблення рішень учасниками гри; реалізація поетапних рішень у ході гри тощо. Такі ігри дозволяють навчити приймати рішення й умінням на практиці застосовувати набуті знання. Крім того, їх використання має великий виховний потенціал, оскільки

студенти переконуються в необхідності теоретичної підготовки, у результаті якої підвищується мотивація до вивчення предмету. Також актуальність гри безперечна й в процесі вивчення правових дисциплін, оскільки вони спрямовані на моделювання важливих процесів у професійній й суспільно-громадській діяльності. Нами активно запроваджуються ігрові форми навчання, які взаємопов'язані з іншими видами навчально-пізнавальної діяльності, що ефективно дозволяє активізувати й спрямовувати у вірному напрямі навчальні дії студентів. Студентам пропонуються такі ігри, як: «Всезнайка», «Брейн-ринг», «Прес-конференція», гра-конкурс «Ти мені – я тобі», сюжетно-рольові ігри «Юридична консультація», «Я адвокат», «Мій законопроект», ділова гра «Я підприємець» та інші.

Важливим у правовому навчанні є інформаційно-технологічне навчання, оскільки комп'ютерні, телекомунікаційні й інтернет-технології внесли суттєві зміни в засоби освоєння й засвоєння інформації. І тим самим відкривають нові можливості для інтеграції різних дій, сприяючи досягненню соціально значущих і актуальних у сучасний період суспільного розвитку цілей навчання.

Безперечно, що сьогодні неможлива організація правового навчання без використання сучасних інформаційних технологій: дистанційна, комп'ютерна, навчання в мережі Інтернет сприяють удосконаленню інформаційно-правового забезпечення суспільства в цілому й учнів у тому числі, а також дозволяють полегшити доступ до інформаційних офіційних джерел. Метою такого навчання є підвищення якості рівня правових знань майбутніх фахівців, а завданнями – безперервне інформаційно-правове забезпечення освітнього процесу на всіх рівнях (школа – ВНЗ – післядипломна освіта); створення інформаційно-правових програм, програмних комплексів, правових бібліотек із метою успішного проведення необхідних заходів щодо організації правового навчання. Однією з важливих складових сучасної правової освіти є робота в Інтернеті. Застосування цього ресурсу також мало місце в процесі проведення формувального експерименту. Інтернет-мережа – це глобальний інформаційний простір, який є одночасно сукупністю комп'ютерних систем, об'єднаних між собою, що представляють сервіс фізичних і юридичних осіб, які обмінюються інформацією між собою. Застосування Інтернет-технологій забезпечує доступ до банків даних із наукової, навчальної, методичної проблематики, дозволяє учнівській молоді брати участь у правових олімпіадах, вікторинах, форумах, правових освітніх проектах, студентських конференціях, що сприяє підвищенню рівня правової культури.

Висновки. Становлення України як самостійної, незалежної, правової держави в основному залежить від вирішення питання модернізації вітчизняної освіти, удосконалення якості освітнього процесу, що спонукає зокрема викладачів правових дисциплін до пошуку нових методів і засобів навчання та виховання, зорієнтованих на підвищення рівня правосвідомості й правової культури громадян. Саме поєднання різноваріативних видів навчання сприяє ефективному розвитку правових умінь і навичок, формуванню професійно-правового мислення й допомагає глибоко засвоїти правові норми на якісно новому, високому рівні, гармонійно поєднувати теорію й практику. Що дозволить задовольнити сучасні запити суспільства до фахівців нової формації, здатних приймати рішення й вирішувати завдання різної складності. Перспективи подальших досліджень полягають у пошуці сучасних методів навчання, які б дозволили більш ефективно розвивати особистість у правовому напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Майбутнє України залежить від стану системи освіти в державі.... [електронний ресурс].– Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rubric-technology/674129
2. Певцова Е. Основные концепции правового образования / Е. Певцова // Учитель. – 2001. – № 4. – С. 43–47.
3. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України : науково-практичний посібн. / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш. – Х. : Ун-т внутр. справ, 1999. – 369 с.
4. Carrol J. V. A Model of School Learning // Teachers College Record. – 1963, May. – P. 723 – 730.
5. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / МОНУ ; уклад. М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський, Ю. В. Сухарніков ; відп. ред. М. Ф. Степко. – Київ : Освіта України, 2004. – 60 с.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2016.

ГРИНЕВА Яна

канд. пед. наук, доцент, Харьковський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва,
Україна, Харьковська область, Харьковський район,
п/о “Докучаєвське”

E-mail: grinyova-yana@mail.ru

**ФОРМЫ, МЕТОДЫ И ПРИЕМОМЫ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ВЗАЄМОДЕЙСТВИЯ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРАВОВЫХ
ДИСЦИПЛИН**

Резюме. В статье раскрыто содержание таких видов правового обучения, как: проблемное, модульное, контекстное и информационно-технологическое. Цель проблемного обучения состоит в том, что преподаватель не доводит до сведения студентов знания в готовом виде, а ставит перед ними проблемные задачи, побуждая искать пути и средства их решения. Модульное обучение позволяет грамотно и поэтапно организовать изучение дисциплины, заставляет студента быть активным в течение семестра и работать систематически. Основной характеристикой контекстного обучения, которое реализуется с помощью новых и традиционных форм и методов, является моделирование предметного и социального содержания будущей профессиональной деятельности. Одной из форм этого учения является проведение деловых игр, направленных на моделирование важных процессов в профессиональной и общественной деятельности. Важным в правовом обучении есть и информационно-технологическое обучение, которое обеспечивает доступ к базам данных с научной, учебной, методической проблематики, нормативно-правовых ресурсов (законов и подзаконных актов), позволяет студенчеству участвовать в правовых олимпиадах, викторинах, форумах, правовых образовательных проектах, студенческих конференциях, что безусловно влияет на уровень их правовой культуры.

Ключевые слова: правовая культура, проблемное, модульное, контекстное и информационно-технологическое обучение.

GRINYOVA Yana

PhD in Pedagogical Sciences, associate professor of the Department of Historical, Social and Legal Disciplines of Kharkov National Agrarian University named after V.V. Dokuchayev.

Ukraine, Kharkov region, Kharkov District, p/o "Dokuchaievskoie"

[E-mail:grinyova-yana@mail.ru](mailto:grinyova-yana@mail.ru)

FORMS, METHODS AND APPROACHES OF PEDAGOGICAL ACTIVITY IN THE PROCESS OF TEACHING LEGAL DISCIPLINES

Summary. The article suggests various teaching methods, forms and approaches of pedagogical interaction to solve the problem of legal education of future specialists. The content of such methods of legal education as problematic, modular, contextual and information-technological is disclosed.

The goal of problematic training is motivating the students to look for the ways to solve problematic tasks. Modular training allows the lecturer to competently and gradually organize the teaching process. Contextual education is the modeling the subject and social content of future professional activity. Informational and technological training provides access to data base on different scientific, social and professional issues.

Keywords: legal education, approaches, modular, contextual, professional issues, problematic tasks.

Abstract. Today Ukraine is on the way to develop a legal state. An important and indispensable factor in this area is state educational programs that would facilitate the development of legal culture of citizens. It is education that makes our future, the future of our country. Folk wisdom says: "What you sow is what you reap." Therefore we propose the following methods and forms of legal education which help the students to increase their level of legal culture, form the fundamental concepts of state and right to orient oneself in the system of legal norms, to be able to defend and protect their rights in various institutions and prepare legal documents.

Today there are considerable scientific and theoretical achievements in understanding the problem of education, represented by the works of such foreign scientists as B. Bloom, David Bruner, G. Hayes, Y.-F. Herbart, John. Dewey, W. Koskarelli, J. Carroll, D. Hamblina and such native scientists as S. Arkhangelskiy, Yu. Babanskiy, S. Goncharenko, I. Zyazyun, O. Kirichuk, V. Kremen, O. Kovalenko, M. Levin, A. Savchenko, V. Slastyonin, N. Talyzina etc. Some aspects of the problem of legal training were studied by such scholars as V. Babkin, O. Bandurka, O. Dyomina, V. Zahreva, G. Markova, S. Mykytyuk, A. Nikitin, O. Pevtsova, M. Podberezskiy, I. Romanova, M. Fitsula, M. Shcherban and others.

The relevance of legal training for various professional groups is an absolute requirement of our time. In order to be a successful, focused and mobile professional man one should know and orient oneself in the system of laws and regulations. One can achieve this task studying legal disciplines in establishments of High Learning through the introduction of active types of training combined with different forms, methods and techniques of teaching interaction. Therefore the purpose of this article is to determine a combination of traditional and advanced methods of legal training (problematic, modular, contextual and information- technological), to reveal their contents and to prove their effectiveness, which would allow the lecturer to achieve the planned results in teaching the legal disciplines.

Through detailed analysis and disclosure of the main content of different types of legal training it has been proved that the combination of various forms and methods of teaching promotes effective development of legal skills, the development of professional and legal thinking and also helps to deeply learn the law at a new, higher level, harmoniously combine theory and practice. The introduction of such training will meet the needs of a modern society for the specialists of a new formation, able to make decisions and solve problems of different complexity.

REFERENCES

1. Maibutnie Ukrainy zalezhyt vid stanu systemy osvity v derzhavi.... [elektronnyi resurs].– Rezhym dostupu [http:// http://www.ukrinform.ua/rubric-technology/674129](http://http://www.ukrinform.ua/rubric-technology/674129)
2. Pevcova E. Osnovnye koncepcii pravovogo obrazovaniya / E. Pevcova // Uchitel'. – 2001. – № 4. – С. 43–47.
3. Anufriiev M. I. Vyshchyi zaklad osvity MVS Ukrainy : naukovo-praktychnyi posibn. / M. I. Anufriiev, O. M. Bandurka, O. N. Yarmysh. – Kh. : Un-t vnutr. sprav, 1999. – 369 s.
4. Carrol J. B. A Model of School Learning // Teachers College Record. – 1963, May. – P. 723 – 730.
5. Modernizatsiia vyshchoi osvity Ukrainy i Bolonskyi protses / MONU ; uklad. M. F. Stepko, Ia. Ia. Boliubash, K. M. Levkivskiy, Iu. V. Sukharnikov ; vidp. red. M. F. Stepko. – Kyiv : Osvita Ukrainy, 2004. – 60 s.
(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

УДК 378.091-047.36

КАЛАУР Світлана

канд. пед. наук, доцент, докторант кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
вул. Максима Кривоноса 2, м. Тернопіль 46027, Україна
E-mail: svitlanakalaur@rambler.ru

**МОНІТОРИНГ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ У
СТУДЕНТІВ УМІНЬ З ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ:
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ РОЗВІДКИ**

Анотація. В статті автором розглянуто наукові підходи до сутності безпеки, а також з'ясовано зміст та підходи науковців до трактування особистої безпеки. Досліджено сутність особистісної безпеки фахівців соціальної сфери. Проаналізовано потенціал педагогічного моніторингу у дослідженні стану сформованості умінь з особистої безпеки. Встановлено, що головна мета педагогічного моніторингу зорієнтована на аналіз за певним станом об'єкта та з'ясування чинників, що сприятимуть його розвитку. Моніторинг розглядаємо у якості інформаційного наукового методу, що використовується для дослідження дійсного стану сформованості у студентів умінь з особистісної безпеки.

Ключові слова: особистісна безпека, моніторинг, професійна підготовка, педагогічний процес.

© Калаур С., 2016

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Під час реалізації своєї професійної діяльності фахівці соціальної сфери здійснюють чималий спектр професійних обов'язків та функцій, визначаючи потреби клієнтів у соціальних послугах. У цьому контексті вони повинні володіти сформованими вміннями особистісної безпеки, а також допомоги клієнтам.

Відзначимо, що поняття особистісної безпеки задекларовано на світовому рівні у Декларації про право людини на безпеку «Монреальській декларації» (Канада, Монреаль, 2002 р.). Цими питаннями опікуються багато міжнародних організацій, однак головну роль у світовому масштабі відіграє Організація Об'єднаних Націй (ООН), а основним документом, на якому ґрунтується освіта та наука з безпеки життєдіяльності людини, є Концепція про сталий розвиток людства («Декларація Ріо»), яка викладена в рішеннях Конференції ООН у Ріо-де-Жанейро 1992 р.

Зважаючи на той факт, що кількість соціальних проблем в нашій країні має тенденцію до зростання, можемо спостерігати й ріст потреби фахівців у збереженні як своєї власної безпеки під час професійної діяльності, так і збереження особистої безпеки клієнтів, які звертаються за допомогою в соціальні структури. Очевидно, що ще під час навчання студенти повинні оволодіти високим рівнем умінь з особистої безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі вивчення означеного кола питань було з'ясовано, що чимало науковців у своїх дослідженнях вивчали загальний контекст поняття безпеки. Зокрема, наукові праці Д. Александрова, О. Бандурки, В. Бойка, В. Предборського, І. Тодурова, О. Шаповала присвячені дослідженню сучасних уявлень про безпеку особистості. Нині видано фундаментальний підручник під В. Криволапчука [1], який висвітлює загальні підходи до особистісної безпеки, а також монографія В. Бабиц [2], яка розкриває професійну підготовку майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків. Однак мусимо констатувати, що в психолого-педагогічній науці проблеми особистої безпеки фахівців, які працюватимуть в соціальній сфері досліджені недостатньо.

Відзначимо, що на сьогоднішній день існують доволі фундаментальні публікації науковців, які висвітлюють загальні аспекти моніторингової діяльності. Так, користуються значною популярністю підручники під авторством О. Локшиної [3], А. Майорова [4] та Н. Стецько [5]. Проте, незважаючи на значну кількість публікацій, ґрунтовних напрацювань, щодо потенціалу педагогічного моніторингу у визначенні стану сформованості умінь з особистісної безпеки не здійснено.

Формування цілей статті (постановка завдання). У контексті наведених вище аргументів, було поставлено мету – дослідити психолого-

педагогічні аспекти безпеки та особистої безпеки, а також проаналізувати потенціал моніторингу під час вивчення стану сформованості у студентів психолого-педагогічних факультетів умінь з особистісної безпеки. Завдання: 1) з'ясувати сутність наукових дефініцій «безпека» і «особистісна безпека»; 2) розглянути зміст педагогічного моніторингу; 3) дослідити потенціал моніторингу для визначення стану сформованості умінь майбутніх фахівців соціальної сфери щодо особистісної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, зупинимося на аналізі підходів науковців до сутності наукової дефініції «особистісна безпека». Так, у тлумачному словнику української мови цей термін трактується як стан, коли комусь або чомусь ніщо не загрожує, не викликає занепокоєння [6, с. 53]. У монографії О. Головченка безпека розглядається як стан, що характеризує стабільність і баланс суперечностей у розвитку і функціонуванні людини, або соціальної системи із зовнішнім середовищем, наявність або зростання яких може призвести людину або соціальну систему до знищення або зміни системоутворюючих властивостей [7, с. 40]. Під безпекою розуміємо такий стан об'єкта, який забезпечує особі збалансований розвиток, дозволяє вчасно нейтралізувати загрози різного характеру в контексті реалізації основних функцій та виконання поставлених професійних завдань. Тобто, безпека передбачає стан захищеності особи від ризику зазнати шкоди.

Серед усіх видів (економічна, продовольча, безпека для здоров'я екологічна, громадська, політична) безпеки особистісна безпека посідає доволі значне місце, адже розглядається як безпека від загроз, що йдуть від: держави (фізичні тортури); інших держав (війна); від других груп людей (етнічні конфлікти); від злочинних угруповань; загрози жінкам та дітям (насилля, жорстоке поводження в сім'ї); загрози самому собі (суїцид). У професійній діяльності майбутніх соціальних працівників, соціальних педагогів та практичних психологів особистісна безпека є вагомою. Це зумовлено тим, що фахівцям соціальних установ приходиться працювати з тими клієнтами, особистісна безпека яких була порушена.

Забезпечення особистої безпеки можна розглядати у якості відправної точки, яка спрямована на забезпечення групової, національної, регіональної та глобальної безпеки. На перший план виходить проблема соціальної безпеки в широкому розумінні цього слова (соціально-економічної). Тобто, у XXI ст. безпека особи, окремих груп населення виходить на новий етапі розглядається як першооснова національної безпеки. Ми підтримуємо тезу про те, що особиста безпека є цілеспрямований процес, який спрямований на забезпечення стійкого розвитку як конкретному індивіду, так і суспільстві у цілому.

Таким чином, професійна діяльність майбутніх фахівців соціальної сфери повинна бути спрямована на забезпечення особистісної безпеки клієнтам. Фахівець повинен мати ґрунтовні знання та володіти професійними вміннями збереження та зміцнення особистісної безпеки. Однак, можемо констатувати що ґрунтовних досліджень, які б були спрямовані на вивчення стану сформованості умінь з особистісної безпеки не проводилися. Тому, задля виконання другого завдання було прийнято рішення про з'ясування сутності наукової дефініції «моніторинг». Встановлено, що термін «моніторинг» має латинське походження, що означає – той, що попереджає, наглядає, нагадує. У словнику сучасної української мови [8] моніторинг передбачає спостереження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату.

Наведемо погляди українських науковців на сутність моніторингу. Так, у баченні О. Майорова, моніторинг розглядається як «система збору, обробки, зберігання й поширення інформації про яку-небудь систему чи окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, що дає можливість прогнозувати її розвиток» [4, с. 12]. Нам імпонує бачення Н. Стецько стосовно того, що моніторинг доцільно розглядати як вищу форму організації інформаційної діяльності з «метою своєчасного виявлення і вирішення поточних проблем» [5, с. 6]. Науковець відзначає, що моніторинг спрямований на «проведення ряду замірів досліджуваного об'єкта і подальший аналіз» [5, с. 7]. Педагогічний моніторинг, у трактуванні українських науковців Т. Богачик, Л. Якименко та З. Волошин [9], це «система відбору, обробки, аналізу інформації, що забезпечує безперервне тривале відстеження її стану, наступну корекцію навчально-виховного процесу та прогнозування розвитку освітньої системи» [9, с. 21].

Отже, моніторинг має статус дослідження, а не емпіричного збирання матеріалів, носить комплексний і системний характер. Він дозволяє отримати реальну картину якості освітнього процесу, допоможе вивчити сильні і слабкі сторони. Встановлено, що основний зміст моніторингу полягає в одержанні об'єктивної інформації про стан освіти з метою її вдосконалення та внесення якісних змін. В умовах вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, доцільно проводити системне оцінювання та регулярно моніторити освітній процес. Моніторинг розглядається нами у якості коректної форми діагностики, що уможливорює реєстрацію змін, які відбуваються в освітньому процесі та дозволяє провести виважений аналіз у напрямку умінь з особистої безпеки. З допомогою моніторингу можна провести цілісне та системне спостереження з метою виявлення відповідності отриманого стану сформованості умінь з особистої безпеки бажаному результату.

Розглянемо методологічні аспекти організації моніторингу. Зокрема, головна увага у підручнику під редакцією О. Локшиної [3, с. 40] акцентована на тому, що до основних об'єктів моніторингових досліджень в освіті належать: 1) система освіти; 2) процеси; 3) діяльність; 4) явища. У контексті виокремлених об'єктів моніторингу, ми ставили перед собою чотири завдання: цілісно дослідити систему вищої освіти, яка передбачає професійну підготовку майбутніх фахівців соціальної сфери (система освіти); промоніторити освітній процес загалом та ті його складові (процеси); проаналізувати навчальну діяльність студентів та вивчити викладацьку роботу (діяльність); вивчити: зміст мотиваційного, когнітивного, конативного компонентів особистісної безпеки (явища).

Організовуючи моніторингове дослідження ми, дослухалися до порад О. Локшиної [3, с. 40-42] та Н. Стецько [5, с. 70-76] про те, що моніторинг має бути організовано з дотриманням таких принципів як: системності та об'єктивності; безперервності; перспективності; гуманістичної спрямованості; відкритості; оперативності. Проведення моніторингу забезпечувало реалізацію інформаційної, аналітичної, діагностичної, оцінювальної, організаційної, дослідницької, педагогічної, орієнтувальної, прогностичної, коригувальної, кваліметричної, моделюючої та управлінської функцій. Цінність моніторингу, залежить від того інструментарію, який буде використано. Під інструментарієм будемо розуміти «спеціально побудовану систему тестів, діагностичних завдань, відповідні методики різноманітного статистичного аналізу» [10, с. 32].

До педагогічного моніторингу вважаємо за доцільне залучити як бакалаврів спеціальностей «соціальна педагогіка», «соціальна робота», «практична психологія» та «психологія», так і молодших спеціалістів (молодших бакалаврів), які навчаються в педагогічних коледжах. Для отримання об'єктивної інформації загальна кількість респондентів повинна бути більшою від 400 осіб. З метою практичного визначення стану сформованості умінь з особистісної безпеки необхідно розробити комплексне тестування, яке б містило запитання як відкритого так і закритого рівнів, а також організувати педагогічне спостереження, бесіди, усне опитування як студентів, так і викладачів.

Висновки. У процесі дослідження з'ясовано, що безпека передбачає стан захищеності особи від ризику зазнати шкоди. Особистісна безпека посідає чільне місце у структурі безпеки та розглядається як безпека від загроз, що йдуть від: держави; інших держав; других груп людей; злочинних угруповань; загрози жінкам; загрози проти дітей; загрози самому собі. У професійній діяльності майбутніх соціальних працівників, соціальних педагогів та практичних психологів цей вид безпеки є надзвичайно вагомий. Оновлення вищої освіти в Україні повинно бути

зосередженим на використанні інноваційних підходів стосовно вдосконалення умінь з особистої безпеки майбутніх фахівців соціальної сфери. Для того, щоб з'ясувати стан сформованості умінь з особистісної безпеки необхідно організувати педагогічний моніторинг. Завдяки моніторингу можна досягнути максимальної реалізації зворотного зв'язку, що дає змогу оперативно коригувати зміст професійної підготовки студентів у цілому та суттєво вдосконалити вміння з особистісної безпеки.

Напрямки подальших розвідок будуть спрямовані у площину практичного проведення моніторингу, а також кількісного та якісного аналізу отриманих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Криволапчук В. О. Особиста безпека : навч.-практ. посіб. / В.О. Криволапчук, І.М. Тодуров, М.Т. Бондарчук, А.В. Юрченко. – К. : ВПЦ МВС України, 2006. – 169 с.
2. Бабич В. І. Професійна підготовка майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків: теорія і практика : монографія / В. І. Бабич. – Луганськ : Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2015. – 488 с.
3. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи: підручник / за ред. О.І. Локшиної. – К.: К.І.С., 2004. – 128 с.
4. Майоров А. Н. Мониторинг в образовании / А. Н. Майоров. – К. : Интеллект-центр, 2005. – 424 с.
5. Стецько Н. П. Основи моніторингу : навчально-методичний посібник / Н. П. Стецько; ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Пробне вид. – Тернопіль : Вектор, 2014. – 127 с.
6. Сучасний тлумачний словник української мови : 100 00 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. – Х. : Школа, 2009. – 1008 с.
7. Головченко О. М. Економічна безпека регіону в гарантуванні стабільності національної економіки : монографія / О. М. Головченко. – Одеса : БВВ, 2008. – 399 с.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і головний редактор В.Т. Бусел. – К. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
9. Богачик Т. С. Сучасні технології освітнього моніторингу / Т.С. Богачик, Л.В. Якименко, З.В. Волошин // Управління школою. – 2009. – №5. – С. 20–21.
10. Козак Т. М. Організаційно-теоретичні засади моніторингу діяльності вищих навчальних закладів / Т.М. Козак // Проблеми освіти. – 2011. – Вип. 67. – С. 30–34.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2016.

КАЛАУР Светлана

канд. пед. наук, доцент, докторант кафедры педагогики и менеджмента образования Тернопольского национального педагогического университета имени Владимира Гнатюка,
ул. Максима Кривоноса 2., г. Тернополь 46027, Украина

E-mail: svitlanakalaur@rambler.ru

МОНИТОРИНГ НЕОБХОДИМОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ УМЕНИЙ С ЛИЧНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ РАЗВЕДКИ

Резюме. В статье рассмотрен потенциал мониторинга в исследовании умений по личной безопасности у будущих специалистов социальной сферы. Проанализированы подходы ученых к содержанию научной дефиниции «личностная безопасность», а также освещена сущность педагогического мониторинга. Установлено, что главная цель педагогического мониторинга ориентирована на анализ состояния объекта и выяснения факторов, способствующих его развитию. Мониторинг рассматриваем в качестве информационного научного метода, который можно использовать для установления состояния сформированности у студентов умений по личной безопасности.

Ключевые слова: личностная безопасность, мониторинг, профессиональная подготовка, педагогический процесс.

KALAU Svitlana

Ph.D., associate professor, doctoral candidate of Pedagogy and Education Management department of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,

2, Maxim Kryvonos st. Ternopil city 46027, Ukraine

E-mail: svitlanakalaur@rambler.ru

MONITORING OF THE NECESSITY OF THE FORMATION OF STUDENTS' SKILLS IN PERSONAL SECURITY: GENERAL THEORETICAL EXPLORATION

Summary. In the article the author considers scientific approaches to the essence of security and the content and scientist's approaches to the treatment of personal safety were found. The essence of specialists' personal security of social sphere was investigated. The potential of pedagogical monitoring in the study of the state of formation of skills of personal safety was analyzed. It was established that the main purpose of pedagogical monitoring is focused on analysis of the state of the object and determines the factors that contribute to its development. The monitoring is considered as an information of the scientific method that is used for the investigation of real state of formation of students' skills of personal safety.

Keywords: personal security, monitoring, professional training, pedagogical process.

Abstract. During the research it was found that security involves the state of protection of person and society from the risk of being damaged. We distinguish economic, food, environmental health safety, social, political and personal security. It was found that personal safety occupies the an important place, because it is considered as security against threats coming from: the country (physical torture); other countries (war); of other groups of people (ethnic conflicts); by criminal groups; threat to women (violence, abuse in the family); threats against children (abuse, violence); threat to himself (suicide, drugs).

Personal security of the individual acts as primary basis of national security. In the professional activity of future specialists of social sphere personal security is extremely significant. This is because the specialists of social institutions have to work with those customers whose personal safety was discredited. So, the professional activity of future specialists of social sphere should be aimed at the ensuring of personal safety of its customers. A specialist must have profound knowledge in this area and have professional skills of maintaining and strengthening his own personal security.

It was proposed to use pedagogical monitoring to determine the state of the formatin of skills of personal safety. Monitoring is meant as a complex pedagogical research due to professional educational process, which provides a clear system of collection, processing, analysing and storage of information that aims to track the state of formation of readiness of students. Pedagogical potential of monitoring is aimed at timely adjustment and forecasting of educational process in higher educational institutions that prepare future social pedagogues, social workers, practical psychologists and psychologists.

We believe that monitoring should be organized on the following principles as systemic, objectivity; continuity; avaliability; humanistic orientation; openness; efficiency. In the context of the methodology, monitoring should be aimed at the implementation of such features as: informational, analytical, diagnostic, estimative, organizational, researchable, educational, predictive, corrective, qualimetric, modeling and managerial.

REFERENCES

1. Kryvolapchuk V. O. Osobysta bezpeka : navch.-prakt. posib. / V.O. Kryvolapchuk, I.M. Todurov, M.T. Bondarchuk, A.V. Yurchenko. – K. : VPTs MVS Ukrainy, 2006. – 169 s.
2. Babych V. I. Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv do vykhovannia sotsialno zdorovykh pidlitkiv: teoriia i praktyka : monohrafiia / V. I. Babych. – Luhansk : Vyd-vo TOV «Shchedra sadyba plius», 2015. – 488 s.
3. Monitorynh yakosti osvity: svitovi dosiahnennia ta ukraïnski perspektyvy: pidruchnyk / za red. O.I. Lokshynoi. – K.: K.I.S., 2004. – 128 s.

4. Majorov A. N. Monitoring v obrazovanii / A. N. Majorov. – K. : Intellect-centr, 2005. – 424 s.
5. Stetsko N. P. Osnovy monitorynhu : navchalno-metodychnyi posibnyk / N.P. Stetsko; TNPU im. V. Hnatiuka. – Probne vyd. – Ternopil : Vektor, 2014. – 127 s.
6. Suchasnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy : 100 00 sliv / za zah. red. V. V. Dubichynskoho. – Kh. : Shkola, 2009. – 1008 s.
7. Holovchenko O. M. Ekonomichna bezpeka rehionu v harantuvanni stabilnosti natsionalnoi ekonomiky : monohrafiia / O. M. Holovchenko. – Odesa : BVV, 2008. – 399 s.
8. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / Ukladach i holovnyi redaktor V.T. Busel. – K. – Irpin : VTF «Perun», 2001. – 1440 s.
9. Bohachyk T. S. Suchasni tekhnolohii osvithnoho monitorynhu / T.S. Bohachyk, L.V. Yakymenko, Z.V. Voloshyn // Upravlinnia shkoloiu. – 2009. – №5. – S. 20–21.
10. Kozak T. M. Orhanizatsiino-teoretychni zasady monitorynhu diialnosti vyshchikh navchalnykh zakladiv / T.M. Kozak // Problemy osvity. – 2011. – Vyp. 67. – S. 30–34.

УДК 61:378.147

МАКАРЕНКО Володимир

викладач, Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»

вул. Шевченка, 63, м. Полтава, 36011, Україна

E-mail: volf63_12@mail.ru

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПРОЦЕСІ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті розглянуто проблему формування фахових компетентностей майбутніх лікарів у процесі природничо-наукової підготовки шляхом виконання студентами самостійної роботи. Проаналізовано наукові підходи до її ефективної організації і реалізації. Обґрунтовано доцільність упровадження самостійної роботи у процес природничо-наукової підготовки з метою формування фахових компетентностей майбутніх лікарів. Розкрито особливості організації самостійної роботи майбутніх лікарів при вивченні дисциплін природничо-наукового циклу. Описано структуру самостійної роботи студентів з медичної і біологічної фізики. Указано умови ефективності самостійної роботи, у плані формування фахових компетентностей в процесі

© Макаренко В., 2016

природничо-наукової підготовки. Запропоновано напрями подальшого дослідження.

Ключові слова: фахова компетентність, природничо-наукова підготовка, майбутній лікар, викладач, ситуаційна задача, самостійна робота.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Основним завданням вищої освіти, зокрема медичної, є формування фахівців, здатних до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності, здатних оперативно приймати нестандартні рішення в екстрених ситуаціях, діяти професійно-творчо та самостійно. Підготовка творчих особистостей відбувається головним чином за рахунок ефективної організації і реалізації їх самостійної роботи у процесі навчання в ВНЗ. Самостійна робота відіграє важливу роль у професійному розвитку та формуванні фахових компетентностей майбутніх лікарів. Тому проблема вивчення умов ефективності самостійної роботи студентів (СРС) направленої на формування фахових компетентностей майбутніх лікарів у процесі природничо-наукової підготовки (ПНП) є актуальною.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблему СРС висвітлювали у працях відомі педагоги О. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Буряк, Г. Гнітецька, А. Дистервег, В. Козаков, Т. Костюк, О. Леонтьєв, І. Лернер, П. Підкасистий, М. Скаткін, Н. Тализіна та інші.

На теоретичному і методологічному рівнях умови ефективної організації, а також підходи і засоби для реалізації самостійної роботи вивчали К. Бабенко, Р. Гуревич, С. Заскалета, Л. Заякіна, Л. Клименко, В. Тесленко, А. Філіпенко, Н. Шевчук, І. Шимко, та інші дослідники.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що самостійна робота не розглядалася як засіб формування фахових компетентностей майбутніх лікарів у процесі ПНП.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою нашого дослідження є організація СРС у процесі ПНП, що сприяє формуванню фахових компетентностей майбутніх лікарів.

Виклад основного матеріалу дослідження В дидактиці вищої школи поняття «самостійна робота» науковці розглядають по-різному: як форму, метод, вид або засіб навчання. Так, І. Шимко вважає, що самостійна робота – це організована самим студентом навчальна діяльність відповідно до його внутрішніх пізнавальних мотивів [1]. П. Підкасистий стверджує, що самостійна робота – це спосіб організації й виконання певної діяльності відповідно до поставленої мети [2, с. 42]. М. Сичова зазначає, що самостійна робота виступає як засіб формування

самостійності особистості [3]. Ми визначаємо самостійну роботу як засіб формування фахових компетентностей майбутніх лікарів у процесі ПНП.

В теорії дидактики вищої медичної школи СРС розглядається у двох аспектах: як вид навчальної роботи, яка здійснюється без особистої участі, але під керівництвом викладача; як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності. Досягнути ефекту від виду такої діяльності в умовах вищої медичної школи можна лише тоді, коли вона буде організована та реалізована в навчально-виховному процесі як цілісна система, яка буде пронизувати усі етапи навчання майбутніх лікарів.

Ефективність організації самостійної роботи, на думку В. Кобзарьова, залежить від стимулювання пізнавальної діяльності. Автор виділяє наступні умови стимулювання пізнавальної діяльності майбутніх фахівців: студент має чітко знати мету вивчення предмета, його зміст у повному обсязі до початку вивчення самої дисципліни; мати під час занять увесь необхідний інформаційний матеріал, можливість вільно консультиватися з викладачем під час заняття, вільний доступ до необхідної інформації при мінімальній витраті часу на її отримання в позааудиторний час, заохочувальні стимули за систематично та вчасно набуті знання, вміння, навички [4].

Л. Дікінсон вважає, що організація самостійної роботи передбачає врахування не лише зовнішніх умов, але й внутрішніх, зокрема, індивідуальні властивості студента. Процес організації самостійної роботи спирається на дані, отримані після вивчення індивідуальних, суб'єктних, особистих характеристик студентів. Зовнішні умови передбачають наявність комп'ютерного оснащення та електронних технічних засобів [5].

Г. Гнітецька, досліджуючи умови ефективної самостійної роботи, пропонує систему методів, засобів і форм організації самостійної роботи студентів і керівництва нею, яка базується на взаємозв'язку аудиторної і позааудиторної самостійної роботи. Слушною є думка дослідниці, що ефективним буде навчальний процес, який базується на інтеграції традиційного, програмного напряму та резервної лінії паралельного навчання з використанням технічних засобів навчання і навчально-методичних комплексів [6].

Досліджуючи проблему формування фахових компетентностей, ми дотримувались думки, що під час здобування вищої освіти майбутніми лікарями провідною є їхня самостійна робота над навчальним матеріалом за відповідальності викладачів щодо набуття ними знань, умінь і навичок, яка забезпечує необхідну якість професійної підготовки, а також стимулює їхнє професійне зростання за умови реалізації творчої активності та ініціативи. Тому в процесі дослідження ми зважали на те, що навчання майбутніх фахівців дисциплін ПНП є їхньою самостійною або спільною

разом з викладачами діяльністю з досягнення певних знань, умінь і навичок у межах формування фахових компетентностей. Варто зазначити, що в процесі природничо-наукової підготовки майбутніх лікарів у медичних ВНЗ мають місце як аудиторні, так і поза аудиторні види самостійної роботи, виконання якої обумовлене реалізацією нововведень в освітньому просторі, а також забезпечує накопичення і видозміну ініціатив осіб, які навчаються.

О. Москалюк пропонує такі організаційні ознаки успішного виконання самостійної роботи: наявність завдань самостійної роботи, точне і конкретне визначення завдань, їх вмотивованість, знання студентом методики виконання самостійної роботи, надання спеціального часу для їх виконання, планування методів, засобів, форм самостійної роботи, терміни, форми і види контролю, самоконтроль і поточний контроль, надання консультативної допомоги та управління цією роботою з боку викладача, наявність очікуваних результатів [7].

Як зазначає Г. Гнітецька, для того щоб завдання самостійної роботи можна було виконати, потрібно, щоб вони були доступними і зрозумілими для студента, містили елементи новизни, давали змогу корегувати й контролювати їх виконання [8].

У процесі вивчення кожної дисципліни організація СРС – це єдність трьох взаємозв'язаних форм: аудиторна; позааудиторна; творча. Аудиторна самостійна робота здійснюється під безпосереднім керівництвом викладача. Вона реалізується в процесі аудиторних занять – на лекціях, практичних і семінарських заняттях, при виконанні лабораторних робіт. Види позааудиторної СРС різноманітні: підготовка і написання рефератів, доповідей, есе та інших письмових робіт на задані теми, виконання домашніх завдань, різноманітного характеру; розв'язування кейсів, підготовка до участі в олімпіадах. Творча самостійна робота це розробка навчально-дослідницьких і науково-дослідницьких проєктів, доповідей, тез, статей участь у науково-практичних конференціях і семінарах, конкурсах і форумах.

Педагогічний досвід показує, що вже на першому курсі студенти можуть і вже повинні бути залучені до всіх видів самостійної роботи. Семінарські заняття організуються на основі різноманітних форм співробітництва студентів і викладачів, зокрема це дискусії і диспути, в процесі яких студенти шукають аргументи, які підтверджують або відкидають трактування даних питань, спонукають їх до вироблення власної позиції і високої активності в їх захисті.

Формуванню самостійності, творчого пошуку сприяють і лабораторні роботи, які передбачають створення і розв'язання екстремальних практичних ситуацій або їх моделей, у процесі яких

розвивається професійна інтуїція, вміння орієнтуватися в нестандартних ситуаціях, прогнозувати їх хід.

Необхідним компонентом СРС є самопідготовка до навчальних занять, модульного контролю, практичних занять, яка включає роботу з навчальною та науковою літературою, виконання різноманітних письмових завдань, контрольних запитань, тестових завдань.

Вищим або творчим рівнем СРС є підготовка завдань, яка вимагає творчого підходу до одержуваної інформації, вміння втілити набуті знання в експериментальну роботу.

Розрізняють дві форми самостійної роботи студентів: аудиторну, яка відбувається під безпосереднім керівництвом викладача (на лекціях, семінарських, практичних та лабораторних заняттях) та позааудиторну, яка не передбачає безпосередньої участі викладача і реалізується за умови нежорсткого опосередкованого управління.

Визначений нами комплекс педагогічних умов (наявність фахового середовища; актуалізація фахового потенціалу природничо-наукової підготовки; спрямованість навчально-пізнавальної і наукової діяльності студентів), необхідних для ефективного формування фахових компетентностей майбутніх лікарів у процесі ПНП, реалізувався у процесі здійснення самостійної роботи студентів. Базисом для професійної підготовки майбутніх лікарів є позааудиторна робота студентів у фаховому середовищі. В самостійній дослідницькій діяльності студентів викладач виступає консультантом і колегою, рекомендує лише орієнтовний шлях майбутніх пошуків, залучаючи до них, допомагаючи відкривати невідоме, орієнтує на самостійні висновки, узагальнює, корегує й оптимізує пізнавальний процес. Він скеровує навчально-пізнавальну і наукову діяльність студентів з метою формування в них фахових компетентностей.

Одним із видів самостійної роботи при вивченні природничо-наукових дисциплін є написання рефератів тематика яких охоплює проблемні питання стосовно використання наукових методів у професійній діяльності майбутніх лікарів. Досвід показує, що на першому рівні студентам пропонуються теми для написання рефератів репродуктивного характеру, які відтворюють зміст первинного тексту, на другому рівні – продуктивного характеру, що містить критичне або творче осмислення досліджуваного джерела, а на третьому рівні пропонуються теми рефератів творчого характеру.

Для забезпечення самостійної роботи студентів, як стверджує О. Гулай, крім тематики рефератів навчально-методичний комплекс дисципліни має містити методичні рекомендації для самостійної роботи студентів, які містять теоретичні пояснення, приклади розв'язання

практичних завдань, завдання для самоперевірки (тести, питання, задачі), довідкові матеріали для самостійної роботи [9].

Грунтуючись на цих засадах з метою формування фахових компетентностей майбутніх лікарів нами було розроблено наступну структуру самостійної роботи з медичної і біологічної фізики за модулем «Основи вищої математики і біологічної фізики».

Перший її етап полягав у самостійному розв'язуванні прикладів з розділів диференціального та інтегрального числення, що сприяло формуванню в студентів умінь застосовувати алгоритми, здатності до аналізу та синтезу, умінь застосовувати свої знання на практиці при розв'язуванні ситуаційних задач, пов'язаних з майбутньою спеціальністю.

Наступний етап – включав написання реферату, шляхом пошуку та обробки різноманітної інформації з різних джерел і розв'язування ситуаційних задач з тем, що виносяться на самостійне опрацювання. Це сприяло формуванню аналітичних, інформаційно-пошукових компетентностей, розвитку вміння пошуку інформації, відбору актуальної, достовірної інформації та аналізу її, що є основою для набуття фахових компетентностей майбутніх лікарів.

Така спрямованість викладачем студентів на інтенсивну самостійну роботу, починаючи з I курсу, полегшує процес їх адаптації до майбутньої професійної діяльності.

Висновки Таким чином, доцільно організована, систематична, контрольована самостійна робота, супроводжувана індивідуальними консультаціями викладача, яка в процесі природничо-наукової підготовки реалізується за допомогою розроблених дидактичних матеріалів, сприяє формуванню фахових компетентностей майбутніх лікарів.

Подальшого дослідження потребує розробка та впровадження методичного супроводу самостійної роботи з дисциплін природничо-наукового циклу, що сприяє формуванню у майбутніх лікарів фахових компетентностей у процесі природничо-наукової підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шимко І. М. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. М. Шимко; Криворізький держ. педагогічний ун-т. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
2. Пидкасистый П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении / П. И. Пидкасистый. – М. : Педагогика, 1980. – 240 с.

3. Сичова М. І. Організація самостійної роботи студентів педагогічних училищ в умовах особистісно-орієнтованого навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / М. І. Сичова. – К., 2000. – 168 с.
4. Кобзарев В. А. Повышение эффективности самостоятельной работы студентов на основе информационно-дидактического обеспечения практических занятий : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. А. Кобзарев. – Ленинград, 1988. – 16 с.
5. Dickinson L. Self-instruction in language learning Text. / L. Dickinson. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1993. – 200 p.
6. Гнитецкая Г. Е. Дидактическая эффективность комплексной системы организации самостоятельной работы студентов младших курсов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Г. Е. Гнитецкая. – К., 1990. – 150 с.
7. Москалюк О. І. Загальні підходи до організації самостійної роботи студентів / О. І. Москалюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць. – Вінниця : Планер, 2010. – Вип. 31. – С. 96–100.
8. Гнитецкая Г. Е. Дидактическая эффективность комплексной системы организации самостоятельной работы студентов младших курсов (на материале подготовки специалистов технических вузов): автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.01 / Г. Е. Гнитецкая – К., 1990. – 20 с.
9. Гулай О. І. Структура навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців у вищій школі / О. І. Гулай // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. – Севастополь, 2012. – Вип. 127. Серія: Педагогіка. – С. 6–10.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2016.

МАКАРЕНКО Владимир

преподаватель, Высшее государственное учебное заведение Украины
«Украинская медицинская стоматологическая академия»

улица Шевченко, 63, г. Полтава, 36011, Украина

E-mail: volf63_12@mail.ru

**САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РОБОТА ЯК СРЕДСТВО
ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕСИОНАЛЬНЫХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В ПРОЦЕСЕ
ЕСТЕСТВЕННО-НАУЧНОЙ ПОДГОТОВКИ**

Резюме. В статье рассмотрена проблема формирования профессиональных компетентностей будущих врачей в процессе естественно-научной подготовки путем выполнения студентами самостоятельной работы. Проанализированы научные подходы к ее эффективной организации и реализации. Обоснована целесообразность

внедрения самостоятельной работы в процесс естественно-научной подготовки с целью формирования профессиональных компетентностей будущих врачей. Раскрыты особенности организации самостоятельной работы будущих врачей при изучении дисциплин естественнонаучного цикла. Указано условия эффективности самостоятельной работы, в плане формирования профессиональных компетентностей в процессе естественно-научной подготовки.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, естественно-научная подготовка, будущий врач, преподаватель, ситуационная задача, самостоятельная работа.

МАКАРЕНКО Volodymyr

Lecturer, Higher State Educational Establishment of Ukraine "Ukrainian Medical Stomatological Academy"

23 Shevchenko Str., Poltava, 36011, Ukraine

E-mail: volf63_12@mail.ru

SELF-DIRECTED WORK AS A MEANS OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION IN FUTURE DOCTORS DURING THE NATURAL SCIENCE TRAINING

Abstract. The article considers the problem of forming professional competence of physicians in the natural science training by performing students' self-directed work. Analysis of scientific approaches to its efficient organization and implementation has been conducted. The expediency of introducing the self-study process in natural science training in order to develop professional competence of doctors has been substantiated. The features of students' self-directed of future doctors in the study of the science cycle subjects have been analyzed. The structure of students' self-directed work in medical and biological physics has been described. The conditions of effective self-study, in terms of formation of professional competence in the process of natural and scientific training have been specified. It has been noted that the advisably organized, systematic, controlled self-study, followed by individual teacher's counseling during the course of natural-scientific training, implemented through the developed instructional materials, promotes the professional competence of doctors. Directions for further research have been suggested.

Keywords: professional competence, natural and scientific training, future doctor, lecturer, situational tasks, self-directed work.

Abstract. An extremely important problem of formation of professional competence of doctors in the natural science training by students' performance of self-directed work has been discussed. It has been stated that self-directed work plays an important role in the professional development and formation of professional competence of future physicians. Therefore, the problem of studying the conditions of effectiveness of students' self-directed work, aimed at

forming the professional competence of physicians in the natural science training, is important.

Attention is paid to the fact that teachers in the theoretical and methodological levels studied the conditions of effective organization and approaches and tools for implementation of self-directed work. However, it is not considered by them as a means of professional competence of physicians in the natural science training.

Research topic: "Self-directed work as a means of formation of professional competence in doctors in the natural science training."

The aim is the organization of self-directed work of students in the natural science training that promotes professional competences of future doctors.

It is noted that self-directed work involves the integration of different types of individual and collective training activities carried out in the classroom as well and extracurricular classes, without a teacher and under their direct supervision. In studying each discipline, organization of students' self-directed work is a unity of three interrelated forms: auditorium; extracurricular; creative. The basis for professional training of future doctors is students' extracurricular work in the professional environment. In the self-directed research activity of students, the teacher acts as a consultant and a colleague, recommending only an approximate path for future searches, involving them in helping to discover the unknown, focuses on independent conclusions, summarizes, adjusts and optimizes the cognitive process, directs teaching, learning and research activities of students to form their professional competence.

It has been concluded that the that the advisably organized, systematic, controlled self-study, followed by individual teacher's counseling during the course of natural-scientific training, implemented through the developed instructional materials, promotes the professional competence of doctors.

In further studies, methodological development and implementation of self-directed work in the disciplines of science cycle is possible in order to facilitate the formation of professional competence of future physicians in the natural science training.

REFERENCES

1. Shy`mko I. M. Dy`dakty`chni umovy` organizaciyi samostijnoyi navchal`noyi roboty` studentiv vy`shhy`x navchal`ny`x zakladiv : avto-ref. dy`s. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / I. M. Shy`mko; Kry`voriz`ky`j derzh. pedagogichny`j un-t. – Kry`vy`j Rig, 2003. – 20 s.
2. Pidkasistyiy P. I. Samostoyatelnaya poznavatelnaya deyatel'nost shkolnikov v obuchenii / P. I. Pidkasistyiy. – M. : Pedagogika, 1980. – 240 s.
3. Sy`chova M. I. Organizaciya samostijnoyi roboty` studentiv pedagogichny`x uchy`ly`shh v umovax osoby`stisno-oriyentovanogo navchannya : dy`s. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / M. I. Sy`chova. – K., 2000. – 168 s.

4. Kobzarev V. A. Povyishenie effektivnosti samostoyatelnoy raboty studentov na osnove inoformatsionno-didakticheskogo obespecheniya prakticheskikh zanyatiy : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / V.A. Kobzarev. – Leningrad, 1988. – 16 s.
5. Dickinson L. Self-instruction in language learning Text. / L. Dickinson. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1993. – 200 p.
6. Gnitetskaya G. E. Didakticheskaya effektivnost kompleksnoy sistemyi organizatsii samostoyatelnoy raboty studentov mladshih kursov : dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / G. E. Gnitetskaya. – K., 1990. – 150 s.
7. Moskalyuk O. I. Zagal'ni pidxody` do organizatsiyi samostijnoyi roboty` studentiv / O. I. Moskalyuk // Naukovi zapu'sky` Vinny'cz'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy`tetu im. M. Kocyuby`ns`kogo. Ser. : Pedagogika i psy`xologiya : zb. nauk. prac`. – Vinny`cya : Planer, 2010. – Vy`p. 31. – S. 96–100.
8. Gnitetskaya G. E. Didakticheskaya effektivnost kompleksnoy sistemyi organizatsii samostoyatelnoy raboty studentov mladshih kursov (na materiale podgotovki spetsialistov tehniceskikh vuzov): avtoref. dis...kand. ped. nauk: 13.00.01 / G. E. Gnitetskaya – K., 1990. – 20 s.
9. Gulaj O. I. Struktura navchal'no-metody`chnogo zabezpechennya pidgotovky` faxivciv u vy`shnij shkoli / O. I. Gulaj // Visny`k SevNTU: zb. nauk. pr. – Sevastopol`, 2012. – Vy`p. 127. Seriya: Pedagogika. – S. 6–10.

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

УДК 577.3:378.14

МАКАРЕНКО Олександр

викладач, кафедра медичної інформатики, медичної і біологічної фізики, Вищий державний навчальний заклад України «Українська медична стоматологічна академія»,

вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна

E-mail: makaren_2011@mail.ru

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті розглянуто та обґрунтовано педагогічні умови, що сприяють формуванню мотивації до дослідницької діяльності у майбутніх лікарів у процесі вивчення природничих дисциплін.

Виявлено, що організація навчального процесу на засадах компетентнісного підходу є важливою педагогічною умовою розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів. Компетентнісний підхід, © Макаренко О., 2016

який реалізується за допомогою методів активного навчання, сприяє досягненню низки важливих з погляду розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів цілей: підвищенню їхньої пізнавальної активності; формуванню пізнавальної та професійної мотивації; ціннісного ставлення до медичної професії.

Ключові слова: мотивація, компетентнісний підхід, дослідницька діяльність, активне навчання, педагогічні умови, майбутні лікарі, природничі дисципліни.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Відповідно до вимог закону України «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти, Програми розвитку медичної освіти до 2020 року, проблема становлення особистості майбутнього фахівця саме в період його навчання у ВМНЗ (вищому медичному навчальному закладі) розглядається як одна з пріоритетних. Особлива увага приділяється необхідності забезпечення продуктивної спрямованості особистості, актуалізації мотивів досягнення, посилення потреби в саморозвитку та самореалізації, а також на потребу підвищення адекватності завдань навчального процесу тим реальним завданням, які доводиться розв'язувати медичним фахівцям у своїй професійній діяльності.

У вищій медичній школі, на думку науковців, доцільні такі педагогічні умови, які сприяють формуванню мотивації навчальної активності студентів: вивчення професійної мотивації майбутніх спеціалістів; професійна спрямованість викладання фундаментальних дисциплін; орієнтація студентів на оволодіння змістом, формами, засобами і способами майбутньої професійної діяльності; введення модульно-рейтингової системи організації навчально-виховного процесу; дотримання принципів зв'язку теорії і практики, єдності навчання і виховання, послідовного моделювання у навчанні цілісного змісту професійної діяльності спеціаліста; забезпечення навчально-методичною, довідковою і науковою літературою, сучасною технікою; організація самостійної роботи студентів, що сприяє озброєнню їх раціональними прийомами розумової і навчальної діяльності.

Сьогодні діяльність кожного викладача повинна оцінюватися не лише з боку його педагогічної майстерності, але й з боку його вміння формувати та стимулювати творчу діяльність студентів, уміння допомогти спрямувати їх діяльність у потрібному напрямку.

У процесі розв'язування проблемних задач студенти набувають у співробітництві з викладачем нові потрібні знання. Таким чином, процес пізнання студентів при даній формі представлення інформації наближається до пошукової, дослідницької діяльності. За допомогою

проблемних ситуацій забезпечується розвиток теоретичного мислення, пізнавальний інтерес до змісту дисципліни та професійна мотивація.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість вчених у своїх наукових працях приділяли увагу дослідженню природи, детермінації, структури мотиваційної сфери особистості та закономірностей її формування: В. Асеев, Л. Божович, О. Запорожець, Є. Ільїн, Л. Ітельсон, О. Леонтьєв, С. Москвичов, С. Рубінштейн, Г. Щукіна та ін. Мотивацію навчальної діяльності досліджено в роботах А. Вербицького, В. Вергасова, Т. Габай, О. Гребенюка, О. Дусавицького, А. Маркової, В. Мільман, В. Моргун. Зокрема, різноманітні види мотивів та їх формування у ВНЗ (вищому навчальному закладі) вивчали О. Алексюк, С. Архангельський, І. Зайцева, А. Зерниченко, В. Каган, Р. Кузовльова, В. Леонтьєв, Є. Павлютенков, Є. Спіцин.

На необхідності впровадження особистісно орієнтованого навчання як однієї з умов формування мотиваційної сфери особистості зазначали Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Подмазін, О. Сібіль, О. Савченко, І. Якиманська.

У той же час, проблема формування мотивів дослідницької діяльності майбутніх лікарів не була предметом спеціальних досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування педагогічних умов, що сприяють формування мотивації до дослідницької діяльності у майбутніх лікарів у процесі вивчення природничих дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Характерною рисою ВМНЗ України є недостатній рівень сучасної системи мотивації студентів. На наш погляд мотивація навчального процесу повинна включати комплекс стимулюючих та контролюючих мір. Центральне місце, звичайно, займає система стимулювання студентів, яка базується на системі мотивації. Однак мотиви не виникають самі по собі. В основі мотивів лежать певні внутрішні причини, які в більшості випадків не проявляються назовні у явній формі. Явною формою прояву причин тієї чи іншої поведінки людини є інтерес. Разом з тим мотиви виникають і під впливом зовнішніх причин. Такими причинами виступають стимули. Мотив визначається як стимул, відображений у свідомості людини як внутрішнє спонукання. Один і той же стимул може трансформуватися в різні мотиви і, отже, призвести до різних вчинків. Стимул визначається як зовнішній вплив на людину, що спонукає до цілеспрямованої дії. Щоб зуміти створити мотиваційне поле для навчання майбутніх лікарів, з урахуванням індивідуальних рис їхніх особистостей та майбутньої професійної діяльності, викладач повинен знати внутрішній мотиваційний спектр своїх студентів.

Класифікація мотивів навчання студентів: мотив пізнання; мотив свободи; мотив зручності; мотив визнання; мотив зниження ризику; мотив вигоди; мотив самореалізації; мотив співучасті.

У науковій літературі зазначаються два типи мотивації: матеріальна та моральна. Зупинимось детальніше на моральних напрямках мотивації.

Вони полягають у активізації навчального процесу самими студентами та науково-педагогічним персоналом шляхом впровадження нових форм, методів, засобів проведення занять, наприклад, проведення їх у формі обговорень, дискусій, мозкового штурму, дебатів, дебрифінгу, ділових ігор тощо. Теоретичні напрями удосконалення навчального процесу підготовки майбутніх лікарів передбачають наповнення занять нестандартними формами, методами і засобами. Серед даних засобів виділимо такі: застосування мультимедійних проекторів для проведення лекційних занять, що сприятиме більшій наочності викладеного матеріалу; використання у навчальному процесі сучасних інформаційних технологій, що обумовлено активним зростанням ролі інформатизації на всіх рівнях управління організацією; наповнення навчального матеріалу цікавими та актуальними для студентів фактами у контексті досліджуваної теми; підготовка студентами доповідей на цікаві та обрані ними теми з наведенням прикладів роботи реальних вітчизняних та зарубіжних науковців; проведення занять у формі ділових ігор. Це формує у студентів навички оцінювання альтернативних варіантів, навички прийому певних рішень відповідно до поставленої мети та визначених цілей самим студентом у реальному навчальному процесі; заохочення студентів до обговорень, дискусій, проведення дебатів, що сприятиме вмінню працювати в команді та розвитку комунікативних умінь, що особливо важливо для майбутніх лікарів; розробка та впровадження ефективної системи стимулювання роботи студентів.

Природничі дисципліни ґрунтуються на експериментальній основі, що є важливим елементом формування інтересу, як нижчого рівня мотивації.

Негативною стороною застосування експерименту в навчальному процесі є повна заміна реальної демонстрації на віртуальну. І хоча заміна реального експерименту віртуальною демонстрацією відома досить давно, важливо, щоб проблема постановки експерименту вирішувалась за допомогою техніки нового покоління, яка дозволяє поєднати звичайний експеримент із новою інструментальною базою, піднімаючи тим самим експеримент на новий технічний рівень.

Порівняно з іншими методами, експеримент має певні переваги. Зокрема, дає можливість досліджувати об'єкти не лише в так званому чистому вигляді, а й в експериментальних умовах, що сприяє глибшому

проникненню в їхню сутність. Важливою перевагою є його повторюваність. У процесі експерименту необхідні спостереження, порівняння, вимірювання можна проводити стільки разів, скільки необхідно для одержання достовірних даних [1].

Великого значення надавав К. Д. Ушинський ролі експерименту при викладанні природничих наук: «Кожний дослід є гарною вправою для людської логіки ..., кілька фізичних або хімічних дослідів більше розвиває у вихованцеві правильність ... і гостроту спостережень, ніж сотні вправ, написаних за логічними категоріями» [2].

Незважаючи на певні недоліки, віртуальне середовище сприяє увазі і мотивації до навчання, підтримує дискусію між учасниками навчального процесу.

Пізнавальні інтереси можуть розвиватися, але можуть і затухати. Причиною затухання інтересу до навчання можуть бути виникнення великих труднощів, недоліки в методиці навчання, організації навчальних занять.

Вважаємо, що однією із важливих функцій викладача є стимулювання позитивної мотивації кожного студента в процесі організації різноманітних видів діяльності. Позитивною мотивацією навчальної діяльності студентів може бути створення викладачем проблемної ситуації, що спонукає студентів до пошуку вирішення проблеми, крок за кроком підводячи їх до мети. Для цього новий навчальний матеріал подається у формі проблемної задачі. У її умові є протиріччя, які потрібно знайти і вирішити [3].

Проблемно-дослідницький метод організації дослідницької діяльності студентів передбачає створення викладачем разом зі студентами проблемних ситуацій, спонукає їх до самостійної практичної роботи зі збирання та систематизації фактів, пошукової діяльності, організовує творчу, самостійну роботу, дає проблемні завдання із зазначенням мети роботи. При цьому формується високий рівень проблемності, властивий для діяльності в новій ситуації, алгоритм якої невідомий.

Одним із різновидів інноваційної методики в освіті є проблемне навчання, яке спрямована на розвиток самостійності студента. Основною ідеєю цього підходу є побудова навчальної діяльності через вирішення пізнавальних навчальних задач або завдань, що мають незаповнені місця, недостатні умови для отримання відповіді.

Проблемне навчання організовується на основі проблемних питань, задач, завдань і ситуацій. Засобом управління мисленням студентів є система заздалегідь підготовлених викладачем проблемних та інформаційних запитань.

Для створення проблемної ситуації можна використати наступні прийоми [4]: пряма постановка проблеми; проблемне завдання у вигляді питання; повідомлення інформації, яка містить суперечність, повідомлення протилежних думок з будь-якого питання; звернення уваги на те чи інше життєве явище, яке потрібно пояснити; повідомлення фактів, які викликають непорозуміння; співставлення життєвих знань з науковими; постановка питання, на яке повинен відповісти студент і зробити висновки.

Одним із шляхів активізації роботи студентів є використання структурно-логічних схем. Також активізація пізнавальної діяльності студентів можлива за допомогою опорних сигналів. Для кожної теми заняття розробляється лист з опорними сигналами та лист взаємоконтролю.

Важливо забезпечити у педагогічному процесі такі умови, щоб студенти не розчарувалися в обраній професії, сформували адекватне уявлення про її сутність, сприйняли її як засіб особистісної самореалізації. Особливою мірою це стосується студентів ВМНЗ, від професійної самосвідомості і компетентності яких невдовзі буде залежати здоров'я співгромадян. Саме високий рівень професійної спрямованості, ціннісне ставлення до професії спонукає майбутніх лікарів до постійного самовдосконалення, стимулює їхній професійний розвиток як поступове досягнення нових вершин, що забезпечують особистісну самореалізацію.

Одним із важливих чинників розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів є зміст і характер організації педагогічного процесу у ВМНЗ. Останній має забезпечувати не тільки засвоєння професійних знань і вмінь, але й стимулювати розвиток професійної мотивації студентів, їхньої професійної ідентичності, інтересів і ціннісного ставлення до майбутньої діяльності.

Нерідко навчання зводиться до передачі знань, вирваних із контексту майбутньої професійної діяльності, внаслідок чого вони втрачають особистісний смисл для студентів.

Ми пропонуємо один із шляхів вирішення цієї проблеми на заняттях з предметів природничо-наукового циклу.

Включення у навчальний процес різних елементів майбутньої професійної діяльності студентів. Найбільш адекватними для цього є методи активного навчання: розв'язування професійних завдань, аналіз ситуацій, проблемні методи, ділові та рольові ігри, дискусії, науково-дослідницька робота, тощо. У методах і формах організації навчання тією чи іншою мірою мають бути представлені реальні особливості медичної професії, завдяки чому у студентів формуватиметься ціннісне ставлення до неї, зміцнюватиметься професійна спрямованість. Навчальна діяльність стає особистісно значущою, оскільки в ній простежуються особливості

майбутньої професії, завдяки чому створюються реальні можливості для розвитку не тільки навчально-пізнавальної, але й професійної мотивації студентів. За такої умови навчальний матеріал набуває для них особистісного смислу, який виражається в переживанні професійної значущості засвоєваних знань і виконуваних дій, що, у свою чергу, є важливим чинником стимулювання пізнавальної активності студентів і формування у них ціннісного ставлення до медичної професії.

За умов такого навчання студенти не лише дізнаються про можливі способи використання фахових знань у майбутній діяльності, але й отримують можливість відразу ж під час занять оперувати ними. Педагогічна практика засвідчує, що активізувати пізнавальну діяльність студентів дуже важко, якщо навчальний матеріал не має відношення до їхньої майбутньої професії. Студенти зазвичай виявляють пізнавальну активність тоді, коли під час занять розглядаються проблеми, з якими їм доведеться зустрітися у майбутній діяльності. У цьому випадку пізнавальна діяльність майбутніх лікарів стимулюється прагненням до професіоналізму, інтересом до медичних проблем, шляхів та способів їх розв'язання, оволодіння ефективними методами і прийомами медичної діяльності.

Завдяки цьому знання сприймаються студентами не просто як набір певних наукових положень, а як засіб розв'язання професійних завдань. Такий підхід сприяє розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів, що не менш важливо, ніж засвоєння професійних знань, умінь і навичок.

Таким чином, за допомогою професійно зорієнтованих форм та педагогічних технологій у контекстному навчанні забезпечується перехід майбутніх лікарів від власне навчальної допрофесійної діяльності з одночасною трансформацією їхніх потреб, мотивів і ціннісних орієнтацій.

На наш погляд, саме методи активного навчання можуть забезпечити розвиток професійної спрямованості майбутніх лікарів у комплексі з формуванням їхньої практичної готовності до професійної діяльності.

Найбільший ефект у розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів можливий за умови комплексного застосування різних методів активного навчання з урахуванням можливостей моделювання за їх допомогою предметного і соціального контексту медичної діяльності.

Висновки. Отже, організація навчального процесу на засадах компетентнісного підходу є важливою педагогічною умовою розвитку професійної спрямованості майбутніх лікарів. Компетентнісний підхід, який реалізується за допомогою методів активного навчання, сприяє досягненню низки важливих із погляду на розвиток професійної спрямованості майбутніх лікарів цілей: підвищенню їхньої пізнавальної

активності; формуванню пізнавальної та професійної мотивації; ціннісного ставлення до медичної професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Губерський Л. В. Філософія : Навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.; за ред. І. Ф. Надольного. – 7-ме вид., стер. – К. : Вікар, 2008. – 534 с.
2. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения / К. Д. Ушинский. – М. : Учпедиз, 1945. – 565 с.
3. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности : учеб. пособие / С. Д. Смирнов – М. : Изд. центр «Академия», 2001. – 304 с.
4. Максименко С. Д. Методичні рекомендації «Науково-дослідницька діяльність студентів»: для слухачів ФПК викл. I-IV рівнів акредитації ВМНЗ України / С. Д. Максименко, М. М. Філоненко ; Нац. мед. ун-т ім. О. О. Богомольця, ф-т підвищ. кваліфікації викл., каф. заг. і мед. психології та педагогіки. – К. : [б. в.], 2013. – 63 с.
5. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирование личности / В.Г.Асеев. – М.,1976. – 158с.
6. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Евгений Павлович Ильин. – СПб. : Питер, 2006.–512 с.
7. Леонтьев В. Г. Мотивация и психологические механизмы ее формирования / В.Г. Леонтьев. – Новосибирск : ГП «Новосибирский полиграфкомбинат», 2002. – 264 с.
8. Дусавицкий А.К. Мотивы учебной деятельности студентов: Учеб. Пособие / Дусавицкий А.К. - Харьков: ХГУ, 1987.- 55 с.
9. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. / С.Л. Рубинштейн. - СПб. : Питер, 2004. – 713 с.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2016.

МАКАРЕНКО Александр

преподаватель, кафедра медицинской информатики, медицинской и биологической физики, Высшее государственное учебное заведение Украины «Украинская медицинская стоматологическая академия»,

ул. Шевченка, 23, г. Полтава, 36011, Украина

E-mail: makaren_2011@mail.ru

ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИИ К ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ЕСТЕСТВЕННОНАУЧНЫХ ДИСЦИПЛИН

Резюме. В статье раскрыты и обоснованы педагогические условия, способствующие формированию мотивации к исследовательской

деятельности будущих врачей в процессе изучения естественных дисциплин.

Выявлено, что организация учебного процесса на основе компетентностного подхода является важным педагогическим условием развития профессиональной направленности будущих врачей. Компетентностный подход, который реализуется с помощью методов активного обучения, способствует достижению ряда важных с точки зрения развития профессиональной направленности будущих врачей целей: повышению их познавательной активности; формированию познавательной и профессиональной мотивации; ценностного отношения к медицинской профессии.

Ключевые слова: мотивация, компетентностный подход, исследовательская деятельность, активное обучение, педагогические условия, будущие врачи.

MAKARENKO Alexander

Lecturer, Department of Medical Informatics, Medical and Biological Physics, Higher State Educational Establishment of Ukraine «Ukrainian Medical Stomatological Academy»,

Shevchenko Street, 23, Poltava, 36011, Ukraine

E-mail: makaren_2011@mail.ru

FORMATION OF MOTIVATION TO THE RESEARCH ACTIVITY OF FUTURE DOCTORS IN THE PROCESS OF STUDYING NATURAL SCIENCES

Summary. The article reveals and substantiates pedagogical conditions conducive to the formation of motivation for the research activity of future doctors in the process of studying natural disciplines.

It is revealed that the organization of the educational process on the basis of the competence approach is an important pedagogical condition for the development of the professional orientation of future doctors. Competent approach, which is realized with the help of active learning methods, contributes to the achievement of a number of goals important for the development of the professional orientation of future doctors: increasing of their cognitive activity; formation of cognitive and professional motivation; value able attitude to the medical profession.

Key words: motivation, competence approach, research activity, active learning, pedagogical conditions, future doctors.

Abstract. In higher medical school, according to scientists, pedagogical conditions which promote the formation of motivation of educational activity of students are appropriate such: the study of professional motivation of future specialists; professional orientation of teaching basic subjects; orientation of students to master the content, forms, methods and means of future professional

activity; input module-rating system of the educational process; the principles of communication theory and practice, unity of training and education, consistent modeling of integrated learning content specialist professional activities; providing educational and methodological, reference and scientific literature, modern appliances; organization of independent work of students, contributing to arming their management techniques and mental training activities.

Many scientists in their scientific research works pay attention to nature, determination, motivational sphere of personality structure and patterns of its formation: V. Aseev, L. Bozovich, A. Zaporozhets, E. Ilyin, L. Itelson, A. Leontiev, S. Moskvychov S. Rubinstein, G. Shchukin and others. Motivation training activities is examined in the works of A. Verbitsky, V. Verhasova, T. Gabay, O. Grebenyuk, A. Dusavytsky, A. Markov, V. Milman, V. Morgun. In particular, various kinds of motives and their formation in high school were studied by A. Aleksyuk, S. Archangel, I. Zaitsev, A. Zernychenko W. Kagan, R. Kuzovlova V. Leontyev, E. Pavlyutenkov, E. Spitsyn.

On the need of introducing personality oriented education as one of the conditions of formation of motivational sphere of personality noted G. Ball, J. Bech, I. Yakymanska, A. Sybil, E. Bondarevskaya, S. Podmazin, O. Savchenko.

At the same time, the problem of motivation research future doctors was not the subject of special studies.

The aim of this work is the study of pedagogical conditions promoting formation of future doctors' motivation to research in the study of natural sciences.

The greatest effect in the development of future doctors' professional orientation is possible provided comprehensive use of using various methods of active learning based modeling capabilities to help them substantive and social context of medical practice.

Thus, the organization of educational process on the basis of competence approach in teaching is an important pedagogical condition for the development of professional orientation of future doctors. Competence approach implemented using active learning methods, contributes to a number of important terms of professional orientation of future doctors goals: improving of their cognitive activity; formation of cognitive and professional motivation; valuable attitude to the medical profession.

REFERENCES

1. Gubers`ky`j L. V. Filosofiya : Navch. posib. / L. V. Gubers`ky`j, I. F. Nadol`ny`j, V. P. Andrushhenko ta in.; za red. I. F. Nadol`nogo. – 7-me vy`d., ster. – K. : Vikar, 2008. – 534 s.
2. Ushy`nsky`j K. D. Y`zbrannye pedagogy`chesky`e sochy`neny`ya / K. D. Ushy`nsky`j. – M. : Uchpedy`z, 1945. – 565 s.

3. Smirnov S. D. Pedagogika i psihologiya vyisshego obrazovaniya: ot deyatelnosti k lichnosti : ucheb. posobie / S. D. Smirnov – M. : Izd. tsentr «Akademiya», 2001. – 304 s.
4. Maksy`menko S. D. Metody`chni rekomendaciyi «Naukovodoslidny`cz`ka diyal`nist` studentiv»: dlya sluxachiv FPK vy`kl. I-IV rivniv akredy`taciyi VMNZ Ukrayiny` / S. D. Maksy`menko, M. M. Filonenko ; Nacz. med. un-t im. O. O. Bogomol`cya, f-t pidvy`shh. kvalifikaciyi vy`kl., kaf. zag. i med. psy`xologiyi ta pedagogiky`. – K. : [b. v.], 2013. – 63 s.
5. Aseev V. G. Motivatsiya povedeniya i formirovanie lichnosti / V.G.Aseev. – M.,1976. – 158s.
6. Ilin E. P. Motivatsiya i motivyi / Evgeniy Pavlovich Ilin. – SPb. : Piter, 2006.–512 s.
7. Leontev V. G. Motivatsiya i psihologicheskie mehanizmy ee formirovaniya / V.G. Leontev. – Novosibirsk : GP «Novosibirskiy poligrafkombinat», 2002. – 264 s.
8. Dusavitskiy A.K. Motivyi uchebnoy deyatelnosti studentov: Ucheb. Posobie / Dusavitskiy A.K. - Harkov: HGU, 1987.- 55 s.
9. Rubinshteyn S.L. Osnovyi obschey psihologii. / Rubinshteyn S.L. - SPb.: Piter, 2004-713 s.

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

МАРУСИНЕЦЬ Мар'яна

професор, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
вул. Тургенівська, 8/14, м. Київ, Україна
E-mail: marysunetsm@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ В КООРДИНАТАХ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анотація. У статті окреслено сутнісні характеристики поняття професійна комунікація в міждисциплінарному контексті теоретичних і прикладних досліджень українських та зарубіжних учених. Розкрито засоби, механізми та чинники формування професійної комунікації; визначено особистісні якості та функції, за яких здійснюється успішне формування у майбутніх фахівців комунікації загалом та професійної зокрема. Перспективним є розроблення дидактико-методичного супроводу з формування професійної комунікації для студентів за профілем підготовки.

Ключові слова: комунікація, спілкування, професійна комунікація, майбутній фахівець.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасній психолого-педагогічній літературі помітне посилення уваги дослідників до проблеми комунікації особистості як важливого компонента загальної педагогічної підготовки та однієї з умов самореалізації й досягнення життєвих та професійних цілей у стосунках з оточуючими. Зокрема, вченими розглядається соціальна сутність комунікації (Г. Андреева, А. Брудний, В. Ковальов, О. Леонтьєв та ін.), його зв'язок з пізнавальними, мисленнєвими процесами (Л. Виготський, І. Зимня, Н. Кузьміна, В. Лекторський, Б. Ломов, В. Сластьонін, Г. Щедровицький та ін.), засоби (О. Бодальов, В. Звєгінцев, Б. Ломов, В. М'ясищев, В. Семиченко, Ю. Шерковін, І. Яценко та ін.), педагогічні аспекти (І. Бех, М. Заброцький, В. Кан-Калик, Я. Коломінський, О. Леонтьєв, А. Мудрик та ін.), професійна ідентичність (А. Ватерман, О. Жирун, В. Зливков, С. Максименко, Дж. Марсія, Е. Еріксон, Л. Орбан-Лембрик, В. Павленко, М. Пірен, В. Столін, Т. Титаренко, Л. Шнейдер).

Аналіз основних досліджень і публікацій. З'ясування предметного поля «професійна комунікація» ґрунтується на дослідженнях А. Ананьєва про взаємозалежність між: інформацією про особистість і міжособистісні відносини; комунікацією і саморегуляцією вчинків особистості в процесі спілкування; перетворенні внутрішнього світу самої особистості, концепції В. М'ясищева про трикомпонентну структуру спілкування, В. Кан-Калика, С. Кондратьєва про типологію процесу спілкування; Я. Коломінського, О. Леонтьєва та ін. про структуру та особливості педагогічної комунікації, її компонентів та взаємозалежностей із змістовими й методичними аспектами педагогічного процесу і діяльності самого фахівця.

Мета статті – визначити змістове навантаження поняття «професійна комунікація», розкриваючи сутнісні його характеристики для професійної освіти в теоретичних і прикладних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Останніми десятиліттями дослідники (В. Ільганаєва, В. Конєцька, В. Різун, А. Соколов, О. Холод, Ф. Шарков) пропонують різні підходи до тлумачення «комунікація» та її різновиду «професійна комунікація». Для визначення сутнісних характеристик інтегрованого поняття «професійна комунікація» розкриємо змістове поле кожного із них.

У соціальному контексті комунікація – це обмін інформацією, вчинками, думками, переживаннями, це процес виховання та самовиховання, це форма творчості, яка допомагає виявити і розвивати кращі сторони особистості. Іншими словами, спілкування – це сукупність

зв'язків і взаємодія індивідів, груп, спільнот, під час яких відбувається обмін інформацією, досвідом, вміннями, навичками і результатами діяльності.

У психологічних наукових джерелах поняття «комунікація» (вживається у широкому значенні і визначає взаємодію між людьми. На цю особливість свого часу вказували чимало дослідників. У праці «Про людську комунікацію» К. Черрі вказує на її соціальний характер, мотивуючи тим, що комунікація є «суспільною», відповідно, люди утворили безліч комунікативних систем, які у своїй сукупності визначають суспільне життя. Провідне місце у структурі цих систем відводиться мові та людському мисленню – головним чинникам взаєморозуміння, спілкування та об'єднання індивідів. Саме об'єднання людей в спільноти і визначає сенс комунікації [7, с. 3].

Т. Шибутані істотно розширює змістові характеристики поняття комунікація і надає йому соціально-психологічного змісту, в основі якого – людські взаємини, метою яких є досягнення згоди. «Коли виникає згода, відбувається взаємопроникнення картин світу», що дозволяє кожному учаснику узгодженої дії зрозуміти бачення інших комунікантів, зрозуміти їх мотиви, інтереси, напрями діяльності. Розуміння не лише світоглядних особливостей кожного – різні «картини світу», – але й суб'єктивного стану співучасників, дозволяє людям жити в обставинах співучасті й співчуття – в умовах «соціального контексту». Справжня комунікація виникає і змінюється завдяки безперервному взаємообміну [6, с. 29]. Отже, комунікація – процес обміну смисловою інформацією між людьми, за якого повідомлення або сигнал у вигляді скомпонованих певним чином знаків або символів передаються цілеспрямовано, приймаються вибірково у відповідності з певними правилами, незалежно від того, чи приводить цей процес до очікуваного результату. До сказаного додамо, що комунікація – складний процес, що складається з взаємозалежних кроків, кожен з яких необхідний для того, щоб зробити наші помисли і дії зрозумілим для інших учасників взаємодії.

Погоджуємось із твердженням В. Леви про те, що ефективне налагодження комунікативного процесу, залежить безпосередньо від уміння відчувати іншу людину, усвідомлювати результати своїх дій у спілкуванні, тобто здатності сприймати й розуміти іншого [3].

Складність такого процесу зумовлена *обміном інформацією між двома особами або між групами співрозмовників*. Основною його метою є забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну, тобто повідомлень. Однак сам факт обміну інформацією не гарантує ефективність спілкування, важливим тут буде, за М. Бубером, підтримання міжособистісного діалогу або міжособистісної комунікації. Особливістю

міжособистісної комунікації є те, що вона здійснюється в різних формах, специфіка яких визначається числом учасників, їх соціоролевим статусом, комунікативною настановою, особливостями простору і часу комунікації; зміною тематики, домінуванням однієї сторони в силу її більшої активності та підпорядкування іншій, зміні комунікативної установки, можливістю повернутися до колишньої тематики, необов'язковістю заключного етапу, так як розмова може бути перервана випадковими обставинами. При виникненні формальних ситуацій, як правило, використовуються тільки загальноприйняті норми комунікації і певна послідовність висловлювань [1].

Підтримуємо міркування М. Бубера про те, що діалог у міжособистісній взаємодії виконує й певну внутрішню функцію спілкування. Причому діалогова функція не обмежується тільки забезпеченням спільності людей, а робить акцент на ставлення людей один до одного, що має вияв у їх спілкуванні. Називаючи три можливих типи ставлення людини до інших: спостереження, споглядання та проникнення, вчений надає моральну перевагу саме третього типу – «проникнення», тобто сприйняття контрагента діалогового союзу як «самого себе» [там само, с. 45–49].

Потребою у діалоговій комунікації, слугують соціальні запити людини або групи людей. Людина вступає у суб'єкт-суб'єктні взаємини з метою задоволення тих чи інших своїх насущних потреб. Такими *потребами* є: виживання; співпраця з іншими; особисті потреби; підтримка відносин з іншими людьми; переконання інших діяти або думати якимось чином; здійснення влади над іншими людьми (сюди відноситься і пропаганда); об'єднання товариств і організацій в одне ціле; отримання і повідомлення інформації; усвідомлення світу і нашого досвіду в ньому (у що ми віримо, що думаємо про себе, про стосунки з іншими людьми, про те, що є істинним); прояв творчої натури і уяви. Зміст висловлювань та характер мовлення залежить від того, хто є носієм комунікативної функції (дитина чи дорослий, професіонал, робітник, пересічна людина, оратор тощо). У такому контексті поняття комунікація набуває виховного, процесуально-технологічного характеру, що є предметом дослідження педагогіки. Тому, педагогічну комунікацію слід розуміти як організацію навчально-виховної діяльності на основі сприйняття, засвоєння, використання й передачі інформації з різних джерел. Ефективність її залежить від можливості вимірювання, дозування інформації. Оптимальним технологічним забезпеченням у педагогічній комунікації є вимірювання й оцінювання синтаксичної (знакової), семантичної (змістової) та прагматичної (ціннісної) інформації.

Водночас вчені стверджують, що професійним вважається той комунікатор, який усвідомлює власні процеси передачі або споживання інформації, керує ними, вдосконалює свої вміння й навички, майстерно організовує процес передачі інформації. Це підтверджує той факт, що професійною комунікацією майбутні фахівці оволодівають у процесі навчання, у ВНЗ. Ю. Ємельянов, розробляючи концептуальні положення навчання доводить, що вирішальне значення в такому сенсі має досвід міжособистісної взаємодії. І виділяє три чинники збагачення досвідом: спосіб взаємодії – набутий в результаті характерного для певного суспільного навчання; генетичні можливості (комунікативні здібності) і впливи соціального середовища. Активному соціальному навчінню передуює період латентного навчання дитини, що розглядається дослідником як механізм збагачення життєвим досвідом спілкування. Здобутий індивідом у міжособистісних контактах (унаслідок активної пізнавальної діяльності) досвід інтеріоризується і закладається в когнітивних структурах його психіки у вигляді вмінь.

«Наявні комунікативні уміння за своєю сутністю, – стверджує Н. Волкова, – є внутрішньою моделлю майбутньої професійної комунікації, що, базуючись на знаннях і здібностях, забезпечують її ефективність». Дослідниця виокремлює такі групи узагальнених комунікативних умінь: комунікативно-мовленнєві; інформаційно-інструментальні; організаційно-технологічні; невербальні; інформаційно-пошукові. Водночас, комунікативні уміння концентрують те, що набуває особистість у процесі зовнішньої (практичної, педагогічної, комунікативної) діяльності й одночасно розвиваються внутрішньо, але вже під впливом зовнішніх чинників.

Дещо іншу класифікацію комунікативних умінь пропонує для розгляду В. Сластьонін. Це: *перцептивні* – сприймати та адекватно інтерпретувати інформацію про сигнали від партнера по спілкуванню; проникати в особистісну суть інших людей, бачити їх індивідуальні особливості та відмінності від інших тощо. Вміння педагогічного спілкування – це вміння, які тісно пов'язані з пам'яттю та уявою, такі як вміння відновлювати в пам'яті особливості попереднього спілкування з учасниками взаємодії, їх індивідуальні особливості, рефлексія (стати на місце своїх вихованців та прогнозувати їх поведінку; здійснювати комунікативну атаку, створювати обстановку колективного пошуку тощо). Педагогічна техніка – це сукупність умінь та навичок, необхідних для педагогічного стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому: уміння вибрати правильний стиль і тон у спілкуванні, мати відчуття темпу, керувати своїм тілом, виразно передавати інформацію тощо [3].

М. Васильєв розглядає професійні комунікативні вміння як компонент педагогічної культури педагога і виділяє з-поміж них такі: планування спілкування; визначення стратегії поведінки; вхід у ситуацію та вихід з неї; здатність орієнтуватися в комунікантах; врахування вікових та індивідуальних особливостей; відбір засоби комунікації для різних ситуацій; використання вербальних і невербальних (жести, міміку, пантоміміку) засобів комунікації, паралінгвістичних (голос, тональність, діапазон) та екстралінгвістичних (темп мови, логічний наголос, паузи) систем знаків; здатність слухати співрозмовника; використовувати особистісний простір («просторові зони») у спілкуванні; орієнтуватися і діяти в нестандартних та конфліктних ситуаціях. Володіння такими комунікативними вміннями є обов'язковим для будь-якого фахівця незалежно від виду і профілю кваліфікації, оскільки вони забезпечують реалізацію будь-якої професійної та фахової діяльності [2].

До професійних комунікаторів належать також і ті, які сприяють володінню такими здатностями, як: усвідомлення процесів породження висловлювання; виникнення механізмів повідомлення; усвідомлення тих чинників, які впливають на мовця під час виникнення повідомлення. На механізми висловлювань впливають: *мета, мотив, соціальна ситуація*. Аналізуючи мовлення людини, важливо збагнути зміст сказаного, почутого чи написаного, тобто з'ясувати причину, стимул, мотив мовлення [2; 3]. У цьому сенсі комунікація є не тільки засобом для міжособистісної взаємодії, а й психічним процесом, який спрямований на загальний психічний розвиток особистості комуніканта, у процесі якого кожен суб'єкт засвоює загальнолюдський досвід, історично сформовані суспільні, педагогічні, комунікативні, моральні та інші цінності, знання й способи комунікативної діяльності, а також виявляє, розкриває і розвиває власні психічні якості, формуючи себе як особистість і як суб'єкта комунікації.

Слушними в цьому контексті є міркування Л. Фейербаха. Вчений робить намагання розкрити сутність особистості як суб'єкта міжіндивідних взаємин. Він вважав, що справжня сутність людини виявляє себе у відношеннях єдності «Я» і «Ти». З огляду на це він зазначав: «людська сутність наявна тільки у спілкуванні, в єдності людини з людиною, в єдності, що спирається лише на реальність відмінності між «Я» і «Ти» [5, с. 111]. І виділяє три позиції комунікатора під час комунікативного процесу:

- відкрито – комунікатор відкрито оголошує себе прибічником викладеної точки зору, оцінює різні факти для її підтвердження;
- відсторонену – комунікатор тримається підкреслено нейтрально, зіставляє суперечні точки зору, не виключаючи орієнтації на одну з них, проте не заявлену відкрито;

- закриту – комунікатор не розголошує своєї точки зору, інколи навіть звертається до спеціальних засобів, щоб її приховати.

У професійній комунікації всі три позиції можуть виявлятися через: гіперкомунікативність – намагання стати центром спілкування, неадекватне усвідомлення позиції партнерів, ігнорування їх позиції/точки зору; гіпокомунікативність – нездатність нормально контактувати, організувати зворотний зв'язок із співрозмовником.

Якщо гіперкомунікативність робить співрозмовника надокучливим, то за гіпокомунікативності розмова, зазвичай, згасає, партнери в процесі спілкування відчувають внутрішній дискомфорт і незадоволення його результатами. Обидві форми прояву професійної комунікативності не відповідають вимогам до спілкування фахівця, особливо педагога.

Компонентами професійної комунікації майбутнього фахівця є: стійка потреба в систематичній різноманітній комунікації з дітьми в найрізноманітніших сферах; взаємодія загальнолюдських і професійних елементів комунікативності; емоційне задоволення на всіх етапах процесу комунікації; наявність здібностей до здійснення комунікації; прагнення до набуття комунікативних навичок і вмінь.

Комунікативність майбутнього фахівця формується під впливом багатьох чинників, серед яких переважають професійно-особистісні (сукупність професійних і особистісних якостей, яка утворюється внаслідок трансформації професійно важливих знань, вимог і вмінь в особистісно значущих для педагога та виявляється у більш ефективній педагогічній діяльності, посиленні впливу на особистість учня/студента). У зв'язку з цим комунікативність фахівця є не тільки професійно значущою за своєю роллю, а й виявом комунікативних якостей, які сприяють успішній інформаційній взаємодії, що сприяє вирішенню конкретних питань.

Укажемо на універсальні якості, якими має володіти майбутній педагог:

1) ціннісне ставлення до професійно-педагогічної комунікації, яка характеризується відображенням у свідомості особистості позитивної значущості комунікативних знань, уявлень, переконань, емоцій, ціннісних орієнтацій, дій, що забезпечується осмисленням здобутого в комунікативній діяльності особистісного й професійного досвіду;

2) комунікативна спрямованість, яка визначає комунікативну діяльність, перспективу цілеспрямованого розвитку комунікативної діяльності;

3) психологічна підготовленість, яка передбачає наявність у вчителя певних властивостей, що сприяють ефективному вивченню і впливу на

внутрішній світ учнів, оптимальному управлінню учнівськими/студентськими колективами;

4) доброзичливість, інтерес до роботи з дітьми, без чого неможливі успіхи у навчально-виховній роботі вчителя, його задоволення від роботи;

5) толерантність, тобто терпимість до інших, розуміння, що всі люди індивідуальні і неповторні, що кожен має право на власну точку зору; визнання значущості особистості учня;

6) емпатійність – вміння бачити свою спорідненість з учнем, тактовно виразити себе і своє ставлення до нього, здатність порозумітися з ним. Основним механізмом емпатії є усвідомлена чи неусвідомлена ідентифікація з іншим;

7) рефлексивність, яка передбачає активне й відсторонене спостереження за своєю діяльністю, готовність до її перегляду, до різноманітних реакцій у взаємодії з дітьми. Важливим при цьому є вміння звільнитися від учительських амбіцій, бачити вихованця, прислухатися й придивлятися до нього, сприймати й аналізувати отриману від нього вербальну і невербальну інформацію;

8) прозорість, тобто ясність, для вихованців задумів і дій учителя, сприйняття його ними як «безпечної» людини. Виявляється вона у відмові від «дистанції» з учнями, довірливому спілкуванні з ними, готовності до їх запитань, спільних розмірковувань, що сприяє подоланню невизначеності у стосунках, установленню тісніших контактів;

9) інтелігентність, яка передбачає високий розумовий розвиток особистості, вміння адекватно оцінити ситуацію, логічно мислити, знаходити вирішення будь-якої проблеми, уникати грубощів, зневажливого ставлення до співрозмовника; раціональний вибір комунікативних засобів впливу; вміння говорити, готовність слухати і чути тощо;

10) конгруентність – знання світу і почуттів дитини, сприйняття себе в ролі «учня», тобто особистості, яка розвивається, має право на помилку; діяльність «тут і тепер», сприйняття усього спонтанного в комунікативній ситуації;

11) товарицькість: інтерес до людей; здатність розуміти почуття учнів, їхню позицію у взаємодії з іншими людьми; комунікабельність і контактність; потреба у контактах, легкість вступу в контакт, емоційно-позитивний тон спілкування; схильність до дружньої поведінки у комунікативних ситуаціях, встановлення приязних стосунків; вміння не розгублюватися, прагнути до ініціативи у спілкуванні, не залишатися в тіні, брати на себе роль лідера у групі;

12) колективізм, що допомагає вчителю краще сприймати, розуміти і вивчати колектив учнів, формувати колективізм у кожного учня, згуртовувати учнівські колективи й спрямовувати їх енергію на

розв'язання навчально-виховних завдань, коригувати внутріколективні, міжколективні й міжособистісні відносини, конфлікти;

13) контактність – здатність вступати у психологічний контакт, формувати довірливі відносини у зоні взаємодії, володіння навичками й уміннями спілкування і саморегуляції;

14) сугестивність – здатність педагога впливати на емоційну сферу дитини. Для цього він повинен створити доброзичливу для самопочуття й настрою дітей емоційну атмосферу, позитивно впливати на дитину природністю своєї поведінки.

Отже, майбутні фахівці повинні володіти не лише відмінними теоретичними та практичними знаннями своєї професії, а мати добре розвинені професійні комунікативні вміння. Тому в остатні десятиліття виникає потреба у кваліфікованих працівниках, які були б здатні до міжособистісної взаємодіяти, подоланні комунікативних бар'єрів, створенні комунікативно-розвивального середовища у навчальному середовищі.

Перспективним є розроблення дидактико-методичного супроводу з формування професійної комунікації у студентів за профілем їх підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бубер М. Проблема человека / Мартин Бубер. Два образа веры. – М. : Республика. – 1995.
2. Васильева М. П. Формування комунікативних умінь як компонента педагогічної культури майбутнього вчителя: автореф. дис... канд. пед. спец. : 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / М.П. Васильєва. – Х., 1997. – 23 с.
3. Слостенин В. А. К вопросу о профессиограмме учителя общеобразовательной школы / В. Слостенин // Советская педагогика. – 1973. – № 5. – С. 72–80.
4. Педагогика: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – 3-е изд. – М. : Школа-Пресс, 2000 – 512 с.
5. Словарь-справочник по социальной психологии / В. Г. Крисько. – СПб: Питер, 2003.
6. Фейербах Л. Основные положения философии будущего / Фейербах Л. // Изб. филос. произ-я : В 2-х т. – Т. 1. – М. : Госполитиздат, 1995.
7. Шибутани Т. Социальная психология / Т. Шибутани // Сокр. пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989.
8. Cherry C. On Human Communication Review, a Survey and a Criticism. – Cambridge (mass), L., 1966. – p. 3.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2016.

МАРУСИНЕЦ Марьяна

профессор, Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова,

ул. Тургеневская 8/14, г. Киев, Украина

E-mail: marysunetsm@ukr.net

**ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В
КООРДИНАТАХ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ И ПРИКЛАДНЫХ
ИССЛЕДОВАНИЯХ**

Резюме. В статье представлены основные характеристики понятия профессиональная коммуникация в междисциплинарном контексте теоретических и прикладных исследований отечественных и зарубежных ученых. Выделены основные средства, механизмы и факторы формирования профессиональной коммуникации; определены личностные качества, которые способствуют формированию у будущих специалистов коммуникативных умений вообще и профессиональных в частности. Указано перспективное направление – разработка дидактико-методического сопровождения по формированию профессиональной коммуникации у будущих специалистов по профилю подготовки.

Ключевые слова: коммуникация, общение, профессиональная коммуникация, будущий специалист.

MARUSYNETS Marianna

professor, National Pedagogical Dragomanov University,

st. Turgenivska 8/14, Kyiv, Ukraine

E-mail: marysunetsm@ukr.net

**PROFESSIONAL COMMUNICATION IN THE COORDINATES
OF BASIC AND APPLIED RESEARCH**

Summary. The article outlines the essential characteristics of the concept of professional communication in the interdisciplinary context of basic and applied research in Ukrainian and foreign doctrines. The author reveals the means, mechanisms and factors of professional communication; defines personal qualities and functions with a help of which the successful development of future professionals' communication in general and professional communication in particular is carried out. A promising direction for future studies is the development of didactic and methodological support for the formation of professional communication in students according to their training.

Key words: communication, communication, professional communication, a future professional.

Abstract. In the theory and practice of Pedagogy the concept “communication” is viewed upon as a process of transferring the emotional and intellectual content; as one of the forms of interaction of people in the process of communication; as an informational aspect of communication (I. Zyazyun, A. Kaps'ka, L. Mats'ko, O. Moroz, M. Pylins'kyu, L. Savenkova, H. M. Sahach, N. Tarasevych and others). The scientists confirm that

communication can take place only if the sender and the recipient of the information understand each other, that is if they have got enough knowledge and experience, speak the same language, there is feedback between them.

Rather noticeable in the scientific sources is the identification of the concepts of communication and intercourse. But modern linguistics differentiates these concepts as ones that are not the synonyms and identifies about 100 definitions of communication caused by a variety of ways, specific purposes of transmission and means of the addressee's information. In our research the concepts of "communication" and "intercourse" these notions are viewed upon as synonyms with the aim of highlighting the processes of social interaction, generating and accumulating social experiences the goal of which is to achieve the interpersonal, communication agreement.

For the future specialist in the field of pedagogical education the ability of the communicative interaction is the zone of the increased speech responsibility. The ability to speak correctly and distinctly together with the appropriate gestures, facial expressions, look, the ability to manage one's psychophysical condition largely determines the success of educational interaction. This complex of abilities helps the pedagogue more deeply, more brightly expresses himself, helps to manage the prearranged results. As the outstanding pedagogues – A. Makarenko, V. Sukhomlinsky, K. Ushinsky and others – pointed, the pupil perceives the soul, thought of the pedagogue not because he knows what is inside this soul but because he sees and listens to him.

REFERENCES

1. Buber M. Problema cheloveka / Martin Buber. Dva obraza very. – M. : Respublika, 1995.
2. Vasil'eva M. P. Formuvannja komunikativnih umin' jak komponenta pedagogichnoï kul'turi majbutn'ogo vchitelja: Avtoref. dis... kand. ped.
3. Slastenin V. A. K voprosu o professiogramme uchitelja obshheobrazovatel'noj shkoly / V. Slastenin // Sovetskaja pedagogika. – 1973. – № 5. – S. 72–80.
4. Pedagogika: Uchebnoeposobie dlja studentov pedagogicheskikh uchebnyh zavedenij / V. A. Slastenin, I. F. Isaev, A. I. Mishhenko, E. N. Shijanov. – 3-e izd. – M. : Shkola-Press, 2000 – 512 s.
5. Slovar'-spravochnik po social'noj psihologii / V. G. Kris'ko. – SPb: Piter, 2003.
6. Fejrbah L. Osnovnye polozhenija filosofii budushhego / L. Fejrbah // Izb.filos. proiz-ja : V 2-h t. – T. 1. – M. : Gospolizdat, 1995.
7. Shibutani T. Social'naja psihologija / T. Shibutani // Sokr. per. s ang. – M. : Progress, 1989.
8. Cherry C. On Human Communication Reviw, a Survey and a Criticism. – Cambridge (mass), L., 1966. – p. 3.

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

УДК 378:796.071.4+159.9

МОСЕЙЧУК Юрій

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, завідувач кафедри фізичної культури та основ здоров'я Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

вул. Коцюбинського 2, м. Чернівці, 58012, Україна

E-mail yr-mosey@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АКМЕОЛОГІЇ ТА АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. В статті проаналізовано потенціал акмеології та визначено можливості акмеологічного підходу під час професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Досліджено сутність акмеології та з'ясовано, що акмеологічний підхід зосереджений на активний пошук ефективних шляхів організації освітньої діяльності студентів, який передбачає досягнення максимально рівня теоретичної та практичної досконалості під час освіти. Передбачається, що впровадження акмеологічного підходу матиме позитивний результат на формування всіх складових культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, «акме», культура здоров'я, майбутні учителі фізичної культури.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Здоров'я нині розглядається у якості фундаментальної та поліаспектної категорії, що посідає найвагомішу роль у житті людини. Можемо констатувати, що підготовка конкурентоздатних майбутніх педагогічних кадрів робить проблему збереження і зміцнення здоров'я особливо актуальною.

З огляду на це, формування високого рівня культури здоров'я у майбутніх фахівців повинно розглядатися найважливішим пріоритетом в освітньому процесі усіх вищих навчальних закладів. Першочерговим завданням є виховання у студентів ставлення до здоров'я як до найбільшої цінності, а також формування високого рівня культури здоров'я. У майбутніх учителів фізичної культури, в першу чергу, мають бути сформовані вміння зберігати та зміцнювати своє здоров'я, а також допомагати своїм вихованцям зміцнити здоров'я. Вважаємо, що майбутні учителі фізичної культури повинні бути прикладом ведення здорового способу життя, вони мають мати сформовані практичні вміння гармонійно

поєднувати освітні, виховні та оздоровчі завдання із завданнями фізичного виховання і спорту.

Як показали наші власні спостереження, саме акмеологічний підхід має суттєвий потенціал у формуванні теоретичних знань і практичних умінь в галузі культури здоров'я майбутніх фахівців, які навчаються на факультетах фізичного виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що теоретичні та практичні питання професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності розкрито у дисертаційних дослідженнях українських вчених А. Бабенка, М. Карченкової, К. Дроздової, Є. Жуковського, Л. Іванової, О. Тимошенка. Актуальні шляхи збереження та зміцнення здоров'я вивчали Т. Круцевич, А. Кухтій, Р. Раєвський, Б. Шиян та ін.

Відзначимо, що теоретичні та практичні питання, які висвітлюють сутність і зміст акмеології активно досліджуються у публікаціях українських науковців В. Алфімова, С. Архипової, В. Гладкової, Г. Данилової, С. Калаур, В. Огнев'юка, С. Пальчевського, С. Цимбал та ін. Загальнонауковий потенціал акмеологічного підходу з психолого-педагогічної точки зору вивчали О. Дубасенюк, А. Крижанівський, О. Малахова, О. Огієнко, З. Сіверс, В. Швидкий та ін.

Не обійшли увагою науковці й дослідження загальної психолого-педагогічної характеристики здорової особистості у світлі акмеологічного підходу. Зокрема, встановлено, що ці питання досить ґрунтовно висвітлені у дослідженні О. Хлівіної [12]. На вагомості акмеологічного підходу під час підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я акцентовано увагу в дисертаційному дослідженні Г. Мешко [8]. З огляду на мету нашої публікації неординарним вважаємо тезу, О. Гречаник [3] про доцільність формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти. З'ясовано, що стаття Н. Костіхіної [7] присвячена дослідженню акмеологічних аспектів професійно-педагогічної підготовки фахівця з фізичної культури і спорту.

Відзначимо, що в останні 2-3 роки почали з'являтися ґрунтовні наукові дослідження, які висвітлюють роль акмеології у професійній підготовці фахівців фізичного виховання. Зокрема, у дисертаційному дослідженні Т. Дерєки [5] проаналізовано акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Потенціал акмеологічного підходу щодо формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності розкрито у роботі О. Сопотницької [11, с. 129], яка наголошує на тому, що акмеологічний підхід у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури

допоможе забезпечити належні умови для творчого розвитку майбутнього фахівця.

Однак, у процесі дослідження було з'ясовано, що ґрунтовних наукових публікацій, які б висвітлювали можливості акмеології як теоретико-прикладної науки, а також розкривали б потенціал акмеологічного підходу у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури недостатньо.

Формування цілей статті. Мета нашої публікації була спрямована на аналіз потенціалу акмеології та дослідження змісту акмеологічного підходу у формуванні культури здоров'я майбутніх фахівців спеціальності «Середня освіта. Фізична культура».

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше поняття «акмеології» як науки про розвиток зрілих людей було введено ще 1928 р. М. Рибниковим. Встановлено, що науковий термін «акмеологія» походить від давньогрецького «акме» і трактується як «вища точка, зрілість» (в дослівному перекладі «акме» – вершина, квітуча пора).

Акмеологія як галузь наукового знання охоплює наукові дослідження прикладного характеру, які об'єктом вивчення мають людину в контексті саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення в різних життєвих сферах, у тому числі в освіті, самостійній професійній діяльності, системі підвищення кваліфікації. Тобто, у найбільш загальному контексті акмеологія передбачає досягнення особистістю «акме» – вершини досконалості; вершини як фізичної, особистісної та суб'єктивної зрілості людини; вершини, як реалізації творчих здібностей; вершини досконалості.

Як доводить С. Пальчевський [9], акмеологію можна розглядати як науку, що виникла на стику природничих, суспільних і гуманітарних дисциплін, вивчає закономірності та механізми розвитку людини на ступені її зрілості, особливо при досягненні найбільш високого рівня розвитку. Саме на основі аналізу напрацювань С. Пальчевського було з'ясовано, що на сьогоднішній день серед невирішених завдань як загальної так і прикладної акмеології особливої уваги потребують такі, як:

- розробка психотехнік самовизначення особистості;
- дослідження проблем, пов'язаних із механізмами формування в особистості фахової мотивації, потреб в актуалізації фахово-особистісного потенціалу;
- розробка методичного інструментарію за допомогою якого можна було б діагностувати досягнутий рівень професіоналізму як окремим фахівцем, так і всім колективом.

Очевидним є те, що на основі акмеології можна досягнути максимальних результатів під час опанування когнітивною та конативною

складовою культури здоров'я майбутніми учителями фізичної культури. У контексті досягнення кожним студентом максимального для нього рівня культури здоров'я, ми розглядаємо акмеологію як науку, що дозволяє здійснити практичні узагальнення на основі системно-інтеграційної методології та врахування провідних критеріїв якості професійної освіти.

У процесі дослідження було з'ясовано, що акмеологічний підхід відіграє значну роль у формуванні професіоналізму фахівців. Зокрема, про вагомість акмеологічного підходу наголошує у своїй публікації О. Дубасенюк [6]. Так, авторка відзначає, що акмеологічний підхід синтезує у собі дослідницькі стратегії з позицій: «системного підходу до вивчення освітніх систем; цілісного підходу до вивчення особистості професіонала; теорії функціональних систем, системо утворюючим чинником у якій виступає кінцевий результат входження у нове середовище навчання» [6, с. 18].

У розумінні С. Пальчевського [9] акмеологічний підхід зосереджено на осмисленій пошук ефективних шляхів організації навчально-виховної діяльності студентів, що передбачає досягнення максимально можливого рівня («акме») теоретичної та практичної досконалості під час здобуття освіти у ВНЗ. Автором виокремлено основні ознаки високоосвіченого професіонала, які охоплюють: «компетентність і ерудованість; знання фундаментальних праць у різних галузях; умілість у використанні зарубіжних джерел і досвіду; самоосвіту, високий рівень рефлексії у діяльності; самоорганізацію і самоконтроль [9, с. 300]. Відзначимо, що виокремлені ознаки, повною мірою, стосуються і майбутніх учителів фізичної культури, які ще під час навчання у ВНЗ мають здобути високий рівень культури здоров'я.

При організації освітнього процесу у ВНЗ на основі акмеологічного підходу розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця полягає в розгортанні потреби від елементарних форм до все більш складних; від одностороннього, слабкого інтересу до професійної діяльності до самостійного усвідомлення студентами більш глибокої, стійкої, складної внутрішньої потреби у самовдосконаленні. Такий розвиток потреби обумовлює, на думку Л. Гапоненко [1], зміну особистісного змісту, а у кінцевому рахунку сприятиме підвищенню професійної спрямованості.

Таким чином, можемо констатувати, що акмеологічний підхід сприяє домінуванню в освітньому процесі творчих здібностей студентів як професіоналів у конкретній сфері. У нашому випадку не просто кваліфікованих і високопрофесійних учителів фізичної культури, а й фахівців із високим рівнем культури здоров'я. Отже, з метою максимального вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, якому притаманний високий рівень культури

здоров'я, необхідне виважене та цілеспрямоване впровадження в освітній процес акмеологічного підходу.

Вважаємо, що основними психологічними механізмами професійної спрямованості студентів у контексті формування культури здоров'я повинні виступати складна багаторівнева структура мотивів, цінностей, особистісних змістів, здібностей, що визначають професійно важливі якості та риси. З практичної точки зору майбутнім учителям фізичної культури для формування високого рівня культури здоров'я необхідно володіти певними особистісними рисами, а саме: ентузіазмом, старанністю, дисциплінованістю, здатністю до критики і самокритики. Зокрема, майбутній учитель повинен з ентузіазмом ставитися до збереження і зміцнення власного здоров'я. На першому місці мають стояти інтереси тієї справи по збереженню і зміцненню здоров'я, яку вже розпочато. Старанність передбачає вироблену здатність до тривалої і ретельної діяльності, адже ідеї культури здоров'я вимагають доскіпливої розробки, перш аніж їх реалізовувати. Дисциплінованість передбачає розвинуту здатність розподіляти свій час, дотримуватися визначеного плану у вивченні теоретичних аспектів збереження і зміцнення здоров'я, а також системно використовувати прийоми наукової організації праці. Здатність до критики і самокритики як особистісна риса зумовлена тим, що справжній прогрес у розв'язанні проблеми формування високого рівня культури можливий тільки тоді, коли кожен студент розпочне з ґрунтового критичного вивчення результатів своєї роботи, а також навчиться критично ставитися до самого себе, усвідомить свої власні помилки та недоліки у роботі по збереженню і зміцненню здоров'я.

У процесі формування високого рівня культури здоров'я вагому роль відіграє освітнє середовище. Психолого-педагогічний потенціал акмеологічного підходу щодо створення здоров'язберігаючого освітнього середовища висвітлено в публікаціях Т. Дерєги [4], І. Головатого [2] та С. Сідорчік [10]. Вивчення напрацювань цих науковців дозволили нам практично підійти до впровадження акмеологічного підходу під час формування культури здоров'я у майбутніх учителів спеціальності «Середня освіта. Фізична культура». Отже, для адекватного розвитку освітнього середовища впровадження акмеологічного підходу передбачало:

– вивчення мікро-акме студентів для стимулювання досягнення особистісних вершин під час вивчення навчальних дисциплін «Загальна теорія здоров'я» (4 кредити, 7 семестр), «Основи здорового способу життя» (4 кредити, 8 семестр) у бакалавраті та в магістратурі («Наукові засади здорового способу життя» (3 кредити, 2 семестр), «Основи оздоровчого харчування» (2 кредити, 3 семестр);

– оновлення змісту професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури на основі цілісності та інтегративності;

– створення акмеологічного розвивального середовища, яке б стимулювало студентів на досягнення успіху в діяльності по формуванню високого рівня культури здоров'я.

Акмеологічний підхід, на нашу думку, максимально повно впливає на процес самореалізації студентів та стає основним чинником, який супроводжує їхній розвиток під час навчання, допомагає у формуванні ціннісних орієнтацій та стратегічних напрямків особистісного і професійного вдосконалення. Ми переконані у тому, що саме на такий високий рівень мають бути орієнтовані майбутні вчителі фізичної культури, які готуються до роботи в освітніх закладах. Вважаємо, що акмеологічний підхід у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури допоможе забезпечити належні умови для творчого розвитку майбутнього фахівця та досягнути практичних результатів у збереженні та зміцненні здоров'я.

Отже, можемо констатувати, що акмеологічний підхід слід розглядати як один із найбільш вагомих загальнометодологічних підходів, який володіє практичним позитивним впливом на процес формування у студентів високого рівня культури здоров'я ще під час здобуття ОКР «бакалавр» та «магістр».

Висновки. Нині уже як аксіома сприймається твердження про те, що теоретичні знання та практичні вміння й навички збереження здоров'я є надзвичайно вагомими у реалізації професійної діяльності будь-якого фахівця, а тому майбутні вчителі фізичної культури повинні бути в авангарді щодо сформованості високого рівня культури здоров'я. Акмеологію та акмеологічний підхід слід розглядати як якість педагогічних імперативів, які мають бути покладені в основу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, у цілому, та під час формування у них високого рівня культури здоров'я зокрема.

Напрямки подальших розвідок. Наступні наші розвідки будуть спрямовані на аналіз практичних механізмів розвитку здоров'язбережувального простору, який слід формувати на засадах аксіологічного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гапоненко Л. Розвиток рефлексії як психологічного механізму корекції професійної поведінки у педагогічному спілкуванні / Л. Гапоненко // Рідна школа. –2002. – №4. – С. 14–16.

2. Головай І. Як ми творимо здоров'язбережувальний акмеологічний простір ліцею / І. Головай, А. Пономаренко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – №2. – С. 68–76.
3. Гречаник О. Є. Формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Олена Євгенівна Гречаник; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Х., 2012. – 21 с.
4. Дерєга Г. Т. Особливості формування акмеологічного освітнього середовища вищого навчального закладу / Т.Г. Дерєга // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія. Педагогіка. – 2016. – №3. – С. 14–19.
5. Дерєка Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання : автореф. дис. доктора пед. наук: 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Тетяна Григорівна Дерєка; Київський університет імені Б. Грінченка. – К., 2017. – 38 с.
6. Дубасенюк О. А. Фундаментальна акмеологія: засади вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів / О. А. Дубасенюк // Акмеологія в Україні : наукове видання. – №1, 2010. – С. 18–26.
7. Костихіна Н. М. Акмеологические аспекты профессионально-педагогической подготовки специалиста по физической культуре и спорту / Н.М. Костихіна // Теория и практика физической культуры. – 2005. – №10. – С. 12–16.
8. Мешко Г. М. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я : дис... доктора пед. наук: 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Галина Михайлівна Мешко; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Т., 2012. – 630 с.
9. Пальчевський С. С. Акмеологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / С.С. Пальчевський. – Київ : Кондор, 2008. – 398 с.
10. Сидорчик С. Психолого-акмеологический поход к проблеме здоровья и создания здоровьесберегающей среды / к С. Сидорчик // Мир психологии. – 2007. – №2. – С. 128–139.
11. Сопотницька О. В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту : Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Олена Валеріївна Сопотницька; Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка. – Т., 2016. – 342 с.

12. Хлівіна О. М. Здорова особистість в світлі гуманістичної моделі А. Маслоу та акмеологічного підходу / О.М. Хлівіна // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 9. – С. 1–4.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2016.

МОСЕЙЧУК Юрій

кандидат наук по фізическому воспитанию и спорту, доцент, заведующий кафедрой физической культуры и основ здоровья Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича

ул. Коцюбинского 2, г. Черновцы, 58012, Украина

E-mail yr-mosey@ukr.net

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОТЕНЦИАЛА АКМЕОЛОГИИ И АКМЕОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ДОЛЖНОГО УРОВНЯ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВЬЯ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Аннотация. В статье проанализированы потенциал акмеологии и определены возможности акмеологического подхода во время профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. Исследована сущность акмеологии как науки о достижении личностью высокого уровня профессионализма. Акмеологический подход сосредоточен на осмысленный поиск эффективных путей организации образовательной деятельности студентов. Он предполагает достижение максимально уровня теоретического и практического совершенства во время получения образования. Предполагаем, что внедрение достижений акмеологии и акмеологического подхода будет иметь положительный результат на процесс формирования всех составляющих культуры здоровья у будущих учителей физической культуры.

Ключевые слова: акмеология, акмеологический подход, «акме», культура здоровья, будущие учителя физической культуры.

MOSEYCHUK Yuriy

PhD in physical education and sport, associate professor, head of the department of physical education and health basics of Chernivtsi Yuri Fedkovich National University

2, Kotsyubinskogo st. 2, Chernivtsi, 58012, Ukraine

E-mail yr-mosey@ukr.net

THE USE OF POTENTIAL ACMEOLOGY AND ACMEOLOGICAL APPROACH DURING THE FORMATION A PROPER LEVEL OF HEALTH CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION

Summary. The article analyzes the potential of acmeology and identifies opportunities of acmeological approach during the professional training of

future teachers of physical education. The essence of acmeology as the science of personality's achievement of the highest level of professionalism was investigated. It was found that acmeological approach focuses on meaningful search of effective ways of organizing educational activities of students, which requires the achievement of highest level of theoretical and practical perfection during studying. We predict that the introduction of acmeology and acmeological approach will have a positive result on the formation of all components of the health culture of students who are studying on the faculties of Physical Education.

Keywords: acmeology, acmeological approach, acme, future teachers of physical education, health culture.

Abstract. The primary task of professional training of future teachers of physical education is the education of valuable attitude to health and the formation of high level of health culture. It was found that theoretical knowledge and practical skills of health preservation is extremely important for the realization of professional activity of future teachers who will carry out physical education of students.

From the standpoint of acmeology the basic mechanisms of professional orientation of students in the context of the formation of health culture should be multilevel structure of motives, values, personal contents, abilities that define professionally important qualities and characteristics.

In order to prepare effectively future teachers of Physical Education with high level of health culture it is necessary to implement purposefully in the educational process the achievements of acmeology and acmeological approach. In the most general sense acmeological approach focuses on meaningful search of effective ways of organizing educational activities of students, which requires the achievement of highest level of («Acme») theoretical and practical perfection during studying. It was found that acmeological approach synthesizes itself investigative strategy of positions of systemic approach.

Acmeological approach contributes to self-realization of students and becomes the main factor that accompanies their development during the training. It helps in the formation of value orientations and professional development, and encourages personal development. The implementation of this approach in the professional training of future teachers of physical education will help to ensure an appropriate conditions for creative development of future specialist and achieve practical results in the preservation and strengthening of health.

In a practical perspective the implementation of acmeological approach should be directed to: the study of micro acme of students; creating acmeological developmental environment. Acmeology as science and acmeological approach as a general scientific approach are considered as the

real factor that has a significant positive impact on the students of specialty «Secondary education. Physical Education» a high level of health culture during his studying in higher educational institutions.

REFERENCES

1. Haponenko L. Rozvytok refleksii yak psykhologichnoho mekhanizmu korektsii profesiinoi povedinky u pedahohichnomu spilkuvani / L. Haponenko // Ridna shkola, 2002. – №4. – S. 14–16
2. Holovai I. Yak my tvorymo zdoroviazberezhuvalni akmeolohichni prostir litseiu / I. Holovai, A. Ponomarenko // Dyrektor shkoly, litseiu, himnazii. – 2013. – №2. – S. 68–76.
3. Hrechanyk O. Ye. Formuvannia akmeolohichnoi kompetentnosti vchytelia v systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity : avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.04 - teoriia i metodyka profesiinoi osvity / Olena Yevhenivna Hrechanyk; Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H.S. Skovorody. – Kh., 2012. – 21 s.
4. Dereha H. T. Osoblyvosti formuvannia akmeolohichnoho osvitnoho seredovyscha vyshchoho navchalnoho zakladu / T.H. Dereha // Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriya. Pedahohika. – 2016. – №3. – S. 14–19.
5. Dereka T. H. Akmeolohichni zasady neperervnoi profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia : avtoref. dys. doktora ped. nauk: 13.00.04 - teoriia i metodyka profesiinoi osvity / Tetiana Hryhorivna Dereka; Kyivskiy universytet imeni B. Hrinchenka. – K., 2017. – 38 s.
6. Dubaseniuk O. A. Fundamentalna akmeolohiia: zasady vdoskonalennia profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv / O. A. Dubaseniuk // Akmeolohiia v Ukraini : naukove vydannia. – №1, 2010. – S. 18–26.
7. Kostihina N. M. Akmeologicheskie aspekty professional'no-pedagogicheskoy podgotovki specialista po fizicheskoy kul'ture i sportu / N.M. Kostihina // Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury. – 2005. – №10. – S. 12–16.
8. Meshko H. M. Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnikh uchyteliv do zberezhennia i zmitsnennia profesiinoho zdorovia : dys... doktora ped. nauk: 13.00.04 - teoriia i metodyka profesiinoi osvity / Halyna Mykhailivna Meshko; Ternopil'skyy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka. – T., 2012. – 630 s.
9. Palchevskiy S. S. Akmeolohiia : navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakladiv / S.S. Palchevskiy. – Kyiv : Kondor, 2008. – 398 s.
10. Sidorchik S. Psihologo-akmeologicheskij pohod k probleme zdorov'ya i sozdaniya zdorov'esberegayushchej sredy / k S. Sidorchik // Mir psihologii. – 2007. – №2. – S. 128–139.

11. Sopotnytska O. V. Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do trenerskoi diialnosti v ihrovykh vydakh sportu : Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 - teoriia i metodyka profesiinoi osvity / Olena Valeriivna Sopotnytska; Ternopilskiyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka. – T., 2016. –342 s.
12. Khlivina O.M. Zdorova osobystist v svitli humanistychnoi modeli A. Maslou ta akmeolohichnoho pidkходу / O.M. Khlivina // Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. – 2005. – № 9. – S. 1–4.

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті)

УДК 378.147.88;355.746.1

МІРОШНІЧЕНКО Анатолій

Заступник начальника факультету іноземних мов та гуманітарних дисциплін, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,

м. Хмельницький, 29017, Україна

E-mail: miroshnichenkovalentina2011@mail.ru

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМАНДИРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. Стаття присвячена визначенню та обґрунтуванню педагогічних умов формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін.

Автор аналізує підходи науковців до тлумачення педагогічних умов формування професійної компетентності. На основі цього аналізу пропонує власні педагогічні умови, що сприятимуть ефективному формуванню командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників (як складової їх професійної компетентності) у процесі вивчення загальновійськових дисциплін:

– використання можливостей загальновійськових дисциплін у розвитку мотивації курсантів до формування командирських компетентностей;

– активізація самовдосконалення командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників засобами інтерактивних методів вивчення загальновійськових дисциплін;

– впровадження комплексної методики формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників “Школа молодого командира”.

Звертається увага, що комплексна реалізація визначених та обґрунтованих нами педагогічних умов дасть змогу підвищити рівень сформованості командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін.

Ключові слова: командирські компетентності, професійна компетентність, майбутні офіцери-прикордонники, загальновійськові дисципліни.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У вищому військовому навчальному закладі, зокрема у процесі вивчення загальновійськових дисциплін, майбутній офіцер-прикордонник має утвердитися на професійному шляху, який передбачає поєднання конкретних професійних умінь, знань, навичок і задоволення потреб індивідуального розвитку, формування військових якостей і моральних установок, що передбачає формування його професійної компетентності. Формування командирських компетентностей є складовою процесу формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін. Виходячи зі специфіки військово-професійної діяльності та функціональних обов’язків офіцер-прикордонник водночас здійснює оперативно-службову діяльність і є командиром, у підпорядкуванні в якого знаходиться персонал Державної прикордонної служби України. Це накладає на нього дуже велику відповідальність – як за зміст і результати

власної командирської діяльності, так і за поведінку та результати діяльності підлеглих. Подолати це складне завдання вдасться далеко не кожному офіцеру, а тільки справжньому майстру своєї справи. Офіцери з певним досвідом роботи визначили такі якості, необхідні для командирської діяльності: високий рівень знань, творчий підхід, компетентність; внутрішня організованість, вимогливість до себе та підлеглих; працездатність, відповідальність за доручену справу, почуття обов’язку, впевненість у собі, цілеспрямованість, вміння відстоювати свої погляди та поважати думку інших; фізична підготовка, витримка; знання людей, вміння працювати з особовим складом, комунікабельність, тактовність; справедливість, принциповість. Ці характеристики становлять зміст командирських компетентностей.

Однак результати аналізу стану сформованості командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників переконують, що курсанти мають недостатні можливості для цього у межах освітнього процесу. Тому під час дослідження сутності та особливостей формування

командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін та аналізу результатів констатувального етапу дослідження виникла потреба визначити педагогічні умови, які забезпечуватимуть підвищення ефективності зазначеного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Вивченню педагогічних умов присвячено праці багатьох вчених. Так, В. Максимов розглядає педагогічні умови як сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, необхідних для забезпечення ефективного функціонування всіх компонентів освітньої системи, яка залежить від цілей, завдань, змісту, форм і методів цієї системи [1].

Багато дослідників під педагогічними умовами розуміють сукупність об'єктивних можливостей, обставин і заходів, які супроводжують освітній процес, що певним чином структуровані й спрямовані на досягнення мети [2, с. 45–46.].

Педагогічні умови – це ті обставини, реальні ситуації, що свідомо створюються в педагогічній діяльності, завданням яких є забезпечення ефективності освітнього процесу. Педагогічні умови створюють можливість для закріплення і подальшого розвитку суспільної свідомості, перетворення знань у переконання, а через них – у позитивне соціальне поведіння, творчу діяльність і активність в усіх сферах життя [3, с. 126].

На думку І. Мельничук, реалізація педагогічних умов передбачає оптимізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, що, фактично, є основою їхнього професіогенезу [4]. Тому динаміка формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників відобразатиметься не лише у зміні рівня набутих деонтологічних знань і сформованих умінь, а також на формуванні потреби до здійснення командирської підготовки.

Аналіз дисертаційних досліджень, у яких реалізовувалися спеціальні педагогічні умови, свідчить, що науковці визначали певні чинники, що сприяли цілеспрямованій організації освітнього процесу для підвищення його ефективності. Так, В. Собко обґрунтував доцільність реалізації таких педагогічних умов розвитку професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор: застосування методу проблемних ситуацій у процесі моделювання змісту ділових ігор; забезпечення педагогічної взаємодії між керівним і науково-педагогічним складом навчального закладу та слухачами під час проведення ділових ігор на основі інтеракційної культури; удосконалення методичного забезпечення проведення ділових ігор шляхом створення ситуацій, максимально наближених до реальних [5, с. 4].

У своєму дослідженні проблеми розвитку професійної компетентності саперів у процесі підвищення кваліфікації В. Родіков виокремлює такі педагогічні умови: підготовка викладацького (інструкторського) складу до розвитку професійної компетентності фахівців-саперів у процесі підвищення кваліфікації; активізація пізнавальної діяльності слухачів шляхом організації проблемного та контекстного навчання; моделювання підготовки саперів на компетентнісній основі з урахування міжнародних стандартів IMAS; налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу як основи для розвитку професійної компетентності сапера [6, с. 4].

До уваги було взято наукову позицію О. Торічного щодо таких напрямків формування у курсантів НАДПСУ військово-спеціальної компетентності:

зростання ролі медіаторської підготовки викладача, який повинен уміти проектувати освітнє середовище із застосуванням сучасних інноваційних педагогічних технологій;

використання в організації освітнього процесу НАДПСУ методів і форм навчання, які є характерними для європейської зони освіти;

створення спецкурсів, які б надали курсантові можливість здійснювати додатковий розвиток професійної компетентності;

розробка сучасного методичного забезпечення для вдосконалення професійної діяльності викладачів;

формування діагностично-контролюючого інструментарію для оцінки навчальної діяльності курсантів [7, с. 181].

Метою статті є визначення та обґрунтування педагогічних умов формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши запропоновані дослідниками педагогічні умови формування професійної компетентності, окремих компетенцій фахівців різних галузей, а також згадані напрямки, пропонуємо власні педагогічні умови, що сприятимуть ефективному формуванню командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін:

- використання можливостей загальновійськових дисциплін у розвитку мотивації курсантів до формування командирських компетентностей;
- активізація самовдосконалення командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників засобами інтерактивних методів вивчення загальновійськових дисциплін;

– впровадження комплексної методики формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників “Школа молодого командира”.

Проаналізуємо визначені нами педагогічні умови більш детально.

Першою умовою є використання можливостей загальновійськових дисциплін у розвитку мотивації курсантів до формування командирських компетентностей.

Виділяючи дану умову, ми виходили з того, що необхідною передумовою будь якої діяльності людини є наявність потреб, але самі потреби не в змозі надати діяльності певної спрямованості.

Єдиним збудником спрямованості потреби є матеріальний або ідеальний предмет, той, що сприймається чуттєво або існує тільки в уяві [3, с. 139]. Цей предмет називають мотивом. Мотиви діяльності є в центрі уваги багатьох дослідників (Л. Божович, О. Леонтєв, А. Маслоу).

Освітній процес у вищому військовому навчальному закладі відбувається під впливом мотивів, що спонукають курсанта до дії й утворюють його мотиваційну сферу. Саме з дією мотивів пов’язані досягнення мети та успіхів в освітній діяльності загалом і в тому числі при формуванні командирських компетентностей.

Мотиваційна сфера навчально-виховної діяльності являє собою складне ієрархічне утворення, яке містить у собі як безпосередньо діючі мотиви, так і осмислені дії, що виходять із відповідних форм, принципів і суспільних ідеалів [2, с. 45–46].

Як зазначає Н. Волкова, мотивацію можна визначити як внутрішній стан, що спонукає до активності та скеровує поведінку в напрямі досягнення цілей. Мотив за своєю природою є суб’єктивним явищем, що здійснює взаємозв’язок між стимулом та актами поведінки. Мотив завжди є компонентом індивідуального осмислення і виконує регулятивну функцію діяльності студента. Регуляція починається з того, що студент усвідомлює для себе мету здобуття вищої освіти, визначає програму дій [8].

Вивчення таких загальновійськових дисциплін, як “Загальна тактика”, “Тактико-спеціальна підготовка (ТСП)”, “Основи бойового забезпечення (ОБЗ)”, “Воєнне мистецтво у війнах та збройних конфліктах”, “Стройова підготовка”, “Статути Збройних Сил України та їх практичне застосування” дозволяють розкрити курсантам не тільки конкретні професійні поняття і закономірності, а й показати значимість командирської підготовки для майбутньої оперативно-службової діяльності. А це є основою для формування командирських компетентностей.

Друга педагогічна умова формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення

загальновійськових дисциплін – активізація самовдосконалення командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників засобами інтерактивних методів вивчення загальновійськових дисциплін.

Першим структурним елементом процесу самовдосконалення командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників є адекватна самооцінка особистістю власних командирських якостей і компетентностей. Д. Іщенко [9], О. Сафін [10] розглядали самооцінку як складову самовдосконалення військовослужбовця. На підставі аналізу праць зазначених учених можемо констатувати, що суть самопізнання полягає в тому, щоб, пізнавши себе, поставивши перед собою позитивні цілі, порівняти свої якості (позитивні та негативні) з тими, які необхідні для досягнення поставленої мети.

Самооцінка сформованості командирських компетентностей – це судження особистості про наявність або відсутність у себе тих чи інших командирських компетентностей у порівнянні з існуючими зразками (еталонами). Самооцінка містить оцінку не лише вже сформованих командирських компетентностей, але й міру їх розвиненості, що відкриває нові можливості для їх подальшої корекції і розвитку.

Сформована адекватна самооцінка, як і сам досвід її формування, – перший крок угору сходинками саморозвитку. Тому вона й є вихідним структурним елементом процесу самовдосконалення.

У свою чергу І. Блощинський звертає увагу на те, що самооцінка курсантів може змінюватися. На думку автора, ці зміни залежать від зворотного зв'язку, який встановлюється між педагогом і курсантом. Досвідчений педагог постійно намагається підвищити рівень самосприйняття курсантів, надихає їх на подальший розвиток і реалізацію їх потенційних можливостей. Відповідно педагог протилежного типу відштовхує курсантів, навіюючи їм думку про їх неповноцінність, відсутність відповідних здібностей та завчасне засудження оточуючих. Позитивний зворотній зв'язок, повідомляючи курсантові про те, що його дії правильні та корисні, тим самим свідчить про його компетентність, підвищує його самооцінку. Зворотний зв'язок у негативній формі змушує курсанта усвідомлювати свою нездібність і малоцінність, тим самим знижуючи самооцінку [11, с. 175–179].

Другим структурним елементом процесу самовдосконалення командирських компетентностей є потреба у ньому. Вона виникає на основі адекватної самооцінки. Як зазначено раніше, найголовніше значення самооцінки для самовдосконалення командирських компетентностей полягає в тому, що вона виводить особистість на усвідомлення протиріччя між рівнями сформованості її командирських компетентностей – тим, що є зараз і критично оцінюється, і тим, що вона

бажає й уявляє як ідеальне. Ця невідповідність переживається людиною як дискомфорт, спонукаючи ліквідувати його власними зусиллями, “підтягуванням” себе до потрібного рівня сформованості командирських компетентностей. Інакше кажучи, адекватна самооцінка стає основою для появи потреби у самовдосконаленні командирських компетентностей.

Самовдосконалення командирських компетентностей відбувається згідно зі спеціально розробленою програмою.

7. Третьою педагогічною умовою формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін є впровадження комплексної методики формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників “Школа молодого командира”.

З метою забезпечення реалізації наступної педагогічної умови – впровадження комплексної методики формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників “Школа молодого командира”, нами запроваджено проведення “командирських заходів”. Це комплексні заходи, які проводяться з метою виявлення та передачі передового командирського досвіду. Здійснюються такі заходи протягом усього навчання у вищому військовому навчальному закладі у межах аудиторних і поза аудиторних занять. Розроблена комплексна методика передбачає, насамперед, наявність переліку тих компетентностей, на формування яких має бути спрямований освітній процес, а також основні педагогічні завдання. Її виконання можливе, якщо в освітньому процесі вищого військового навчального закладу має місце грамотне поєднання теоретичної та практичної складової у змісті загальновійськових дисциплін, оскільки досвід діяльності щодо застосування командирських компетентностей можливо передати лише під час особистого включення курсантів у практичну діяльність. Було створено навчальні професійні ситуації, наближені до реальних, що потребують від майбутнього офіцера-прикордонника використання командирських компетентностей.

Формування командирських компетентностей найбільш ефективно здійснюється під час використання активних форм (спецкурс, гурток, секція, клуб і товариство) і методів навчання (ділові ігри, аналіз конкретних професійних ситуацій, брейн-ринги).

Висновки. Отже, визначаємо такі педагогічні умови формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін: використання можливостей загальновійськових дисциплін у розвитку мотивації курсантів до формування командирських компетентностей; активізація самовдосконалення командирських компетенцій майбутніх офіцерів-прикордонників засобами інтерактивних методів вивчення

загальновійськових дисциплін; впровадження комплексної методики формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників “Школа молодого командира”. Комплексна реалізація визначених та обґрунтованих нами педагогічних умов дасть можливість підвищити рівень сформованості командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення загальновійськових дисциплін. **Перспективу** подальших наукових пошуків окресленої проблеми становлять питання форм, методів і прийомів навчання при впровадженні авторської методики формування командирських компетентностей майбутніх офіцерів-прикордонників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Максимов В. Г. Формирование профессионально-творческой направленности личности учителя : автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра пед. наук / В. Г. Максимов. – М., 1994. – 35 с.
2. Вовк Л. П. Педагогічна традиція у системі освітніх інновацій / Л. П. Вовк // Пульсар. – 2000. – № 9. – С. 45–46.
3. Максютов А. О. Патріотичне виховання майбутніх учителів географії в процесі пошукової туристсько-краєзнавчої діяльності : дис. ... кандидата пед. наук / А. О. Максютов. – Умань, 2014. – 215 с.
4. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Мельничук Ірина Миколаївна. – Тернопіль, 2011. – 584 с.
5. Собко В. Г. Розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників у фаховій підготовці із застосуванням ділових ігор : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата пед. наук : 13.00.04 / Собко Вадим Григорович. – Хмельницький, 2015. – 22 с.
6. Родіков В. Г. Розвиток професійної компетентності саперів у процесі підвищення кваліфікації : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата пед. наук : 13.00.04 / Родіков Володимир Геннадійович. – Хмельницький, 2015. – 20 с.
7. Торічний О. В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : монографія / О. В. Торічний. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. – 536 с.
8. Волкова, Н. Педагогіка : посібник / Н. Волкова. – К. : ВЦ «Академія», 2001. – 576 с.
9. Ищенко Д. В. Особенности самовоспитания курсантов-пограничников : дисс. ... канд. пед. наук / Д. В. Ищенко. – Хмельницький, 1995. – 269 с.

10. Сафін О. Д. Психологічні основи управлінської діяльності військових кадрів Прикордонних військ : дис. ... д-ра психол. наук / О. Д. Сафін. – Хмельницький, 1997. – 499 с.
11. Блощинський І. Г. Сутність і зміст формування самооцінки курсантів вищих військових навчальних закладів / І. Г. Блощинський // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. – Серія : Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2005. – Вип. 13. – С. 175–179.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2016.

МИРОШНИЧЕНКО Анатолий

Заместитель начальника факультета иностранных языков и гуманитарных дисциплин, Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого,
г. Хмельницкий, 29017, Украина

E-mail: miroshnichenkovalentina2011@mail.ru

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ КОМАНДИРСКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ-ПОГРАНИЧНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ОБЩЕВОЙСКОВЫХ ДИСЦИПЛИН

Аннотация. В статье автор анализирует подходы ученых к толкованию педагогических условий формирования профессиональной компетентности. На основе этого анализа предлагает собственные педагогические условия, способствующие эффективному формированию командирских компетентностей будущих офицеров-пограничников (как составляющей их профессиональной компетентности) в процессе изучения общевоинских дисциплин:

- использование возможностей общевоинских дисциплин в развитии мотивации курсантов к формированию командирских компетенций;
- активизация самосовершенствования командирских компетенций будущих офицеров-пограничников средствами интерактивных методов изучения общевоинских дисциплин;
- внедрение комплексной методики формирования командирских компетенций будущих офицеров-пограничников “Школа молодого командира”.

Обращается внимание, что комплексная реализация определенных и обоснованных нами педагогических условий позволит повысить уровень сформированности командирских компетентностей будущих офицеров-пограничников в процессе изучения общевоинских дисциплин.

Ключевые слова: командирские компетентности, профессиональная компетентность, будущие офицеры-пограничники, образовательный процесс, педагогические условия.

MIROSHNICHENKO Anatolii

Deputy Chief of the Foreign Languages and Humanities Department,
National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after
Bohdan Khmelnytsky,

Khmelnytskyi, 29017, Ukraine

E-mail: miroshnichenkovalentina2011@mail.ru

**PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR DEVELOPING LEADER
COMPETENCIES IN PROSPECTIVE OFFICERS BORDER GUARDS
IN PROCESS OF STUDYING FUNDAMENTAL MILITARY
DISCIPLINES**

Summary. In the article the author analyzes scientific approaches to interpreting pedagogical conditions for professional competency development. On the basis of this analysis the author suggests own pedagogical conditions contributing to increased proficiency in developing leader competencies in prospective officers border guards (as an integral part of their professional competence) in the process of studying fundamental military disciplines:

- use of peculiarities of fundamental military disciplines for motivation development to form leader competencies;
- encouragement of self-development of leader competencies in prospective officers border guards through interactive methods applied in studying fundamental military disciplines;
- introduction of the integrated methodology “School of a young commander” to develop leader competencies in prospective officers border guards.

Special attention is drawn to the fact that complex realization of the identified and substantiated pedagogical conditions will enable to increase the level of leader competency formation in prospective officers border guards in the process of studying fundamental military disciplines.

Key words: leader competencies, professional competence, prospective officers border guards, educational process, pedagogical conditions.

Abstract. Introduction. Specific character of military professional activity requires an officer border guard to carry out professional duties as well as to be a commander of personnel of the Border Guard Service of Ukraine. Thus leader competencies include good knowledge, creativity, competency; self-discipline and insistence on high standards for subordinates; resilience, accountability, commitment, confidence, goal orientation, ability to uphold principles and respect other people opinion; physical fitness, self-control; knowledge of human

nature, good managing skills, interpersonal skills, tactfulness; fairness, fidelity to principles.

The analysis of the results of the fact-finding phase of the research made it necessary to identify the pedagogical conditions that could ensure development of leader competencies in prospective officers border guards in the process of studying fundamental military disciplines. Pedagogical conditions are circumstances and real life situations that are purposefully created in pedagogical activity with the aim to ensure the effectiveness of educational process and that are essential for achievement of a certain goal.

Analysis of publications. V. Sobko rationalized the relevance of creating pedagogical conditions for development of professional competency in officers border guards with the use of simulation exercises. V. Rodikov substantiated pedagogical conditions for developing professional competency in sappers in the process of advanced training. O. Torichnyi identified pedagogical conditions for developing military competency in cadets.

Purpose. The subject of research is pedagogical conditions for developing leader competencies in prospective officers border guards in the process of study fundamental military disciplines.

Theme: Pedagogical conditions for developing leader competencies in prospective officers border guards in the process of study fundamental military disciplines.

The goal of the article is to identify and substantiate pedagogical conditions for developing leader competencies in prospective officers border guards in the process of study fundamental military disciplines.

Results. The following pedagogical conditions for developing leader competencies in prospective officers border guards in the process of study fundamental military disciplines have been identified and substantiated:

- use of peculiarities of fundamental military disciplines for motivation development to form leader competencies;
- encouragement of self-development of leader competencies in prospective officers border guards through interactive methods applied in studying fundamental military disciplines;
- introduction of the integrated methodology «School of a young commander» to develop leader competencies in prospective officers border guards.

Conclusion. Complex realization of the identified and substantiated pedagogical conditions will enable to increase the level of leader competency formation in prospective officers border guards in the process of studying fundamental military disciplines. Prospects for further research in this field are the forms, methods and techniques of study under introduction of the author's

methodology of developing leader competencies in prospective officers border guards.

REFERENCES

1. Maksimov V. G. Formation of professional creativity in a teacher: Abstract of Dis. ... Doctor of Pedagogical Sciences : / V. G. Maksimov. – M., 1994. – 35 p.
2. Vovk L. P. Pedagogical tradition in system of educational innovations / L. P. Vovk // Pulsar. – 2000. – № 9. – P. 45–46.
3. Maksiutov A. O. Patriotic upbringing of prospective teachers of Geography through local history study : Dis. ... Ph.D. in pedagogics / A. O. Maksiutov. – Uman, 2014. – 215 p.
4. Melnychuk I. M. Theory and practice of professional training of prospective social workers through interactive technologies: dis. ... doctor of Pedagogical Sciences : 13.00.04 / Melnychuk Iryna Mykolaivna. – Ternopil, 2011. – 584 p.
5. Sobko V. H. Development of professional competence in officers border guards with the use of simulation exercises: Abstract of Dis. ... Ph.D. in pedagogics : 13.00.04 / Sobko Vadym Hryhorovych. – Khmelnytskyi, 2015. – 22 p.
6. Rodikov V. H. Development of professional competence in sappers in process of advanced training : Abstract of Dis. ... Ph.D. in pedagogics : 13.00.04 / Rodikov Volodymyr Henadiyovych. – Khmelnytskyi, 2015. – 20 p.
7. Torichnyi O. V. Theory and practice of developing military competence in prospective officers border guards: monograph / O. V. Torichnyi. – Khmelnytskyi : National Academy of the State Border Guard Service Publishing, 2012. – 536 p.
8. Volkova, N. Pedagogics : textbook / N. Volkova. – K. : Publishing Centre «Academia», 2001. – 576 p.
9. Ishchenko D. V. Peculiarities of self-education of cadets border guards: Dis. ... Ph.D. in pedagogics / D. V. Ishchenko. – Khmelnytskyi, 1995. – 269 p.
10. Safin O. D. Psychological basis of management for military personnel of the Border Troops personnel : Dis. ... Doctor of Psychological Sciences / O. D. Safin. – Khmelnytskyi, 1997. – 499 p.
11. Bloschynskyi I. G. Substance and content of cadets' self appraisal formation in the higher military establishments / I. G. Bloschynskyi // Scientific papers of Vinnytsia Teachers Training University. – : Pedagogy and psychology. – Vinnytsia, 2005. – Issue. 13. – P. 175–179.

(перекладено на англ. І. Герасимчук – кандидат пед.наук, доцент, доцент, викладач англійської мови, НАДПСУ).

УДК 378.015.31:[17.022.1:001.8(045)]

ПИЛИПЕНКО Наталія

викладач, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

провулок Руставелі, 7, м. Харків, 61001, Україна

E-mail: nataliia88pylypenko@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИЗНАЧЕНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ

Анотація. У статті розглянуто методологічні основи дослідження рівня сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів за визначеними критеріями (мотиваційно-ціннісний; когнітивний; діяльнісно-рефлексивний) та показниками.

Автором проаналізовано етапи проведення дослідницького експерименту, а саме констатувального, формувального, контрольного та доведено ефективність реалізації педагогічних умов формування естетичної культури майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: критерії, мотиваційно-ціннісний критерій, когнітивний критерій, діяльнісно-рефлексивний критерій, показники, рівні сформованості естетичної культури.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю впровадження нових освітніх стандартів в систему вищої педагогічної освіти, обґрунтування нових підходів до формування активної, відповідальної, творчо мислячої і висококультурної особистості майбутніх педагогів. Одним із важливих напрямів вивчення проблеми підвищення якості вищої педагогічної освіти є інтенсивний пошук педагогічних умов, що сприяють становленню естетичної культури майбутнього вчителя початкових класів як вагової складової його професійної та особистісної культури.

Підтвердженням цього є основні напрями розвитку освіти, що визначені «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки», Проектом Концепції розвитку освіти до 2025 року (2014), Законом України «Про вищу освіту» (2014), Законом України «Про освіту» (2016) [6, 5, 1,2].

Аналіз основних досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі представлено значний блок досліджень із філософсько-естетичного (Ю. Борев, М. Киященко, В. Ядов), психологічного (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Виготський, І. Кон, Б. Теплов) та педагогічного (О. Буров, М. Каган, Є. Квятковський, Л. Коган, М. Лейзеров, А. Макаренко, Г. Пономарьова, О. Семашко, В. Сухомлинський, Т. Танько та ін.) аспектів проблеми [4].

Теоретичними передумовами розв'язання питань проблеми є результати досліджень з теорії та практики професійної підготовки майбутніх педагогів (О. Бабакіна, Н. Бібік, В. Гриньова, В. Євдокимов, І. Зязюн, О. Кузьміна, І. Прокопенко, В. Прошкін, О. Савченко, В. Семиченко, І. Трубавіна, Л. Хомич, Л. Цибулько); сучасні наукові підходи до обґрунтування змісту, форм і методів професійно-особистісного становлення майбутнього фахівця початкової освіти (І. Богданова, Л. Кондрашова, О. Проскура, С. Шпильова). Проблема розвитку естетичної культури вчителів початкових класів і сьогодні є актуальною, про що свідчать дисертаційні дослідження (С. Мельничук, О. Молчанюк, О. Остряньська, Л. Подимова, В. Попова, Т. Сулова, Ю. Шаповал, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін.), які наголошують на тому, що визначальним чинником її розв'язання є визначення та гармонійне поєднання відповідних педагогічних умов [3].

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування методологічних основ дослідження рівня сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів у процесі реалізації визначених педагогічних умов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основу проведеного педагогічного експерименту і відповідної системи критеріїв оцінювання рівнів сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів становило розуміння сутності естетичної культури як інтегрованого утворення, що включає розуміння цілісної картини світу, естетичної суті її об'єктів, наявність педагогічних, психологічних, методичних, загально-культурних та художньо-професійних умінь і навичок; цільові установки й мотиви розвитку естетичного світосприймання; наявність специфічних здібностей, переживань та досвіду естетичної діяльності, тобто таких індивідуальних якостей майбутнього вчителя початкової школи, що сприяють успішному формуванню естетичної культури в молодших школярів.

Виходячи з того, що зміст естетичної культури майбутніх учителів початкових класів складає єдність її структурних компонентів (*мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльно-рефлексивний*), кожен з яких має свою специфіку відображення у відповідних показниках.

Дослідження рівнів сформованості естетичної культури базувалося на діагностиці розвиненості в майбутніх учителів кожного зі структурних компонентів (критеріїв) та їхніх показників окремо. Сформованість кожного з критеріїв у респондентів експериментальної та контрольної груп визначалася згідно з результатами анкетування, спостереження, бесіди, аналізу документів і результатів педагогічної діяльності (педагогічної практики), експертного оцінювання.

Ураховуючи розбіжності кількісних і якісних показників отриманих результатів діагностики виявлено чотири рівні сформованості естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів: високий, достатній, середній і низький. Відповідно до кожного в дослідженні подано показники, згідно з якими визначався стан сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів.

Експериментальне дослідження здійснювалося на базі вищих педагогічних навчальних закладів I-IV рівнів акредитації: Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Балаклійська філія Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради та Красноградський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради і тривало впродовж 2012-2015 років. У ньому брали участь 269 студентів факультету початкової освіти та 30 викладачів кафедр педагогіки та психології; культурологічних дисциплін та образотворчого мистецтва (Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради), початкової освіти (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); педагогіки та психології; образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Балаклійська філія Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»). Пілотним дослідженням було охоплено 425 студентів, 87 викладачів кафедр, які забезпечують процес фахової підготовки студентів. Діагностика сформованості естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів відбувалася в два етапи дослідно-експериментальної роботи – розвідувальний та констатувальний. Розвідувальне обстеження було організовано, виходячи із слабкої розробленості досліджуваної проблеми. На цьому етапі опрацьовувалися вихідні теоретико-практичні засади наукового пошуку з метою отримання додаткової інформації про його об'єкт і предмет, уточнювалися та корегувалися встановлені в роботі завдання, гіпотеза.

На констатувальному етапі експерименту здійснено ретроспективний аналіз професійної діяльності викладача та учителів початкової школи з метою уточнення змісту діагностичного інструментарію.

На основному етапі констатувального експерименту було здійснено оцінку рівня сформованості компонентів естетичної культури майбутніх учителів початкових класів за розробленими критеріями та показниками: мотиваційно-ціннісний (бажання та інтерес до засвоєння естетико-культурних надбань і цінностей людства, спрямованість особистості на опанування інструментарієм естетичної діяльності та творчості, стійкий інтерес до професійної діяльності, усвідомлений вибір професії, наявність потреби в естетико-творчому перетворенні довкілля та себе в ньому; сформованість системи естетичних і етичних цінностей і готовність діяти у просторі майбутньої професії відповідно до її принципів, позитивне особистісно-емоційне ставлення до естетичної складової обраної професії); когнітивний критерій (сформованість науково-теоретичних знань про естетичні категорії, закономірності та принципи естетичного розвитку, джерела, форми та способи естетичного саморозвитку, засоби і технології формування естетичної культури; сучасні вимоги до особистісного та професійного розвитку педагога початкових класів в аспекті проблеми дослідження); діяльнісно-рефлексивний (сформованість професійних знань, умінь, навичок, основних професійних компетенцій, здатність знаходити та використовувати оптимальні форми і способи комунікації; вміння знаходити, зберігати та застосовувати й передавати відповідну необхідну інформацію; уміння здійснити самоаналіз, самооцінку професійно-естетичної діяльності; креативність та інноваційна спрямованість професійної діяльності).

Загальна експериментальна сукупність показала, здебільшого, середній і низький рівні сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів за всіма показниками, а саме: за мотиваційно-ціннісним критерієм – 55,3%, за когнітивним критерієм їх підсумкове значення становить 58,5%, за діяльнісно рефлексивним критерієм – 57,4%. За результатами констатувальної діагностики із загальної експериментальної вибірки було відібрано експериментальні навчальні групи (ЕГ), при підготовці яких в подальшій експериментальній роботі вводилися нові чинники (педагогічні умови), та контрольні (КГ) – в яких навчально-виховна діяльність організовувалася за класичною схемою. Кількість студентів та рівні сформованості в них естетичної культури і в експериментальних, і в контрольних групах були аналогічними (132 студенти ЕГ та 137 студентів КГ).

На формуальному етапі реалізовано визначені й обґрунтовані педагогічні умови формування естетичної культури майбутніх учителів

початкових класів, спрямовані на стимулювання викладачів до творчої роботи, а студентів – до особистісного і професійного самовдосконалення у контексті формування їхньої естетичної культури. Означені умови є взаємопов'язаними, тож реалізовувалися у контексті їх системного та гнучкого використання. Дослідження рівнів сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів на формувальному етапі відрізняється кількістю і якістю методів – від рефлексивних вправ, ігор, практикумів (автоінтерв'ю, діагностично-емоційні та коко логічні вправи, графічні ігри тощо) до акмеологічних методик, анкет, тестів та опитувальників. Ефективними виявилися також спостереження, співбесіди, інноваційні методики навчання (ІМН), які забезпечували повну реалізацію визначених педагогічних умов для розвитку естетичної культури.

Упровадження *першої умови*, а саме: «створення позитивної мотивації на підвищення рівня естетичної культури, як складової професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів», передбачає свідоме оволодіння майбутніми вчителями початкових класів системою знань про факти, явища, категорії, закономірності, принципи й методи педагогічної науки, знання методики проведення уроку в початковій школі, способів вирішення нестандартних ситуацій відповідно до змінних умов, що стимулюють і мотивують до пошуково-дослідницької діяльності; збагачення змісту освіти навчальною інформацією, орієнтованою на мотивацію щодо формування конкуренто-спроможності фахівця. Зазначено, що для організації мотиваційного середовища викладачеві потрібні технологічні компетентності, які включають спеціальні комунікативні, інтерактивні, перцептивні та ігрові знання, уміння й навички і психологічну готовність до діяльності в аспекті формування естетичної культури особистості. Вагоме місце у процесі формування компетентностей посідає систематична та послідовна участь майбутніх фахівців у різних мотиваційних тренінгах, а також запровадження оптимальних методів, що найбільше сприяють ефективності процесу сприймання, а саме: аналіз взаємозв'язку державної мови та твору живопису, порівняльний метод, метод різноманітних позицій тощо.

У процесі реалізації *другої педагогічної умови* (модифікація змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, щодо його спрямованості на системний розвиток естетичної свідомості, естетичних переживань та формування досвіду естетичної діяльності) вагоме місце посідало застосування розробленого нами спецкурсу «Естетична культура сучасного вчителя початкових класів», що складався з двох частин. Перша

– лекційна, була спрямована на оволодіння студентами системою знань щодо теоретичних засад естетичної культури вчителя початкової школи та шляхи її розвитку. Друга частина – практична, була спрямована як на закріплення й поглиблення теоретичних знань, так і на безпосереднє вироблення у студентів умінь і навичок естетичної діяльності, набуття досвіду естетичних переживань, формування естетичної позиції щодо оцінювання світу мистецтва, природи, людських стосунків тощо. Значна кількість годин відводилася на самостійну роботу студентів. У процесі реалізації другої умови знання, уміння й навички, студенти отримували в результаті розв’язування педагогічних ситуацій і задач, за допомогою застосування *кейс-технології* (англ. case – випадок, ситуація, валіза, папка з навчальними матеріалами), що є методично організованим процесом аналізу конкретних ситуацій із практики професійної діяльності, передбачає можливі варіанти їх розв’язання й узагальнення ефективних способів рішення ситуацій. Нами використано різні методи і прийоми, а саме: групові дискусії, мозковий штурм, рольове програвання ситуацій, ігрове проектування, рольовий театр, педагогічний ринг, ток-ринг, метод case-study (метод ситуаційного аналізу та інциденту). Результатом упровадження кейс-технологій стало накопичення спеціальних прийомів, підбір методичного інструментарію для вирішення типових і нетипових педагогічних ситуацій унаслідок чого спостерігали системний розвиток естетичної свідомості, естетичних переживань та формування досвіду естетичної діяльності. На практичних заняттях із інтегрованих дисциплін упроваджували передові освітні технології, рольові й ділові ігри, пропонували виконання проблемних професійних завдань, організовували психолого-педагогічні тренінги щодо реалізації проблеми дослідження.

Реалізація даної умови здійснювалася також під час опанування відповідних тем у межах вивчення дисциплін соціально-гуманітарного та фахового циклів („Філософія”, „Культурологія”, „Естетика”, „Психологія”, „Педагогіка”, „Основи педагогічної майстерності”, „Прикладна методика (художня діяльність)”, „Образотворче мистецтво з методикою викладання” тощо). Прискоренню та інтенсифікації процесу навчання значно сприяло впровадження *фреймового підходу* (англ. frame – каркас, схема), сутність якого полягає у виявленні стереотипних зв’язків між елементами, створенні універсальної структури, згортанні та компактному поданні навчальної інформації у вигляді фрейму.

Третя педагогічна умова – використання системи інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують ефективний розвиток естетичної культури майбутнього вчителя початкових класів, його

готовність до оптимального впровадження набутого досвіду художньо-естетичної діяльності в освітній процес початкової школи – на першому етапі реалізації спрямовувалася на активізацію навчально-пошукової діяльності, розширення кола джерел естетичної інформації в контексті професійної педагогічної діяльності, формування вмінь та навичок рефлексії власного естетичного саморозвитку.

На другому етапі реалізації умови використання системи інноваційних педагогічних технологій, що забезпечують ефективний розвиток естетичної культури майбутнього вчителя початкових класів, його готовність до оптимального впровадження набутого досвіду художньо-естетичної діяльності в освітній процес початкової школи – увагу було зосереджено на використанні новітніх технологій, що сприяли розвитку готовності студентів до адекватного та ефективного застосування набутого потенціалу у формуванні естетичної культури молодших школярів. Освітній вплив у даному контексті здійснювався одночасно на всі складові готовності до цього напрямку професійної діяльності: мотиваційний, знанневий, та практико-поведінковий. Зазначена діяльність сприяє розвитку творчого, пошукового стилю мислення в студентів: вони оволодівають уміннями роботи з інформацією (аналіз кейсу, виокремлення важливої інформації, самостійний пошук необхідних знань), дослідницькими вміннями (формулювання альтернатив, вибір найбільш оптимального рішення, засвоєння алгоритмів прийняття управлінських рішень), комунікативними навичками (чітке висловлювання думок, їх аргументація, уміння слухати інших), інтерактивними техніками (налагодження взаємодії з партнерами, прийняття колективних рішень, навички співпраці), презентаційними вміннями та навичками (оволодіння способами подання і візуалізації рішень), посилюється мотивація до навчання (підвищується зацікавленість діяльністю, активізується включеність у неї).

На контрольному етапі експериментального дослідження передбачались аналіз і оцінювання отриманих результатів із метою перевірки гіпотези дослідження. Узагальнення отриманих даних констатувального та контрольного зрізів за всіма критеріями сформованості естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів підтвердило наявність позитивних зрушень згідно з усіма визначеними показниками.

Таблиця 1

Узагальнені результати констатувального та контрольного зрізів за всіма критеріями сформованості естетичної культури у майбутніх учителів початкових класів, %

Критерій \ Рівень		Високий		Достатній		Середній		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Мотиваційно-ціннісний критерій	До експерименту	13,3	17,0	30,8	28,5	26,0	26,3	29,9	28,2
	Після експерименту	25,5	18,8	46,2	33,7	22,7	28,6	5,7	18,9
	Приріст/зменшення	12,2	1,8	15,4	5,2	-3,3	2,3	-24,2	-9,3
Когнітивний критерій	До експерименту	10,2	10,8	30,3	31,7	37	36,7	22,5	20,8
	Після експерименту	19	12,4	43,1	36,1	32,5	38,5	5,5	13,2
	Приріст/зменшення	8,8	1,6	12,8	4,4	-4,5	1,8	-17,0	-7,6
Діяльнісно-рефлексивний	До експерименту	7,7	8,4	34,5	34,7	38,6	38,4	19,2	18,5
	Після експерименту	19,3	11,2	55,4	40	22,2	39,0	3,2	10,2
	Приріст/зменшення	11,6	2,8	20,9	5,3	-16,4	0,6	-16,0	-8,3

Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного зрізів в експериментальній групі за мотиваційно-ціннісним критерієм дає можливість констатувати наявність стрімких зрушень: виявлено значне зростання показників на високому (на 12,2%) та достатньому (на 15,4%) рівнях і зменшення значень на середньому й низькому (відповідно на 3,3%, 24,2%), при цьому 71,7% оцінюваних за цим критерієм продемонстрували високий та достатній рівні. У контрольній групі спостерігаємо, знов-таки, помірніші тенденції: є певне зростання значень на високому (1,8%) та достатньому (на 5,2%) та середньому рівнях (2,3%) і зменшення на низькому (на 9,3%) рівні. Здебільшого, студенти КГ розподілилися за результатами контрольного зрізу на достатньому та середньому рівнях (62,3%) сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів.

Так, за когнітивним критерієм в експериментальній групі відзначено зростання показників на високому та достатньому рівнях (відповідно, на 8,8% і 12,8%) і значне зменшення їх значень – на середньому й низькому (відповідно, на 4,5% і 17%).

Отже, переважна більшість студентів (62,1%), як засвідчили результати контрольного зрізу, показали високий та достатній рівні сформованості естетичної культури майбутніх учителів початкових класів.

У контрольній групі констатовано значно повільніші темпи позитивних змін: невеликі зростання значень високого та достатнього рівнів (на 1,6% і 4,4%, відповідно), незначне збільшення на середньому рівні (на 1,8%) і зменшення на низькому (на 7,6%); згідно з результатами контрольного зрізу, більшість студентів КГ розподілилися майже навпіл за достатнім та середнім рівнями (36,1% і 38,5%, відповідно).

За діяльнісно-рефлексивним – на 11,6% зросли показники в експериментальній групі на високому, на 20,9% – на достатньому рівнях, значно зменшилися їх значення на середньому й низькому – відповідно на 16,4% і 16%, високий та достатній рівні сформованості естетичної культури за діяльнісно-рефлексивним критерієм виявили 74,7% студентів. Контрольна група ж за цим критерієм показала такі результати: помірне збільшення значень на високому, достатньому та середньому (на 2,8%, 5,3%, 0,6%, відповідно) і зменшення на низькому (на 8,3%) рівнях. Контрольний зріз у КГ засвідчив також, що більшість студентів (77,6%) виявили достатній та середній рівні сформованості естетичної культури.

Валідність отриманих результатів було доведено методом рангової кореляції. За критерієм К. Пірсона (χ^2) визначено групи, що мають близькі вихідні значення стосовно вироблених критеріїв і показників сформованості в майбутніх учителів початкової школи.

Висновки. Унаслідок порівняльного аналізу констатувального та контрольного зрізів експериментально-дослідної роботи виявлено стрімку позитивну динаміку розвитку естетичної культури майбутніх учителів початкових класів за всіма критеріями її сформованості в експериментальній групі, що, відповідно, засвідчує високу результативність процесу формування досліджуваного явища внаслідок реалізації в фаховій підготовці студентів розроблених нами педагогічних умов.

Результати проведеної експериментально-дослідної роботи є переконливою підставою для підтвердження висунутої гіпотези дослідження та свідченням досягнення його мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про вищу освіту» (від 01.07.2014р. № 1556-VII).
2. Закон України «Про освіту» (від 26.01.2016р. № [№ 940-VIII](#)).
3. Молчанюк О. В. Вплив творчих здібностей викладача вищої школи на розвиток особистості студентів [Електронний ресурс] / О. В. Молчанюк, А. Ю. Коробова // [Педагогіка формування творчої](#)

[особистості у вищій і загальноосвітній школах](#). – 2014. – Вип. 38. – С. 529-537. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_38_75.

4. Пономарьова Г. Ф. Теоретико-методичні засади оцінювання професійної компетентності майбутніх учителів : [монографія] / Г.Ф. Пономарьова, А. А. Харківська, Т. В. Отрошко // Харків : ХГПІ, 2010. – 180 с.
5. Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року (липень 2014)
6. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (від 25.06.2013р. № 344/2013).

Стаття надійшла до редакції 05.11.2016.

ПИЛИПЕНКО Наталия

преподаватель, Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета
переулок Руставели, 7, г.. Харьков, 61001, Украина
E-mail: nataliia88pylypenko@gmail.com

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ УРОВНЯ СФОРМИРОВАННОСТИ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В ПРОЦЕССЕ РЕАЛИЗАЦИИ ОПРЕДЕЛЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ

Резюме. В статье рассмотрены методологические основы исследования уровня сформированности эстетической культуры будущих учителей начальных классов по определенным критериям (мотивационно-ценностный; когнитивный; деятельностно-рефлексивный) и показателям.

Автором проанализированы этапы проведения исследовательского эксперимента, а именно констатирующего, формирующего, контрольного и доказана эффективность реализации педагогических условий формирования эстетической культуры будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: критерии, мотивационно-ценностный критерий, когнитивный критерий, деятельностно-рефлексивный критерий, показатели, уровни сформированности эстетической культуры.

PYLYPENKO Nataliia

Lecturee, Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council
Rustaveli lane 7, m. Kharkiv, 61001, Ukraine
E-mail: nataliia88pylypenko@gmail.com

METHODOLOGICAL BASIS OF RESEARCH THE LEVEL OF FORMATION OF AESTHETIC CULTURE OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS

Summary. In the article the methodological basis of the level of formation of aesthetic culture of primary school teachers according to specific criteria (motivational value, cognitive, action-reflective) and indexes.

The author analyzes the stages of a research experiment, namely konstatuvalnoho, forming, control and efficiency of proven pedagogical conditions of formation of aesthetic culture of primary school teachers.

The survey was developed and the criteria of aesthetic culture formation of future elementary school teacher, namely motivational value, action-reflexive cognitive criteria and indicators.

Experimentally proved that the high level of formation of aesthetic culture of future primary school teachers ensured the implementation of pedagogical conditions of research problems.

Keywords: criteria, motivational value criterion, cognitive criteria, action-reflexive criteria, indicators, levels of aesthetic culture.

Abstract. The need to introduce new educational standards in education degree, study new approaches to the formation of an active, responsible, creative thinking and personality highculture future teachers led to the choice of the relevance of the research topic.

Intensive search for pedagogical conditions promoting formation of aesthetic culture of future primary school teacher as an important part of his professional and personal culture - one of the most important areas of study problems of increasing quality of education degree that confirmed legal documents.

The purpose of the article - study methodological foundations of the level of formation of aesthetic culture of primary school teachers in the implementation of Pedagogical conditions.

After analyzing various aspects of modern scientists were singled out large blocks of research, namely, philosophical and aesthetic, psychological and pedagogical.

Synthesis different scientific views and most recognized modern concepts of science to this problem gives reason to interpret the phenomenon of aesthetic culture as part of personal and professional competence of future primary school teacher.

Analysis of developments in scientific theory and practice of training future teachers (N. Bibik, W. Green, B. Yevdlokymova, I. Zyazyuna, O. Kuzmina, S. Omelchenko, Ivan Prokopenko, V. Proshkin, S. Kharchenko); modern scientific approaches to the study content, forms and methods of

professional and personal development of future professional Elementary Education (I. Bogdanov, M. Roganov etc.) demonstrated that meaningful organizational and methodological problems of filling is not sufficient. The survey was developed and the criteria of aesthetic culture formation of future elementary school teacher, namely motivational value, action-reflexive cognitive criteria and indicators.

Comprehensive evaluation method of formation of aesthetic culture of the individual on the basis of summarizing the factual material gives grounds to single out and describe the formation of four levels: high, medium, and low enough.

The pilot study covered students and faculty, providing professional training process of students. The study was conducted in three stages (konstatuvalnyy, molding, control) during the implementation of Pedagogical conditions of formation of aesthetic culture of primary school teachers, namely creating a positive personal motivation to enhance the aesthetic culture as a component of professional competence of future primary school teacher; modification of the content of training primary school teachers, for its focus on the systematic development of aesthetic consciousness and aesthetic experiences and aesthetic experiences forming activity; use of innovative teaching technologies that ensure efficient development of aesthetic culture of the future elementary school teacher, his commitment to the optimal implementation of lessons learned artistic and aesthetic activities in the educational process of primary school.

Thus, because of the comparative analysis konstatuvalnoho and control sections of experimental research revealed rapid positive development of aesthetic culture of primary school teachers for all criteria of formation in the experimental group, respectively, shows high effectiveness of the process of formation of the phenomenon as a result of a professional training students we developed educational conditions.

Experimentally proved that the high level of formation of aesthetic culture of future primary school teachers ensured the implementation of pedagogical conditions of research.

REFERENCES

1. Law of Ukraine «On Higher Education» (from 01.07.2014r. Number 1556-VII).
2. Law of Ukraine «On Education» (from 26.01.2016r. Number number 940-VIII).
3. Molchanyuk O. V. Effect of creativity teacher of high school students on personality development [electronic resource] / O. V. Molchanyuk, A. Y. Korobova // Pedagogy formation of creative personality in higher

and secondary schools. - 2014 - Vol. 38. - S. 529-537. – Access: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_38_75.

4. Ponomareva H. F. Theoretical and methodological principles of assessment of professional competence of future teachers [monograph] / H. F. Ponomareva, A. F. Kharkivska, T. V. Otroshko // Kharkov : ННПІ, 2010. – 180 s.
5. Draft Concept of Education 2025 (July 2014)
6. Decree of the President of Ukraine «On the National Strategy for Development of Education in Ukraine until 2021» (from 25.06.2013r. № 344/2013).

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

УДК 378.147

РАТИНСЬКА Інна

викладач, Державний навчальний заклад «Тернопільський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою», вулиця Д. Галицького, 48 м. Збараж, Тернопільська область, 47302, Україна

E-mail: zbar.college@ukr.net

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. На сьогоднішній день є актуальним використання інтерактивних технологій у професійній підготовці фахівців в системі професійної освіти, які дозволяють оцінити ефективність комунікативної діяльності учнів, їх вміння досягати мети в професійно значущих ситуаціях взаємодії. Особистий досвід і вивчення наукових праць із проблем професійної підготовки фахівців підтверджують, що ключовим етапом підготовки фахівця є період його навчання у професійному навчальному закладі. Саме тут він отримує необхідні знання, вміння та практичні навички, уточнює початкові уявлення про професію, якій вирішив себе присвятити [1, с. 21].

Ключові слова: інтерактивні технології, методи навчання, компетентність, інтерактивні ігри, ділові ігри, мозковий штурм, тренінг.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Прискорення темпу життя, великий потік знань, що впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення, використовуючи для цього пошукові методи, користуючись великою

кількістю різноманітних джерел інформації. У зв'язку з цим, серед традиційних форм і методів навчання, у педагогічній практиці все... частіше застосовують інтерактивні методи. Саме потреба в інтерактивних технологіях пояснюється тим, що таке навчання спрямовано на підвищення пізнавальної активності учнів, посилення діяльнісного підходу в навчанні і реалізацію спільної діяльності, націленої на кооперативну обробку навчальної інформації з виробленням нових знань особисто кожним учнем в оптимальному тільки для нього режимі. Інтерактивні методи навчання досить швидко були визнані викладачами та управлінцями, як дієвим засобом впровадження нових освітніх технологій [1, с. 22].

Однак використання інтерактивних технологій в практиці професійної освіти поки що фрагментарне, епізодичне, не системне внаслідок не розробленості відповідних технологій та неготовності більшості викладачів і управлінців користуватися інформаційними технологіями та комп'ютерною технікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інновації в сучасній теорії та практиці присвячені роботи І. Бома, Л. Буркової, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Д.У. Джонсона, П. Дроб'язка, О. Дусавицького, В. Живодьора, О. Козлової, М. Крюгера, Дж. Мейерса, А. Підласого, Н. Погрібної, С. Подмазіна, О. Попової, І. Пригожина, Г. Селевка, К. Ушакова, Н. Федорової, А. Хуторського, Н. Юсуфбекової.

Ці роботи свідчать про те, що науково-педагогічна думка поступово йде шляхом розробки та стимулювання розвитку освіти. Однак, поки що залишаються недостатньо розробленими технології управління процесом впровадження інновацій, які б відповідали сучасним потребам освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити модель впровадження інтерактивних освітніх технологій в навчальний процес, для підвищення якості професійної освіти [2, с. 140].

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка фахівця включає оволодіння ним системою професійних знань, умінь і навичок, формування особистих і професійних комунікативних якостей необхідних для ефективного спілкування, при вирішенні проблем.

У сучасних умовах перед вченими і практиками системи освіти одним із головних завдань є – вдосконалення теоретико-методологічного підходу до комунікативної підготовки майбутніх фахівців. Одним із варіантів вирішення цього завдання є використання в освітній практиці інтерактивних технологій навчання.

Відомо, що інтеракція в навчальному процесі – це спосіб взаємодії тих, хто навчає, і тих, хто вчиться, для досягнення цілей навчання. Існують різні підходи до класифікації методів навчання взагалі (загальні методи навчання) та методів, які становлять предмет часткових методик (часткові методи навчання), «тих, хто вивчає й описують в певній системі процес навчання окремих предметів ... Метод – явище вельми складне, яке має багато ознак, кожен із методів по кожному з окремих ознак може бути віднесений до різних класифікаційних рядів» [2, с. 142].

У документах ЮНЕСКО технологія навчання розглядається як системний метод створення, застосування і визначення всього навчального процесу викладання і засвоєння знань із урахуванням технічних, людських ресурсів і їх взаємодії. Технологічність навчального процесу полягає в тому, щоб зробити його повністю керованим.

Єдність вищевказаних точок зору простежується в тому, що всі вони відображають навчальний процес у взаємодії викладача та учня. Дотримуючись останнього тлумачення зупинимось, перш за все, на використанні інтерактивних технологій навчання (рольові ігри та ділові ігри, тренінги, мозкові штурми і прес-конференції, ситуаційний аналіз, кейс-стаді та ін.), урахуваючи можливості активізації внутрішніх ресурсів особистості для розвитку тих чи інших якостей і вмінь у процесі навчання, які сприяють підвищенню інтересу, активності, самостійності учня в засвоєнні знань, формуванні вмінь і навичок, застосування їх у навчальній діяльності, максимально наближено до умов роботи своєї спеціальності.

Інтерактивні технології навчання підводять учнів до осмислення, з одного боку, труднощів, притаманних для ситуації міжособистісного спілкування, а з іншого – до освоєння умов і факторів, які сприяють спілкуванню, що позначається на формуванні комунікативної компетентності [3, с. 192].

Особливістю інтерактивних технологій навчання є те, що їх практичне використання можливе тільки в процесі спільної діяльності викладача й учня. Характерним для них є:

- ◆ Примусова активізація мислення учня, тобто він повинен бути активним незалежно від миттєвого власного бажання;
- ◆ Забезпечення постійного залучення учнів, слухачів до навчального процесу, оскільки їх активність має бути досить стійкою і тривалою в часі;
- ◆ Самостійне вироблення рішень, підвищена ступінь мотивації та емоційності учнів;
- ◆ Постійна взаємодія всіх присутніх на заняттях в діалогічному процесі і полілогічних формах організації навчання;
- ◆ Прояв рефлексивної самоорганізації як викладача так і учня.

Вважаємо, що саме інтерактивні технології як не можна краще вписуються в теорію і практику сучасного навчання, так як в їх основі лежать активні взаємодії, що дозволяють учню бути не просто учасником занять, а суб'єктом навчального процесу, і що важливо - суб'єктом реальної комунікативної діяльності, що сприяє внутрішньому спонуканню до оволодіння знаннями і креативному розвитку [3, с. 195].

Серед інтерактивних технологій навчання вважаємо за необхідне виділити використання ділових ігор, так як вони представляють формат навчання, найбільш близький до реальної професійної діяльності. При розробці сценарію ділової гри передбачається організувати спільну діяльність гравців, що має характер рольової взаємодії відповідно до прийнятих правил і норм. Досягнення мети відбувається за допомогою прийняття групових та індивідуальних рішень, а змістом гри може бути явище, до якого є безліч підходів як теоретичних, так і практичних, обумовлених різними смисловими позиціями учасників [4, с. 180].

Перевага ділових ігор полягає в тому, що, моделюючи реальну ситуацію, вони одночасно дають можливість значно скоротити навчальний час і тим самим продемонструвати учасникам, до яких кінцевих результатів приведуть їх рішення і дії в реальності і за рахунок цього розширити власне уявлення про різних професійних функціях.

Ділова гра дозволяє оцінити теоретичні знання, вміння і навички, компетентність майбутнього фахівця; його особисті психологічні якості; реальний стан в колективі, здатності планування дій, вміння працювати в стресовій ситуації, в ситуації обмеженості ресурсів, вміння приймати оптимальні рішення, а також ступінь відповідальності і організованість. Суттєвим моментом процесу навчання є і те, що викладач, задаючи учасникам питання по ходу гри і моделюючи певний тип їх поведінки, може додатково штучно створити критичну, стресову, складну ситуацію, що робить можливим вирішення реальних проблем через ГРУ [4, с. 184].

Рольові ігри засновані на навчальному ефекті спільних дій. Основною ознакою ділової гри, зазначає К. Г. Вишневська, є «моделювання, яке максимально наближене до реальної професійної діяльності», що забезпечує реалізацію принципу відповідності професійної підготовки вимогам сучасного суспільства. З психологічної точки зору змістом рольової гри є не якийсь предмет, його вживання або зміна людиною, а саме відносини між людьми, які здійснюються через дію з предметами; не "людина - предмет», а «людина - людина». Цим і відрізняється рольова гра від ділової гри.

Тренінг стає найпоширенішою інтерактивною технологією ігрового навчання, який активізує цей ефект, обумовлений створенням особливого навчально-експериментального середовища, що забезпечує учасникам групи

розуміння того, які індивідуальні та групові події, які ситуації розгортаються під час міжособистісного спілкування.

У практиці навчання фахівців використовують сенситивний, корпоративний, комунікативний, мотиваційний тренінги, тренінг лідерства, конкуренції і влади та інші різновиди. Вибір виду тренінгу залежить в більшості своїй від наступних параметрів: учасників, тематики, рівня складності проблем міждисциплінарного характеру або виникають серед учасників. Для учнів найбільш перспективні тренінги вольових і, перш за все, лідерських якостей, самомотивації, соціальної компетентності: вміння слухати, впевнено почувати себе в колективі, публічно виступати, знаходити ефективну модель взаємодії з колегами і керівництвом, запобігати виникненню конфліктів і конструктивно їх вирішувати, результативно переживати стресові ситуації, долати труднощі у спілкуванні, вибудовувати свою манеру поведінки тощо. Тренінги також вельми корисні і для відпрацювання базових елементів професійної поведінки в залежності від спеціалізації і передбачуваної діяльності учня. Робота в тренінговій групі оголює власні комунікативні якості кожного учня, активізує рефлексивну діяльність, формує потребу порівнювати себе з іншими, що є вкрай важливим для майбутнього фахівця [5, с. 222].

Мозкові штурми і прес-конференції мають велике пізнавальне й емоційне значення в навчанні учня. При правильній організації вони дозволяють глибоко розібратися в проблемах, що розглядаються на занятті. Предметом обговорення може бути тема заняття відповідно до навчальної програми або розділом дисципліни, а також одне з питань, рекомендованих для обговорення або запропонованих самою групою. Потрібна ретельна організаційно-методична підготовка такого виду занять. Головна вимога – це відображення в змісті прес-конференції або дискусії в ході мозкового штурму найбільш актуальних проблем сучасності.

В умовах модернізації освіти в навчальних закладах знайшли широке застосування мультимедійні засоби навчання. Мультимедіа – це ефективна інтерактивна технологія, що забезпечує роботу з нерухомими зображеннями, відео зображеннями, анімацією, текстом і звуковим рядом. Використання мультимедійних проекторів, комп'ютерів, ноутбуків, інтерактивних дощок, мультимедійних екранів дозволяє зробити процес навчання більш яскравим, цікавим і дієвим, тому що не тільки викладач, а й учні можуть використовувати електронні носії, завантажувати і роздруковувати тексти, які допомагають в навчанні. Мультимедійні технології дозволяють зробити заняття більш простими для розуміння, оскільки на них можна демонструвати зміст навчальних дисциплін з різних сторін, показуючи їх в русі; можна використовувати додаткові інформаційні канали та ресурси; можна додати смислове, барвисте зображення, використовуючи відео,

одночасно розповідаючи і показуючи, а у викладача з'являється можливість розширити обсяг інформації, що подається, урізноманітнити її [5, с. 225].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку: Аналіз наукової, спеціальної літератури та узагальнення досвіду застосування інтерактивних технологій навчання дозволяють зробити висновок про те, що комплексне їх використання в системі професійної освіти є критерієм оцінки ефективності комунікативної діяльності учнів, дозволяє викладачеві реалізувати основну мету навчання учнів – забезпечити формування особистих і професійних комунікативних компетентностей майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабаскіна А.В. Впровадження інноваційних технологій у навчальний процес / Алла Василівна Бабаскіна // Іваційна професійно-технічна освіта: пошуки шляхів оновлення : матеріали III-ої Всеукр.н.-п. Інтернет-конф. (26 – 30 березня 2012 р.) / Ін.т післядипл. освіти інж.-пед. прац. Університету менеджменту освіти (м. Донецьк). – Донецьк : ІПО ІПП УМО (м. Донецьк), 2012. – С. 20–23.
2. Остапчук Д., Мирончук Н.М. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : зб. наук. Пр.. / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 140-143.
3. Пометун О. І. та ін. Счасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.- метод. посібн./ О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. –К.: Видавництво А.С.К., 2004. –192 с: іл.
4. Федорчук В. Інтерактивні технології та їх використання у навчальному процесі вищої школи / В. Федорчук // Збірник наукових праць Уманського державного університету імені Павла Тичини / [гол. ред.: Мартинюк М. Т.]. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2009. – Ч.3.– С. 180-185 с.
5. Швець Т. Використання інтерактивних методів у процесі громадянської соціалізації старшокласників / Т. Швець // Збірник наукових праць Уманського державного університету імені Павла Тичини / [гол. ред.: Мартинюк М. Т.]. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2009. – Ч.3.– С. 222–229.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2016.

РАТИНСКАЯ Инна

преподаватель, Государственное учебное заведение «Тернопольский профессиональный колледж с усиленной военной и физической подготовкой»,

улица Д. Галицкого, 48, г. Збараж, Тернопольская область, 47302, Украина

E-mail: zbar.college@ukr.net

ИНТЕРАКТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИХ РОЛЬ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. На сегодняшний день является актуальным использование интерактивных технологий в профессиональной подготовке специалистов в системе профессионального образования, которые позволяют оценить эффективность коммуникативной деятельности учащихся, их умение достигать цели в профессионально значимых ситуациях взаимодействия. Опыт преподавательской практики, и изучение научных трудов по проблемам профессиональной подготовки специалистов подтверждают, что ключевым этапом подготовки специалиста является период его обучения в профессиональном учебном заведении. Именно здесь он получает необходимые знания, умения и практические навыки, уточняет начальные представления о профессии, которой решил себя посвятить [1, с. 21].

Ключевые слова: интерактивные технологии, методы обучения, компетентность, интерактивные игры, деловые игры, мозговой штурм, тренинг.

RATINSKA Inna

teacher, State educational establishment the «Ternopil professional college with the increased military and physical preparation», street D. Galychina, 48 m. of Zbarazh, Ternopil area, 47302, Ukraine of

E-mail: zbar.college@ukr.net

INTERACTIVE TECHNOLOGIES AND THEIR ROLE IN UPGRADING TRADE EDUCATION ANNOTATION.

Summary. For today the use of interactive technologies is actual in professional preparation of specialists in the system of trade education, which allow to estimate efficiency of communicative activity of students, their ability to gain end in the professionally meaningful situations of co-operation. Experience of teaching practice, and the studies of scientific labours confirm from the problems of professional preparation of specialists, that the key stage of preparation of specialist is a period of his studies in professional educational establishment. Exactly here he gets necessary knowledges, abilities and practical skills, specifies the initial pictures of profession which decided itself to devote [1, с. 21].

Keywords: interactive technologies, methods of studies, competence, interactive games, business games, cerebral assault, training.

Abstract. For today the use of interactive technologies is actual in professional preparation of specialists in the system of trade education, which allow to estimate efficiency of communicative activity of students. During writing of the

scientific article scientific and methodical literature was worked out, State documents about education.

During writing of the scientific article scientific and methodical literature was worked out, State documents about education. It helped in writing of theoretical part, and also enabled to find scientific subsoil for own practical scientific works.

Purpose of this article - to learn, to analyse and light up theoretical bases of interactive studies as pedagogical technology. A research object is organization of studies in trade education in accordance with modern public terms and requirements. The article of research is a method of application of interactive technologies in an educational process .

Practice shows that the same methods and receptions differently work with the different contingents of students. Researches confirm, that to put not all at once understand and positively perceive interactive technologies, and, especially, interactive lessons. It is in this case needed to make pushes a teacher, that: at first, to change style of intercourse of child, which it «brought» from a monogynopaedium; secondly, to explain it on activity of cognition. Most successful for realization is a method of work in the pair of variable composition, in stationary pair . Methods of «Cerebral assault» and «Press-conference» are universal in application on any lessons and on many stages of lesson.

Social transformations to Ukrainian society in a root changed an orientation in industry of education. Direction educational-educate to the process on forming of spirituality of personality, opening of its potencies, them possibilities and capabilities, claim of common to all mankind values became main strategy of pedagogical activity of creatively workings teachers. Essence of interactive studies consists in that an educational process is organized so that practically all students take part in the process of cognition, they are in a position to understand and reflektuvati concerning that they know and think. Introduction of interactive technologies needs from a teacher in understanding suti models of studies, ability with application to plan the work, far of time, especially on the initial stages.

It follows gradually to enter the elements of interactive technologies on separate lessons, beginning from the simplest is work in small groups, pair, three, «cerebral assault», «Business games» and others like that. Given scientific research does not dip out all aspects of problem of introduction of innovations in control system by an educational process.

It satisfies of necessity of subsequent scientifically structural research-and-developments models and technologies of educational process control, researches of functional co-operations of leaders of educational establishment, with the participants of innovative processes, strengthening of informatization of management.

REFERENCES

1. Babaskina A.V. Vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii u navchalnyi protses / Alla Vasylivna Babaskina // Ivatsiina profesiino-tekhnichna osvita: poshuky shliakhiv onovlennia : materialy III-oi Vseuk.n.-p. Internet-konf. (26 – 30 bereznia 2012 r.) / In.t pisliadypl. osvity inzh.-ped. prats. Universytetu menedzhmentu osvity (m. Donetsk). – Donetsk : IPO IPP UMO (m. Donetsk), 2012. – S. 20–23.
2. Ostapchuk D., Myronchuk N.M. Interaktyvni metody navchannia u vyshchikh navchalnykh zakladakh // Modernizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini ta za kordonom : zb. nauk. Pr.. / za zah. red. d.p.n., prof. S. S. Vitvytskoi, k.p.n., dots. N. M. Myronchuk. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2014. – S. 140-143.
3. Pometun O. I. ta in. Schasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia: Nauk.- metod. posibn./ O. I. Pometun, L. V. Pyrozhenko. Za red. O. I. Pometun. –K.: Vydavnytstvo A.S.K., 2004. –192 s: il.
4. Fedorchuk V. Interaktyvni tekhnolohii ta yikh vykorystannia u navchalnomu protsesi vyshchoi shkoly / V. Fedorchuk // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho universytetu imeni Pavla Tychyny / [hol. red.: Martyniuk M. T.]. – Uman : PP Zhovtyi O.O., 2009. – Ch.3.– S. 180-185 s.
5. Shvets T. Vykorystannia interaktyvnykh metodiv u protsesi hromadianskoi sotsializatsii starshoklasnykiv / T. Shvets // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho universytetu imeni Pavla Tychyny / [hol. red.: Martyniuk M. T.]. – Uman : PP Zhovtyi O.O., 2009. – Ch.3.– S. 222–229.

(Переклала на англ. В. Окаринська – викладач англійської мови, ДНЗ «Тернопільського професійного коледжу з посиленою військовою та фізичною підготовкою»)

УДК 378.147:504:373.76

СВАРИЧЕВСЬКА Анжела

асистент кафедри безпеки життєдіяльності Національного університету «Одеська морська академія»,
вул. Дідріхсона, 8, м. Одеса, 65000 Україна
E-mail: rugena@ukr.net

СУТНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЦИВІЛЬНОГО ФЛОТУ В КОНТЕКСТІ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті визначено специфіку екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту в контексті освіти для сталого розвитку. Висвітлено взаємозв'язок екологічної компетентності та екологічної освіти сталого розвитку. Проаналізовано та охарактеризовано зміст документів, що регулюють процес екологічної освіти майбутніх
© Сваричевська А., 2016

фахівців, зокрема Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Окреслено сутність шляхів інноватизації екологічної освіти майбутніх судноводіїв на основі поглиблення культурологічної складової, створенням у ВВНЗ активного екокультурного середовища, посиленням діяльній сторони еколого-освітнього процесу засобами інтерактивних технологій.

Ключові слова: екологічна освіта, сталий розвиток, майбутні офіцери цивільного флоту, екологічна компетентність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна цивілізація неухильно просувається до якісно нової моделі функціонування, яка в концептуальних документах України отримала назву «сталий розвиток» [3, с. 85-94]. Це керований екологічний соціоприродний розвиток, який забезпечує безпеку та довгострокове виживання людства в біосфері Землі. Відмінні риси епохи сталого розвитку – екологічний стиль життя, глобальне мислення, «здоровий» прагматизм, економія, ощадливість і екологічно обґрунтована діяльність, неухильне виконання норм і вимог екологічного імперативу.

Однак входження людства у світ сталого розвитку пов'язане з безліччю труднощів. Незважаючи на вжиті світовою спільнотою організаційні заходи та політичні заклики до необхідності організації екологічної життєдіяльності, більшість людей марнотратно й утилітарно ставляться до природи як невичерпного джерела матеріальних благ.

Великі надії у подоланні сформованих стереотипів покладаються на систему вищої професійної освіти. Саме освіта, як найважливіша сфера виробництва інтелектуального та морального потенціалу суспільства, виступає домінуючим фактором виховання нової генерації людей, що володіють екологічним менталітетом, здатних втілювати ідеї сталого розвитку на практиці, в тому числі й у професійній діяльності.

Нині в світовій педагогіці починає формуватися новий стратегічний напрям, що має назву «освіта в інтересах (для) сталого розвитку» (далі – ОСР) [4, с. 12-13]. Його найважливішою метою проголошується формування у молоді готовності жити в складно прогнозованому майбутньому, вмінь робити вибір у проблемних ситуаціях різного рівня складності, ефективно використовувати обмежені ресурси, брати участь у плануванні соціального розвитку. У 2005 р. Європейська економічна комісія ООН прийняла «Стратегію освіти в інтересах сталого розвитку» [1]. П'ятдесят сьома сесія Генеральної асамблеї ООН проголосила десятиліття 2005-2014 рр. «Декадою освіти в інтересах сталого розвитку» та призначила ЮНЕСКО основним агентом просування цієї стратегії.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Визначенню сутності екологічної компетентності (Ю. Бойчук, В. Вербицький, О. Гурєєва,

Д. Єрмаков, Л. Лук'янова, А. Насонова, Г. Окунь, Н. Олійник, О. Плахотнік, О. Перфілова, Н. Пустовіт, А. Хрипунова, С. Шмалей та інші) та правової компетентності (М. Васильєва, В. Владимірова, М. Городиський, Д. Грубіч, А. Губа, А. Долгова, Н. Еліасберг, І. Ковчина, П. Мусінов, А. Нікітін, В. Обухов, М. Подберезський, В. Пономарьова, І. Романова, Н. Соколова, А. Соломаткін, А. Стаканков, М. Фіцула та ін.) присвячено багато наукових досліджень. Однак комплексних наукових розвідок у напрямі формування екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту нами не виявлено, що підтверджує актуальність дослідження.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в окресленні специфіки екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту в контексті освіти для сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми ОСР широко обговорюються на різних рівнях – міждержавному, національному, регіональному, локальному. У матеріалах Всесвітньої конференції ЮНЕСКО за освітою (2009) зазначається, що ОСР допомагає світовій спільноті усвідомити необхідність змін і зосередити свою увагу на вирішенні глобальних проблем сучасності. Поряд з цим, ОСР повинна бути всеосяжною, заснованою на еколого-гуманістичних цінностях, охоплювати формальну і неформальну освіту всіх громадян планети упродовж усього їхнього життя.

У «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020»» підкреслюється, що це не альтернатива існуючій екологічній освіті. ОСР переводить її на новий, вищий щабель – екологічна освіта (ЕО) в інтересах сталого розвитку (ЕОСР), тому екологічну освіту слід докорінно змінити шляхом імплементації інноваційних педагогічних технологій. Суттєві зміни пов'язані з поглибленням культурологічної складової ЕО, створенням у ВВНЗ активного екокультурного середовища, посиленням діяльній сторони еколого-освітнього процесу. За таких умов ЕО розгортатиметься від переважного розкриття екологічних проблем середовища – до екології людини, її професійної культури, здоров'я та безпеки життєдіяльності, з випереджаючим характером і переходитиме від ЗУН-парадигми до формування у майбутніх офіцерів цивільного флоту:

- екологічної компетентності й готовності жити у складно прогнозованому майбутньому світі;
- умінь проектувати свою професійну діяльність у навколишньому середовищі з урахуванням її екологічних наслідків;
- здатності до передбачення, моделювання та прогнозування можливих екологічних ситуацій у професійній діяльності судноводія та попередження їх негативних наслідків.

ЕОСР покликана розглядати ширше коло проблем, ніж звичайна екологічна освіта, тому має вибудовуватися на інтегративно-гуманітарній, інтерактивній основі [6, с. 5-8] та враховувати економічний, екологічний, технологічний, соціальний, правовий і культурологічний аспекти взаємодії майбутніх офіцерів цивільного флоту з навколишнім соціоприродним середовищем. Важливу роль при цьому слід відвести інтегрованим навчальним дисциплінам, що формуватимуть цілісну картину світу і відображатимуть наступні аспекти:

- взаємозв'язок природного та соціокультурного аспекту професійної діяльності судноводія;
- громадянськість, відповідальність і права людини;
- потреби і права майбутніх поколінь;
- організація життєдіяльності з мінімальним навантаженням на навколишнє середовище;
- економне витрачання природних ресурсів;
- задоволення потреб нинішніх поколінь у межах можливостей біосфери;
- культурне, соціальне та природне розмаїття;
- якість життя, рівноправність і справедливість;
- ціннісне ставлення до навколишнього світу;
- позитивне бачення майбутнього, розуміння його прогнозованості;
- екологічна етика офіцерів цивільного флоту та ін.

Проблематика ЕОСР привертає увагу багатьох дослідників. Окреслилися деякі напрями досліджень, що дали змогу виявити його нішу в системі загальної та професійної освіти. Здійснюється пошук стратегій ЕОСР в рамках глобально-орієнтованого, еколого-холістичного, антропо-екологічного, деонтологічного, ноосферного та інших підходів в освіті, що мають спільні методологічні підвалини. Як слушно зазначають науковці, котрі працюють у цьому напрямі, найважливішим інструментом практичної реалізації ЕОСР повинен стати компетентнісний підхід [1; 2; 5], який поєднує більшість наявних в арсеналі сучасної педагогіки підходів – системний, аксіологічний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, розвиваючого навчання, інтегративний та ін. Його зміст і призначення полягають у створенні умов для розвитку у випускника ВВНЗ здібностей і вмінь самостійно робити правильний вибір і грамотно діяти в проблемних екологічних ситуаціях. Компетентнісний підхід спрямований на реалізацію соціально-особистісно-орієнтованої моделі освіти, підвищення у майбутніх офіцерів цивільного флоту рівня адаптивності до постійно змінюваних умов, формування в курсантів професійної та соціальної мобільності, узгодження їхніх індивідуальних потреб і соціально-значущих інтересів

розвитку суспільства. У цьому контексті методологічні засади анонсованого підходу збігаються з цілями та завданнями ЕОСР.

Проблему імплементації компетентнісного підходу в професійну освіту почали обговорювати наприкінці 90-х рр. ХХ ст. у зв'язку з глобалізацією та інтернаціоналізацією освіти. У вітчизняній і світовій науково-педагогічній літературі з'явилося безліч праць, присвячених його теоретичним і практичним питанням [1; 3 та ін.]. У процесі гострих дискусій поступово виробилися спільні позиції щодо його категоріального апарату, класифікації компетенцій, дидактичних і методичних аспектів його реалізації в освітній практиці.

Базовими категоріями названого підходу є «компетенція» і «компетентність». Теоретичний аналіз численних робіт, присвячених питанням компетентнісного підходу, свідчить, що, на думку більшості дослідників, компетенції відображають потенційні можливості випускника освітнього закладу, пов'язані з його готовністю виконувати певні види діяльності в тій чи іншій сфері, і мають значний ухил у бік етичних норм соціальної взаємодії. Вони формуються у студентів у процесі освіти й освоєння ними соціального досвіду людства, містять особистісні якості, ставлення до об'єкта діяльності та її результатів. У становленні та розвитку компетенцій задіяні всі сфери особистості майбутніх фахівців – мотиваційно-потребнісна, інтелектуальна, морально-етична, чуттєво-вольова, операційно-технологічна (діяльнісна), етична, соціальна, поведінкова та ін. Компетенції виступають в якості цілей освіти, що реалізуються в її результатах, і описують, що повинен знати і вміти випускник освітнього закладу після закінчення всієї освітньої програми або її частини. Набір компетенцій не може бути заданим раз і назавжди. Змінюються цивілізаційні умови, змінюється і соціальне замовлення освіти. А це тягне за собою постановку нових цілей і завдань освіти і, як наслідок, – оновлення набору компетенцій.

Відповідно до нормативних документів і наукової позиції більшості дослідників, основним результатом загальної освіти має стати володіння ключовими (базовими, загальноосвітніми) компетенціями. Ключові компетенції – це найбільш універсальні за своїм характером і ступенем застосування надпредметні компетенції. У матеріалах Ради Європи наведено їх перелік. До найбільш значущих віднесені політичні та соціальні, міжкультурні, комунікативні, інформаційні компетенції, здатність до самовдосконалення в професійному та особистісному планах.

На жаль, у цьому переліку відсутня екологічна компетенція, в той час як вона є всеосяжною і пронизує всі сфери буття людини. Деякі дослідники відносять її до числа соціальних, але це не відображає повною мірою її суті. За визначенням Ради Європи, політичні та соціальні

компетенції, що відображають уміння брати на себе відповідальність, регулювати конфлікти ненасильницьким шляхом, брати участь у спільному прийнятті рішень, у функціонуванні та поліпшенні демократичних інститутів, стосуються в основному відносин у сфері взаємодії між людьми, спільнотами та державами. Екологічна компетенція набагато ширша. Вона відображає ставлення людини до усього навколишнього соціоприродного середовища і висвічує соціальні відносини на тлі взаємодії людства та природи. І це підкреслюється в документах міжнародного проекту «Визначення та відбір компетентностей» (DeSeCo). У ньому, хоча екологічна компетенція і не називається прямим текстом, але відзначається, що соціальна компетенція повинна охоплювати більш об'ємну сферу і розширюватися складовою, пов'язаною з регулюванням відносин в системі «людина – суспільство – природа». Вказується на необхідність визначення переліку компетенцій на основі спільного бачення світового майбутнього.

Для екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту властивий надпредметний і надпрофесійний характер. З точки зору таксономії, екологічна компетентність курсантів військової академії – складна, ієрархічно влаштована система взаємозалежних і взаємодоповнюючих елементів, які пов'язані родовидовими відносинами та формується на основі врахування своєрідного «груна компетенцій». Родове поняття «екологічна компетенція», як орієнтир для формування екологічної компетентності, містить набір вузких видових компетенцій (еколого-біологічна, соціально-екологічна, еколого-правова, еколого-валеологічна та ін.). Кожна з видових компетенцій також має складну структуру і складається з набору компетенцій нижчого ієрархічного рівня. Наприклад, еколого-правова включає компетенції в галузі загальної та соціальної екології, морського права, суспільствознавства тощо. Формування екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту буде більш особистісно зорієнтованим, якщо в навчальному процесі ВВНЗ використовувати інтерактивні технології, що дасть змогу кожному курсанту відстояти власне розуміння екологічної компетентності та переконання в процесі діалогічної взаємодії.

Висновок. Формування екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту доцільно розглядати в контексті екологічної освіти для сталого розвитку. Вона відображає ставлення людини до усього навколишнього соціоприродного середовища і висвічує соціальні відносини на тлі взаємодії людства та природи. Для екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту властивий над предметний і надпрофесійний характер. Формування екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту буде більш

результативним за умови використання педагогічних технологій інтерактивного характеру.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у науковому обґрунтуванні специфіки використання інтерактивних технологій навчання, що мають практико-орієнтований характер, для формування екологічної компетентності майбутніх офіцерів цивільного флоту в контексті освіти для сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамовський М. Г. Екологічна компетентність у складі ключових компетентностей і випускника вищої школи / М. Г. Адамовський, І. П. Магазинщикова // Вища освіта України. – 2012. – №3, дод. 2, Т.1. – С. 70–74.
2. Алексеев С. В. Линии сопряжения компетентностного и деятельностного подходов в системе экологического образования / С. В. Алексеев // Модернизация современного образования: к экологической компетентности – через экологическую деятельность : материалы V Всеросс. науч.-метод. семинара (г. СанктПетербург 8-12 ноября 2006 г.). – СПб. : «Крисмас+», 2006. – С. 11–17.
3. Балюк Г. Проблеми законодавчої регламентації та реалізації в Україні екологічної складової концепції сталого розвитку / Г. Балюк // Право України. – 2011. – № 2. – С. 85–94.
4. Буяльська Н. П. Екологізація освіти – основа сталого розвитку / Н. П. Буяльська, С. Д. Цибуля, І. А. Костенко // Екологічний вісн. – 2012. – № 2. – С. 12–13.
5. Ващишин М. Проблеми екологізації законодавства України / М. Ващишин // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 12. – С. 115–118.
6. Мельничук І. М. Стратегічні принципи організації інтерактивного навчання у вищій школі / І. М. Мельничук // Розробка теоретичних моделей інтерактивних технологій в освітньому середовищі: зб. матеріалів міжвузівського обласного науково-практичного семінару (11 квітня 2008 року). – Тернопіль : Економічна думка, 2008. – С. 5–12.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2016.

СВАРИЧЕВСКАЯ Анжела

ассистент кафедры безопасности жизнедеятельности Национального университета «Одесская морская академия»,

ул. Дидрихсона, 8, г. Одесса, 65000, Украина

E-mail: rugena@ukr.net

**СУЩНОСТЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ГРАЖДАНСКОГО ФЛОТА В КОНТЕКСТЕ
ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ**

Резюме. В статье определена специфика экологической компетентности будущих офицеров гражданского флота в контексте образования для устойчивого развития. Освещены взаимосвязь экологической компетентности и экологического образования устойчивого развития. Проанализированы и охарактеризованы содержание документов, регулирующих процесс экологического образования будущих специалистов, в частности Стратегия устойчивого развития «Украина – 2020». Определена сущность путей инноватизации экологического образования будущих судоводителей на основе углубления культурологической составляющей, созданием в вузе активной экокультурной среды, усилением деятельностной стороны эколого-образовательного процесса.

Ключевые слова: экологическое образование, устойчивое развитие, будущие офицеры гражданского флота, экологическая компетентность.

SVARYCHEVSKA Anzhela

Assistant of Health and Safety Department of National University “Odessa Maritime Academy”

8, Didrikhson str., Odessa, 65029, Ukraine

E-mail: rugena@ukr.net

**ESSENCE OF ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF FUTURE
CIVILIAN FLEET OFFICERS IN THE CONTEXT OF EDUCATION
FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

Abstract. The article identified the specific of future civil fleet officers’ environmental competence in the context of education for sustainable development. The interconnection between environmental competence and environmental education for sustainable development is represented. The documents governing the environmental education of future professionals, including the Sustainable Development Strategy “Ukraine – 2020” are analyzed. The essence of ways of environmental education of future navigators innovatization on the basis of improving cultural component, creating active ecocultural environment at top service academies, activity-increasing environmental and educational aspects of the process by means of interactive technologies are outlined.

Based on the analysis of the scientific literature it is found that modern man must not only be prepared for this way of life, but practice it today, building their life strategies and programs, private life and professional activities in accordance with these positions. Therefore, the problem of formation of future civilian fleet officers environmental competence in the light of the implementation of sustainable development is actualized in the article.

According to the “Sustainable Development Strategy” Ukraine – 2020”, it is noticed that this is not an alternative to the existing environmental education. Education for sustainable development is the highest stage of environmental education for sustainable development (EESD), so it should be radically changed by implementing innovative educational technologies, including interactive ones. Under such conditions, environmental education unfold the vast disclosure of environmental problems environment to human ecology, its professional culture, health and life safety, with advanced and transform the nature of NPS-paradigm to the formation of future civilian fleet officers’ environmental competence.

It is established that the search strategies of environmental education for sustainable development takes place within a globally-oriented, ecological and holistic, anthro-ecological, deontological, noosphere and other approaches in education with common methodological principles. However, the most effective instrument for the practical implementation of environmental education for sustainable development should be a competence approach that combines all available in the arsenal of modern pedagogic approaches – systematic, axiological, person-centered, activity, developing training, integrative and others. Its meaning and purpose is to create conditions for the development of top service school graduates’ abilities and skills to independently make good choices and act wisely in problematic environmental situations. Competence approach aims to implement socially-centered model of education, increase the future civilian fleet officers of adaptability to changing conditions, the formation of cadets’ professional and social mobility conform to their individual needs and socially important interests of society.

Key words: environmental education, sustainable development, future civil fleet officers, environmental competence.

REFERENCES

1. Adamovskyi M. H. Ekolohichna kompetentnist u skladi kliuchovykh kompetentnostei i vypusknika vyshchoi shkoly / M. H. Adamovskyi, I. P. Mahazynshchykova // Vyshcha osvita Ukrainy. – 2012. – №3, dod. 2, T.1. – S. 70–74.
2. Alekseev S. V. Lynyy sopriazhenyia kompetentnostnoho y deiatelnostnoho podkhodov v systeme ekolohycheskoho obrazovanyia. / S. V. Alekseev // Modernyzatsyia sovremennoho obrazovanyia: k

- ekolohycheskoi kompetentnosti – cherez ekolohycheskuiu deiatelnost: Materialy V Vserossyiskoho nauchno-metodycheskoho semynara 8-12 noiabria 2006 h. SanktPeterburh. – SPb.: «Krysmas+», 2006. – S. 11–17.
3. Baliuk H. Problemy zakonodavchoi rehlamentatsii ta realizatsii v Ukraini ekolohichnoi skladovoi kontseptsii staloho rozvytku / H. Baliuk // Pravo Ukrainy. – 2011. – № 2. – S. 85–94.
 4. Buial'ska N. P. Ekolohizatsiia osvity – osnova staloho rozvytku / N. P. Buial'ska, S. D. Tsybulia, I. A. Kostenko // Ekolohichniy visn. – 2012. – № 2. – S. 12–13.
 5. Vashchyshyn M. Problemy ekolohizatsii zakonodavstva Ukrainy / M. Vashchyshyn // Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo. – 2011. – № 12. – S. 115–118.
 6. Melnychuk I. M. Stratehichni pryntsyipy orhanizatsii interaktyvnoho navchannia u vyshchii shkoli / I. M. Melnychuk // Rozrobka teoretychnykh modelei interaktyvnykh tekhnolohii v osvitnomu seredovyshchi: zb. materialiv mizhvuzivskoho oblasnoho naukovo-praktychnoho seminaru (11 kvitnia 2008 roku). – Ternopil : Ekonomichna dumka, 2008. – S. 5–12.

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

УДК 37.07:005.336.6

СИЗОВА Кристина

студентка Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

вулиця генерала Батюка, 19, м. Слов'янськ, 84116, Україна

E-mail: sizova-kristina@mail.ua

СИПЧЕНКО Ольга

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

вулиця генерала Батюка, 19, м. Слов'янськ, 84116, Україна

E-mail: sypchenko_o@mail.ru

ВПЛИВ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА НА УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Анотація. У статті здійснено спробу визначити вплив іміджу керівника на управлінську діяльність. Подано аналіз поняття «імідж» як управлінського феномену. Виявлено складові іміджу керівника як важливого чинника оптимізації системи управління персоналом. Установлено, що імідж керівника виступає потужним мотиватором

© Сизова К., Сипченко О., 2016

функціонування колективу та впливає на його соціально-психологічний клімат. Доведено, що базовою вимогою до конструювання іміджу є наявність лідерських якостей, насамперед у професійній сфері. Охарактеризовано найважливіший критерій іміджу керівника – відповідність іміджу корпоративній культурі. Розкрито функції іміджу керівника та подано їх ґрунтовний аналіз.

Ключові слова: імідж, образ, менеджер освіти, керівник, управлінець, компоненти іміджу, функції іміджу, професійний імідж.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Соціально-економічні та політичні зміни в Україні кардинально вплинули на професійну освіту, дозволивши реалізувати академічну автономію вищих навчальних закладів, забезпечити різноманіття освітніх установ, упровадити нові освітньо-психологічні технології тощо. У зв'язку з цим підвищився рівень вимог до діяльності управлінців, у тому числі до керівників освітніх організацій.

Особливе значення у формуванні іміджу освітньої організації має імідж її першої особи. У нинішніх умовах забезпечити конкурентоспроможність освітньої установи в змозі тільки керівник, який глибоко усвідомлює свої професійні обов'язки й соціальну відповідальність, має сформоване інноваційне соціально-економічне мислення, компетентний у розв'язанні проблем корпоративного управління та глобального менеджменту, здатний поєднувати в собі високий професіоналізм із широким світобаченням, готовий оволодівати основами менеджменту освіти, серед яких особливе значення має імідж керівника.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питанню іміджу як професійно вагової якості менеджерів освіти присвячена низка актуальних досліджень. Зокрема, проблема іміджу у процесі управлінської діяльності розглядається в ряді праць відомих учених: Л. Бровкіної, О. Ельбрехт, Г.Єльнікової, А. Кредисова, М. Плітінь, М. Нечаєва, В. Забродського, А.Фрадкової, Т. Фролової та ін. Проблема іміджу суб'єктів управління знайшла відображення в роботах В. Бороздіна, Л. Браун, Л. Галіціна, Л. Грень, Л.Даниленко, Л. Карамушки, В. Михайліченко, А. Панасюк, О. Романовського, В. Шепеля, В. Шпалінського тощо.

Дослідницькі передумови до розроблення науково-теоретичних і методологічних основ теорії іміджу широко представлені світовою науково-дослідницькою практикою (А. Адлер, М. Вебер, Дж. Келлі, Г. Лебон, Дж. Г. Мід, Г.Олпорт, Т. Парсонс, К. Роджерс, Дж. Роттер, Б. Скіннер, Е. Торндайк, Дж. Б. Уотсон та ін.). Попри беззаперечну вагомість і наукове значення представлених розвідок механізм впливу іміджу

керівника на процес управління персоналом висвітлений фрагментарно і потребує подальших досліджень.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті передбачає ґрунтовний аналіз сутності поняття імідж як важливого чинника оптимізації системи управління персоналом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Істотні зміни в соціальному й економічному житті сучасного українського суспільства перетворили уявлення людей про характер праці, успіху та кар'єри. У цьому сенсі поширення набула проблема формування позитивного іміджу менеджера освіти, яка є актуальною для вирішення наукових й практичних завдань управління і, зокрема, завдань відповідності особистісних якостей керівника та вимог професійної управлінської діяльності.

Поняття іміджу є багатограним і розглядається в різних наукових галузях, а саме: у філософії, соціології, політології, економіці, психології, педагогії та інших. Перші наукові розвідки щодо іміджу людини було здійснено в психології, яка робить акцент на емоційних характеристиках особистості, її темпераменті, ступені впливу на оточення.

У нашій країні проблему іміджу почали досліджувати в кінці 80-х рр. ХХ ст. в рамках психології пропаганди, соціальної свідомості і масових комунікацій тощо. Поняття імідж у перекладі з англійської означає «образ» – уявлення про людину, що формується на основі її зовнішнього вигляду, звичок, манери говорити, менталітету, вчинків. Причому мова йде не лише про візуальний, зоровий образ (вид, вигляд), а й про спосіб мислення, дій, вчинків. Це створення зовні привабливого образу, покликаного справляти емоційно-психологічний вплив, уміння сформувати в себе й оточуючих уявлення і впевненість у власній привабливості. Опора на власний імідж потрібна сьогодні в кожній професії. Так, разом із тактом, освітою, діловими якостями зовнішність керівника є або продовженням його чеснот, або стає ще однією негативною рисою, що заважає в житті та кар'єрі.

Визначення поняття «імідж» наводиться авторами робіт, присвячених проблемі професіоналізму керівника організації, бізнесмена, політика, творчого діяча, учителя. Відомий дослідник В. Шепель визначає імідж як індивідуальну подобу або ореол, що створюється засобами масової інформації, соціальною групою або власними зусиллями особи з метою привернення до себе уваги [9, с. 85]. Учений розмежовує поняття іміджу й образу. З точки зору В. Шепеля, образ – це узагальнювальна характеристика особистості, її стійкі та індивідуальні якості, зумовлені історичним періодом часу, належністю до певного прошарку людей, типовими умовами життєдіяльності. Імідж же є фасадною частиною

образу, у якій манери (жести) й міміка виступають як найбільш вражаючі архітектурні елементи.

Кожен керівник прагне здійснити сприятливе враження й одержати схвалення від оточуючих. Імідж формується не тільки зовнішніми рисами людини, але й особистісними: заповзятливістю, сміливістю, творчим типом характеру, цілеспрямованістю. Дослідниками встановлено, що якості, які успадковуються індивідом генетично, утворюють ядро іміджу. Імідж керівника формується на основі його діяльності і передбачає демонстрацію найкращих рис [1].

Отже, залежність іміджу керівника від очікувань оточуючих вимагає відповідних поведінкових установок, що відповідають рольовій позиції. Очікування оточуючих не завжди усвідомлюються керівником, бо мають неформальний характер, але вони істотно впливають на його імідж. Знання вимог соціального середовища, їх вивчення, істотно впливає на адаптування іміджевих характеристик керівника. Риси, які керівник має демонструвати широкому загалу, повинні бути співзвучними, чітко окресленими, яскраво вираженими і стабільними.

Деякі науковці вбачають зв'язок іміджу з маніпуляціями свідомістю людей. Відомий дослідник Л. Вайткунене описує особливості іміджу як засобу маніпуляції та механізму психологічного впливу і визначає імідж як спеціальним чином виготовлений образ, у якому «головне є не те, що є в реальності, а те, що ми бажаємо бачити, що нам потрібно». Також імідж розглядається як єдиний психологічний механізм формування масової свідомості [8, с. 183]. Схожі тези висувають Е. Богданов та В. Зазикін, розуміючи під іміджем маніпулятивний, привабливий психічний образ, що легко трактується та впливає на емоційну сферу людини (іноді на її підсвідомість), а через них – на пояснювальні механізми свідомості та поведінки, вибір людини тощо [3, с. 39]. На їх думку, дія іміджу заснована на сильному емоційному враженні, коли знижується механізм свідомого контролю. Слушною є думка Л. Філатової, яка характеризує імідж, з одного боку, як явище, що створене за допомогою маніпуляції, а з іншого – як таке, що одночасно виступає дієвим засобом маніпуляції людьми [8, с. 183].

У ході дослідження встановлено, що на формування іміджу впливає низка об'єктивних і суб'єктивних факторів. До цих факторів належать: спосіб діяльності, професійні та особисті якості, а також якості, що розвиваються та вдосконалюються відповідно до соціальних потреб. Базовою вимогою до конструювання іміджу є наявність лідерських якостей, насамперед у професійній сфері. За таких умов керівник, окрім посадової влади, може користуватись експертною неформальною владою фахівця, володіти лідерством професійного управління [5, с. 128].

Ученими доведено, що в якості компонентів іміджу менеджера освіти виступають: персональні (фізичні і психофізіологічні якості, тип особистості, моральні і комунікативні якості, культурний аспект); соціальні (рівень освіти, значущі факти біографії, спосіб життя, статус керівника; професійні (знання стратегії розвитку освіти, принципів освітньої політики, змісту, форм, методів, технологій підготовки та виховання, економічних і нормативно-правових основ функціонування і розвитку освітнього закладу).

Імідж керівника в цьому контексті розглядається як компонент загального корпоративного іміджу організації та один із чинників ефективного позиціонування організації в конкурентному середовищі. Тобто створення іміджу є однією зі сфер діяльності керівника, який спроможний передати інформацію про нього та про організацію в цілому. При цьому процес сприйняття залежить як від керівника, так і від тієї соціальної групи, на яку спрямовується вплив. Окремі науковці вважають, що імідж керівника, особистості не можна розглядати як психологічний засіб для досягнення прагматичних завдань, імідж – це етична змістовність особистості, яка представлена зовнішніми засобами [9, с. 218].

Слід зазначити, що в багатьох випадках імідж менеджера освіти – це результат вмілої орієнтації в конкретній ситуації, а тому – правильного вибору своєї моделі поведінки. Позитивний імідж керівника вирішує ряд управлінських проблем, через здійснення комплексу функцій. Представимо функції іміджу керівника:

- комунікаційна функція передбачає забезпечення оптимального обміну інформації між організацією та зовнішнім середовищем. Критерієм оптимальності виступає ступінь сприяння існуючого рівня комунікативної активності, досягненню загальних цілей організації. Особливість комунікативної функції полягає в її суб'єктивно-психологічних характеристиках. Поняття комунікативної функції включає в себе такі психологічні аспекти: комунікативна поведінка керівника, комунікативні явища і процеси його діяльності [2]. Підкреслюючи важливість комунікаційної функції іміджу, Г. Почепцов наголошує на тому, що імідж «це – інструмент спілкування з масовою свідомістю» [6, с. 43];

- мотиваційна функція іміджу базується на бажанні підлеглих бути схожими на керівника професійними чи соціальними рисами. якщо мотивація досягнення успіху стає провідною в діяльності керівника навчального закладу, то він прагне досягти вищого рівня професійної діяльності. Така мотивація завжди пов'язана з посадовим зростанням, яке вимагає створення стійких позитивних зв'язків з оточенням, формування позитивного іміджу в професійному середовищі. Якщо мотивація досягнення успіху стає провідною в діяльності керівника навчального

закладу, то він прагне досягти вищого рівня професійної діяльності. Така мотивація завжди пов'язана з посадовим зростанням, яке вимагає створення стійких позитивних зв'язків з оточенням, формування позитивного іміджу в професійному середовищі;

- функція соціального впливу полягає у підвищенні ефективності управлінської діяльності керівника, який має позитивний, чітко емоційно забарвлений та активний імідж. У загальному вигляді під соціальним впливом розуміємо процес, через який поведінка одного або кількох людей змінює стан інших людей: їхню поведінку, мотивацію або ставлення до речей і явищ [4];

- номінативна функція покликана створити упізнання навчального закладу, його марку, поєднавши сприятливий образ із конкретним керівником, організацією. Номінативна функція виділяє керівника серед інших менеджерів, підкреслює його переваги, відмінності, диференціює особистість керівника в середовищі. Позитивний, ефективний особистісний імідж є дієвим інструментом розвитку власної кар'єри, тому проектування власного іміджу має для керівника і суто прагматичну мотивацію;

- нормативна функція дозволяє керівникові задавати норми поведінки в організації, що є основою формування соціально-психологічного клімату. Особистісні цінності керівника та його особиста місія впливають на корпоративну культуру організації.

Сучасний дослідник О. Романовський до вищезазначених функцій відносить: естетичну, що покликана виділити емоційний образ керівника, висунувши на перший план якісні складові; консервативну, яка дозволяє захистити основну ідею керівника, забезпечивши варіантність однієї й тієї ж ідеї для нових поколінь традиційних споживачів та адресну функцію, що передбачає зв'язок керівника з певними цільовими аудиторіями впливу [7].

Таким чином, імідж менеджера освіти, як потужний мотиватор функціонування колективу впливає на співробітників, їхнє самовираження, емоційний стан кожного працівника та соціально-психологічний клімат колективу в цілому, професійну діяльність тощо. Особливість управлінських ролей керівника полягає в безпосередньому впливі на підлеглих, що ґрунтується на особистому прикладі, регулярному спілкуванні, попередженні емоційної глухості, поєднанні вимогливості і демократизму, проведенні принципової лінії роботи, оптимізації власних амбіцій. Так от, позитивний імідж управлінця постає важливим чинником досконалого функціонування організації.

Яскравою демонстрацією позитивного іміджу менеджера освіти, який ефективно впливає на роботу педагогічного колективу є діяльність ректора Донбаського державного педагогічного університету, доктора

педагогічних наук, професора С. О. Омельченко. Завдяки професійному іміджу Світлани Олександрівни, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» є одним із престижних і прогресивних вишів України. Позитивний імідж ректора дозволяє їй реалізовувати та виконувати декілька соціальних ролей, а саме:

- бути лідером, спроможним вести за собою підпорядкованих їй людей, використовуючи свій авторитет, високий професіоналізм, позитивні емоції тощо;

- бути успішним дипломатом, який встановлює контакти з партнерами і владою, успішно переборює внутрішні і зовнішні конфлікти;

- бути новатором, який розуміє роль науки в сучасних умовах, уміє оцінити і без зволікання впровадити у навчально-виховний процес ВНЗ той чи інший винахід або раціоналізаторську пропозицію;

- бути людиною, яка володіє високими знаннями і вміннями, рівнем культури, чесністю, рішучістю характеру і в той же час виважена, спроможна бути в усьому зразком для оточуючих.

Висновки. Ґрунтовний аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє констатувати, що імідж як інструмент стратегічного управління має такі основні особливості, як гнучкість, цілісність, залежність від очікувань оточуючих щодо особистості керівника. У ході дослідження встановлено, що позитивний імідж менеджера освіти має значний вплив на формування як внутрішнього, так і зовнішнього іміджу організації та слугує засобом неформального впливу, додатковим мотиваційним чинником в системі управління персоналом.

Доведено, що імідж менеджера освіти повинен відповідати внутрішній природі особистості, віддзеркалювати її високі морально-етичні і професійні якості, здатність до саморозвитку та самовдосконалення. Тому, імідж керівника виступає потужним мотиватором функціонування колективу, який свідомо та цілеспрямовано працює над образом освітньої організації в очах представників цільової аудиторії.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в аналізі конкретних моделей іміджу менеджера освіти, створенні типології таких моделей, а також дослідженні взаємозв'язку іміджу керівника з іміджем організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акайомова А. Комунікативні властивості іміджу та його класифікація / Анжеліка Акайомова // Віче. – 2011. – №2. – С. 2–5.
2. Альтшуллер А.А. Суперменеджер : имидж и самопрезентация / А.А.Альтшуллер. – М., Феникс, 2004. – 160 с.

3. Богданов Е.Н. Психологические основы “паблик рилейшнз” : [учебное пособие] / Е. Н. Богданов, В. Г. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 208 с.
4. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М., Вильямс, 2009. – 672 с.
5. Поведение руководителя : [практ. пособ.] / [Авт. – сост.] Лидия Вечер. – Минск : Новое знание, 2000. – 208 с.
6. Почепцов Г. Побудова іміджу як комунікативне програмування / Г. Почепцов // Нова політика. – 1998. – № 5. – С. 40–48.
7. Романовський О. Г. Педагогіка успіху / О. Г. Романовський, В. Є. Михайличенко, Л. М. Грень – Харків : Изд-во НТУ «ХП», 2011. – 376 с.
8. Філатова Л.С. Імідж як предмет наукового дослідження в різних галузях наукових знань / Л. С. Філатова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі., 2011. – Випуск 21. – С. 179–185.
9. Шепель В. Имиджология или как нравится людям / Виктор Шепель. – М. : Народное образование, 2002. – 635 с.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2016.

СИЗОВА Кристина

студентка Государственного высшего учебного заведения
«Донбасский государственный педагогический университет»
улица генерала Батюка, 19, г. Славянск, 84116, Украина
E-mail: sizova-kristina@mail.ua

СЫПЧЕНКО Ольга

кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики высшей школы ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»
улица генерала Батюка, 19, г. Славянск, 84116, Украина
E-mail: sypchenko_o@mail.ru

ВЛИЯНИЕ ИМИДЖА РУКОВОДИТЕЛЯ НА УПРАВЛЕНЧЕСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Резюме. В статье предпринята попытка определить влияние имиджа руководителя на управленческую деятельность. Представлен анализ понятия «имидж» как управленческий феномен. Выявлены составляющие имиджа руководителя как важного фактора оптимизации системы управления персоналом. Установлено, что имидж руководителя выступает мощным мотиватором функционирования коллектива и влияет на его социально-психологический климат. Доказано, что основным требованием к конструированию имиджа руководителя является наличие лидерских качеств, прежде всего в профессиональной сфере. Охарактеризован

важнейший критерий имиджа руководителя – соответствие имиджа корпоративной культуре. Раскрыты функции имиджа руководителя и представлен их подробный анализ.

Ключевые слова: имидж, образ, менеджер образования, руководитель, управленец, компоненты имиджа, функции имиджа, профессиональный имидж.

SIZOVA Kristina

Student of physics and mathematics faculty of SHEI “Donbas State Pedagogical University”

General Batyuk Str., 19, Slovyansk, 84116, Ukraine

E-mail: sizova-kristina@mail.ua

SYPCHENKO Olga

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Pedagogy of Higher School of SHEI “Donbas State Pedagogical University”

General Batyuk Str., 19, Slovyansk, 84116, Ukraine

E-mail: sypchenko_o@mail.ru

INFLUENCE OF IMAGE OF LEADER ON MANAGEMENT ACTIVITIES

Summary. In the article there is an attempt to determine the influence of the image of the leader on the management activities. It is presented the analysis of the concept “image” as a management phenomenon. The components of the image of the leader as an important factor of optimization of the system of managing the personnel are distinguished. It is determined that the image of the leader is a powerful motivator of functioning the staff and influences on its social and psychological atmosphere. It is proved that the basic demand to constructing the image is the presence of leadership qualities, first of all, in the professional sphere. It is characterized the most important criteria of the image of the leader – the correspondence of the image with corporate culture. The functions of the image of the leader are uncovered, and it is presented their grounded analysis.

Key words: image, manager of education, leader, manager, components of image, functions of image, professional image.

Abstract. Of particular importance in forming the image of the educational organization is an image of its first person. Under the modern conditions only the leader who is deeply aware of his/her professional duties and social responsibility is able to ensure competitiveness of the educational institution, who has got the formed innovative social and economic thinking, who is competent in solving the problems of corporate managing and global management, who is capable to combine professionalism with a broad world view, who is ready to master the fundamentals of management of education, among which of special importance is the image of the leader.

The aim of the article is to present the grounded analysis of the essence of the concept of image of the manager of education as an important factor of optimization of the system of managing the personnel.

The concept of image is multifaceted and is studied in various scientific fields, such as philosophy, sociology, political science, economics, psychology, pedagogy and others. The definition of the concept “image” is given by the authors of the works devoted to the problem of professionalism of the leader of the organization, businessperson, politician, creative worker, and teacher. They define “image” as an individual likeness or halo that is generated by the mass media, social groups or by the individual’s own efforts to attract attention.

The well-known scientists describe the peculiarities of image as a means of manipulation and a mechanism of the psychological influence and define “image” as a specially prepared image. Also the scientists analyze “image” as a single psychological mechanism of formation of mass consciousness, understanding under image a manipulative, charming mental image that is easily interpreted and affects the emotional sphere of a person (sometimes its subconscious), and through them – the explanatory mechanisms of consciousness and behavior, etc. In their opinion, the act of image is founded on a strong emotional impression when the mechanism of conscious control is destroyed. It is the right thought that characterizes image, on the one hand, as a phenomenon that is created by means of using manipulation, and on the other – as one that simultaneously acts as an effective means in manipulating people.

In the course of the research it is determined that on the formation of the image the series of subjective and objective factors influences. They are: the way of activity, professional and personal qualities, as well as ones that are developed and improved according to social needs. The basic requirement for constructing the image is the presence of leadership qualities, especially in the professional field. Under such conditions, the leader except the official power may use the expert informal power of the specialist, may possess leadership of professional management.

The scientists prove that the components of the image of the manager of education are: personal (physical and psychological qualities, a type of the individual, moral and communicative qualities, cultural aspect); social (the level of education, significant biographical facts, lifestyle, manager status); professional (knowledge of the strategy of development of education, principles of education policy, content, forms, methods, technologies of training and education, economic and legal foundations of functioning and development of educational institution).

It should be noted that in many cases the image manager education is the result of skillful orientation in a particular situation, and therefore – the correct choice of behavior. The positive image of the leader solves a number of

management problems through the implementation of the complex of the functions, namely: communication and motivational functions, functions of the social impact, nominative, regulatory, aesthetic, conservative and targeted functions.

A good demonstration of the positive image of the manager of education, who effectively influences the work of the teaching staff, is the work of Rector of Donbas State Pedagogical University, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor S. Omelchenko. Thanks to the professional image of the Rector, DSPU is one of the most prestigious and progressive universities of Ukraine. The positive image of the Rector allows her to implement and execute the multiple social roles, namely:

- to a leader capable to lead the subordinate people using her authority, professionalism, positive emotions, etc.;
- to be a successful diplomat who establishes contacts with partners and authorities successfully overcoming internal and external conflicts;
- to be an innovator who understands the role of science in modern terms, is able to evaluate and implement without delay into the educational process of high school this or that invention or rationalization proposal;
- to be a person who has got high knowledge and skills, level of culture, honesty, determination of character and at the same time prudent, able to be in all respects a model for the environment.

The profound analysis of psychological and educational literature allows to state that the image as an instrument of strategic management has the following main features as flexibility, integrity, dependence on the expectations of the surroundings concerning the personality of the head. In the course of the research it is stated that the positive image of the leader of the manager of education has great influence of the formation of both the external and internal image of the organization and serves a means of the informal influence, additional motivating factor in the system if managing the personnel. It is proved that the image of the manager of education should meet the inner nature of the individual, to reflect his/her high moral, ethical and professional skills, capacity for self-development and self-improvement. That is why the image of the leader is a powerful motivator of functioning of the staff which consciously and purposefully work over the image of the educational organization in the eyes of the target audience.

REFERENCES

1. Akajomova A. Komunikativni vlastivosti imidzhu ta jogo klasifikacija / Anzhelika Akajomova // Viche. – 2011. – №2. – S. 2–5.
2. Al'tshuller A. A. Supermenedzher : imidzh i samoprezentacija / A.A. Al'tshuller. – M., Feniks, 2004. – 160 s.
3. Bogdanov E. N. Psihologicheskie osnovi “pablik rilejshnz” : [uchebn. pos.] / E.N.Bogdanov, V. G. Zazikin. – SPb. : Piter, 2003. – 208 s.

4. Meskon M. Osnovi menedzhmenta / M. Meskon, M. Al'bert, F. Hedouri. – M., Vil'jams, 2009. – 672 s.
5. Povedenie rukovoditelja [prakt. posob.] / [avt.-sost.] Lidija Vecher. – Minsk : Novoe znanie, 2000. – 208 s.
6. Pochepcov G. Pobudova imidzhu jak komunikativne programuvannja / G.Pochepcov // Nova politika. – 1998. – № 5. – S. 40–48.
7. Romanovs`kij O. G. Pedagogika uspihu / O.G. Romanovs`kij, V.E. Mihajlichenko, L.M. Gren`. – Harkiv : Izd-vo NTU «NPI», 2011. – 376 s.
8. Filatova L. S. Imidzh jak predmet naukovogo doslidgennja v riznih galuzjah naukovih znan` / L. S. Filatova // Pedagogika formuvannja tvorchoj oosobistosti u vishij i zagal`noosvitnij shkoli., 2011. – Vip. 21. – S. 179–185.
9. Shepel` V. Imedzhelogija ili kak npravitsja ljudjam / Viktor Shepel`. – M. : Narodnoe obrazovanie, 2002. – 635 s.

(переклад на англійську мову зробено: Слабоуз В. – к. філолог. н., доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»)

УДК 519.21:378.2

ФУРСЕНКО Тетяна

викладач кафедри іноземних мов факультету маркетингу ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

E-mail: tanya_kostylova@ukr.net

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АКТУАРНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглядається сучасний стан освітньої підготовки актуаріїв на теренах України, що перебуває на етапі становлення та на даний момент не забезпечує потреби ринку у кваліфікованих кадрах; здійснено короткий огляд законодавчої бази, що визначає кваліфікаційні вимоги для діяльності актуаріїв в Україні.

Ключові слова: актуарії, Україна, освітня підготовка, кваліфікаційний мінімум, кваліфікаційні вимоги, професійні екзамени.

Постановка проблеми. Фінансово-економічна криза, що її зазнає світова спільнота в останні десятиліття, обумовлює нагальну потребу у спеціалістах, які, оперуючи цифрами та фактами, могли б у грошовій

© Фурсенко Т., 2016

формі вираховувати можливу нестабільність та нестійкість ринку, ймовірні ризики та їх наслідки, сформулювати майбутні тренди та тенденції розвитку ситуацій та на основі отриманих даних визначити прибуткові стратегії бізнесу та ключових сфер соціального-економічного життя країни, що мінімізувало б невдачі та збитки. Особи, що професійно провадять дану діяльність на основі методів страхової і фінансової математики та статистики, а також мають відповідну освітню підготовку, називаються актуаріями. Інтерес до вивчення особливостей професійної підготовки цих фахівців обумовлюється, по-перше, *широкою сферою застосування актуарних розрахунків та їх незаперечним соціально-економічним значенням та ключовою роллю в забезпеченні фінансової безпеки*. Актуарні розрахунки використовуються у якості показника та основи фінансового благополуччя окремих юридичних осіб. Так, наприклад, говорячи про банки – це, передусім, успішність здійснення кредитної політики, зокрема, вирахування вірогідності повернення позик; у випадку ж страхових компаній, це, безумовно, розрахунки ймовірності настання страхових випадків та оцінка розміру можливих відшкодувань. По-друге, зазначені розрахунки є основою для забезпечення стійкості важливих організаційно-економічних систем загальнодержавного масштабу. Це, перш за все, державна пенсійна система (у компетенцію актуаріїв входять аналіз поточного стану пенсійного фонду, розрахунок можливих варіантів здійснення реформування пенсійної системи, недопущення настання її дефіциту) та недержавне пенсійне забезпечення (довгострокові прогнози стосовно стану коштів, що накопичуються протягом всього трудового стажу працівників, розробка рекомендацій стосовно суми внесків, зміни їх розмірів для забезпечення виконання фінансових зобов'язань перед отримувачами пенсій тощо). Крім того, вивчення специфіки професійної підготовки актуаріїв обумовлюється об'єктивними реаліями дійсності, зокрема, *високим рівнем попиту на актуаріїв по всьому світу, особливо в економічно розвинених країнах*. Так, У 2006 році в дослідженні U.S. News & World Report актуарії внесені в перелік 25 найкращих професій, на які буде існувати значний попит в майбутньому. У 2010 році дослідження, опубліковане сайтом CareerCast з пошуку роботи, класифікувало актуарія як роботу №1 в США. У 2012 році за аналогічним дослідженням професія посіла друга місце. За даними порталу ChinaDaily, у 2014 році професія актуарія в Китаї знаходилась на четвертому місці серед десяти найвисокооплачуваніших. Станом на 2012 рік у Британії, за даними сайту CareerCast, актуарії посідали друге місце серед переліку десяти найкращих професій [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні існує певна кількість досліджень присвячених актуарній науці та професійній

підготовці фахівців із актуарної справи серед яких праці Ю. Н. Карташова, Г. І. Фаліна, Фреда Сзабо (Fred Szabo), Тома Міллера (Tom Miller), Кріса Дейкіна (Chris Daykin).

Мета статті – проаналізувати стан та особливості професійної підготовки актуаріїв в Україні та висвітлити законодавчу базу щодо кваліфікаційних вимог до актуаріїв.

Виклад основного матеріалу. Професія актуарія на Україні на сьогодні залишається відносно новим, хоча і дуже затребуваним напрямком здійснення професійної діяльності. Можна стверджувати, що для більшості пересічних громадян, професійна назва «актуарій» залишається таємницею та не викликає жодних асоціацій із можливими обов'язками представника цієї професії.

Сучасні українські реалії складаються таким чином, що цілком очевидними є суперечності між зростаючим соціальним замовленням на відповідні кваліфіковані кадри, що пов'язано з переходом України від адміністративно-командної до ринкової економіки, послабленням ролі уряду як регулятора та розвитком недержавного сектору, що обумовлює потребу в фахівцях по оцінці ризику, та станом вітчизняної системи підготовки актуаріїв, що знаходиться на даний момент у стадії зародження.

Так, згідно з інформацією, представленою на офіційному сайті Товариства актуаріїв України, перші представники цієї професії на теренах нашої держави з'явилися лише у 1999 році після того, як у Києві було проведено дворічні курси післядипломної освіти для актуаріїв, організованих Британським Інститутом Актуаріїв. По завершенню 2-річних курсів за результатами проведених іспитів 44 особи отримали свідоцтво, яке надає право проводити та посвідчувати актуарні розрахунки страхових тарифів за всіма видами страхування, окрім страхування життя, 27 з яких — за всіма видами без обмежень [4]. Як бачимо, кількість представників зазначеної професії була дуже невеликою.

Вже зроблено певні важливі кроки, пов'язані з розвитком вітчизняної системи вищої освіти актуаріїв. Так, на сьогодні механіко-математичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка та фізико-математичний факультет НТУ «КПІ», починаючи з 2010 року здійснюють набір за магістерською програмою 8.04020102 «Актуарна і фінансова математика», що включена до навчального напрямку «Математика»[1].

Змістове наповнення навчальних програм повинно відповідати «Кваліфікаційному мінімуму для осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками» від 6 липня 2006 року, що, по суті, являє собою перелік ключових сфер, у рамках яких здійснюється професійна діяльність

фахівців з актуарної справи. Тому для отримання Свідоцтва на право займатися актуарними розрахунками та посвідчувати їх, повинна знати:

1. Основи цивільного законодавства.
2. Основні поняття щодо страхової діяльності.
3. Обов'язкові види страхування.
4. Договір та правила страхування.
5. Фінансові аспекти діяльності страховика.
6. Звітність, бухгалтерський облік, фінансові показники діяльності.
7. Оподаткування страхової діяльності.
8. Деякі аспекти фондового ринку України.
9. Пенсійна система України.
10. Законодавче регулювання актуарної діяльності[3].

Як бачимо, перелік ключових сфер, у яких повинні розумітися актуарії, підкреслює міждисциплінарний, міжгалузевий характер професійної діяльності останніх, а, отже, й організації комплексної підготовки останніх.

Говорячи про вітчизняні вимоги до освітньої підготовки фахівців з актуарної справи, слід зазначити, що нормативно-правовою основою тут виступає «Кваліфікаційні вимоги до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками» – розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 24 лютого 2005 р, остання редакція датується 17-м груднем 2013 роком.

Так, згідно з цим положенням, особа, яка претендує на право займатися актуарними розрахунками та посвідчувати їх та отримати Свідоцтво (без обмеження строку його дії), повинна мати: вищу освіту; досвід роботи з виконання актуарних розрахунків із страхування життя у межах території України не менший, ніж три роки; кваліфікаційне свідоцтво; диплом за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра «актуарна та фінансова математика» або документ про успішне складання професійних екзаменів, передбачених американською (за кодами SOA Course 1/P - SOA Course 6, або SOA Exam P - SOA Exam C, або CAS Course 1 - CAS Course 6, або CAS Exam 1 - CAS Exam 6) та/або британською (за кодами 101 - 109 або CT1 - CT8) екзаменаційними системами [2].

Вимоги до осіб, яким видається свідоцтво на обмежений термін здебільшого ідентичні, різняться лише перелік кваліфікаційних іспитів. Так особа, яка претендує на право займатися актуарними розрахунками зі страхування життя, посвідчувати їх та отримати Свідоцтво (строком на три роки), повинна мати документи про успішне складання професійних екзаменів, передбачених американською (за кодами SOA Course 1/P - SOA Course 4/C, або SOA Exam P - SOA Exam M/MFE, або CAS Course 1 - CAS

Course 4, або CAS Exam 1 - CAS Exam 4) та/або британською (за кодами 101 - 105 або CT1, CT3 - CT5) екзаменаційними системам [2]

Щодо осіб, що претендують на право займатися актуарними розрахунками з видів страхування, інших, ніж страхування життя, посвідчувати їх та отримати Свідоцтво (строком на три роки), то, відповідно, від них вимагаються документи про успішне складання професійних екзаменів, передбачених американською (за кодами SOA Course 1/P - SOA Course 4/C, або SOA Exam P - SOA Exam M/MFE, або CAS Course 1 - CAS Course 4, або CAS Exam 1 - CAS Exam 4) та/або британською (за кодами 101 - 104 та 106 або CT1, CT3, CT4, CT6) екзаменаційними системами[2].

Згідно зі звітом про базове відстеження результативності розпорядження Нацкомфінпослуг „Про внесення змін до розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України та затвердження Змін до Кваліфікаційних вимог до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками”, у 2014 році магістерські дипломи за спеціальністю „актуарна та фінансова математика” у Київському національному університеті ім. Т.Шевченка отримали 17 осіб. Проте, жоден з них на той момент не мав необхідного досвіду практичної роботи.

Як бачимо, очевидним є те, що вимоги до рівня кваліфікаційної підготовки актуаріїв на законодавчому рівні є досить високими, враховуючи той факт, що Україна робить, фактично, лише перші кроки для розвитку освітньої системи у цій сфері. Адже здача професійних іспитів – це досить тривалий процес, підготовка до них вимагає досить значних фінансових затрат, пов’язаних з придбанням навчальних матеріалів, сплатою внесків та власне складанням іспитів. Крім того, як можна помітити з наведених вище вимог, буква закону оминає осіб, що склали професійні іспити, організовані Британським інститутом, що накладає обмеження на професійну діяльність останніх, висуваючи додаткові вимоги до кваліфікації останніх, що, в свою чергу, спричиняє додаткові труднощі для страхового ринку України.

Важливим аспектом виступає й те, що в Україні інтенсивно здійснюється розробленням законодавчої бази, котра регулює власне професійну діяльність актуаріїв, що стимулюватиме подальше зростання попиту на останніх, а, отже, й необхідні розвитку вітчизняної системи підготовки кадрів відповідного профілю. Так, у цьому аспекті заслуговує на увагу законопроект “Про внесення змін до Закону України “Про страхування”, де прописано, що будь-який страховик зобов’язаний призначити відповідального актуарія для складання звітності та здійснення актуарних розрахунків. Відповідно, незначна кількість актуаріїв може призвести до кризи на українському страховому ринку, оскільки наші

реалії, якщо ситуація не зміниться, не відповідатимуть в майбутньому букві закону. Отже, підготовка фахівців цього профілю виступає пріоритетним завданням вітчизняної освітньої системи.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, говорячи про вітчизняну систему підготовки фахівців з актуарної справи, спостерігаємо, що на сьогодні навчання актуаріїв знаходиться на етапі становлення. Можна також зробити висновок, що існує певна суперечність між теорією та практикою здійснення навчання останніх: з одного боку, маємо досить розвинену законодавчу базу стосовно регулювання підготовки та власне діяльності актуаріїв, а з іншого боку, спостерігаємо фактично повну відсутність спеціалістів, які відповідали б зазначеним вимогам. Можна припустити, що такий стан речей пов'язаний із прагненням регулятора відповідати міжнародному рівню актуарної освіти, з жорсткими вимогами для отримання кваліфікації, що може займати від 5 до 8 років. Варто усвідомлювати, що пройде ще немало часу, поки такі фахівці з'являться на теренах України. Шляхами виходу з зазначеної ситуації можна вважати посилення співпраці між регулятором – Держфінпослуг та професійним об'єднанням актуаріїв – Товариством актуаріїв України щодо вироблення оптимальних вимог до підготовки осіб, що фактично могли б задовольнити потреби вітчизняного ринку, а також налагодженню зв'язків та спільної роботи з країнами, де навчання актуаріїв здійснюється за міжнародними стандартами. Згадані два шляхи є досить перспективними напрямками здійснення подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуарій [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Актуарій>
2. Про затвердження Кваліфікаційних вимог до осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками [Електронний ресурс] : Розпорядження Держкомфінпослуг України : зареєстроване в Мінюсті 25 лют. 2005р № 265/10545: текст зі змін. станом на 17 груд. 2013 // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0265-05>
3. Про затвердження Кваліфікаційного мінімуму для осіб, які можуть займатися актуарними розрахунками [Електронний ресурс] : Розпорядження Держкомфінпослуг України : зареєстроване в Мінюсті 2 лют. 2015р N 265/10545 : текст зі змін. станом на 17 груд. 2013 // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0265-05>
4. Професія актуарія [Електронний ресурс] // Товариство актуаріїв України. – Режим доступу : <http://actuary.in.ua/ua/about/>

Стаття надійшла до редакції 07.11.2016.

ФУРСЕНКО Татьяна

преподаватель кафедры иностранных языков факультета маркетинга
ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени
Вадима Гетьмана»

E-mail: tanya_kostylova@ukr.net

СОСТОЯНИЕ И ОСОБЕННОСТИ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО АКТУАРНОМУ ДЕЛУ В УКРАИНЕ

Аннотация. В статье рассматривается современное состояние образовательной подготовки актуариев на территории Украины, которая находится на этапе становления и на данный момент не обеспечивает потребности рынка в квалифицированных кадрах; осуществлен краткий обзор законодательной базы, определяющей квалификационные требования для деятельности актуариев в Украине.

Ключевые слова: актуарии, Украина, образовательная подготовка, квалификационный минимум, квалификационные требования, профессиональные экзамены.

FURSENKO Tetiana

The lecturer, Foreign Languages Department, Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman

E-mail: tanya_kostylova@ukr.net

CURRENT STATE AND PECULIARITIES OF LEGISLATIVE REGULATION OF ACTUARIES' PROFESSIONAL TRAINING IN UKRAINE

Abstract. Introduction. Taking into account that economy of any state is characterized by a constant alternation of ups and downs, it greatly contributes into the increasing demand for actuaries – professionals who know how to take advantage of market volatility gaining financial rewards. It is one of the major concerns for the economy of Ukraine as it is still transforming from a command type of economic systems into market economy with all fluctuations that it implies.

Purpose. The article aims at analyzing the current state and peculiarities of legislative regulation of actuaries' professional training in Ukraine, the requirements to the level of qualification and the credentials they are obliged to have.

Main findings. The article highlights the important steps that have been taken in Ukraine on its way to satisfy the demand for highly qualified actuaries, namely the introduction of a master's degree program "Actuarial and financial mathematics" which can be considered an important factor for integration of the profession into academic environment; the development of a profound

legislative basis (“Qualification minimum for individuals who make actuarial calculations”, “Qualification criteria for individuals who are entitled to make actuarial calculations”) that has set way too high standards which contradict the actual state of affairs. Unfortunately, such a legislative policy may lead to the crisis and a great deficit of well-qualified specialists which put our insurance industry at risk.

Originality. The paper gives a complex overview of the key features of the system of actuaries` professional training in Ukraine, with its strong and weak points. The attempt is made to set forth the idea that in spite the number of accomplishments it still needs further improvement.

Conclusions. Nowadays, we are facing the contradiction between the theory and practice of actuarial education. On the one hand, we have a well-developed legal framework for regulating the preparation and professional activity of actuaries. On the less bright side, there is a shortage of specialists who would fully meet the criteria set forth by the legislation basis. Therefore, there is an urgent need to favor the development of national training system of actuaries as an essential part of our higher education.

Keywords: actuaries, Ukraine, educational background, Qualification minimum, Qualification criteria.

REFERENCES

1. Actuary [Electronic resource] // Wikipedia – free encyclopedia. – Access mode : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Актуарій> (in Ukrainian)
2. About the adoption of the Qualification criteria for individuals who are entitled to make actuarial calculations [Electronic resource] : the regulation by the State Commission Of Regulation Markets Of Financial Services of Ukraine // Verkhovna Rada. – Access mode : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0265-05> (in Ukrainian)
3. About the adoption of the Qualification minimum for individuals who make actuarial calculations [Electronic resource] : the regulation by the State Commission Of Regulation Markets Of Financial Services of Ukraine // Verkhovna Rada. – Access mode : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0265-05> (in Ukrainian)
4. The profession of an actuary [Electronic resource] // the Society of Actuaries of Ukraine. – Access mode : <http://actuary.in.ua/ua/about/> (in Ukrainian)

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК378.14(73): 004.056.5 (045)

БИСТРОВА Богдана

старший викладач кафедри авіаційної англійської мови Київського національного авіаційного університету

E-mail: DanaUkraine@yandex.ru

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ІЗ КІБЕРБЕЗПЕКИ В США

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано та доведено актуальність дослідження у галузі професійної підготовки бакалаврів із кібербезпеки в США. Передумовою проведення дослідження професійної підготовки бакалаврів з кібербезпеки у вищих навчальних закладах США стало виникнення потреби реформування системи вищої освіти в Україні та розробки перспективних моделей підготовки фахівців з кібербезпеки для подальшого розвитку вітчизняної системи вищої освіти.; недостатнє теоретичне обґрунтування проблем професійної підготовки фахівців з кібербезпеки у системі вищої освіти України; відсутність, методичних рекомендацій, наукових теоретичних та практичних розробок для забезпечення навчального процесу; зацікавленість держави у фахівцях суміжних областей підготовки, що знаходить своє відображення у дисциплінах, що вибрані для вивчення.

Ключові слова: обґрунтування, необхідність дослідження, професійна підготовка, актуальність, бакалавр з кібербезпеки, система вищої освіти США.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних та телекомунікаційних технологій, активізація інтеграційних процесів у вищій освіті, глобалізація світової економіки, модернізація виробництва, динамічні зміни на ринку праці зумовлюють потребу у фахівцях-професіоналах нової генерації в галузі інформаційних технологій (ІТ), та ставлять принципово нові вимоги до їхньої професійної підготовки [1].

На сучасному етапі розвитку науки і техніки кібербезпека кожної розвинутої держави перетворюється на одну з найважливіших галузей високотехнологічного суспільства. Внаслідок надзвичайно широкого використання сучасних інформаційних технологій в усіх сферах свого існування суспільство стало вразливим від незначних кібернетичних впливів, які все частіше стають ефективним інструментом на шляху досягнення мети щодо несилового контролю та управління як об'єктами

© Бистрова Б., 2016

критичної інфраструктури держави, підприємств, так і окремо взятими громадянами, їх об'єднаннями. Потoki інформації, що передаються, зберігаються та обробляються в кіберпросторі постійно зростають, що вимагає їх належного захисту від несанкціонованого доступу зі злочинною метою. Тому потреба у фахівцях з кібербезпеки є актуальною і з подальшим розвитком високотехнологічного суспільства буде ще більше зростати. Підготовка фахівців з кібербезпеки вимагає належної технологічної оснащеності вищого навчального закладу, залучення висококваліфікованих спеціалістів. У підготовці такого роду спеціалістів зацікавлені підприємства та організації України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У ході аналізу встановлено, що перш за все розбудова системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для структур, що гарантують безпеку країни, шляхом ефективних реформ є важливою невід'ємною складовою Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України [2,3] «Керуючись завданнями, визначеними у Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України, на підставі аналізу вимог законодавства України в освітній сфері, а також вивчення особливостей життєдіяльності вітчизняних ВНЗ із специфічними умовами навчання, розпочато фахову наукову міжвідомчу дискусію щодо шляхів модернізації системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони, виробити концептуальні підходи та запропонувати інституційні зміни в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для сил безпеки України відповідно до стандартів ЄС та НАТО.» [3, с 5].

Широкий аналіз доводить, що для України формування нової культури безпеки зі збереженням за необхідності спеціалізації та індивідуалізації системи підготовки кадрів, підвищення кваліфікаційного рівня персоналу та забезпечення його високої мотивації професійної діяльності у галузі захисту безпеки є справою державного рівня. Вивчення наукових здобутків та передового досвіду підготовки бакалаврів з кібербезпеки у США дозволяє обрати передовий американський досвід за модель для визначити завдань та шляхів подальшого удосконалення системи підготовки фахівців даної галузі української освіти; наповнення новим змістом навчальних планів та програм; внесення змін, пов'язаних з інтеграцією прогресивного досвіду в освіту України. Існує думка, що особливим завданням є забезпечення рівноваги між цілями та результатами освіти, внутрішньої гармонії суб'єктів навчання. [5]

Мета статті полягає в здійсненні цілісного наукового аналізу системи професійної підготовки бакалаврів з кібербезпеки в умовах вищої освіти США та обґрунтуванні необхідності дослідження системи вищої освіти в США у галузі підготовки бакалаврів високого кваліфікаційного

рівня з подальшою можливістю творчого використання прогресивних ідей американського досвіду в Україні.

Теоретична основа та методи досліджень. Теоретичну основу дослідження складають основні положення порівняльної педагогіки, теорії і методики професійної освіти, а також праці, в яких висвітлено результати досліджень проблем розвитку вищої технічної освіти в різних країнах, зокрема в Росії (Н. Аітов, К. Байчаров, В. Баранов, А. Кірсанов, А. Кочнев), Білорусії (Л. Акімова, П. Хейфец), США (Т. Георгієва, А. Іванова, Н. Пазюра, В. Парал, С. Романова, М. Чванова), Німеччині (Н. Абашкіна, Т. Мостова, Л. Соловійова), Франції (Є. Бражник, В. Єлманова, С. Єркович, С. Коршунов, І. Федоров); праці з порівняльної педагогіки (О. Алексеєва, О. Арсентьєва, Б. Вульфсона, В. Зубка, І. Козубовської, С. Корсака, А. Лігоцького, Н. Ничкало, Н. Пазюри, В. Поліщук.)

Сьогодні підготовка кадрів у галузі кібербезпеки є не тільки реакція на попит ринку в таких фахівцях, а й як важлива складова комплексу заходів держави щодо протидії загрозам в інформаційній сфері. Цим визначається і зміст підготовки зазначених фахівців, і особливі вимоги до освітніх установ при організації такої підготовки. Тому під підготовкою кадрів для галузі будемо розуміти систему, що включає всі рівні професійної освіти, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців.

Методичну основу дослідження складають наступні **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення – для вивчення праць вітчизняних і зарубіжних науковців, офіційних і нормативних документів; метод системно-структурного аналізу – надасть можливість виокремити особливості структури та організації навчальної діяльності в університетах США; порівняльно-зіставний метод – дасть змогу виявити спільні та відмінні ознаки у зарубіжному та вітчизняному досвіді підготовки бакалаврів з кібербезпеки; метод екстраполяції – дозволить спрогнозувати перспективи використання досвіду американських університетів у професійній підготовці бакалаврів комп'ютерних наук у вищих навчальних закладах України;

емпіричні: діагностичні – бесіди, опитування, анкетування для отримання й узагальнення інформації з теми дослідження; обсерваційні спостереження.

Використані методи взаємодоповнюватимуть один одного, уможливлуючи комплексне пізнання предмета дослідження.

Виклад основного матеріалу. Оскільки метою подальшого розвитку української освіти з професійної підготовки бакалаврів з кібербезпеки є створення такої системи освіти, яка на основі передових надбань та усталених міжнародних традицій США в галузі підготовки

бакалаврів з кібербезпеки, буде здатною здійснювати висококваліфіковану професійну діяльність. «Так, зокрема, для ефективного розвитку сектору безпеки і оборони в сучасних умовах передбачається: - запровадження інтегрованої системи освіти з залученням викладачів, інструкторів із держав – членів НАТО і ЄС.» [3, с. 6].

Проблеми забезпечення інформаційної безпеки в даний час стали інтернаціональними. При цьому кожна країна, підтримуючи національну безпеку, вирішує питання боротьби з кіберзлочинністю своїми засобами. В сучасних умовах комплексний підхід до вирішення завдань забезпечення інформаційної безпеки в різних організаціях потребує наявності не стільки технологій, методів, засобів і систем захисту, включаючи процес забезпечення інформаційної безпеки і управління ним, скільки самих спеціалістів із відповідними знаннями та вміннями [4].

Попереднє вивчення понад ста навчальних планів та програм з підготовки бакалаврів у галузі кібербезпеки доступних на веб-сайтах вищих навчальних закладів США, що здійснюють професійну підготовку фахівців в галузі інформаційної безпеки, захисту інформації та кібербезпеки підтверджує правильність вибору об'єкту дослідження. З досліджень вітчизняних науковців в США освіта та підготовка здійснюється за великою кількістю програм, що передбачають навчання як із набуттям сертифікатів так і програми, що передбачають одержання освітньо-кваліфікаційного рівня на базі середніх спеціальних або професійних закладів підготовки, а також програми, що пропонуються працедавцями, інтернатурою, учнівство тощо [5, 6].

Концептуальні ідеї системи української освіти з професійної підготовки фахівців у галузі кібербезпеки та кіберзахисту ґрунтуються на законах і нормативних актах України: Конституції України, "Про Стратегію кібербезпеки України"(2017), Законів України «Про вищу освіту» (2014), «Про Національну програму інформатизації» (2012), «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» (2007), а також Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020 року (2013) та інших документах, в яких визначено та обґрунтовано основні напрями ІТ- освіти в Україні

Незважаючи на суттєві теоретичні дослідження з проблем професійної підготовки бакалаврів з кібербезпеки, окремі її аспекти залишаються висвітленими не повною мірою, зокрема: розробка галузевого стандарту вищої освіти для бакалаврів з кібербезпеки; дослідження кваліфікаційних напрямів підготовки бакалаврів в галузі кібербезпеки; науково-методичний супровід та кадрове забезпечення навчання бакалаврів тощо. За таких умов проблема професійної підготовки

бакалаврів з кібербезпеки набуде особливої актуальності, а її розв'язання потребує корінних змін у вітчизняній системі вищої освіти.

Вивчення наукових джерел, законодавчо-нормативних актів і міжнародних документів, аналіз теоретичного і практичного зарубіжного досвіду професійної підготовки бакалаврів з кібербезпеки в системі вищої освіти засвідчили, що розв'язання зазначених вище проблем в Україні гальмується низкою суперечностей між:

– об'єктивною потребою ґрунтовного аналізу прогресивних ідей зарубіжного досвіду професійної підготовки бакалаврів з кібербезпеки у системі вищої освіти та відсутністю його системного вивчення й узагальнення у вітчизняній педагогічній теорії і практиці;

– стрімким світовим розвитком інформаційних технологій і недостатнім рівнем готовності вітчизняних ВНЗ до організації професійної підготовки бакалаврів з кібербезпеки;

– традиційним навчанням бакалаврів та об'єктивною необхідністю використання інноваційних інформаційних технологій навчання у системі вищої освіти.

Усунення зазначених суперечностей зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування концептуальних засад щодо здійснення професійної підготовки бакалаврів з кібербезпеки у системі вищої освіти України на основі вивчення та творчого використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду. У цьому аспекті значний інтерес становить досвід США, де вища освіта має давню історію і багаті традиції. Звернення до досвіду цієї країни зумовлено поглибленням міжнародної співпраці в галузі освіти, високим рівнем економічного розвитку, лідерською позицією у світі з розвитку ІТ-індустрії; гнучкістю освітньо-професійних програм для різних кваліфікаційних рівнів, у тому числі бакалаврів. Важливість вивчення досвіду США підтверджується тим фактом, що у багатьох європейських країнах у процесі формування національних систем вищої освіти було використано саме американську модель підготовки фахівців з кібербезпеки.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У підготовці фахівців з кібербезпеки зацікавлені підприємства та організації України. Ефективність їх підготовки потребує належної технологічної оснащеності вищого навчального закладу, залучення висококваліфікованих спеціалістів і, очевидно, реформувань системи вищої освіти в Україні на всіх рівнях [7]. Абсолютно очевидно, що задовольнити потребу в висококваліфікованих фахівцях у галузі забезпечення захисту інформації можна тільки на основі комплексного використання всіх можливостей середньої, вищої та альтернативної професійної освіти. Завдяки своїй новизні дослідження має перспективу

продовження на шляху вдосконалення системи української освіти за американськими моделями.

Подальші наукові розвідки передбачаємо спрямувати на вивчення передумов виникнення галузі знань «кібербезпека», на тлумачення понять «кібератака», «інформаційна безпека» та «кібербезпека», також на визначення кола компетенцій фахівців з кібербезпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кучай О.В. Внедрение информационных технологий в образование // Наука и ее роль в современном мире: Материалы Международной научно-практической конференции.– Караганды : Изд-во Болашак-Баспа, 2009.–Т.5.–190-192.
2. Указ Президента України від 14 березня 2016 року №92/2016 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» - [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>
3. Сьомін С.В. Система підготовки кадрів для сил безпеки України: проблеми та перспективи розвитку: аналітична доп. / С.В. Сьомін, О.О. Резнікова; за заг. ред. В.П. Горбуліна. – К.: НІСД, 2016. – 50 с. Електронна версія: <http://www.niss.gov.ua>
4. Анурьева М.С., Чванова М.С. Подготовка кадров в области информационной безопасности в США Гуманитарные науки. Педагогика и психология. / М.С. Анурьева, М.С. Чванова // Вестник ТГУ, выпуск 8 (112), 2012. – С.126-133.
5. Пазюра Н.В. Особливості підготовки фахівців з середньою кваліфікацією в США / Н.В. Пазюра // Науковий вісник мукачівського державного університету, Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 2 (2), 2015. – С. 120-125.
6. Тарасова О.В. Вища освіта в США: сучасний стан та пріоритети розвитку. [Електронний ресурс] / О.В. Тарасова. // [Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_3_9). – 2011. – Вип.-3. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua / UJRN / Vnadps_2011_3_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_3_9)
7. Высшее образование в США. URL: http://www.iclass.ru/study_abroad_high_usa/

Стаття надійшла до редакції 07.11.2016.

БЫСТРОВА Богдана

старший преподаватель кафедры авиационного английского языка
Киевского национального авиационного университета

E-mail: DanaUkraine@yandex.ru

**К ВОПРОСУ ОБОСНОВАНИЯ НЕОБХОДИМОСТИ
ИССЛЕДОВАНИЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
БАКАЛАВРОВ ПО КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ В США**

Аннотация. В статье теоретически обоснована и доказана актуальность исследования в области профессиональной подготовки бакалавров по кибербезопасности в США. Предпосылкой проведения исследования профессиональной подготовки бакалавров по кибербезопасности в высших учебных заведениях США стало возникновение необходимости реформирования системы высшего образования в Украине и разработке перспективных моделей подготовки специалистов по кибербезопасности для дальнейшего развития отечественной системы высшего образования; недостаточное теоретическое обоснование проблем профессиональной подготовки специалистов по кибербезопасности в системе высшего образования Украины; отсутствие методических рекомендаций, научных теоретических и практических разработок для обеспечения учебного процесса; заинтересованность государства в специалистах смежных областей подготовки, что находит свое отражение в дисциплинах, которые выбраны для изучения.

Ключевые слова: обоснование, необходимость исследования, профессиональная подготовка, актуальность, бакалавр по кибербезопасности, система высшего образования США.

BYSTROVA Bogdana

Lecturer of the Department of Aviation English, National Aviation University (Ukraine) e-mail: DanaUkraine@yandex.ru

**THE FOUNDATION OF CONDUCTED RESEARCH BASED ON
PROFESSIONAL TRAINING OF BACHELORS IN CYBER SECURITY
IN THE USA**

Summary. The article deals with the theoretical explanation and practical relevance of professional training in the field of information technology, in particular bachelor's degree in cyber security. The precondition for the mentioned study of bachelors in cybersecurity professional training of Higher education in the United States has become the need to reform the higher education system in Ukraine and the development of advanced models for cybersecurity training and its further development of national higher education systems; of the need to reform the higher education system in Ukraine and the development of prospective models for training specialists in cyber security for

the further national system development of higher education; lack of scientific research and practical development; the government's interest in specialists in related areas what can be reflected in the disciplines chosen for study. The practical value of following research is to demonstrate the most relevant scientific-methodological recommendations to be used for curriculum improvement and its further implementation into the higher education of Ukraine. The results of scientific research can be used in the psychological, pedagogical and comparative studies; foundation of special courses dedicated to the problems of pedagogical innovations.

Key words: Higher education in the United States; information security, Bachelor of Science in Cybersecurity.

REFERENCES

1. Kuchai O.V. (2009) Introduction of information technologies in education. Science and its role in the modern world: Materials of the International Scientific and Practical Conference . Karaganda: Bolashak-Baspa Publishing House, Т.5.190-192.
2. Decree of the President of Ukraine of March 14, 2016 №92/2016 "On the Concept of Ukraine's security and defense sector development" - [Electronic resource]: URL: <http://www.rada.gov.ua/>
3. S. Semin. The training system the Security Service of Ukraine: Institute for Strategic Studies (NISS) / [Electronic resource] URL: <http://www.niss.gov.ua>
4. Chvanova, M., Anureva, M. (2012). Personnel training in information security sphere in the U.S.A. Bulletin of the University of Tambov. Series: Humanities, Tambov, 8(112), 126–133..
5. Natalya Pazura. Features of training specialists with secondary qualifications in the USA / N. Pazura // Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series of “Pedagogy and Psychology” – a collection of scientific articles. Ed. 2 (2), 2015. – P. 120-125.
6. O. Tarasova. Priorities for higher education in the United States/ O.B. Тарасова. // Statistic bulletin of the State Border Guard Service of Ukraine for 2011. [Electronic resource] URL:http://nbuv.gov.ua / UJRN / Vnadps_2011_3_9
7. Higher Education in the US. URL: http://www.iclass.ru/study_abroad_high_usa/

(переклад на англ. зроблено особисто автором статті).

УДК: 316.346.2:303.4:37.046(430)

ГРИВКОВА Олена

аспірантка Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України

E-mail: grivkova@gmail.com

ІНТЕГРАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАВЧАЛЬНІ ПЛАНИ БАГАТОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У НІМЕЧЧИНІ

Анотація У статті розглянуто проблеми інтеграції результатів гендерних досліджень у зміст навчальних програм багаторівневої системи професійної підготовки спеціалістів, зокрема, майбутніх вчителів у Німеччині.

Ключові слова: гендерно-рівноправне навчання і викладання; гендерно-сенситивна професійна підготовка; навчальні плани багаторівневої системи професійної підготовки вчителів у Німеччині.

Постановка проблеми. Останнім часом питання гендерної рівності, тобто надання представникам обох статей рівних прав і рівних можливостей, та формування нових, егалітарних взаємин між жінками та чоловіками стало пріоритетним у всьому сучасному світі і виступає показником дійсно демократичного суспільства.

Враховуючи прагнення України стати органічним складником світового освітнього простору, особливого значення для вітчизняної науки набуває всебічне вивчення питання інтеграції гендерної проблематики у процес професійної підготовки вчителів у сучасній Німеччині, оскільки ФРН є одним із найвпливовіших членів Європейського Союзу, яка має високорозвинену систему вищої освіти загалом та акцентує увагу на якійсій підготовці педагогічних кадрів саме на засадах гендерно-орієнтованого підходу тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В означеному контексті особливо значущими є ідеї, висвітлені в працях ряду провідних сучасних німецьких педагогів-дослідників, які зробили суттєвий внесок у становлення та розвиток гендерної педагогіки Німеччини, зокрема, А. Бредов (A. Bredow), М. Біцан (M. Bitzan), А. Кайзер (A. Kaiser), М. Крюгер-Потрац (M. Krüger-Potratz), М.Кунерт-Цір (M.Kunert-Zier); К.Хагеманн-Вайт (C.Hagemann-White), Г. Фаульштїх-Віланд (H. Faulstich-Wieland) і багатьох інших. Наразі у Німеччині є дуже актуальним питання інтеграції результатів гендерних досліджень у навчальні плани багаторівневої системи професійної підготовки спеціалістів.

Мета статті полягає у висвітленні проблем інтеграції, результатів гендерних досліджень у навчальні плани багаторівневої системи професійної підготовки спеціалістів, зокрема, майбутніх вчителів у Німеччині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічний курс розвитку системи педагогічної освіти у ФРН в сучасних умовах спрямований на гуманізацію змісту освіти та реалізацію ідей самоактуалізації особистості, визнання її прав на вільне самовизначення, найбільш повний розвиток здібностей і задоволення пізнавальних потреб у навчально-виховному процесі. Нині у всіх країнах-членах Євросоюзу, зокрема й у ФРН, розгортається етап реалізації стратегії Гендерного Мейнстрімінгу (Gender Mainstreaming), тобто комплексного підходу до проблеми рівності жінок і чоловіків, спрямованого на досягнення їх рівноправ'я.

На другій конференції, присвяченій питанням Болонського процесу, що відбулася 19 вересня 2003 року в Берліні, встановлення гендерної рівності було вперше названо в якості особливого завдання. У преамбулі до Берлінського комюніке актуальність соціального виміру Болонського процесу визначено в такий спосіб: «Для вдосконалення конкурентоспроможності необхідно приділяти більше значення соціальним вимірам Європейського простору вищої освіти; мова йде про зміцнення соціальної згуртованості та зменшення соціальної та гендерної нерівності як на національному, так і на європейському рівні» [1, 1]

Зміцнення соціальних аспектів (виміру) вищої освіти за рахунок поліпшення рівних можливостей та участі недостатньо представлених груп слід розуміти не тільки на міжнародному та національному рівнях, але в значній мірі поважати та заохочувати в кожній окремій федеральній землі, а особливу відповідальність за моніторинг та контроль цього процесу має нести Акредитаційна система.

Конференція міністрів освіти і культури земель (КМК) постановила: «Акредитаційна рада повинна гарантувати врахування та реалізацію принципів стратегії Гендерного Мейнстрімінгу, котрий був прийнятий Амстердамським договором Європейського союзу 2 жовтня 1997 року поряд із відповідними національними правилами в системі акредитації» [4, 6]

Застосування стратегії Гендерного Мейнстрімінгу в акредитаційному процесі означає, що освітні структури і програми навчання будуть підлягати перевірці стосовно можливої наявності дискримінації за ознакою статі за наступними критеріями гендерно-рівноправної організації курсів навчання:

- привабливість і доступність як для студентів чоловічої, так і жіночої статі;

- урахування різних умов життя студентів, нівелювання соціальної селективності;
- інтеграція теорій, методів і результатів фахово-специфічних гендерних досліджень у навчальні програми;
- запобігання відкритої та прихованої дискримінації за ознакою статі, постійний моніторинг цих критеріїв;
- врахування специфіки інтересів і форм навчання студентів обох статей, забезпечення успішного завершення навчання студентами як чоловічої, так і жіночої статі;
- спрямовування програм консультування, координації, розвитку і наставництва на врахування конкретних потреб студентів чоловічої і жіночої статі;
- врахування можливих особливостей гендерної сегрегації ринків праці при складанні навчальних планів ;
- забезпечення однакових можливостей для студентів чоловічої і жіночої статі при переході з однієї програми навчання на іншу;
- сприяння молодим вченим як чоловічої, так і жіночої статі. [3 , 73]

В системі акредитації в ролі засобів забезпечення якості мають виступати завдання комітету Конференції міністрів освіти і культури земель (КМК) і Конференції ректорів ВНЗ Німеччини (НРК) і безупинно передаватися в структурні принципи або критерії організації німецьких курсів підготовки спеціалістів і загально університетські системи забезпечення якості, які потім підлягають перевірці як Радою з акредитації університетської освіти на центральному рівні, так і відповідними агентствами з акредитації на децентралізованому рівні.

Як зазначають провідні німецькі дослідниці Б.Блетнер (B. Blättner), У. Фукс (U. Fuchs) , К.Крюгер (K. Krüger) , С. Міхель (S. Michel), С. Льофлер (S. Löffler), інтеграція гендерної проблематики в розробку і акредитацію навчальних планів багаторівневої системи підготовки фахівців не є самоціллю. Мета є більш багатогранною і полягає в тому, щоб створювати «гендерно-рівноправні » нові курси і зробити свій внесок в систему вищої освіти стосовно рівності між чоловіками і жінками [2; 5]

Включення гендерних аспектів у викладання і навчання, відповідно до визначення «гендерної компетентності» берлінським Центром з гендерної компетентності (GenderKompetenzzentrum Berlin), передбачає наявність «бажання» («Wollen»), «знання» («Wissen») і «вміння» («Können»). Тобто, потрібно *бажання* запровадження гендерних аспектів в навчальні плани і форми навчання, *знання* змісту гендерних досліджень і *вміння*, а саме, структурне впровадження цього контенту в навчальні плани і забезпечення необхідними ресурсами для його реалізації.

Оцінювання змісту освіти стосовно гендерних аспектів відповідно до кожного окремого предмету вказує, що для закріплення гендерних досліджень в навчальних планах багаторівневої системи підготовки спеціалістів по меншій мірі, необхідні такі елементи: визначення предметно-специфічного і міждисциплінарного змісту гендерних досліджень; розробка відповідних форм посередництва.

У якості графічної ілюстрації закріплення результатів гендерних досліджень в галузі викладання і навчання, ми презентуємо наступну модель, розроблену німецькою дослідницею В. Кортендік (В. Kortendiek), в якій підсумовується взаємодія різних елементів. [3 , 85]

Рис. 1. Модель закріплення результатів гендерних досліджень в змісті навчальних програм і форми посередництва за В. Кортендік (В. Kortendiek)

У світлі аналізу конкретного змісту предметно-специфічних гендерних досліджень можна виділити три ключові проблеми цих досліджень для всіх курсів, котрі в якості невід'ємної частини навчального плану по кожному предмету можуть зробити свій внесок в гендерно-рівноправне навчання і гендерно-сенситивну професійну підготовку, а саме фахові аспекти кожної дисципліни; науково-критичні перспективи; аспекти впровадження та використання результатів гендерних досліджень для кожної дисципліни.

Пропонуємо зупинитися більш детально на компонентах представленої моделі.

Професійні аспекти фахових дисциплін. Розробка і дослідження історії обраної професії, а також відстеження центральних напрямків

розвитку і професійних гендерно-специфічних традицій відносяться до гендерно-рівноправного навчання, яке включає в себе історичні питання розподілу професій на «суто чоловічі» та «суто жіночі». Щоби висвітлити чітку гендерну забарвленість праці і гендерноспецифічні атрибуції, необхідно проаналізувати кожну професію на індивідуальному, інституціональному та суспільному рівні.

Наукова критика фахової дисципліни. Другий ключовий аспект інтеграції змісту гендерних досліджень в багаторівневі курси професійної підготовки відноситься до візуалізації статі, зокрема чоловіків і жінок в науці. Студенти повинні бути настільки підготовленими, щоб вони могли рефлексувати стосовно процесів гендерного конструювання в галузі, котру вони вивчають. Слід ґрунтовно проаналізувати взаємозв'язок понять «конструювання гендеру» («Doing gender») та «конструювання науки» («Doing science») для більш ретельного дослідження взаємовідношення між «науковою культурою і гендерним порядком». З критичної наукової позиції студенти повинні бути здатними контролювати потенційну дискримінацію за ознакою статі в дисципліні, котру опановують, шляхом ретельного вивчення таких моментів, як «хто, що, коли, чому і як» дослідив(ла) і опублікував(ла). Мова йде про виявлення андроцентризму, гендерної дихотомії або гендерної чутливості науки в процесі створення знання.

Центральне місце займає розгляд праць і біографій вчених відповідної галузі знань, тобто відстеження наукових здобутків, зроблених вченими-жінками, дослідження їхніх біографій і праць з метою зробити їх та їхні наукові досягнення, котрі на даний момент відомі як «білі плями», очевидними в науці. Інтеграція біографічного виміру і рефлексії у викладання і навчання робить можливим для студентів провести саморефлексивне дослідження власного шляху в якості вченого.

Аспекти впровадження і використання результатів дисципліни. Третім ключовим, актуальним для всіх суб'єктів гендерних досліджень підходом, який необхідно інтегрувати у викладання і навчання, виступає гендерно-сенситивне спостереження процесів представлення та використання результатів і продуктів наукових досліджень, відстеження процесів створення та впливу гендерно-специфічних знань, а також процесів їх використання та засвоєння.

Форми інтеграції гендерних досліджень в навчальні програми. В ході реорганізації багаторівневих навчальних програм в рамках процесу акредитації також постає питання про систематичне місце інтеграції гендерних аспектів у викладання і навчання. Тут можна виділити чотири основні підходи:

Міждисциплінарний підхід передбачає крос-гендерний модуль для багатьох курсів, наприклад «Гендерні дослідження між дисциплінами» – має сенс особливо для тих ВНЗ, де жіночі і гендерні дослідження в окремих дисциплінах до сих пір не представлені, або представлені дуже мізерно. Наприклад, Університет Регенсбург (Universität Regensburg), Університет Зіген (Universität Siegen), Університет Мюнстер (Universität Münster).

Інтегративний підхід: гендерні дослідження в якості наскрізного питання.

Аналіз навчальних гендерно-орієнтованих програм показує, що більшість опитаних вчених віддають перевагу інтегративному підходу, в якому гендерні питання повинні бути включені в якості наскрізних тем у існуючі предмети, щоби запобігти маргіналізації. Наприклад: Католицька вища професійна школа землі Північний Рейн- Вестфалія (Katholische Fachhochschule NRW).

Партикулярно-експліцитний підхід в процесі навчання: Компоненти модуля і гендерні модулі. Зокрема, коли інтеграцію гендерних аспектів неможливо забезпечити, може бути рекомендовано створення незалежних модулів або модульних елементів. Такі гендерні модулі будуть запропоновані в галузях з високою часткою жінок, наприклад, в соціальній роботі, і розроблені свідомо для програм з низьким відсотком жінок, наприклад, в інформатиці. Наприклад, вища професійна школа міста Кьольн (Fachhochschule Köln): Елективний модуль «Гендерні аспекти в галузі консультування, освіти та організацій».

Експліцитний підхід в рамках кожного курсу пропагується, зокрема, для соціальних і культурних наук, які часто пропонують магістерський курс навчання з гендерно-орієнтованої професійної галузі або поглибленої наукової експертизи у справах жінок і гендерних досліджень, наприклад, університети міст Гамбург (Hamburg) і Білефельд (Bielefeld).

Далі ми пропонуємо розглянути питання інтеграції результатів гендерних досліджень у навчальні плани багаторівневої системи професійної підготовки вчителів у Німеччині.

Мета навчання / цілі вивчення: Завдяки вивченню результатів гендерних досліджень у галузі педагогічних наук студенти набувають навичок для роздумів стосовно гендерних відносин в минулому і сьогоденні. Вони вивчають значення «гендеру» як *соціальної категорії*, а також як *категорії аналізу* для застосування в дослідницьких процесах щоби визнати, оцінити, застосовувати або відкинути його значення для освіти, навчання, соціалізації і кваліфікаційних процесів для кожного покоління. Для досягнення мети навчання та вивчення необхідні гендерно-сенситивні дидактичні концепції та настанови (інструкції) для створення

гендерно-інклюзивних навчальних планів з урахуванням багатоаспектних дидактичних і методологічних ідей стосовно тематики навчальних дисциплін для забезпечення гендерно-рівноправного навчання і викладання. Це означає, що суттєво необхідним є набуття гендерної компетентності, яка повинна привести до гендерно-сенситивних способів поведінки з учасниками в шкільній освітній практиці, позашкільних закладах освіти для молоді та дорослих.

Слід ретельно вивчити і реорганізувати зміст педагогічних дисциплін, акцентувавши увагу на питанні важливості категорії «гендеру» в галузях освіти, навчання, соціалізації, кваліфікації, подальшого навчання, і консалтингу, щоби запобігти виникненню гендерного кодування.

Вивчення пропонується в дисциплінах і сферах діяльності: «Загальна педагогіка та історія педагогіки», «Шкільна педагогіка», «Професійна освіта і навчання», «Догляд та обслуговування», «Реабілітаційні науки», «Порівняльна і міжкультурна педагогіка», «Освіта дорослих» тощо.

Спеціалізований зміст має містити наступні теми: • Гендерні аспекти в освітніх галузях діяльності, зокрема, в сімейному вихованні, освітньому консультуванні, навчанні батьків, в школах, в спеціальній і інклюзивній освіті, у професійній підготовці, у галузі педагогічної освіти, в медіа-освіті та медіа-дидактиці, в міжкультурній освіті, в сфері освіти і консультування, в роботі цільових груп з дорослими.

- Теоретичні та історичні освітні витoki гендерних досліджень.
- Психологічні та соціальні теорії щодо важливості категорії «гендеру» та гендерної компетентності для процесів освіти і соціалізації.
- Теоретичні, філософські та лінгвістичні підходи до процесів конструювання / деконструювання гендерних відносин.
- Аналіз гендерних дискурсів в освітніх галузях діяльності.
- Теорії соціальної роботи та відтворення соціальної нерівності.
- Розвиток тенденцій глобалізації з точки зору гендерної перспективи.

Щодо форм інтеграції змісту гендерних досліджень в навчальні плани, то гендерні знання можуть бути розміщені в кожному модулі освітніх наук в зв'язку з актуальністю феномену «гендер» для освіти, виховання, кваліфікаційних процесів та процесів розвитку компетентностей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інтеграція гендерної проблематики в розробку і акредитацію навчальних планів багаторівневої системи підготовки фахівців сприяє створенню гендерно-рівноправних нових курсів професійної підготовки і робить свій внесок в

систему вищої освіти стосовно запобіганню гендерного кодування. Незважаючи на певні культурно-історичні відмінності в розвитку України та країн Європейського союзу, перспективним вважаємо використання німецького досвіду в професійній підготовці майбутніх учителів у вітчизняних ВНЗ, оскільки це сприятиме модернізації професійної підготовки майбутніх учителів в умовах міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Berliner Kommuniké (2003): Den Europäischen Hochschulraum verwirklichen. Kommuniké der Konferenz der europäischen Hochschulministerinnen und -minister am 19. September 2003 in Berlin. Online verfügbar unter: http://www.bmbf.de/pubRD/berlin_communique.pdf (Zugriff am 24.02.2016).
2. Blättner, Beate/Fuchs, Ulrike/Krüger, Kerstin: Gender-Mainstreaming im Bologna-Prozess. Risiken und Chancen für Geschlechtergerechtigkeit bei der Umstellung auf ein zweistufiges Studiengangssystem am Beispiel der Hochschule Fulda. Monographie - Frankfurt, Main , 2007. - 65 S.
3. Hilgemann, Meike; Kortendiek, Beate & Anne Knauf (2012): Geschlechtergerechte Akkreditierung und Qualitätssicherung – eine Handreichung. Analysen, Handlungsempfehlungen & Gender Curricula. Essen, Studien Netzwerk Frauen- und Geschlechterforschung NRW Nr. 14, dritte aktualisierte, überarbeitete und veränderte Auflage. (Download: http://www.netzwerkfgf.nrw.de/no_cache/koordinationsforschungsstelle/publikationen/studien-des-netzwerks/)
4. KMK – Kultusministerkonferenz (2004): Eckpunkte für die Weiterentwicklung der Akkreditierung in Deutschland. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 15.10.2004. Online verfügbar unter: http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_10_15-Eckpunkte-Akkreditierung.pdf (Zugriff am 23.02.2016)
5. Michel S. Mehr als Gendermodul / S. Michel, S. Löffler. – Kleine Verlag GmbH. – Bielefeld, 2006. – 178 S.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2016.

ГРИВКОВА Елена

аспирантка Інститута педагогического образования и образования взрослых НАПН України

E-mail: grivkova@gmail.com

ИНТЕГРАЦИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ГЕНДЕРНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В УЧЕБНЫЕ ПЛАНЫ МНОГОУРОВНЕВОЙ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ В ГЕРМАНИИ

Аннотация В статье рассмотрены проблемы интеграции результатов гендерных исследований в содержание учебных программ многоуровневой системы профессиональной подготовки специалистов, в частности, будущих учителей в Германии.

Ключевые слова: гендерно-равноправное обучения и преподавания; гендерно-сенситивная профессиональная подготовка; учебные планы многоуровневой системы профессиональной подготовки учителей в Германии.

GRYVKOVA Olena

Post-graduate student of the Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

E-mail: grivkova@gmail.com

INTEGRATION OF RESULTS OF GENDER STUDIES INTO THE CURRICULA OF MULTILEVEL SYSTEM OF PROFESSIONAL TEACHERS' TRAINING IN GERMANY

Abstract. Introduction. Recently, the issue of gender equality, i.e. the provision of equal rights and equal opportunities for the representatives of both genders, and the formation of new, egalitarian relationships between men and women has become a priority all over the modern world and acts as an indicator of a truly democratic society. Currently, the issue of integration of the results of gender research into the curricula of the multilevel system of professional training of future specialists is of great importance in Germany.

Purpose. The purpose of the article is to highlight the problems of integration of the results of gender studies into the curricula of multilevel system of professional training of specialists, in particular, of future teachers in Germany.

Results. Evaluation of the content of education concerning the gender aspects relevant to each particular subject indicates that the integration of gender studies into the curricula of multilevel system of specialist training requires at least the following elements: - the definition of subject-specific and interdisciplinary gender studies content; - development of appropriate forms of mediation. The specialized content of the pedagogical disciplines should be carefully examined and reorganized. Gender knowledge is recommended to include in each phase of professional teachers' training and can be accommodated in each module of educational sciences due the importance of the category of "gender" for education, training, socialization, qualification

processes, further training, consulting and competencies development processes in order to prevent gender-based coding.

Originality. The actual content of the subject-specific gender studies is thoroughly analysed; the key issues for anchoring of the results of gender studies in the curricula of multilevel system of professional training of specialists, in particular, of future teachers in Germany are systematized.

Conclusion. The integration of gender perspective into the curricula of multilevel training system promotes the creation of gender-equal new courses of professional training and contributes to system of higher education concerning the prevention of gender-based coding. Despite some cultural and historical differences in the development of Ukraine and the countries of the European Union, the application of the German experience will contribute to modernization of the professional teachers' training in Ukrainian universities in the conditions of the intercultural interaction of the subjects of the educational process.

Key words: gender-equal learning and teaching; gender-sensitive training; curricula of a multilevel system of teachers' training in Germany.

REFERENCES

1. Berliner Kommuniké (2003): Den Europäischen Hochschulraum verwirklichen. Kommuniké der Konferenz der europäischen Hochschulministerinnen und -minister am 19. September 2003 in Berlin. Online verfügbar unter: http://www.bmbf.de/pubRD/berlin_communique.pdf (Zugriff am 24.02.2016).
2. Blättner, Beate/Fuchs, Ulrike/Krüger, Kerstin: Gender-Mainstreaming im Bologna-Prozess. Risiken und Chancen für Geschlechtergerechtigkeit bei der Umstellung auf ein zweistufiges Studiengangssystem am Beispiel der Hochschule Fulda. Monographie - Frankfurt, Main , 2007. - 65 S.
3. Hilgemann, Meike; Kortendiek, Beate & Anne Knauf (2012): Geschlechtergerechte Akkreditierung und Qualitätssicherung – eine Handreichung. Analysen, Handlungsempfehlungen & Gender Curricula. Essen, Studien Netzwerk Frauen- und Geschlechterforschung NRW Nr. 14, dritte aktualisierte, überarbeitete und veränderte Auflage.(Download: http://www.netzwerkfgf.nrw.de/no_cache/koordinationsforschungsstelle/publikationen/studien-des-netzwerks/)
4. KMK – Kultusministerkonferenz (2004): Eckpunkte für die Weiterentwicklung der Akkreditierung in Deutschland. Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 15.10.2004. Online verfügbar unter: http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_10_15-Eckpunkte-Akkreditierung.pdf (Zugriff am 23.02.2016)
5. Michel S. Mehr als Gendermodul / S. Michel, S. Löffler. – Kleine Verlag GmbH. – Bielefeld, 2006. – 178 S.

УДК 372.8:378:811

ІКОННІКОВА Марина

канд. філол. наук, доцент кафедри іноземної філології факультету міжнародних відносин Хмельницького національного університету

вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016, Україна

E-mail: ikonnikova@ukr.net

ПРОСВІТНИЦЬКІ СТРАТЕГІЇ АМЕРИКАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано розвиток філологічної освіти в США на зламі ХХ-ХХІ ст. під впливом нових світових тенденцій, що супроводжуються переглядом стратегічних пріоритетів і ціннісних орієнтацій, методологічних і методичних засад, уточненням функцій. Дослідження показало, що вивчення, узагальнення і поширення інноваційного досвіду у сфері професійної підготовки майбутніх філологів особливо ефективно здійснюється в межах міжнародного партнерства. З'ясовано роль і пріоритетні напрями діяльності відомих міжнародних організацій, асоціацій, центрів щодо сприяння розвитку філологічної освіти у США та світі. Визначено головні завдання міжнародної співпраці.

Ключові слова: філологічна освіта, просвітницька стратегія, просвітницька функція, американські організації у сфері філологічної освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Вагоме значення для розвитку філологічної освіти мають щорічні конференції лінгвістичних товариств усього світу, які презентують останні інновації, технології, прогресивні підходи та перспективні напрями розвитку філологічної освіти та лінгвістики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Об'єктивне вивчення найкращих педагогічних здобутків американського досвіду сприятиме збагаченню наукових поглядів вітчизняних учених новими ідеями щодо модернізації професійної підготовки філологів. Значний інтерес становлять результати досліджень американських науковців (W. Bennis, P. Edelenbos, R. Johnstone, A. Kubanek, M. Long, B. Nanus, C. Weinstein) та ін. Окремі аспекти дослідження міжнародної співпраці у галузі філологічної освіти відображено у наукових пошуках вітчизняних дослідників-компаративістів Н. Авшенюк, Н. Бідюк, О. Зіноватної, В. Корнієнко, О. Мартинюк, Н. Муқан, Ж. Таланової та ін.

© Іконнікова М., 2017

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у теоретичному аналізі просвітницьких функцій найбільш впливових американських організацій у сфері філологічної освіти.

Виклад осинового матеріалу дослідження. Нові завдання з модернізації системи вищої філологічної освіти в США для підтримки реформ і досягнення цілей визначило *Лінгвістичне товариство Америки* (Linguistic Society of America, LSA, 1924 р). LSA є членською організацією, відкритою для всіх, хто зацікавлений в науковому вивченні мови. Понад 4 тис. членів організації є вихідцями з усього світу, серед них – студенти, викладачі, дослідники. Переважною більшістю є науковці або здобувачі наукових ступенів в галузі лінгвістики. Коло наукових інтересів членів організації охоплює проблеми вивчення різних аспектів мови, зокрема дискурс-аналіз, звуки мови, граматики, соціолінгвістика. Результати досліджень є доступними для широкого наукового співтовариства в рецензованих журналах, конференціях, щорічних зборах. Члени LSA є редакторами журналів, експертами освітніх програм з лінгвістики, опонентами дисертацій, членами груп з науково-дослідницьких проєктів, тренерами та організаторами майстер-класів, консультантами тощо [8].

Програми LSA зосереджені в різних напрямках: публікації, зустрічі і конференції, професійні ресурси, освіта, мова (викладання, лінгвістика, мова і публічна політика, фонологічний аналіз, історичний синтаксис і перспектива, семантика і прагматика). LSA видає щоквартальний журнал «Annual Meeting», в якому висвітлюються статті і короткі звіти оригінальних досліджень, а також оглядові статті та рецензії на книги. Цікавими, на наш погляд, є щорічні звіти з лінгвістики у вищій освіті, в яких зазначаються конкретні напрями та результати діяльності освітніх інституцій в галузі лінгвістики, а також визначаються сучасні тенденції їх розвитку.

LSA спонсорує філологічні факультети та освітні програми, пропонує широкий спектр курсів для підвищення кваліфікації та стажування, літні лінгвістичні школи, а також створює умови для професійного розвитку філологів. Найбільш відомі лінгвістичні школи LSA створені та активно функціонують в університетах Кентуккі (2017), Чикаго (2015), Мічигану (2013), Колорадо в Боулдері (2011), Каліфорнійському університеті в Берклі (2009). Останні конференції були проведені в університетах штату Меріленд (2017) та Техас в Остіні (2016), Стенфордському університеті (2015), Нью-Йоркському університеті (2014). Наукові статті, розміщені в електронному виданні «Домен мовознавства», засвідчують професійний внесок лінгвістів для підвищення обізнаності громадськості та просуванні сучасних напрямів лінгвістики. LSA видає два путівника для освітянської та лінгвістичної спільноти

«Linguistics and the News Media: An LSA Guide for Linguists» та «Taking Linguistics to the Public: An Outreach Guide».

Отже, основними напрямками діяльності LSA в галузі філологічної освіти визначено такі: поширення суспільного розуміння роль і значення мови; консультативна підтримка щодо надання допомоги про освітні програми з лінгвістики; розвиток та підтримка наукових досліджень з мов, які зникають та пошук шляхів їх збереження і відродження; створення словників, довідників з лінгвістики та діалектології; розвиток та створення субдисциплін лінгвістики та субспеціальностей, які сприяють динамічному розвитку лінгвістичної науки; дослідження способів підвищення етнічної різноманітності в лінгвістиці; розвиток наставництва між студентами меншин і професійними лінгвістами; контролювання і просування статусу жінок в лінгвістиці і заохочення досліджень, виконаних жінками; розроблення стандартів з мовної етики і професійної поведінки; врахування потреб студентів та здобувачів, захист їх прав; використання сучасних підходів і технологій для обслуговування нових потреб спільноти лінгвістики і широкі кола громадськості. *Лінгвістичне товариство в Чикаго (Chicago Linguistic Society, CLS, 1965 р.)* є найстарішою студентською організацією з лінгвістики в США, метою діяльності якої є просування лінгвістичних інновацій і перспективного досвіду в інтересах студентів та аспірантів [6]. Основними науковими інтересами та напрямками сучасних лінгвістичних досліджень є міждисциплінарні проблеми сучасної лінгвістики: обчислювальна / математична лінгвістика; крос-лінгвістичний аналіз (семантика квантифікаційної системи англійської мови); граматичні аспекти східно-азійських мов та не-індо-європейських мов; інтонація і просодія (взаємодія між просодією і синтаксисом, семантикою і прагматикою; вплив просодії на обробку мови; фонетичні та фонологічні кореляції інтонації і просодії); мова жестів і лінгвістика (крос-модальний вплив на лінгвістичні системи).

Значний внесок у розвиток філологічної освіти робить *Міжнародна асоціація лінгвістики (International Linguistic Association, ILA, 1943 р.)*, створена у Нью-Йорку групою лінгвістів з різних коледжів та університетів США. З 1969 року здобула широкого визнання у світі, членами організації є представники країн Європи, Азії, Африки, Північної та Південної Америки. Провідними завданнями ІЛА визначено: налагодження довгострокової співпраці лінгвістичних організацій, асоціацій, коледжів, університетів, факультетів для підвищення рівня якості професійної підготовки філологів; забезпечення визнання філологічних кваліфікацій у світі; впровадження нових технологій в організацію професійної підготовки філологів. Новаторською платформою для реалізації спільних ідей, поширення наукової дискусії з проблем мови

та мовознавства, мовної освіти стало офіційне видання – академічний журнал «WORD», що виходить чотири рази на рік.

ILA об'єднує лінгвістичні організації, які представляють інтереси 1,5 млн. філологів у США і світі, її членами є більше 80 національних асоціацій. Організація здійснює значну роботу з активізації інтеграційних процесів у сфері вищої філологічної освіти у США і світі, широко співпрацює з іншими загальновідомими організаціями, які займаються проблемами філологічної освіти та взаємного визнання кваліфікацій. Вагоме значення для розвитку лінгвістики та філологічної освіти мають щорічні конференції, які набули широкого визнання. На мультидисциплінарних сесіях світові експерти презентують останні інновації, технології, прогресивні підходи та перспективні напрями розвитку лінгвістики та філологічної освіти, а саме: цифрова еволюція та лінгвістика; глобальні лінгвістичні виклики та ризики, їх вплив на філологічну освіту; підвищення гендерної диверситивності в філологічній освіті та практиці; інтернаціоналізація філологічної освіти; розвиток та інтенсифікація досліджень в галузі крос-лінгвістики; удосконалення професійної підготовки філологів для розвитку глобального мовного суспільства; розвиток міжінституційної співпраці в філологічній освіті; професійна етика та соціальна мовна відповідальність; диверсифікація в філологічних кваліфікаціях та кар'єрних орієнтаціях; формування глобальних компетентностей лінгвіста [12].

Провідною організацією світу з розвитку прикладної лінгвістики є *Американська асоціація прикладної лінгвістики (American [Association of Applied Linguistics](#), AAAL, 1977 p.)*, яка є відомою некомерційною, неурядовою професійною організацією вчених США та Канади (а також 50 країн), які зацікавлені й активно сприяють міждисциплінарному розвитку прикладної лінгвістики як галузі філологічної науки, дисципліни та напряму підготовки. Місія AAAL полягає у сприянні просуванню і поширенню знань і розуміння мови та її впливу на розвиток суспільства з метою покращення життя людей. Для виконання цієї місії AAAL створює можливості для: наукової комунікації у професійних мережах шляхом організації конференцій; підвищення рівня поінформованості громадськості з мовних проблем; утвердження статусу прикладної лінгвістики в академічному та професійному сенсі як мейнстріма, забезпечуючи ефективне управління та ресурсний супровід; практичного застосування здобутків теорії мови в різних сферах людської діяльності, пов'язаних з її використанням для отримання якісних рішень; поширення досліджень з прикладної лінгвістики в академічних колах, наукових відомствах, міжнародних журналах, асоціаціях; розвитку міждисциплінарної взаємодії з іншими науками (кібернетикою,

інформатикою, семіотикою, соціологією, педагогікою, психологією та ін.); створення віртуальних спільнот; диверсифікації методів заохочення молодих науковців (спонсорування та нагороди («The Multilingual Matters Graduate Student Award», «The Educational Testing Service Graduate Student Award», «The Wilga Rivers Award») для студентів, гранти (the Fund for the Future of Applied Linguistics (FFAL) для талановитих випускників, фінансова підтримка наукових проєктів та дисертацій)); інформаційно-просвітницької діяльності з брендінгу.

Основними векторами та перспективними напрямками діяльності організації є: контроль та моніторинг якості лінгвістичної освіти; білінгвальна освіта, мова меншин, когнітивні аспекти лінгвістики, корпусна лінгвістика, контент-аналіз дискурсу та взаємодії, взаємозв'язок мови, культури та прагматики; мова та ідеологія; мова і політика; методика навчання другої іноземної мови; дослідницькі методи; читання, письмо та література; соціолінгвістика; мова і технології; переклад та інтерпретація; стилістика та інші.

У рамках організації функціонує студентська Рада (Graduate Student Council), завдання якої передбачають підтримку професійного та особистісного розвитку випускників, забезпечення та контроль створених умов для навчання та індивідуального розвитку; створення спільного освітньо-мовного середовища для обміну думками; інформаційно-просвітницьку та пропагандувальну діяльність від імені AAAL в межах і за її межами; захист прав та інтересів студентів-членів організації; створення волонтерських можливостей тощо.

AAAL є визнаним акредитаційним центром в США, який здійснює інституційну та програмну акредитацію в галузі прикладної лінгвістики. Нині акредитовано більше 3400 програм з прикладної лінгвістики майже в 700 коледжах і 280 університетах. Понад 850 тис. студентів-майбутніх філологів завершують щорічно навчання за акредитованими програмами. Акредитація AAAL є гарантією професіоналізму, інноваційності та якості філологічної підготовки [11].

Значний внесок у розвиток філології робить *Лінгвістична асоціація Канади і Сполучених Штатів Америки* ([*Linguistic Association of Canada and the United States, LACUS*](#)) заснована в серпні 1974 року групою лінгвістів з Великих озер, є некомерційною організацією, яка сприяє розвитку філологічної освіти, здійснює активну освітню політику в галузі філології, розробляє програми, які розширюють можливості професійного зростання філологів, співпрацює з національними та міжнародними організаціями. Головна місія організації – створення відкритого середовища (форуму) для вільного потоку ідей та обговорення мовних проблем, поведінки формування мовної особистості, які виходять за рамки

традиційних досліджень в традиційних режимах. Такі форуми і конференції проводяться щорічно почергово в Канаді та США. Актуальність проблем засвідчують теми останніх конференцій «Доказ в лінгвістиці» (2001), «Лінгвістика і реальний світ» (2002), «Мова, думка і реальність» (2003), «Нейрокогнітивна лінгвістика: міждисциплінарні аспекти» (2016), «Лінгвістика та мови» (2017) [7].

Промоцією досліджень крізь призму кращого розуміння класичних мов і літератур займається *Товариство класичної філології (The Society for Classical Studies, SCS)*, формально відоме як *Американська асоціація філології (АРА)*. Засноване в 1869 році Товариство є некомерційною Північноамериканською науковою організацією, що займається вивченням проблем стародавніх грецьких і римських мов, літератур і цивілізацій. Це товариство відоме своїм журналом «Transactions of the American Philological Association» (ТАРА), який видається Пенсільванським університетом в Філадельфії [9].

Просвітницька функція організації полягає у сприянні розуміння важливості вивчення класичних мов у початковій та середній ланках шкільної освіти та забезпеченні підтримки вчителям, які їх викладають. Водночас організація пропонує низку ініціатив для вищої школи, зокрема для підготовки вчителів-словесників. Йдеться про створення умов для формування професійної компетентності та професійного розвитку вчителів-словесників, а саме: створення проектів, активна участь в них та їх фінансовий супровід; публікація статей у науковому часописі на першій сторінці; координація співпраці вищої освіти та шкільної (практична підготовка філологів, менторство, наставництво). Найбільш відомі гранти і нагороди: «The President's Award of the Society for Classical Studies» (просування суспільного визнання і розуміння класичної давнини), «The Charles J. Goodwin Award of Merit» (премія на честь Ч. Гудвіна – благодійника у галузі досліджень класичних мов), «Distinguished Service Awards» (надання екстраординарних послуг для підтримки професій в галузі класичної філології), «SCS Awards for Excellence in Teaching at the College Level» (за видатні досягнення в навчанні класичних мов на рівні коледжу, сприяння поширенню передового педагогічного досвіду), «SCS Awards for Excellence in Teaching at the Precollegiate Level» (за видатні досягнення вчителів в навчанні класичних мов на рівні додипломної підготовки). Серед стипендій популярними є: «David D. and Rosemary H. Coffin Fellowship for Travel in Classical Lands» (за успішність у навчанні, майстерність, відданість, креативність), «The Thesaurus Linguae Latinae (TLL) Fellowship» (за активну участь у розробленні тезаурусу з латинської мови), «The Lionel Pearson Fellowship» (за навчання за освітніми програмами класичних мов і літератур в Англійських або Шотландських

університетах) та ін. Спеціальна група обраних посадових осіб і директорів, а також волонтери, які працюють в більш ніж 30 комітетах, здійснюють контроль за впровадженням освітніх та науково-дослідницьких програм. Найбільш відомий проект «Класичні мови у 21 столітті» був підтриманий грантом \$ 650000 від Національного фонду гуманітарних наук (The National Endowment for the Humanities).

У контексті проблеми дослідження науковий і практичний інтерес становлять організації, що займаються проблемами ономастики та діалектології: [Американське товариство діалектології \(American Dialect Society, ADS, 1889 p.\)](#) [2] та [Американське товариство ономастики \(American Name Society, ANS\)](#) [4], які вивчають та реалізують програми наукових досліджень, нагородження та фінансування окремих проектів шляхом координації зусиль дослідників, громадських організацій, освітніх установ, архівів. Їх діяльність присвячено вивченню англійської мови в Північній Америці, а також інших мов або діалектів, антропонімів, що впливають розвиток суспільства. Вагомий внесок ці організації роблять для підтримки Словника американської регіональної англійської мови. Серед членів організацій вчені, викладачі, студенти, вчителі, письменники, яка мають відкритий доступ до архівів 1925 року.

Проблемами розвитку перекладознавства та перекладу, а також перекладацької освіти займається *Американська асоціація перекладачів (American Translators Association, ATA, 1959)*, яка налічує більше 10 000 членів (фізичних осіб, зокрема письмових та усних перекладачів, учителів, проектних менеджерів; компаній-розробників програмного забезпечення, організацій, що надають мовні послуги, університетів, урядових установ) з 100 країн світу [5]. Основними завданнями Асоціації є: популяризація професії усного та письмового перекладача у сучасному суспільстві; соціальний захист і захист фінансових інтересів перекладачів; забезпечення комунікації і обміну досвідом; розробка стандартів професійної діяльності й ділової етики; підвищення кваліфікації перекладачів-практиків; створення сприятливих умов для співпраці між перекладачами та представниками споріднених професій; підтримка професійних і соціальних зв'язків між членами Асоціації. Афілійовані члени організації: Atlanta Association of Interpreters and Translators (AAIT) Carolina Association of Interpreters and Translators (CATI), Colorado Translators Association (CTA), Delaware Valley Translators Association (DVTA), Michigan Translators/Interpreters Network (MiTiN), Mid-America Chapter of ATA (MICATA), Midwest Association of Translators and Interpreters (MATI), National Capital Area Chapter of the ATA (NCATA), New York Circle of Translators (NYCT), Northeast Ohio Translators Association (NOTA), Northern California Translators Association (NCTA), Northwest

Translators and Interpreters Society (NOTIS), Upper Midwest Translators and Interpreters Association (UMTIA).

Американська асоціація перекладачів присуджує низку нагород і стипендій усним і письмовим перекладачам, зокрема: «ALTA National Translation Award» (за переклад книжок, опублікованих у Канаді чи США), «Alexander Gode Medal» (за видатні заслуги перед професією), «Ungar German Translation Award» (за художній переклад), «Student Translation Award» (за художній, науковий або технічний переклад), «P. S. Edmund Berger Prize» (за успіхи у науково-технічному перекладі), «JTG Scholarship» (студентам, які вивчають науково-технічний письмовий чи усний переклад) [1].

Розв'язанням проблем перекладу художньої літератури займається *Асоціація перекладачів художньої літератури (American Literary Translators Association, ALTA)*, що розпочала свою діяльність у 1978 році на базі Техаського університету у Далласі для забезпечення міжнаціональної культурної комунікації засобами літературного перекладу. Асоціація здійснює видавничу діяльність, проводить щорічні конференції, присвячені проблемам літературного перекладу, поширенню літературної спадщини країн світу [3]. Осередками Асоціації є Нью-Йоркська спільнота перекладачів (1979 р.), Гільдія письмових і усних перекладачів (1991 р.) [13; 14]. Міжнародний інститут лінгвістики [10]. Вище зазначені організації ставлять такі завдання: організацію форумів для обміну знаннями, досвідом і ресурсами між науковцями з усіх країн світу; стимулювання співпраці між фахівцями різних регіонів; розв'язання спільних проблем за участю науковців різних галузей; організація конференцій, зустрічей, семінарів, координування дослідницьких проєктів; створення фондів підтримки.

Висновки. На підставі проведеного аналізу просвітницької діяльності міжнародних організацій, щодо партнерства в сфері вищої філологічної освіти можна виділити такі основні пріоритетні та перспективні завдання: сприяння розвитку філологічної освіти; здійснення активної освітньої політики в галузі філології; розробка програм, які розширюють можливості професійного зростання філологів; розвиток дослідницьких інфраструктур, наукових досліджень та інновацій в галузі лінгвістики; співпраця з вищими навчальними закладами щодо розробки освітніх програм; організація практичної підготовки студентів та майстер-класів за участю фахівців-практиків; інформаційна підтримка молодих науковців та фахівців-початківців; організація конференцій, семінарів, наукових дискусій, презентацій, форумів, що сприяють розвитку наукового потенціалу й поглибленню теоретичних знань філологів; забезпечення

міжкультурної комунікації і розвитку міжкультурної компетенції фахівців; популяризація наукової галузі – філології тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Википедия. Американская ассоциация переводчиков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/Американская_ассоциация_переводчиков.
2. American Dialect Society [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.americandialect.org>.
3. American Literary Translators Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.utdallas.edu/alta>.
4. [American Name Society](http://www.americannamesociety.org/names) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.americannamesociety.org/names>.
5. American Translators Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.atanet.org>.
6. Blueprint. Sign in to the Blueprint Experience [Electronic resource]. – Mode of access : <https://blueprint.uchicago.edu>.
7. Linguistic Association of Canada and the United States [Electronic resource]. – Mode of access : <http://lacus.weebly.com>.
8. Linguistic Society of America. Advancing the Scientific Study of Language [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.linguisticsociety.org>.
9. Society for Classical Studies [Electronic resource]. – Mode of access : <https://classicalstudies.org>.
10. Summer Institute of Linguistics (SIL) International [Electronic resource]. – Mode of access : www.sil.org.
11. The American Association for Applied Linguistics (AAAL) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.aaal.org>.
12. The Halliday Centre for Intelligent Applications of Language Studies, City University of Hong Kong. 62nd Annual Conference of the International Linguistic Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://hallidaycentre.cityu.edu.hk/acila62/index.aspx>.
13. The New York Circle of Translators [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nyctranslators.org>.
14. The Translators and Interpreters Guild [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.unionlanguages.org>.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2016.

ИКОННИКОВА Марина

канд. филол. наук, доцент кафедры иностранной филологии факультета международных отношений Хмельницкого национального университета

Ул. Институтская, 11, г. Хмельницкий, 29016, Украина

E-mail: ikonnikova@ukr.net

ПРОСВЕТИТЕЛЬСКИЕ СТРАТЕГИИ АМЕРИКАНСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В СФЕРЕ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Резюме. В статье проанализировано развитие филологического образования в США на рубеже XX-XXI вв. под влиянием новых мировых тенденций, сопровождающиеся просмотром стратегических приоритетов и ценностных ориентаций, методологических и методических основ, уточнением функций. Исследование показало, что изучение, обобщение и распространение инновационного опыта в сфере профессиональной подготовки будущих филологов особенно эффективно осуществляется в рамках международного партнерства. Выявлена роль и приоритетные направления деятельности известных международных организаций, ассоциаций, центров по содействию развитию филологического образования в США и мире. Определены главные задачи международного сотрудничества.

Ключевые слова: филологическое образование, просветительская стратегия, просветительская функция, американские организации в сфере филологического образования.

IKONNIKOVA Maryna

PhD in Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Philology at the Faculty of International Relations at Khmelnytskyi National University

11 Instytutska St., Khmelnytskyi, 29016, Ukraine

E-mail: ikonnikova@ukr.net

EDUCATIONAL STRATEGIES OF AMERICAN ORGANIZATIONS IN THE FIELD OF PHILOLOGICAL EDUCATION

Summary. The development of philological education in the USA at the turn of 20th–21st centuries under the influence of new global trends that are accompanied by the reconsideration of strategic priorities and value orientations, methodological and methodical foundations, the specification of functions has been analyzed in the article. The research has proved that study, generalization and promotion of the innovative experience in providing professional training of future philologists is effectively carried out in the context of the international partnership. The role and priority directions in the activities of famous international organizations, associations, centres promoting the development of

philological education in the USA and worldwide have been specified. The main tasks of the international partnership have been defined.

Key words: philological education, educational strategy, educational function, American organizations in the field of philology.

REFERENCES

1. Vikipediia. Amerikanskaia assotsyatsyia perevodchikov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : https://ru.wikipedia.org/wiki/Американская_ассоциация_переводчиков.
2. American Dialect Society [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.americandialect.org>.
3. American Literary Translators Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.utdallas.edu/alta>.
4. [American Name Society](http://www.americannamesociety.org/names) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.americannamesociety.org/names>.
5. American Translators Association [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.atanet.org>.
6. Blueprint. Sign in to the Blueprint Experience [Electronic resource]. – Mode of access : <https://blueprint.uchicago.edu>.
7. Linguistic Association of Canada and the United States [Electronic resource]. – Mode of access : <http://lacus.weebly.com>.
8. Linguistic Society of America. Advancing the Scientific Study of Language [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.linguisticsociety.org>.
9. Society for Classical Studies [Electronic resource]. – Mode of access : <https://classicalstudies.org>.
10. Summer Institute of Linguistics (SIL) International [Electronic resource]. – Mode of access : www.sil.org.
11. The American Association for Applied Linguistics (AAAL) [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.aaal.org>.
12. The Halliday Centre for Intelligent Applications of Language Studies, City University of Hong Kong. 62nd Annual Conference of the International Linguistic Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://hallidaycentre.cityu.edu.hk/acila62/index.aspx>.
13. The New York Circle of Translators [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nyctranslators.org>.
14. The Translators and Interpreters Guild [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.unionlanguages.org>.

(переклад на англійську мову зроблено особисто автором статті)

ЗМІСТ

ВИЩА ШКОЛА

БІДА Олена	4
СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ВМІНЬ ІЗ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ	
БОХОНЬКО Євген	11
КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ГАЛУЗІ АВТОТРАНСПОРТУ ДО МОДЕЛЮВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
БЛИК Оксана, КОЗЛОВСЬКА Ірина, МИСЬКІВ Ірина	22
ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ	
ГРИНЬОВА Яна	31
ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН	
КАЛАУР Світлана	42
МОНІТОРИНГ НЕОБХІДНОСТІ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ УМІНЬ З ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ РОЗВІДКИ	
МАКАРЕНКО Володимир	50
САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПРОЦЕСІ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ПІДГОТОВКИ	
МАКАРЕНКО Олександр	59
ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН	
МАРУСИНЕЦЬ Мар'яна	69
ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ В КООРДИНАТАХ ТЕОРЕТИЧНИХ І ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	
МОСЕЙЧУК Юрій	80
ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ АКМЕОЛОГІЇ ТА АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	
МІРОШНІЧЕНКО Анатолій	90
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМАНДИРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИХ ДИСЦИПЛІН	

ПИЛИПЕНКО Наталія	102
МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИЗНАЧЕНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ	
РАТИНСЬКА Інна	114
ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	
СВАРИЧЕВСЬКА Анжела.....	122
СУТНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЦИВІЛЬНОГО ФЛОТУ В КОНТЕКСТІ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	
СИЗОВА Кристина, СИПЧЕНКО Ольга	131
ВПЛИВ ІМІДЖУ КЕРІВНИКА НА УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ	
ФУРСЕНКО Тетяна.....	142
СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АКТУАРНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ	

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

БИСТРОВА Богдана.....	150
ДО ПИТАННЯ ЩОДО ОБґРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ІЗ КІБЕРБЕЗПЕКИ В США	
ГРИВКОВА Олена	158
ІНТЕГРАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАВЧАЛЬНІ ПЛАНИ БАГАТОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У НІМЕЧЧИНІ	
ІКОННІКОВА Марина.....	168
ПРОСВІТНИЦЬКІ СТРАТЕГІЇ АМЕРИКАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

Шановні автори статей! Збірник наукових праць “Гуманізація навчально-виховного процесу” є фаховим виданням із педагогічних наук (Затверджено Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України від 30.06.2015 р.). Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 21279-11079ПР, видано 26.03.2015 р. Державною реєстраційною службою України.

Фахове друковане періодичне видання зареєстровано в базі даних Міжнародного Центру ISSN в Парижі, йому присвоєно ISSN 2077-1827.

Періодичність видання – 6 разів на рік.

Містить наступні розділи: ВИЩА ШКОЛА; ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ; ЗАГАЛЬНА ШКОЛА; ПОЧАТКОВА ШКОЛА; ВИХОВАННЯ; ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ; ПСИХОЛОГІЯ; СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА; ДЕФЕКТОЛОГІЯ.

Перш ніж подати статтю до друку уважно прочитайте вимоги і неухильно дотримуйтесь їх. Деякі автори оформлюють статті, згідно вимог, які надають інші фахові видання або на власний розсуд. У публікації повинні відповідати поля, шрифт, інтервал, структурні елементи, список використаних джерел тощо. Часто трапляються випадки, коли автор використовує автоматичні перекладачі.

Поширення на роботи, що не публікувались неприпустиме.

Текст має бути уважно вичитаний і перевірений. Статті друкуються в авторській редакції. Відповідальність за допущені помилки та неточності несуть автори публікацій.

Попередження: статті, які не відповідають зазначеним вимогам опубліковані не будуть! Авторів про це не буде повідомлено, стаття не повертається. Слідкуйте за тим, у якому вигляді ви подаєте свою статтю.

Набір тексту статті здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, docx, rtf), на папері формату А 4 (книжковий), береги скрізь по 2,5 см., вирівнювання по ширині, абзац – 1,25, шрифт 14 ТNR, через 1,5 інтервали.

Не користуйтеся для форматування тексту пробілами, табуляцією. Не ставте переноси вручну, не користуйтеся автоматичним переносом. Не використовуйте у документі колонтитули, зноски.

Таблиці повинні мати вертикальну орієнтацію і будуватися за допомогою майстра таблиць редактора Word з арабською нумерацією.

Формули підготовлені в редакції формул MS Equation 2.0.

Обсяг статті – 8–20 аркушів (до 40 000 знаків з пробілами).

Увага! Незалежно від наукового ступеня, звання, посади до статті додаються внутрішня і зовнішня рецензії, завірені підписом і печаткою начальника відділу кадрів.

Згідно з Постановою Президії ВАК України № 7–05/1 від 15.01.2003 року „Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліку ВАК України”, а також ДСТУ 7152:201 до друку приймаються лише статті, де присутні необхідні елементи:

1. УДК. Кожній новій статті присвоюється своя УДК. Надається довідково-бібліографічним відділом бібліотеки ВНЗ, де ви працюєте. За правильність надання УДК несуть відповідальність працівники бібліотеки.

2. Відомості про автора (ів) – прізвище та ім'я (мовою публікації).

3. Вчене звання, вчений ступінь, посада, професія – подається за скороченою формою згідно ДСТУ 3582-97: <https://kis.mon.gov.ua/sites/default/files/stup.pdf>, а також Бюлетень ВАК України, № 10, 2010 (див. табл. 3, с. 8), ДСТУ 7093, ГОСТ 7.12 та за правилами ділової української мови, місце роботи – вказується повністю, адреса, назва країни, e-mail: особиста або робоча (мовою публікації).

4. Назва публікації (мовою публікації).

5. Анотація (мовою публікації) до 10 речень (ГОСТу 7.9-95).

6. Ключові слова (мовою публікації) – вибирають з тексту.

7. Знак охорони авторського права (©) розміщують унизу першої сторінки публікації, праворуч (© Булах А., 2016).

8. Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковими чи практичними завданнями.

9. Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

10. Формулювання цілей статті (постановка завдання).

11. Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

12. Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

13. Список використаної літератури розміщується в кінці статті за порядком цитування. Джерела подаються у квадратних дужках [1, с. 3]. Для нумерації використовуйте список. Не ставте цифри вручну та не оформлюйте літературу в таблиці. Дотримуйтесь встановленим вимогам щодо оформлення літературних джерел міждержавного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 “Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання” і Бюлетеню ВАК України. – № 3. – 2008: <http://library.lp.edu.ua/yak-oformyty-spysok-literatury>.

Російською мовою

14. Відомості про автора (ів) – прізвище та ім'я.

15. Вчене звання, вчений ступінь, посада, професія, місце роботи, адреса, назва країни, e-mail: особиста або робоча.

16. Назва публікації.

17. Резюме 5 речень – відмінне від мови публікації.

18. Ключові слова – відмінні від мови публікації.

Англійською мовою

19. Відомості про автора (ів) – прізвище та ім'я.

20. Вчене звання, вчений ступінь, посада, професія, місце роботи, адреса, назва країни, e-mail: особиста або робоча.

21. Назва публікації.

22. Резюме (Summary) статті англійською мовою має складатись із 100–175 слів.

23. Ключові слова (Keywords) – відмінні від мови публікації.

На виконання наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 17.10.2012 за № 1111, п. 2.9 «Про обов'язкову наявність статей англійською мовою на веб-сторінці видання» авторам необхідно подати до редакції реферат статті англійською мовою для розміщення на сайті збірника.

24. Реферат (Abstract) англійською мовою повинен бути розгорнутим, викладатися власними словами, а не з тексту статті на 1 сторінку 14 кеглем, через 1 інтервал і повторювати структуру статті:

– Проблема (Introduction).

– Аналіз публікацій (Analysis of publications)

– Предмет, тема, мета роботи (Purpose).

– Результати наукової роботи (Results).

– Висновки (Conclusion).

– Список використаної літератури (References) оформлюється за міжнародним бібліографічним стандартом APA (Американська психологічна асоціація): <http://www.bibme.org/citation-guide/APA/book>.

З прикладами оформлення можна ознайомитися на сайті: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/references_extend_summary_ukr.pdf

25. Згідно ДСТУ 7152:2010 вказують ініціали і прізвище перекладача (переклав на англ. А. Петров – вчене звання, вчений ступінь, посада, професія, місце роботи).

Вважаємо прохання щодо дотримання вимог та деякі пояснення стануть вам у нагоді. Сподіваємось на порозуміння і подальшу співпрацю.

Алгоритм подання матеріалу:

1) Статті подаються повністю підготовленими до друку на електронну скриньку кафедри педагогіки вищої школи Донбаського державного педагогічного університету – kaf.phsdspu@gmail.com.

2) Технічний редактор перевіряє публікацію на відповідність до вимог. Потім стаття проходить внутрішнє і зовнішнє рецензування фахівцями з відповідного профілю.

3) Друк здійснюється за рахунок авторів публікацій. 1 сторінка коштує 35 грн. Вартість 1 збірника 30 грн. Друковане видання надсилається поштою тільки на домашню адресу автора.

Плата за публікацію статті здійснюється після її рекомендації до друку. Вам буде відправлено повідомлення електронною поштою суму для оплати і номер рахунку.

Прохання! Не вносить оплату за статті без згоди редакції її до друку. Вам буде відправлено повідомлення електронною поштою про рішення редколегії і суму для оплати і номер рахунку.

4) Автором (ами) заповнюється інформаційний ресурс. Не сплачується.

5) До статті додаються рецензії (внутрішня і зовнішня) незалежно від наукового ступеня. Тобто на статтю доктора чи кандидата наук потрібно подавати рецензії. Не сплачується.

6) На окремому аркуші подається довідка про автора (не рахується як друкована сторінка, не входить в оплату за статтю).

Довідка про автора

Прізвище, ім'я, по батькові	
Домашня адреса	
Контактні телефони	
E-mail	

7) Копія чеку про оплату за статтю.

Отже, автор надсилає електронною поштою файли:

1. Стаття для друку (назва файлу: Ст_ Науменко С.doc.).
2. Довідка про автора (назва файлу: Довідка про автора_ Науменко С.doc.).
3. Ксерокопія (сканер) чеку про сплату за статтю у форматі pdf., jpeg. (назва файлу: Чек_ст. Науменко С.pdf.).
4. Фотокопія (сканована) рецензій у форматі pdf., jpeg. (назва файлу: Рецензія_ Науменко С. pdf.).

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ (фрагмент)

УДК 378.011.3:62-028

БУЛАХ Анастасія

аспірантка, Інститут професійно-технічної освіти, Академія педагогічних наук України,

провулок Віто-Литовський, 98-а, м. Київ, 03045, Україна

E-mail: anastasiyabulakh@rambler.ru

АВТОРСЬКИЙ СПЕЦКУРС «ОСНОВИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, МАРКЕТИНГУ, МЕНЕДЖМЕНТУ» ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПТНЗ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

Анотація. В даній статті автором детально розглянуто спецкурс «Основи підприємницької діяльності, маркетингу, менеджменту», розроблений для підготовки спеціалістів за фахом: 5.05160201 «Швейне виробництво», 5.05160203 «Моделювання та конструювання промислових виробів». Курс розглядається як педагогічна умова формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців. Представлено робочу програму курсу, визначено мету, предмет та завдання викладання спецкурсу. Запропоновано комплекс необхідних знань, вмінь та навичок, якими повинні володіти учні в результаті вивчення даного спецкурсу. У перспективі рекомендовано впровадження даного курсу в навчальні плани інших професійно-технічних навчальних закладів, що займаються підготовкою фахівців швейного профілю.

Ключові слова: педагогічні умови, спецкурс, робоча програма, економічна компетентність, професійно-технічні навчальні заклади, економічні дисципліни, педагогічний процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Будь-яка педагогічна модель розробляється під конкретний педагогічний задум та являє собою ланцюг педагогічних дій, що мають відповідати цільовим настановам, конкретному очікуваному результату. У зв'язку з цим, розроблена нами модель формування підприємницької компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) швейного профілю вимагає застосування певних педагогічних впливів, які мають забезпечити ефективність зазначеного процесу. У педагогіці такими впливами є педагогічні умови.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У дослідженнях, присвячених проблемі професійної підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів, практично всі автори тією чи іншою мірою торкаються питань визначення педагогічних умов, необхідних для...

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є обґрунтування необхідності впровадження авторського спецкурсу «Основи підприємницької діяльності, маркетингу, менеджменту» як педагогічної умови формування підприємницької компетентності учнів ПТНЗ швейного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічний процес як педагогічна система не є чимось застиглим, вона може змінюватися й удосконалюватися під впливом соціально-економічних поступів суспільства, наукових досягнень і створених відповідних умов у межах дослідження. Тобто, ефективне формування підприємницької компетентності учнів у професійній підготовці вимагає створення спеціальних педагогічних умов, які ми розуміємо як поєднання елементів змісту, організаційних форм навчання, методів та прийомів, що впливають на результативність цього процесу.

В. Андреев під педагогічними умовами розуміє підсумок цілеспрямованого відбору й застосування елементів, змісту, методів, а також організованих форм навчання для досягнення дидактичних цілей [1, с. 117]...

© Булах А., 2016

Висновки. Результати проведеного нами дослідження дозволяють зробити наступні висновки: авторський спецкурс «Основи підприємництва, менеджменту та маркетингу», розроблений для підготовки спеціалістів за фахом: 5.05160201 «Швейне виробництво», 5.05160203 «Моделювання та конструювання промислових виробів», сприяє кращому засвоєнню в учнів економічних знань, формуванню базових професійно-економічних компетенцій, сприяє позитивній мотивації слухачів до вивчення економічних дисциплін, що в свою чергу сприяє підвищенню рівнів сформованості підприємницької компетентності...

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреев В. И. Эвристическое программирование учебно-исследовательской деятельности / В. И. Андреев. – М. : Высшая школа, 1991. – 240 с.
2. Коваленко О. В. Формування економічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Коваленко Олександр Вікторович. – Луганськ, 2014. – 248 с.
3. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни із курсу «Основи підприємницької діяльності маркетингу, менеджменту» (для підготовки спеціалістів за фахом: 5.05160201 «Швейне виробництво» і 5.05160203 «Моделювання та конструювання промислових виробів») / Уклад. А.В. Булах. – Миколаїв : [Б. в.], 2013. – 34 с.
4. Рыжкова И. В. Совершенствование педагогической подготовки будущих преподавателей профессионального обучения в отраслевом вузе: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Ирина Васильевна Рыжкова. – Саратов, 2009. – 22 с.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2016.

БУЛАХ Анастасия

аспирант, Академия педагогических наук Украины, Институт профессионально-технического образования

переулок Вито-Литовский, 98-а, г. Киев, 03045, Украина

E-mail: anastasiyabulakh@rambler.ru

АВТОРСКИЙ СПЕЦКУРС «ОСНОВЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, МАРКЕТИНГА, МЕНЕДЖМЕНТА» КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ПТУ ШВЕЙНОГО ПРОФИЛЯ

Резюме. В данной статье автором подробно рассмотрен спецкурс «Основы предпринимательской деятельности, маркетинга, менеджмента», который разработан для подготовки специалистов по специальности: 5.05160201 «Швейное производство», 5.05160203 «Моделирование и конструирование промышленных изделий». Курс рассматривается как педагогическое условие формирования предпринимательской компетентности будущих специалистов. Представлена рабочая программа курса, определены цели, предмет и задачи преподавания спецкурса. Предложен комплекс необходимых знаний, умений и навыков, которыми должны обладать учащиеся в результате изучения данного спецкурса.

Ключевые слова: педагогические условия, спецкурс, рабочая программа, экономическая компетентность, профессионально-технические учебные заведения, экономические дисциплины, педагогический процесс.

BULAKH Anastasiya

Graduate Student, Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Institute of Vocational Training

lane Vito Lithuanian, 98-a, Kyiv, 03045, Ukraine

E-mail: anastasiyabulakh@rambler.ru

AUTHOR'S SPECIAL COURSE OF "BASIS OF BUSINESS ACTIVITY, MARKETING, MANAGEMENT" AS PEDAGOGICAL CONDITION OF FORMATION OF VOCATION EDUCATION OF SEWING PROFILE PUPILS' ENTERPRISE COMPETENCE

Summary. In this article the author has in detail considered a special course of "A basis of business activity, marketing, management" which is designed for training of specialists in the specialty: 5.05160201 "Sewing production", 5.05160203 "Modeling and designing of industrial products". The course is regarded as a pedagogical condition of formation of enterprise competence of future experts. The working program of the course is presented; purposes, the subject and the problems of teaching the special course are submitted. The complex of necessary knowledge, acquired habit, skills which are required for pupils as a result of studying of this special course have to possess are offered.

Keywords: pedagogical conditions, special course, working program, economic competence, professional educational institutions, economic disciplines, pedagogical process.

Abstract. In this article the author has in detail considered a special course of "A basis of business activity, marketing, management" which is designed for training of specialists in the specialty: 5.05160201 "Sewing production", 5.05160203 "Modeling and designing of industrial products".

It is established that in the researches dedicated to the problem of vocational training of professional vocational school pupils, practically all authors in a varying degree raise the questions of definition of the pedagogical conditions which are necessary for effective implementation of process of their preparation for various aspects of professional activity.

The special course developed by the author is considered as a pedagogical condition of formation of enterprise competence of future experts.

The purpose of a special course is receiving necessary knowledge of the organization, a form, structure, functioning and management of enterprise activity in the conditions of the market economic relations by pupils and formation of pupils' enterprise competence and practically oriented knowledge and skills in the sphere of business which have to prepare them for integration in the social and economic environment and to help avoid time the most the most common mistakes and unemployment as well.

The working program of a course is submitted, the subject and problems of teaching a special course are defined. The complex of necessary knowledge, skills which pupils as a result of studying of this special course have to possess is offered.

As a result of the realized experiment it is theoretically grounded and practically proved that the special course promotes pupils' better understanding of economic knowledge and pupils' positive motivation of basic professional and economic competences, promotes positive motivation of listeners for studying of economic disciplines which in turn promotes increasing of generated levels of enterprise competence.

The special course has been tested in Nikolayev, Odesa and Kiev Higher Vocational Schools of Technology and Design. In perspective, the introduction of the course is recommended in the curricula of other vocational schools which are engaged in training of sewing profile specialists.

REFERENCES

1. Andreev V. Y. Evrystycheskoe programirovaniye uchebno-issledovatel'skoj deyatel'nosti / V. Y. Andreev. – M. : Visshaya shkola, 1991. – 240 s.
2. Kovalenko O. V. Formuvannya ekonomichnoyi kul'tury studentiv inzhenerno-pedagogichnykh special'nostej v procesi profesijnoyi pidgotovky : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Kovalenko Oleksandr Viktorovych. – Lugans'k, 2014. – 248 s.
3. Metodychni rekomendaciyi do vyvchennya dyscypliny iz kursu «Osnovy pidpryyemnycz'koyi diyal'nosti marketyngu, menedzhmentu» (dlya pidgotovky specialistiv za faxom: 5.05160201 «Shvejne vyrobnyctvo» i 5.05160203 «Modelyuvannya ta konstruyuvannya promyslovyx vyrobiv») / Uklad. A. V. Bulax. – Mykolayiv : [B. v.], 2013. – 34 s.
4. Rizhkova Y. V. Sovershenstvovanye pedagogycheskoj podgotovky budushhyx prepodavatelej professional'nogo obuchenyya v otraslevom vuze: avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.08 / Yryna Vasyly'evna Rizhkova. – Saratov, 2009. – 22 s.

(переклав на англ. А. Петров – вчене звання, вчений ступінь, посада, професія, місце роботи).

**Перелік
наукових фахових видань України,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук**

Затверджено
наказами Міністерства
освіти і науки України
від 12.05.2015 № 528
від 13.07.2015 № 747

№	Назва видання	Засновник (співзасновники)	Галузь науки	Дата включення, поновлення (внесення змін)	Дата попереднього включення
216.	Гуманізація навчально-виховного процесу	ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»	педагогічні	13.07.2015	10.02.10

Збірник наукових праць “Гуманізація навчально-виховного процесу” зареєстровано в міжнародній базі даних: ISSN 2077-1827 (англ. International Standard Serial Number). Кожному друкованому засобу надається унікальний номер у Міжнародному Центрі в Парижі, який дозволяє ідентифікувати періодичне видання.

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Збірник наукових праць

Виходить 6 разів на рік
Заснований у вересні 1996 р.

№ 6 (80) 2016

За загальною редакцією проф. В. І. СИПЧЕНКА

Відповідальний за випуск:
Швидкий С.М. – кандидат історичних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи ДДПУ

Макет і верстка – *Черкашина Л.А.*

З матеріалами збірників можна ознайомитися на сайтах:

<http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/naukbooks/694-gnvp>;

http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_collection_of_scientific_labours/;

<http://www.nbuv.gov.ua>.

Підписано до друку 23.12.2016 р.

Формат 60x84/16.

Ум.-друк. арк. 10,46. Обл.-вид. арк.10,70.

Наклад 300 пр. Зам. № 910

Видавець:

ТОВ «Видавництво НТМТ»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1748 від 15.04.2004 р.
пр. Науки, 58, к. 106,
м. Харків, 61072,
тел.: (057) 763-03-80, (057) 763-03-72,
факс: +38(057) 763-03-72
E-mail: ntmt@tns.kharkov.ua

Виготовлювач:

ТОВ «Цифрова типографія»
вул. Данилевського, б. 30,
м. Харків, 61058,
тел.: (050) 326-14-40
E-mail: cyfra_druk@i.ua